

Fotoboek werkbezoek voor K2G en GAD in Kenia 2022

Opdracht-Resultaten-Ervaringen

Henk Kusters

November-December 2022

1. Introductie.

Het voelde als een voorrecht en uitdaging om namens de GAD-Foundation een missie uit voeren naar de ISLA-projecten aan en in het Mau-Forest. We steunen, in overleg met onze partner en sponsor de Rabo Foundation, deze projecten al een aantal jaren.

Vanuit onze doelstellingen en aangescherpte visie zijn we als GAD allert op de realisatie van maximaal effect en impact van de Dairy-trainingen. Deze worden met gebruikmaking van onze GAD-modules uitgevoerd. De trainers en de trainingslokaties maken de “gouden GAD-driehoek” compleet. Deze stond dan ook centraal bij de missie.

Behalve de ISLA-projecten bezocht ik ook de dorpen Lemek en Abossi waar de Kupanda2Grow-Foundation (K2G) de boeren/smallholders ondersteunt middels haar project “From Aid to Trade” (FA2T). Daarin worden o.a. respectievelijk 276 en 330 boer(inn)en getraind middels de GAD-Dairytraining. Ook hier werd nagegaan of voldoende effect en impact zal kunnen worden bereikt.

Tenslotte overlegde ik aan het begin en einde van mijn missie met de ProDairy-, Rabo- en SNV-leiding in Nairobi opdat een maximaal rendement uit resp. de missie en de onderlinge samenwerking kan worden behaald. Via K2G werken de FA2T-boeren in Lemek en Abossi samen met SNV in het Forage Seeds-project en het ICSIAPL-project.

Ten slotte wil ik vermelden dat gedurende mijn 6-weekse missie mijn K2G-collega Jan van den Bijgaart, met mij optrok. Dit leverde extra synergie, welke bijdroeg aan het welslagen van deze missie.

1.2. Samenvatting.

Mijn bezoek aan Kenia omvatte twee missies. Een voor de GAD-Foundation en een voor de K2G-Foundation. Ze zijn met elkaar verweven omdat in beide missies de Dairy-trainingen, gebaseerd op de GAD-modules centraal stonden. De aard (klimaat-economie-sociaal) van de uitvoeringslokaties (Lemek-Abossi-rand van de Mau Forest) varieert welliswaar enigszins maar er zijn zeer veel overeenkomsten. Daardoor kunnen bevindingen, leerpunten en adviezen over en weer gebruikt worden.

De vele veldbezoeken aan getrainde en te trainen (Abossi) boer(inn)en bood ons de gelegenheid op locatie het gesprek aan te gaan met individuele boeren maar uiteraard ook plenair. Dit vond vaak plaats in het veld maar steeds waren er ook

start- en afsluitingssessies onder een boom of in een tent/gebouw. Daarbij werden we steeds gastvrij onthaald ondanks de povere omstandigheden.

Global Agricultural Development Foundation.

Focus lag en ligt op de vraag of de Dairytrainingen, gebaseerd op de GAD-modules, voldoende effect en impact (zullen) hebben.

Algemene conclusie is dat de aanpak, zeker straks via het zogenaamde “hybride model” effectief is. Het aantal getrainde boer(inn)en moet nog stijgen om het gerealiseerde effect op bedrijfsniveau om te zetten in impact voor de gehele regio.

Voorgaande houdt in dat de **hoofdaanbevelingen voor het GAD-bestuur** zijn:

1. Sponsor de volgende fase van ISLA met € 45.000 ervan uitgaande dat IDH en andere sponsors ook meedoen”.
2. Roep samen met de SNV, IDH en andere belanghebbenden de banken op tot kredietverlening aan smallholder-farmers (individueel of via hun coöperatie), opdat ze kunnen door-ontwikkelen naar een duurzame omvang.
3. Stel, samen met SNV en wellicht enige andere partners zoals Aeres een werkgroep in die een update maakt voor de huidige GAD-modules en aanpak voor blended learning. Bovendien ook de ontwikkeling van nieuwe modules m.b.t. o.a. Dairynomics, Manure-management en Ondernemerschap.

Kupanda2Grow Foundation.

Aanbevelingen voor K2G luiden:

1. Zet in op het hybride model indien dat qua budget kan. Indien het niet mogelijk is om de Leadfarmers te trainen op een PDTC, zorg dan voor een follow-up middels een eendaagse excursie naar een PDTC o.l.v. de trainer.
2. Ben alert op de verbetering van de veehouderij-condities. Met name in Lemek is het risico van extreme droogte steeds groter vanwege de klimaatverandering. Daar zullen de verschillende vormen van “rainwaterharvesting” moeten worden gerealiseerd. Bovendien dient ook de ruwvoederwinning inclusief silage een speerpunt te zijn.
3. Streef naar samenwerking met de overheid (extension services en infrastructuur) en (ter plaatse werkzame) andere andere NGO’s. Dit gebeurt reeds met de SNV in de Forage Seed- en ICSIAPL-projecten.
4. Uit de ervaringen van ISLA in de Mau Forest leren we dat voor een duurzame ketenontwikkeling een voldoende aantal boeren in het betreffende gebied aan de basis moeten staan van levensvatbare coöperaties. Daartoe is raadzaam te kijken naar een uitbreiding van het FA2T-werkgebied. Mulot is daartoe een prima passende aanvulling.

2. Taakomschrijving, leidende visie en reisbeschrijving, zoals gerealiseerd.

2.1. Taakomschrijving voor GAD-missie-Kenia.

De Global Agricultural Development (GAD)-Foundation organiseert en verzorgt trainingen in o.a. Kenia in samenwerking met SNV (Nederlandse Ontwikkelingsorganisatie) en K2G (Kupanda2Grow-Foundation). De doelgroep voor deze trainingen zijn voornamelijk kleine boeren die deel uitmaken van het ISLA Livestock Intensification Project-II (2022-2023) en het Project From Aid to Trade (FA2T) in Lemek en Abossi van K2G (2021-2023). De uitvoering van de trainingen

wordt verzorgd door GAD-gecertificeerde trainers. GAD draagt 40% bij in de kosten van sensibilisatie, intake, training en coaching.

In november 2022 wordt de voorbereiding van een mogelijk ISLA-II project (identiek aan Olenguruone-1) besproken. Daarnaast worden ook de resultaten van het ISLA-I project beoordeeld om tot een effectievere opzet te komen, omdat deze past in de GAD visie.

Voor het FA2T-project is de melkveehouderij-training voor 276 boeren in Lemek al uitgevoerd door ProDairy. De training voor 330 boeren in Abossi wordt in het najaar van 2022 voorbereid en begin 2023 uitgevoerd. Samen met het K2G-Projectmanagement en het CBO-bestuur van Lemek worden de trainingsresultaten en vervolgaanpak beoordeeld. Daarnaast worden de trainingslocaties bezocht. Met Stakeholders wordt het totale FA2T-projectontwerp besproken en hoe de impact van het project kan worden gemaximaliseerd.

In Kenia werken GAD, SNV en K2G samen met ProDairy (PD), een Keniaans particulier trainingsbureau. Mogelijk treffen we ook andere gekwalificeerde bureaus. Sinds COVID 19 is er voor GAD geen mogelijkheid meer om de opzet van deze projecten ter plaatse te bezoeken. Om deze reden is het niet mogelijk geweest om de nodige evaluaties uit te voeren over de uitvoering van het ISLA-I-project en om een beoordeling van de PDF's uit te voeren. Een deel van dit werk werd noodzakelijkerwijs online en op afstand uitgevoerd in nauw overleg en in samenwerking met het lokale SNV-team.

Het GAD-bestuur vindt het van groot belang dat er in 2022 een evaluatie- en beoordelingsmissie naar Kenia wordt voorbereid en uitgevoerd. Het belang en de noodzaak van deze missie is tweeledig.

Het gaat om de evaluatie van het ISLA-I-project dat nu is afgerond. Daarnaast is het belangrijk dat deze missie aandacht besteedt aan het potentieel van het vervolgproject ISLA-II en het ontwerp en de uitvoering ervan bespreekt en voorbereidt met de samenwerkende partij(en).

Het project met Kupanda2Grow in Lemek/Abossi omvat de voorbereiding en uitvoering van het project en de coaching van het lokale management en de GAD-gecertificeerde trainers.

Doel van de missie:

- Evaluatie van het ISLA-I project in Olenguruone.
- Het onderzoeken van de mogelijkheden en mogelijkheden voor meer effectiviteit die er zijn in een vervolgproject (ISLA-II) in Kenia en de samenwerking met SNV.
- Ondersteuning/beoordeling met betrekking tot sensitiviteit, intake, organisatie en implementatie van het FA2T project van Kupanda2Grow in Lemek en Abossi.
- Evaluatie van de GAD-trainingmodules en suggesties voor uitbreiding

Uitvoering:

- Gesprek met gedeputeerde Ambassadeur Nederland in Kenia, de heer Joris van Bommel
- Overleg met Titus Osewe (Rabo Foundation-Kenia)
- Interview met SNV-leiding de heren Jeen Kootstra, Anton Jansen en Julius Rono (manager van ICSIAPL-project).
- Interviews en consultaties met GAD-gecertificeerde trainers
- Overleg met de SNV-ISLA projectmanager de heer Geoffrey Rono en zijn ISLA-team (dhr. Paul Mambo is team-leider)
- Bezoek aan trainingslocaties voor ISLA- en FA2T-projecten
- Gesprekken met en bezoeken aan getrainde boeren.
- Overleg met Jos Creemers (ProDairy) en mogelijk alternatieve training-bemiddelaars.
- Inleiding of gesprekken met lokale en regionale belanghebbenden (Stakeholders)
- Introductie/gesprek met provinciale landbouwbestuurders van county Narok.
- Gesprek met Mrs. Damaris (Wanjiru) Mwangi, county-manager van het ICSIAPL-project.

2.2. Complete Reis-indeling, zoals gerealiseerd.

Date	Activity	Place	Remarks
Thu. 03-11-2022	Flight A'dam-Nairobi KL0565	Arrival Nairobi at 22:00	Stay in The Franciscus Family Center in Karen.
Fri. 04-11-2022	9.00 hours: Meeting Fr. John (and Fr. Anthony)? 11.40 Uur: Meeting with Joris van Bommel, vice-Ambassador of the Netherlands. 15.00 hours EAT: Meeting with Titus Osewe!	Embassy of the Kingdom of the Netherlands, 95 Riverside Drive Keystone Park Block B Nairobi KENYA. T: + 254 (0)20 4288 Titus Osewe Rabo Foundation: Delta Corner Towers, 17 th Floor Waiyaki way Westlands	Stay/Sleep in The Convent in Karen, arranged by Fr. John
Sat. 05 th	9.00 hours: Meeting with Jos Creemers-ProDairy and trainers Afternoon: Meeting with Peter o'Maera, Caritas Director at FFC	Evaluational and orientational meeting with Mr. Jos Creemers and ProDairy-trainers, Mrs. Angela Gitau and Mrs. Peris Chege. We evaluate Dairy-training in Lemek and discuss workplan-Dairytraining in Abossi and upcoming possible cooperation with K2G/GAD.	Stay/Sleep in The FFC in Karen.
Su. 06 th	Free	Visit to National Museum	Stay/Sleep in The Convent in Karen.
Mon. 07 th	Meeting with SNV-staff: Jeen Kootstra. Julius Rono and Anton Jansen	Preparational Meeting with Mr. Jeen Kootstra, SNV-director and Project-Leaders Mr. Anton Jansen (Forage Seeds-project) and Mr. Julius Rono (ICSIAPL)	Stay/Sleep in The Convent in Karen, arranged by Fr. John
Tue. 08	Visit to House of Hope, in the morning	House of Hope School P.O.Box 66339 – 00800 Nairobi, Kenya www.hohf.co.ke	Stay/Sleep in The Convent in Karen, arranged by Fr. John
Wed. 09 th	Travel and visit to Mulot/Fr. Patrick, Parish Priest.	Stay overnight in Mulot. Excursion on Parish Grounds	CBO-Mulot heft belangstelling voor FA2T.
Thu. 10 th	Travel to Lemek, first 2 SG-visits.	In the morning, meeting on SNV-office in Narok with Damaris Mwangi/Elizabeth	Meeting with SNV-county-management later.

		Masas cannot take place. Meeting Stanley and Michael; CBO-Board.	
Fri. 11	Mission-actions in Lemek; see Report	Visit Solidarity-groups (2x)	Meeting with Michael Maunda.
Sat. 12 th	Mission-actions in Lemek; see Report	Visit Solidarity-groups (2x)	
Su. 13 th	To Church-celebration in de morning later gamedrive	Visit Masaai Mara with CBO-Board and Michael Maunda o.l.v. John Sankei	Safari in Conservancy
Mon. 14 th	Mission-actions in Lemek; see Report	* Meeting with Damaris Mwangi-SNV-County-man. *Visit Solidarity-groups (2x)	
Tue. 15	Travel to Abossi with Michael Maunda	Arrival in Abossi via Mulot/Bomet om 13.00	's Avonds CBO-meeting
Wed. 16 th	Stay in Abossi. Mission-actions in Abossi; see Report	Meeting Chrisantus Oyugi and CBO-Board. Meeting Daniel Kirui	
Thu. 17 th	Mission-actions in Abossi; see Report	Exploring watersources/Hospital	
Fri. 18	Mission-actions in Abossi; See Report		
Sat. 19 th	Mission-actions in Abossi	11.00 hours: FA2T-Stakeholders-conference in Abossi, incl. meeting with 330 selected farmers.	In early morning visit springs by motorbike.
Su. 20 th	Mission-actions in Abossi	Morning: Church, 3 hours. Middag: Afsluitende CBO-meeting	
Mon. 21	Travel to ISLA-Olenguorone/Mau-forest	See program 21/11-27/11, attached below	Stay overnight in Njoro
Tue. 22	Mission-actions ISLA with Geoffrey Rono		
Wed. 23	Mission-actions ISLA with Geoffrey Rono		
Thu. 24	Mission-actions ISLA with Geoffrey Rono		
Fri. 25	Mission-actions ISLA with Geoffrey Rono		
Sat. 26	Mission-actions ISLA with Geoffrey Rono	Mara Mara Falls and Toror Tea Factory.	Stay in Kericho
Su. 27	Start to Kisumu from Kericho	Bezoek voormalige parochie Hans Burgman "Panda Piri"	Bezoek Dunga Hill aan Victoria Lake
Mon. 28	Naar Kitale	Bezoek Mount Elgon	

Tue. 29	Van Kitale naar Kisumu	Meeting met ProDaCo	Onderweg bezoek aan Kakamega Forest
Wed. 30	Van Kisumu via Sotik naar Njoro	Meeting met Chrisantus Oyugi	
Thu. 01-12-2022	Stay in Njoro	Report-writing!	
Fri. 02	From Njoro naar Nakuru		
Sat. 03	Visits Nakuru	Bezoek Menengai Crater	
Su. 04	Travel to Mulot ,meet Fr. Patrick-Parish/ Visit Mulot and surroundings	Wandeling langs Natuurpark Nakuru	
Mon. 05	Stay Mulot	Visit South Mau Forest with Fr. Patrick (80 km)	
Tue. 06	Van Mulot naar Lemek	Visit water-sources and pipelines	
Wed. 07	* CBO-meeting *Bezoeken van twee SG's	Werd zeer lange dag!	
Thu. 08	Verkenning CBO-office ; vertrek naar Nakuru via Narok	Afsluitende evaluatie en afspraken. Stanley rijdt mee naar Narok	In Narok korte meeting met Wanjiru Mwangi/SNV
Fri. 09	Verblijf in Nakuru	Relaxen na bijna 6 intensieve weken.	
Sat. 10	Bezoeken aan highlights Nakuru		
Su. 11	Van Nakuru naar Nairobi	Stop in Naivasha	
Mon. 12	Verblijf in Nairobi	Afsluitende meetings met Jos Creemers en Jeen Kootstra	
Tue. 13	Completion mission/Departure at 23.59 from Nairobi KL0566		
Wed. 14	Flight back to A'dam with KL0566 Arrival A'dam 6.25 am		

We verbleven de eerste dagen met veel plezier op het Franciscan Family Center in Karen-Nairobi.

2.3. De visie van GAD en Kupanda2Grow op het bereiken van impact op de regionale ontwikkeling die leidt tot een beter levensonderhoud/leven.

Leidend bij de uitvoering van deze missie was en is de visie van de GAD- en K2G-foundation op het bereiken van maximale impact van de melkveehouderij-training voor doelgroepen, smallholder-farmers in Kenia en Uganda:

GAD ondersteunt NGO's bij de uitvoering van projecten v.w.b. de component melkveehouderijtraining. In die projecten leidt, traint en coacht een NGO technische

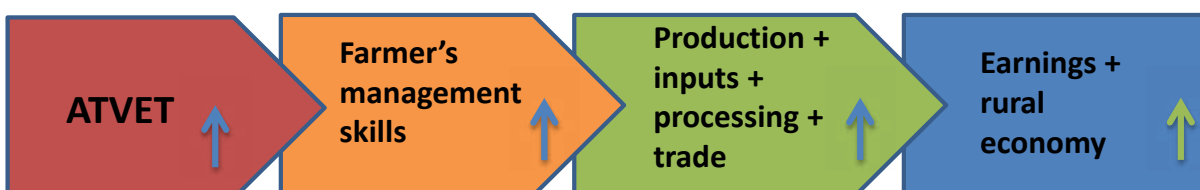
landbouw- en managementvaardigheden op de boerderij, evenals ondernemersvaardigheden om boeren voor te bereiden op de groei van hun bedrijf. Daarom werken ze samen met partners, de belangrijkste is de Global Agricultural Development Foundation (GAD). K2G is een jonge organisatie, opgericht in 2020. K2G heeft via de GAD een Theory of Change en een Training and Development Rationale geformuleerd om haar positie te kunnen ontwikkelen en strategiseren. De activiteiten, expertise en samenwerkingen van K2G zullen naar verwachting groeien, wat structurering, kwaliteit van bestuur en aanpassingsvermogen van processen, projecten en de organisatie vereist. GAD introduceert een 'projectlogica', waarbij het strategiseren en verantwoorden van vooruitgang en impact transparanter wordt; voor GAD/K2G en haar ingehuurde personeel, maar ook voor donateurs en partners. Om deze ontwikkeling te realiseren is financiering van **vaktechnische training** voor effect en impact nodig. Deze laatste wordt ondersteund door sponsor/partner GAD.

ATVET voor impact.

Landbouwberoepsopleiding (ATVET) is een van de cruciale bouwstenen van landbouw en economische ontwikkeling op het platteland en het bereiken van voedselzekerheid voor iedereen. Training kan een verandering in zuivelmanagement teweegbrengen die resulteert in: melkgift en toename van melkinkomen; verbeterde omschakeling van jongvee, voer en voer, etc., wat heeft geleid tot een duurzame verbetering van het zuivelbeheer en het boerenleven. Een upgrade van zuivel- en ander beheer zal leiden tot een toename van de vraag naar landbouwproductiemiddelen, productie, verwerking, handel en transport, plattelandsinkomen, besparingen, investeringen en huishoudelijke uitgaven in de regionale economie.

ATVET-kennis en -vaardigheden worden geleerd door individuen, waarvoor training van vele lokale groepen boeren nodig is om kantelpunten te bereiken in zuivelbeheer, bedrijfsbeheer en bedrijfsbeheer en dus de plattelandseconomie voor hele regio's en landen.

Boeren en boerderijen ontwikkelen zich niet geïsoleerd, omdat ze ecologisch, sociaal en economisch ingebed zijn, wat vereist dat ATVET gerelateerd is aan ontwikkelingscontexten. Deze contexten moeten worden begrepen en aangepast om goede effecten op de uitvoering van de opleiding te bereiken

Kijk op levensonderhoud.

Een belangrijk aspect voor GAD/K2G is het creëren van meer begrip tussen de Nederlandse en Keniaanse kijk op “levensonderhoud”. We hebben een open geest nodig om elkaar te begrijpen en van elkaar te leren. In dat verband komen de volgende vragen naar voren bij de ontwikkeling van een effectief project:

- Wat betekent/betekende het bezit van koeien voor u? Wat zijn jouw dromen en zorg als rundvee/melkveehouder?
- Wat betekent levensonderhoud voor jou? (kansen, risico's en veerkracht).
- Welke strategieën zie je om dat te verbeteren?
- Hoe past de landbouw en vooral zuivel daarin?
- Wat vind jij een goede koe?
- Hoe kijk je naar klimaatverandering?
- Wat is je mening over de markteconomie?
- Wie/wat is een voorbeeldige vrouw/man, kind, lid van de gemeenschap?
- Hoe denk je dat je moet anticiperen op de veranderingen veroorzaakt door ziekten, klimaatverandering, toegang tot markten, schommelingen in inkomen, oorlog etc.

Naast individueel vakmanschap en ondernemerschap is het van groot belang om samen te werken zodat boerderijproducten niet alleen voor eigen gebruik zijn maar ook op de lokale of regionale markten verkocht kunnen worden. Daartoe zal bijvoorbeeld melk moeten worden opgeslagen, vervoerd en verwerkt. **Dat vraagt om samenwerking! Eenheid maakt macht!** Dat geldt ook voor leningen, die het mogelijk maken om de nodige investeringen te doen voor bedrijfsontwikkeling. Het CBO/Boerenbond en K2G/GAD zullen hier later in het Project-FA2T ook samen stappen in dienen te zetten.

Tot slot wil ik de fysieke omstandigheden noemen waaronder een smallholder-bedrijf zich kan ontwikkelen. Voorwaarde is dat er continu voldoende water beschikbaar is en dat het transport goed kan verlopen. Goede wegen zijn hiervoor belangrijk. Samenwerking met de overheid is van groot belang voor de verbetering hiervan. Hiervoor is **een sterke boerenbond**, die kan opkomen voor de gemeenschappelijke boerenbelangen, erg belangrijk.

Hoofdvraag in deze missie: Kunnen we de beoogde resultaten, effecten en impact bereiken?

Om **effect** te bereiken van de trainingen van GAD/K2G, moet de kwaliteit van de trainingsinhoud (GAD-modules) goed zijn, moeten de trainers deze trainingsinhoud goed overbrengen, moeten de trainingslocaties passen bij de leerdoelen en -behoeften (“gouden GAD-driehoek”) en moeten de trainees/boer(inn)en het geleerde na de training gericht leren toepassen.

Om **impact** te behalen met de training, moeten een belangrijk aantal boeren worden opgeleid en hun sociale, economische, institutionele en ecologische omgeving moet de ontwikkelingsverandering mogelijk maken.

Onze elf GAD-Modules

Zijn ze echt van ons??
Strategische alliantie met andere NGO's

Behalve beter vakmanschap vooral meer zelfredzaamheid van de doelgroep: Afstemmen met de andere NGO's bij Project-ontwikkeling.

Naast de Rabo-Foundation moeten we strategische verbinding met andere donoren ontwikkelen: Ideeel en/of zakelijk

De "gouden driehoek" van GAD = PER.

Wie vormen onze **doelgroep**? Hoe sporen we ze op? Hoe verzekeren we continuïteit? Structurele monitoring!

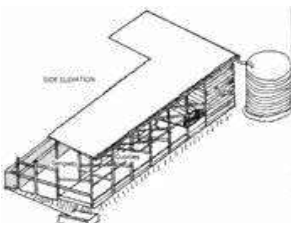

Practical Dairy Management Guide
 Contains 8 separate practical modules with clear picture illustrations for easier understanding.

Onze gecertificeerde PDTC's

Dichter bij de doelgroep, m.n. voor de boerinnen!
 Doen we concessies aan de te stellen eisen?

Onze gecertificeerde Trainers

Zijn die trainers van ons? Zijn we niet te afhankelijk van ProDairy? Strategische alliantie met PD?! Onze kwetsbaarheid verkleinen

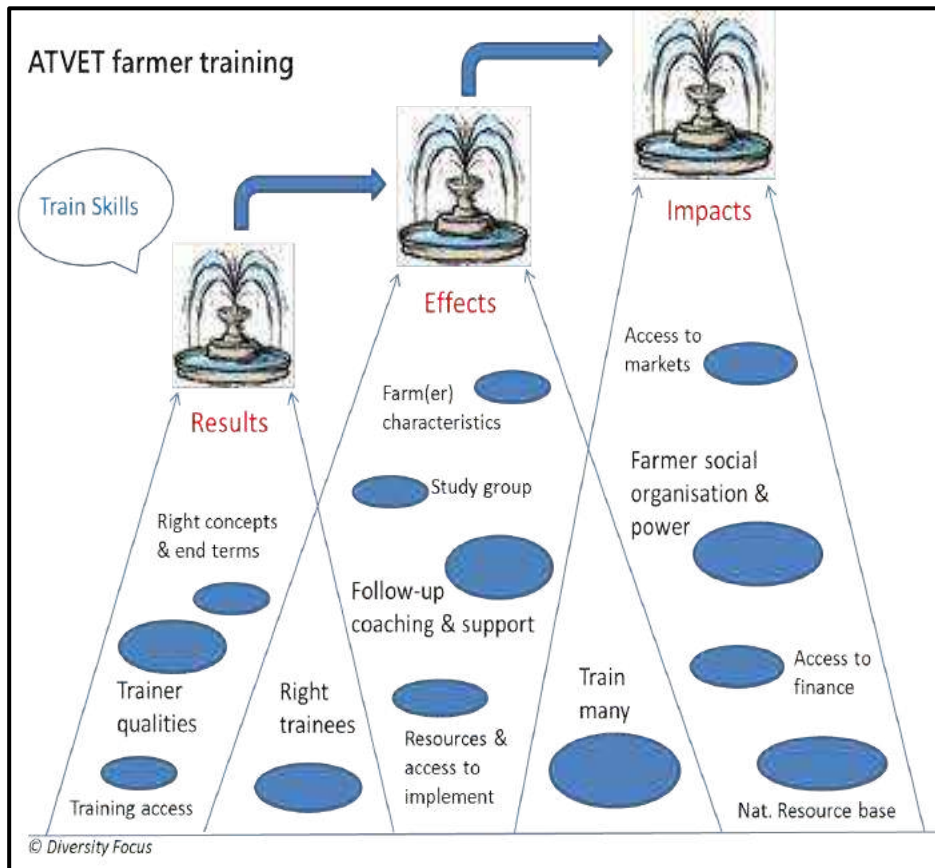

In bovenstaande figuur worden factoren weergegeven die van invloed zijn op de trainingsresultaten (kwaliteit), de trainingseffecten en de trainingsimpact. Het trainen van de **juiste** boeren (lead- en follow-farmers zorgvuldig selecteren) en het trainen van

een substantieel aantal kandidaten zijn cruciaal, evenals menselijke interactie. De trainer, de coach/adviseur en boerenstudiegroepen spelen een cruciale rol.

Factoren die de trainingsresultaten, effecten en impact voor landbouwers beïnvloeden

Landbouwtraining en -ontwikkeling omvatten veel kritieke factoren die de trainingsresultaten, effecten en effecten beïnvloeden en maken deel uit van een ontwikkelingsproces. Maximale resultaten zijn niet altijd af te dwingen, maar worden voortdurend nagestreefd. Bij het proces- en probleemgestuurd leren via maatwerk voor elke situatie zijn mislukkingen en goede voorbeelden leidend.

Capaciteitsopbouw (d.w.z. training, gedragsverandering van het bestuur en management) omvat een *individuele* en een *gemeenschappelijke strategie-component* die, als ze hand in hand gaan, de kansen op succesvolle leereffecten vergroten. Het verwerven van kennis en vaardigheden kan het *wezen/motivatie* van een individu stimuleren, teneinde in actie te komen om te veranderen, i.c. zijn/haar melkvee-ondernemerschap te verbeteren. De gemeenschappelijke strategie heeft een aspect van **samen leren en implementeren** en een aspect van **het ontwikkelen van groepskracht en wederkerigheid**. Het eerste kan het trainingseffect

beïnvloeden, het laatste de trainingsimpact. Niet alleen capaciteitsopbouw/empowerment maar ook landbouw-werk is een humane

activiteit, die sociaal-culturele betekenis heeft. Die markeert het leven van mensen en kan/zal de logica van de economische rationaliteit overrulen.

Sociaal-culturele inbedding van boeren kan ontwikkeling ondersteunen, maar kan ook barrières opwerpen; bv. Scheidslijnen in eigendomsrechten en gebruik van hulpbronnen, arbeidsverdelingen, leiderschap, enz. Gender- en leeftijdsverschillen komen het meest voor en hebben aandacht nodig in ontwikkelingsprojecten, waaronder opleidingsprojecten.

Van één boer of boerengroep kan niet worden verwacht dat zij een markt(keten) of instelling creëert of verandert. Deze verandering vereist dat veel boeren samenkomen en een gunstig markt- en overheidsbeleid voeren.

Samenwerking tussen landbouwers (in plaats van concurrentie) is een voorwaarde voor plattelandontwikkeling. Een paar grote boerderijen die de rest overtreffen, kunnen reageren op de vraag naar melk in de stad, maar zullen de landbouw en de plattelandseconomie niet significant ontwikkelen.

Bedreigingen voor de duurzaamheid van de landbouw. Kennis over duurzaamheid, klimaatgecorrigeerde landbouw en het behouden van een kleine ecologische voetafdruk is even belangrijk geworden voor technische als praktische kennis om de opbrengsten te verhogen.

Hoe Trainingseffect bereiken?

Om een goed trainingseffect te garanderen, moet de **trainingskwaliteit** van GAD uitstekend blijven. GAD's pijlers voor kwaliteitscontrole (PER-model) zijn goed ingeburgerd. Afgezien van de inhoud van de opleiding, trainers en leidende landbouwbedrijven (de kwaliteitsvoorwaarden en -controle van de gouden driehoek), moet GAD ook zijn trainingen goed **richten en afstemmen** en het opleidingsaanbod diversifiëren (bijv. e-learning, nieuwsbrieven, aangepaste modules, aangepaste trainers, enz.) om de gemakkelijkste manier van leren van zijn cursisten zo goed mogelijk te accommoderen. Daarom moet GAD voortdurend *updates* en ontwikkeling van *nieuw trainingsmateriaal en levering* uitvoeren.

Om de implementatie na de opleiding door de alumnitraining te verhogen, is **follow-up** noodzakelijk. *Het monitoren van individuele voortgang* van alumni en *het stimuleren van studie- en implementatiegemeenschappen* kan het trainingseffect verbeteren. Training uptake omvat gedragsverandering waarvoor coaching, samenwerking en peer-vergelijking nuttig kunnen zijn. Daartoe kan GAD

een beroep doen op een expertpanel en met name haar manager. Daarnaast kan *lokaal personeel geworven worden* en expertise opgebouwd en ingehuurd voor gemeenschapsopbouw, coaching, communicatie en monitoring/evaluatie.

Hoe Impact op training realiseren?

Om de impact van onze training op de plattelandseconomie te vergroten, **moeten veel kleine boeren worden opgeleid**. Er *moet een trainerscursus* worden ontwikkeld om het aantal boeren dat kan worden opgeleid, op te schalen. Door *trainersgemeenschappen* op te richten, heeft GAD een pool voor het werven van de beste matches voor specifieke boerengroepen en GAD-trainers kunnen een rol spelen bij de follow-up van de training en de betrokken communicatie met *alumni-gemeenschappen*.

Afgezien van het succesvol implementeren van de verworven kennis en vaardigheden, kunnen boeren hulp nodig hebben voor marketing, verwerking, enz. teneinde hun verbeterde landbouwvaardigheden om te zetten in hogere inkomsten. In de toekomst kan het trainingsaanbod van GAD zich uitbreiden naar deze gebieden, maar toch zal GAD **samenwerken met partners** voor markt- en institutionele ontwikkeling.

Om **van opleidingseffect en impact naar impact op duurzame ontwikkeling** (incl. economische ontwikkeling op het platteland) te gaan, is GAD afhankelijk van andere ontwikkelingspartners, waarbij andere aspecten van plattelandontwikkeling worden aangepakt (bijv. verwerking, marktketens, ontwikkeling van landbouwerssamenwerking). GAD kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het succes en falen van andere lokale belanghebbenden en ontwikkelingspartners. GAD kan echter een *risicobeoordeling uitvoeren over ontwikkelingssucces* en faalkansen en een eigen *effectbeoordelingsmethodologie* ontwikkelen of in overleg en onderhandeling met partners. Als 'praktische kennis- en managementmakelaar' kan GAD in een goede positie verkeren om dit te ontwikkelen.

Voor trainingsimpact moet GAD ook een beroep doen op haar expertpanel en office manager en daarnaast lokaal personeel en / of consultants werven.

Werken met meer mensen, meer taken en in meer regio's vereist meer gestructureerde planning en management, lokale vertegenwoordiging en coördinatie, kwaliteitscontrole en monitoring&evaluatie.

3. Beelden van afgelegde bezoeken

3.1. Bezoek aan Nederlandse Ambassade in Nairobi.

Op 4 november spraken we met Joris van Bommel, plv. Ambassadeur van Nederland in Kenia, op het Keystone Park in Nairobi. Het werd een geanimeerd gesprek.

Joris geeft ons de volgende adviezen:

- Kies voor continuïteit via langer lopende projecten. Citaat: “Veel kleine projecten zakken in nadat ze gestopt zijn”. Joris bevestigt de juiste insteek van het K2G-Project “From Aid to Trade” (FA2T), dat als umbrella-project een periode van minimaal 10 jaar omvat.
- Sponsoring van projecten door commerciële bedrijven, die duurzaam profijt beogen, is zeer nuttig. Voor FA2T noemt hij Friesland-Campina-Agrifirm-Rabobank

etc. Hij biedt aan daartoe te (laten) bemiddelen. De Ambassade beschikt over een flinke stafafdeling, waar verscheidene agrarische, economische en klimaat/hydrlogische specialisten beschikbaar zijn. We kunnen hem daartoe gericht benaderen.

- Hij beveelt een netwerk-functie voor GAD en K2G aan. Daartoe samenwerken met grotere (en evt. kleinere) NGO's opdat duurzaam resultaat wordt behaald.

Je komt niet zomaar op het Ambassade-terrein.

3.2. Bezoek aan Rabo-kantoor in Nairobi in Delta Corner Towers.

Op 4 november hadden we een constructief gesprek met Mr. Titus Osewe over de mogelijkheden van sponsoring en financiering van duurzame smallholder-farmers in Kenia.

Henk vergelijkt de functie van Kupanda2Grow (“Zaaien om te laten groeien”) met die van de planter/verzorger van een kiemende plant. “K2G laat het zaad tot volle wasdom komen door te investeren in optimale groeiomstandigheden. Het zal mede van de kwaliteit (DNA) van de kiem afhangen of er een ruim vruchtdragende boom uit ontstaat. Het bij de smallholders gerealiseerde vakman/ondernemerschap in combinatie met vergrote zelfredzaamheid, zal resulteren in duurzame bedrijvigheid en versterking van de lokale/regionale economie.

Titus Osewe meldt dat Rabo nog steeds inzet op versterking van de Keniaanse plattelandseconomie. Het huidige Rabo-accent ligt daarbij op de middleholder-farmers. Titus erkent, naar aanleiding van het GAD/K2G-pleidooi, het belang van de smallholders voor een duurzame ontwikkeling. Hij meldt dat hierover opnieuw beraad plaatsvindt in de loop van 2023. Wij zijn als GAD en K2G welkom om hiertoe input te leveren.

Waarom zijn kleine boeren belangrijk voor duurzaamheid?

In tegenstelling tot wijdverspreide percepties, kunnen duurzame kleine boeren echt productief zijn. Een grote studie naar kleinschalige landbouw met betrekking tot 286 projecten, meer dan 37 miljoen hectare in 57 ontwikkelingslanden, ontdekte dat wanneer duurzame landbouw werd aangenomen, de gemiddelde gewasopbrengsten met 79 procent stegen. Ook werden duurzame systemen meer gediversifieerd gevonden, met opbrengsten die vaak bestonden uit meer dan een dozijn gewassen en verschillende dierlijke producten, wat hogere opbrengsten per ha genereerde. Hogere opbrengsten betekenen een hogere voedselzekerheid van huishoudens en een hoger gezinsinkomen, vooral wanneer geld werd bespaard door minder gebruik van kunstmest en pesticiden.

Wanneer duurzame kleinschalige landbouw in verband wordt gebracht met verbeterde arbeidsnormen en -rechten (bv. veiligheid en gezondheid op het werk), kan dit een belangrijke drijfveer zijn voor fatsoenlijke banen op het platteland. Goed beheerde kleinschalige systemen investeren in het bouwen van bodembiomassa en bodembegroeiing, wat de waterfiltratie verbetert in geval van overstromingen en vochtretentie in geval van droogte. Door de verminderde afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en de energiebehoeften, in vergelijking met grote gemechaniseerde en inputsafhankelijke boerderijen, verminderen traditionele boeren ook de klimaatverandering door verminderde emissies en verbeterde koolstofvastlegging in de bodem. Zie:

www.fao.org/nr/water/docs/Enduring_farms.pdf

We maken de afspraak dat ons Missie-rapport in januari-2023 aan Titus zal worden aangeboden, opdat dit in de vernieuwing van de beleidskeuzes voor de Rabo-Foundation zal worden meegenomen. Hiertoe zal ook contact met SNV worden opgenomen.

3.3. Bespreking met ProDairy (PD) in Java House Nairobi.

Op zaterdag 5 november 2022 om 9.00 uur ontmoetten we Jos Creemers, managing director van PD, die volgens afspraak vergezeld is van twee GAD-gecertificeerde PD-trainers. Dit betreft Angela Gitau (zij was een van de Dairy-trainers in Lemek) en Peris Chege.

We evalueren de training die voor 276 smallholder farmers in Lemek i.s.m. de CBO-Lemek plaats vond in het voorjaar-2022. De volgende opmerkingen werden gemaakt:

- Er was een goede spreiding over de verschillende leeftijden en verhouding mannen/vrouwen.
- De oudere deelnemers hadden vaak problemen met de taal. Ze spreken geen Engels; sommigen zelfs alleen de Maasai-taal. Dit leverde problemen met de overdracht van kennis en vaardigheden.
- Alle 11 GAD-modules werden in een of twee weken behandeld. De Lead-farmers kregen een 10-daagse training waardoor dieper op de verschillende module-inhouden kon worden ingegaan. De training bood vele “eye-openers”. Daardoor werden ingesleten gewoonten en gebruiken losgelaten: “We leerden out-of-the-box-denken”.
- De modules m.b.t. ruwvoederwinning, voeding en gezondheid sprongen eruit. Angela vertelt dat, door in te gaan op de geconstateerde leerbehoefte, een meer maatwerk-aanpak kon worden bereikt. De jongere, engelstalige

trainees assisteerden vaak bij de vertaling voor de oudere deelnemers (schatting: ca. 50 % is ouder dan 50 jaar).

- In het voorjaar-2022 heerste er een extreme droogte. Door de geringe of ontbrekende voorraden stierven vele koeien. Daardoor waren een aantal trainees niet of te laat op de training. Dit heeft voor hen dus een lager trainingsresultaat opgeleverd.
- Angela geeft aan dat ondanks de diverse “handicaps” de training een primaresultaat heeft opgeleverd. Dankzij de voorbereidende trainingen m.b.t. projectinformatie en sensibilisering was de motivatie tot deelname erg hoog. Dat gold ook voor de concentratie tijdens de training. Ondanks de netto lagere trainingstijd is ze erg positief over het trainingseffect. Uiteraard zal via gerichte follow-up-acties (o.a. individuele coaching/advies, instellen van studie-groepen o.l.v. leadfarmers en het oprichten van demofarms) aan een vergroting van het uiteindelijke effect en impact moeten worden gewerkt.

3.4. Onderhoud met dhr. Peter o’Maera, Caritas Director van het Bisdom Ngong (met medewerker mevr. Aliet Ondicho).

Op zaterdagmiddag 5 november 2022 ontmoetten we Peter o’Maera, directeur van de Caritas-afdeling van het Bisdom Ngong. Hij werd vergezeld door mevr. Aliet Ondicho. We hadden een zeer informatief gesprek over cultuurverandering,

training en climate change. Onze aanpak kan symbiotisch inhaken op het werk van het Bisdom. We zullen ook daarbij ruimer moeten gaan denken en tesamen moeten opkomen voor de economisch zwakkeren. Later zoeken we contact en komen wellicht tot samenwerking.

Ons werkgebied voor de GAD/K2G-Missie met verschillende stamgebieden.

3.5. Afstemmingsoverleg op het SNV-kantoor in Nairobi op maandagochtend 7 november 2022.

In gesprek met Julius Rono, projectleider van het ICSIAPL (Integrated & Climate Smart Innovations for Agro-Pastoralist economies and Landscapes)-project.

Op het SNV-kantoor aan de Ngong Lane hebben we overleg met Jeen Kootstra (dir.-SNV), Anton Jansen (leider van Forage Seeds-project) en Julius Rono (ICSIAPL).

De volgende zaken komen aan de orde:

- Jeen Kootstra licht de doelen van het ISLA-project nader toe: Bescherming van de ecologische en hydrologische waarden van het Mau-Forest door de kleine boeren uit het Forest te halen en ze buiten het Forest duurzame inkomenscapaciteit te bieden. Dit gebeurt middels Dairy-trainingen en Coöperatievorming met Follow-up (coaching/advies) opdat effect en impact duurzaam worden bereikt.
- De potentie van de smallholder-farmers voor de Keniaanse economie is zeer groot. De behoefte aan voedsel kan door hen mede substantieel worden gedekt. Ook de economische ontwikkeling krijgt via hen een boost en levert privaat een verbetering van de leefomstandigheden.
- Om de hydrologische en ecologische waarden van de gehele Mau Forest duurzaam te borgen dienen meer boeren te worden getraind dan op basis van ISLA-III (t/m 2023) mogelijk is. Daarom SNV's inzet tot voortzetting van het ISLA-project in de periode 2024-2030. Daartoe wordt intensief samen gewerkt met IDH.
- Gedurende 2023 is het van groot belang dat voldoende (nieuwe) sponsors worden gevonden voor ISLA-IV+. Daarbij nadruk op gesprekken met de Rabo-Foundation teneinde hen te overtuigen van de mogelijkheden tot duurzame ontwikkeling en impact middels het SNV/GAD-model. Henk beaamt dat zijn recente bespreking met Titus Osewe onder andere hierop focuste. We kregen van hem mandaat voor onze missie. Begin december-2022 zullen we aan hem rapporteren.
- Met Anton Jansen en Julius Rono, projectleider van het ICSIAPL-project bespreken we de deelname van de FA2T-boeren in Lemek en Abossi aan het Seed Forage-project.

Aan de randen van vele invalswegen vind je tuincentra-Kenian-style.

Overall bloeien de Jacaranda-bomen.

3.6. Bezoek aan House of Hope.

Op 8 november 2022 brachten we een bezoek aan The House of Hope aan de rand van Nairobi. We werden heel gastvrij ontvangen door Moses Kariuki en zijn vrouw Angela.

Middels ons GAD-netwerk kennen we het bedrijf van Moses Kariuki. We maken van de gelegenheid gebruik om hem te bezoeken en nader kennis te maken met zijn bedrijf. Hierna een aantal sfeerbeelden van zijn melkveehouderij, die voor Keniaanse begrippen als modern en vooruitstrevend te betitelen is.

Moses is van huis uit een ICT-er maar heeft een GBV en is bovendien een echte manager. Hij geeft ons niet alleen inzicht in zijn bedrijf maar illustreert dat hij een heldere visie heeft op het trainen van Keniaanse smallholder-boeren.

De koeienmest wordt vergist waardoor methaan vrijkomt. Dit levert de energie voor boerderij en weeshuis.

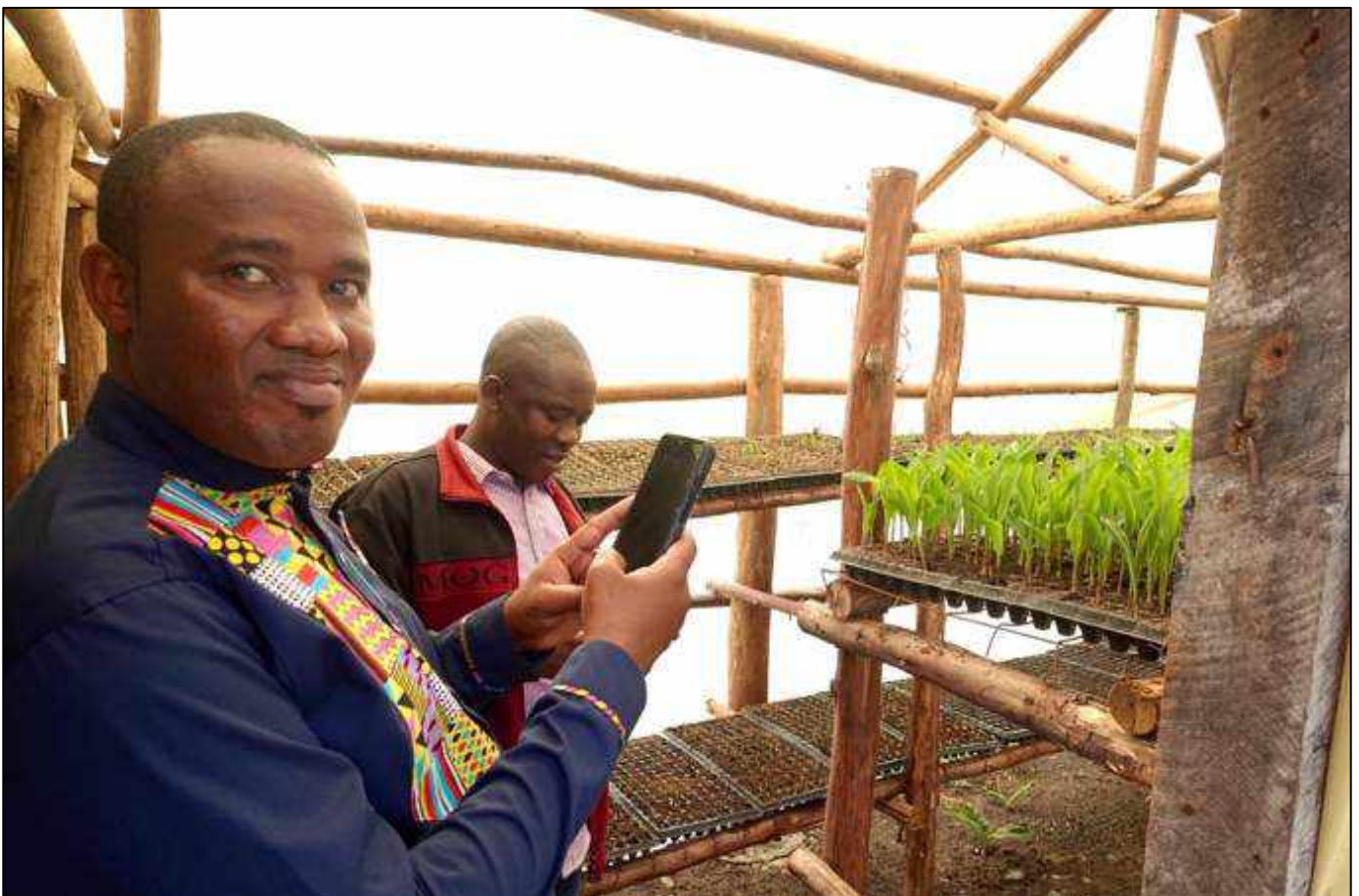
Moses laat de zaailingen eerst opgroeien in een kasje. Daarna worden ze in het veld uitgeplant. Dit kost meer arbeid maar die is goedkoop.

Father John is zeer geïnteresseerd. Hij pleegt “bedrijfsspionage” voor zijn mensen in Machakos.

Het weeshuis staat naast de boerderij waardoor allerlei functies kunnen worden gedeeld.

Vlakbij de weg staat de House of Hope-winkel waar melk en melkproducten, waaronder heerlijke yoghurt, worden verkocht.

Moses verwerkt een toenemend deel van zijn melkproductie (700 ltr./dag) in yoghurt (nu ca. 15 %). Dit is de productie van 28 koeien die driemaal daags worden gemolken. 100 Liter melk gaat naar de schoolkinderen van zijn weeshuis; 100 liter wordt lokaal verkocht en de rest gaat naar de coöperatie. Wij kopen een lekkere yoghurt-drink; keuze uit diverse smaken. Daarmee behaalt hij groeiend inkomen. Vlakbij zijn woning ligt het graf van de moeder van Moses, die helaas te jong overleed

Aan het einde van onze rondgang brengen we een bezoek aan het graf van Moses' moeder op deze locatie. Zij stichtte het bedrijf met haar zoon ca. 15 jaar geleden. Hij bouwde het uit. Het bedrijf ziet er goed uit en wordt zeer kien gemanaged. Moses is ook een goede instructeur, die zich uitstekend kan verplaatsen in zijn doelgroep, de smallholders. We hebben levendige discussies over de opzet en uitvoering van de GAD-Dairytrainingen. Hij onderstreept dat de smallholders moeten leren om oude gebruiken los te laten en out-of-the-box te denken en doen. Hij adviseert om een handleiding voor de trainee bij de GAD-modules te maken. Daarbij accent op denken en doen vanuit de koe en de vereiste kwaliteit. Ook is hij voorstander van specialistische kalveropfok en de aankoop van drachtige vaarzen. Naast gevarieerd ruwvoer verwerkt hij ook ananasafval en bierbostel.

N.B. Persoonlijk schat ik in dat zijn mineralenbalans niet in evenwicht is. Hij verwerkt welliswaar veel mest via zijn biogas-installatie maar dat verhindert niet de uitstroom aan veel mineralen naar de omgeving....

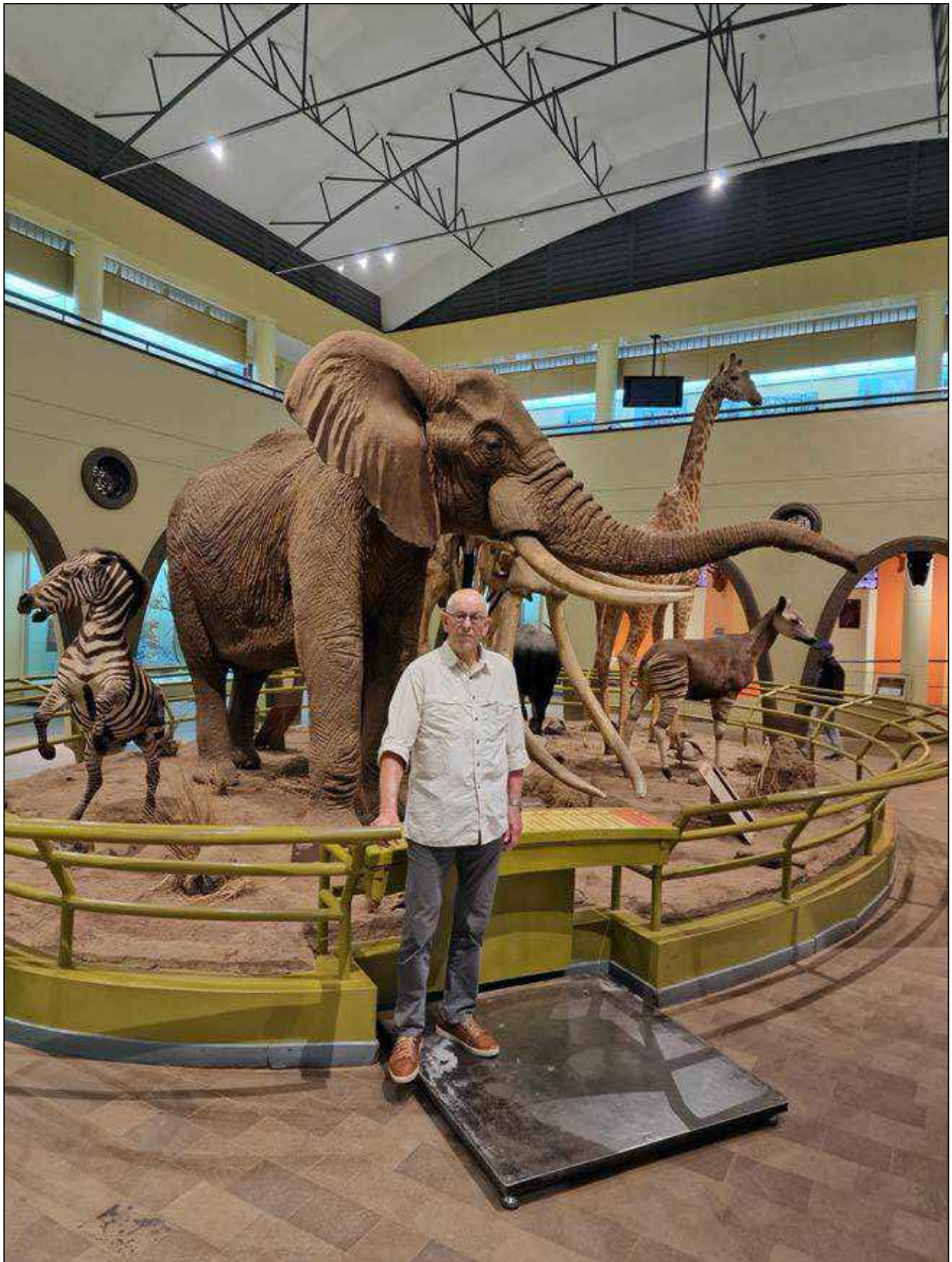

3.7. Het zondagse bezoek aan het Nationaal Museum van Kenya leverde ons een interessante kijk op het land en zijn historie en natuurlijke rijkdommen. We bezochten ook de aanpalende gebouwen met slangen, krokodillen en schildpadden en maakten een wandeling langs de Nairobi-river.

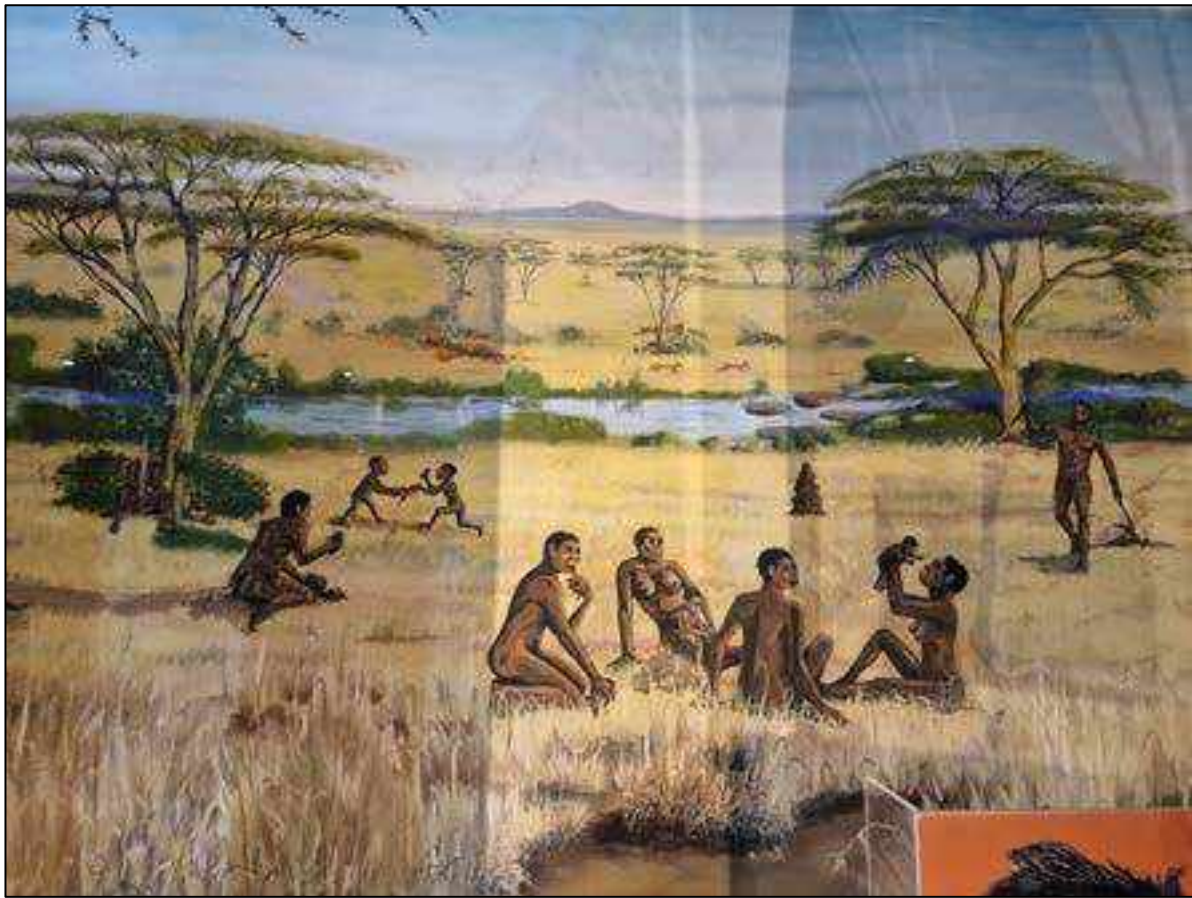

De grootste olifant van Kenia wordt hier op ware grootte getoond. Imposant!

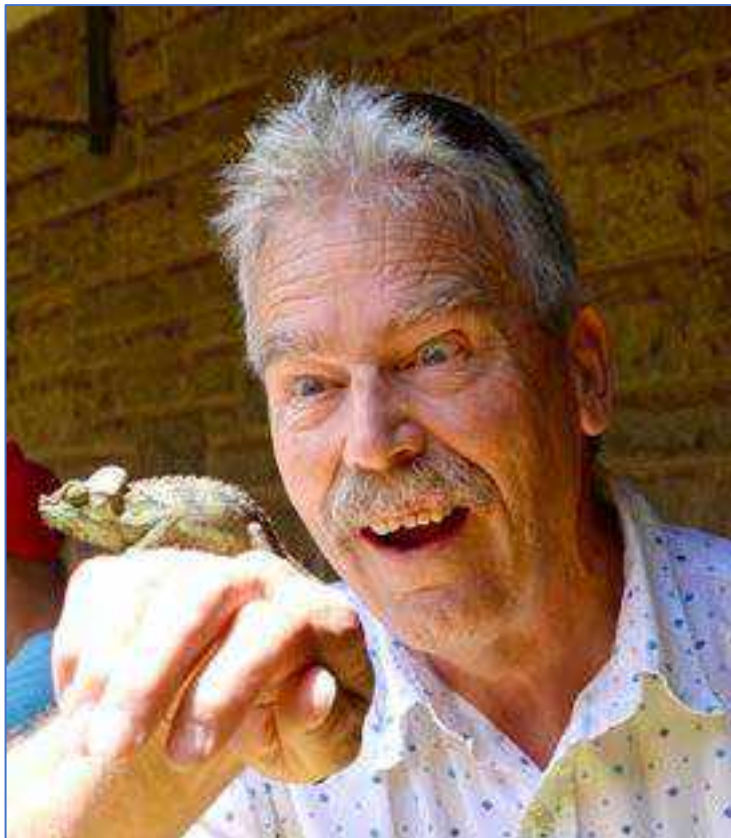

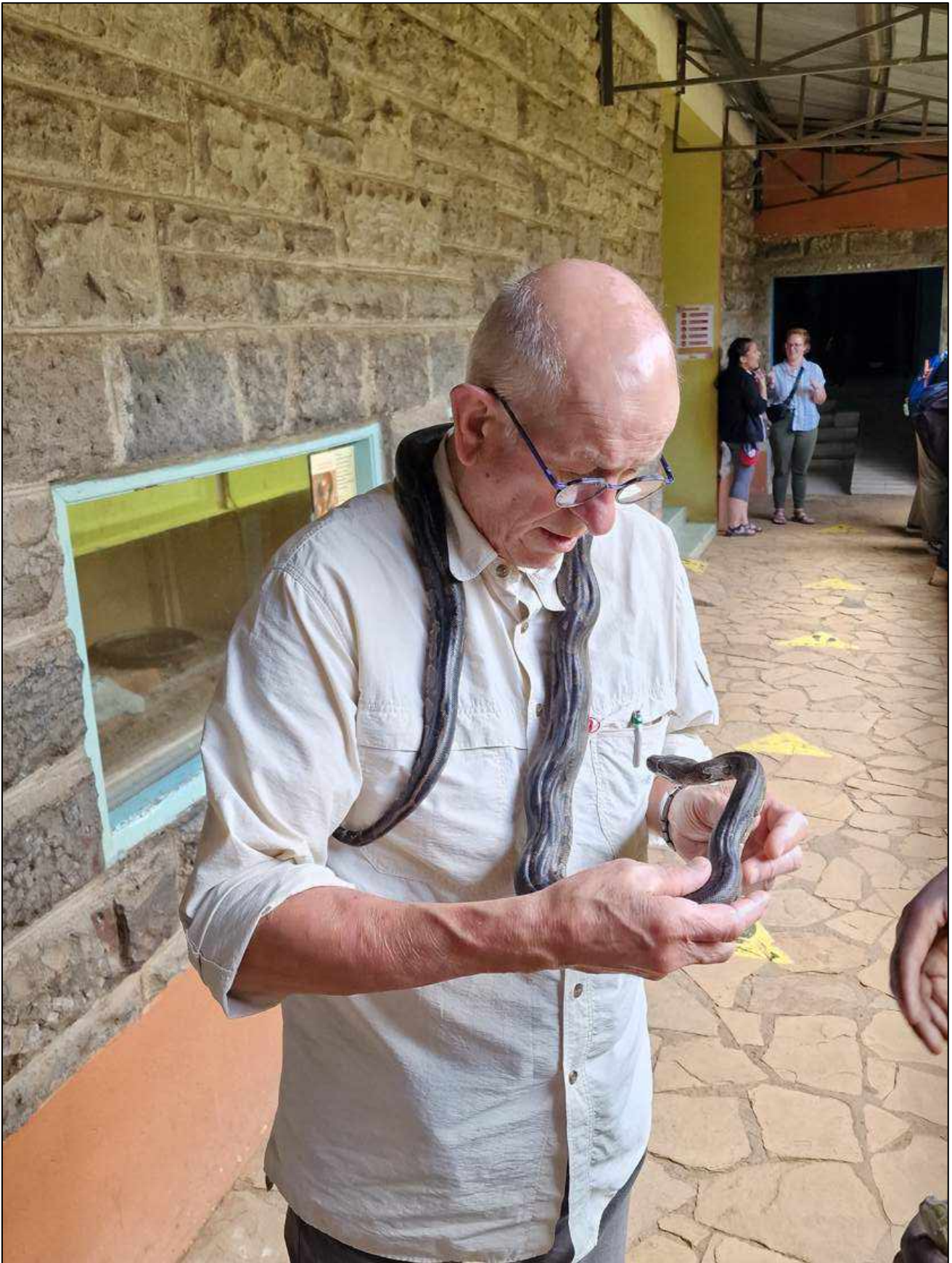

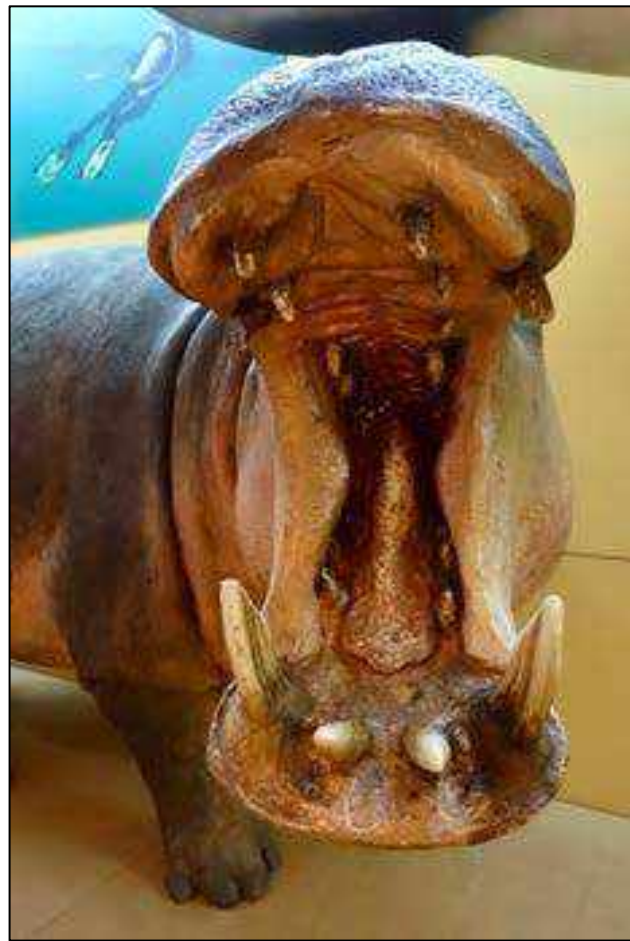
Deze kameleon lijkt minder stress te hebben.

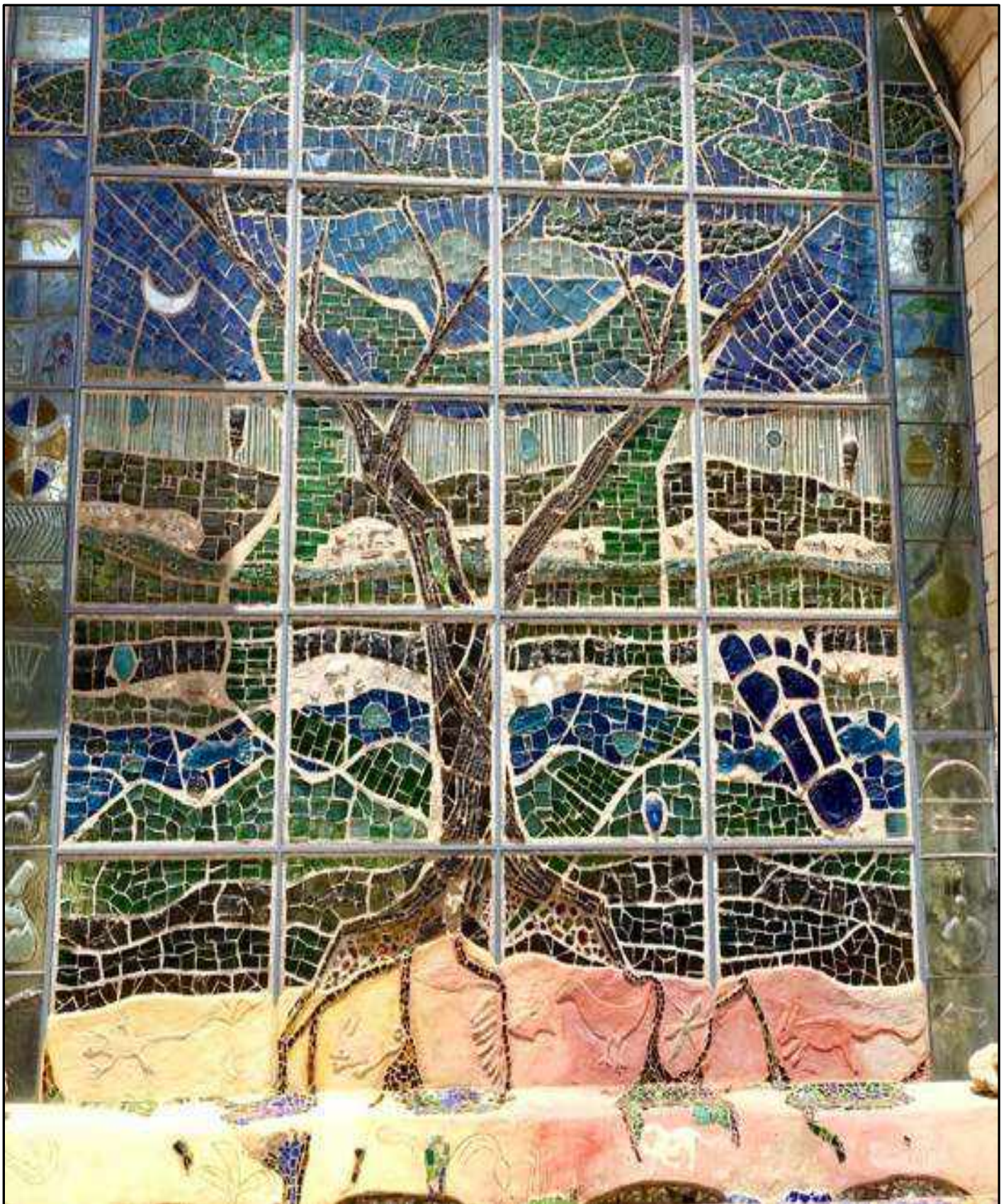

Als je de slang goed hypnotiseert gebeurt er niks...

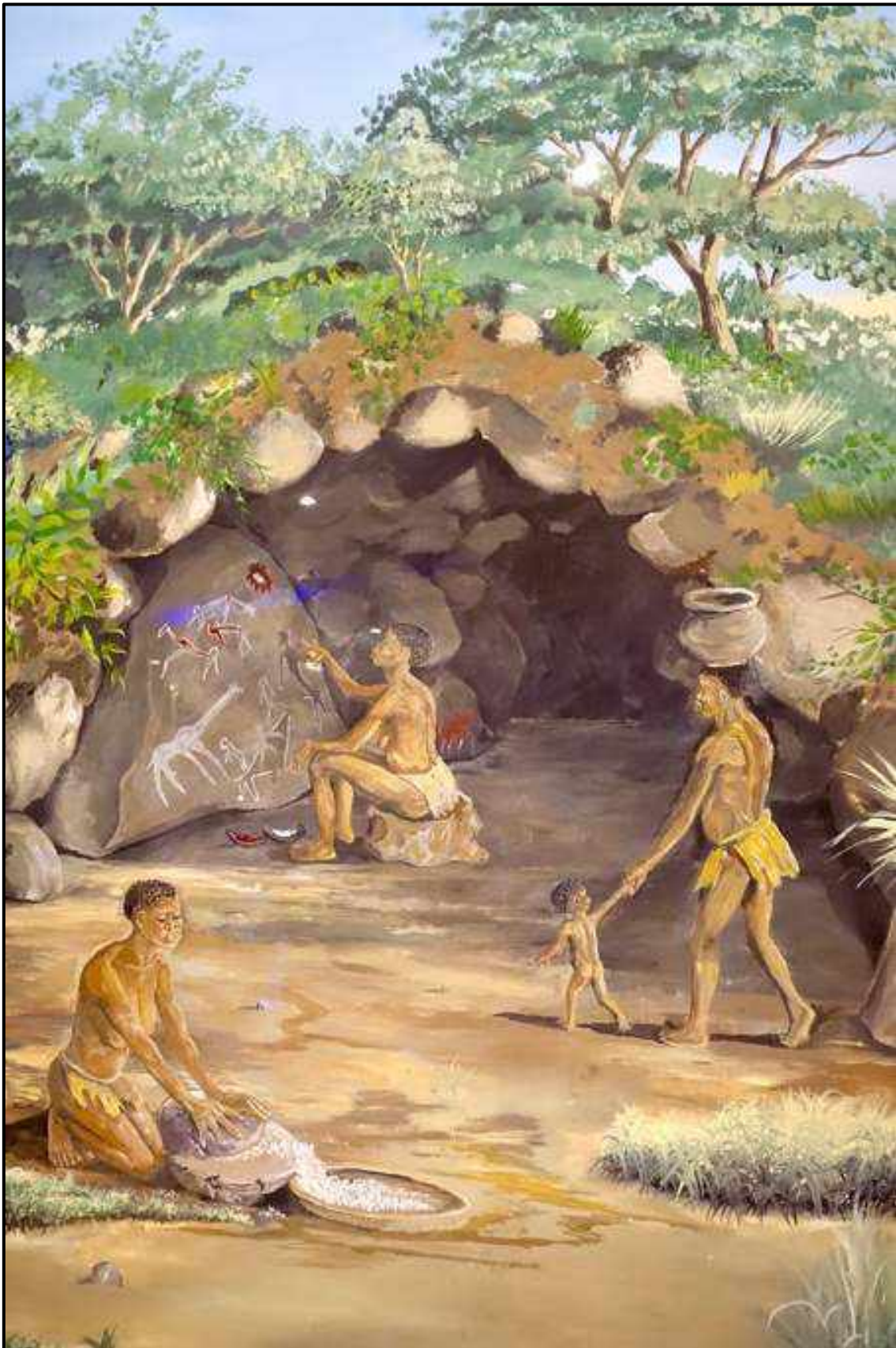

Een geïntegreerde bank onder het imposante glas-in-lood-raam biedt ontspanning in de buitenlucht. Komt van pas want de temperatuur gaat over de 30 graden.

In de Ritf-valley leefden de eerste mensen op onze planeet.

Langs de rivier staan diverse replica's van historische beelden.

Veel informatie over historische stammen en hun leiders.

The Big Five

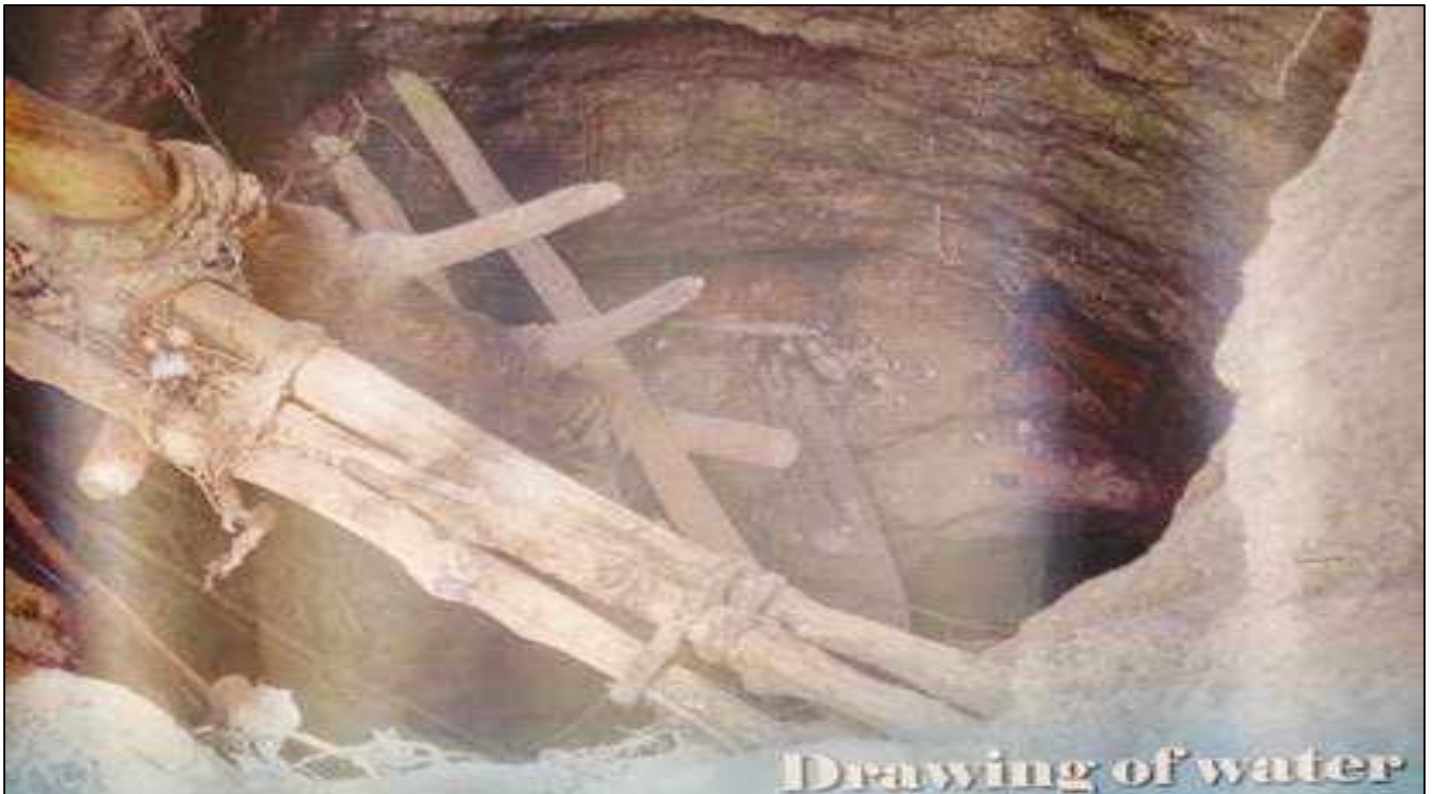
The Big Five are the Lion, Elephant, Buffalo, Leopard, and Rhinoceros. The term "Big Five game" was coined by big-game hunters and refers to the five most difficult animals to hunt on foot and the degree of danger involved. It is not size that determines the members of this group.

The term Big Five is now used extensively by tour companies to market their tour packages with the promise that the visitor will see these animals on the game drive. While game hunting is no longer legal, these animals are still in danger from poachers and loss of their habitat. The Elephant and the Rhinoceros are particularly targeted for their tusks and horns respectively. Fortunately, the "Big Five" are still roaming wild in Kenya and many parts of Africa.

Drawing of water

Uehotaji maji

Wanaume hupanga kwenye ngazi inayoeleka majira kutengeneza mnyororo wa binadamu. Idadi ya watu na wanaume inategemea kina cha kima. Mholongo wa wanaume waliokupanyika unawezaji kuanza watu 5-15. Mwanamume aliye chini huchota maji kwa ndoo (hapo awali waitomia chombo kichotengenezwa kwa ngozi ya twiga kinachojulikana kwa jina la okole) na kumpa mtu aliye juu yake, hii inafanywa hadi maji yafike juu. Vyombo viwili au zaidi hutumika kwani ni lazima vipitishwe juu na chini mfululizo hadi maji ya kutosha yafotelewe. Wakati huo yakiendelea, wanaimba nyimbo za kusifu mifugo yao. Ombaji huu ulifanywa visema vipate jina la 'visima vya kuimba vya Borana'.

Men line up on the ladder leading to the water to form a human chain. The number of steps and men depends on the depth of the well. The chain of men assembled may range from 5-15 individuals. The man at the bottom draws water using a bucket or jery-can (in earlier times they used a container made from giraffe skin known as okole) and passes it on to the man above him, this is done until the water reaches the surface. Two or more containers are used as they must be passed up and down continuously until enough water has been fetched. While this is going on, they sing songs in praise of their herds. This singing earned the wells the name 'the singing wells of the Borana'.

Lang geleden vonden de mensen bronnen en haalden in handkracht water omhoog.

KIPANDA2GROW

Who Owns the Land in Kenya?

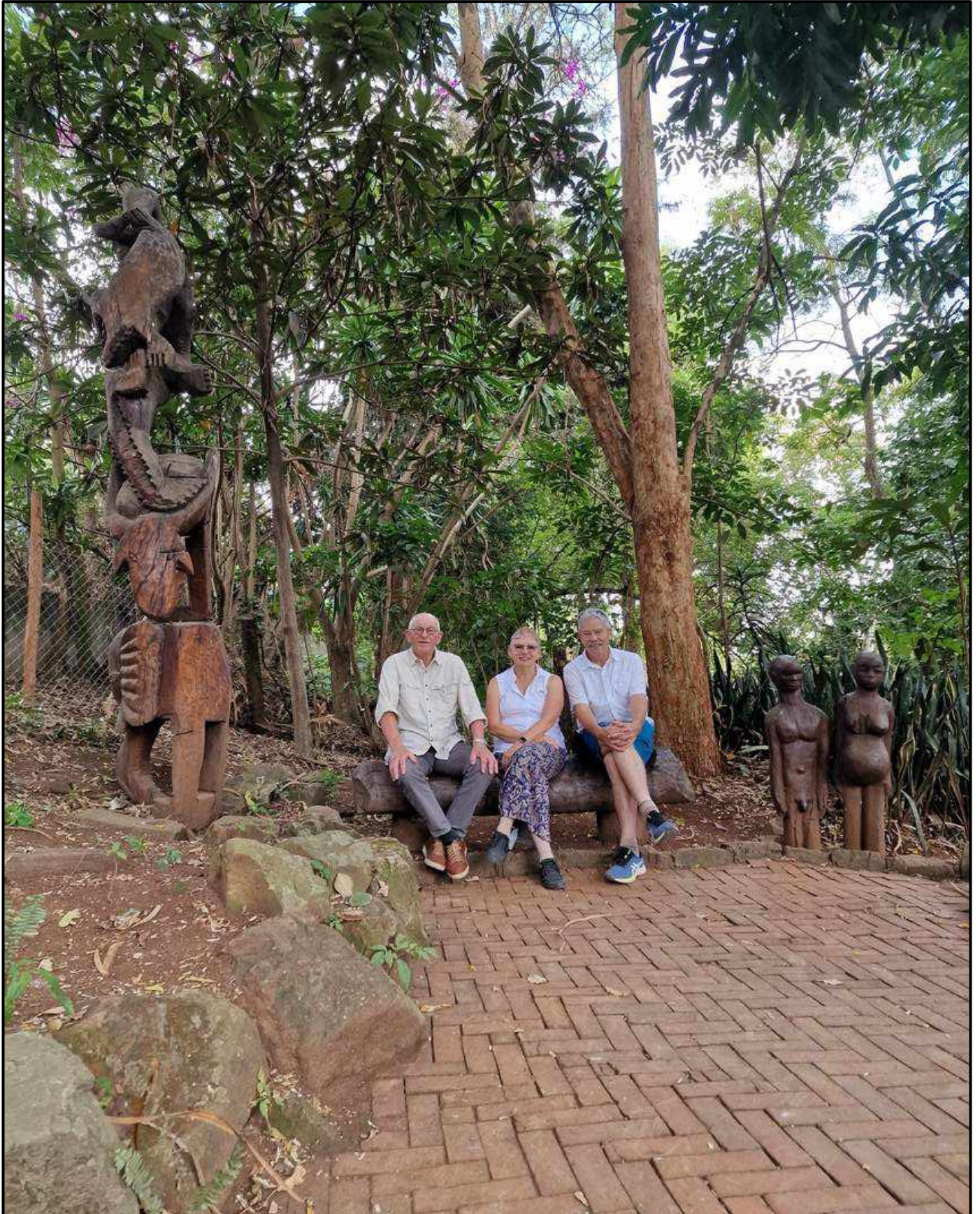
Land in independent Kenya belongs to the Government and is divided into freehold, leasehold and trust land.

The Registration of Land Act of 1963 was put in place to bring about individualization and security of tenure among Africans and also acquisition of the land previously owned by Europeans.

Africans were resettled on the land previously owned by Europeans since many of them were not willing to be under African leadership. The Europeans therefore, sold their farms and returned mainly to Europe. The Government used funds from the World Bank and Colonial Development Corporation (CDC) to help Africans buy such land. Settlement Land Trustee was formed during this time.

Huge tracts of land were often transferred to prominent Kenyan citizens, thus promoting wealth inequality in post-independence Kenya. The pattern did not change during the KANU regime. Land ownership in Kenya remains a sensitive issue.

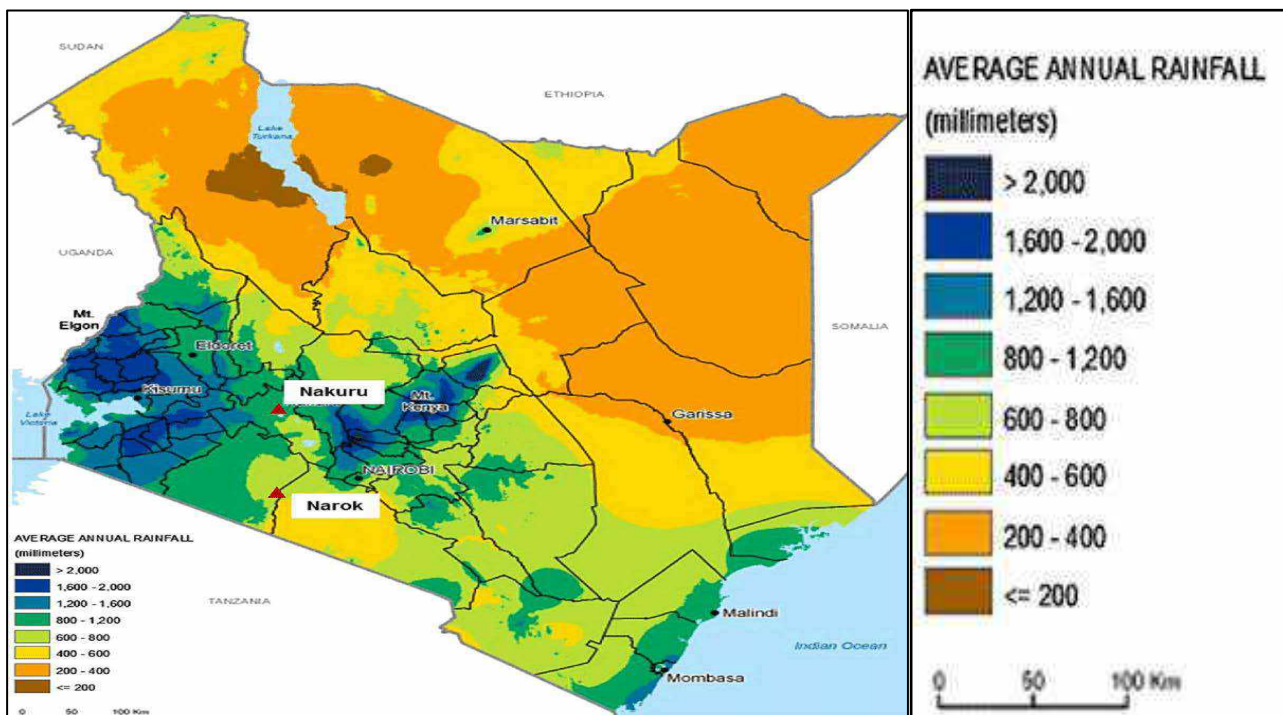

3.8. Op weg naar en verkenning van Mulot-Algemeen.

Zicht op de Rift Valley, op weg naar Narok. Deze gigantische slenk doorklieft Noord-Oost Afrika over duizenden kilometers en verdeelt Kenia in een Westelijk en Oostelijk deel. De slenkbodem ligt op ca. 1700 meter boven zeeniveau; de horsten aan beide zijden liggen ca. 1000 meter hoger. Bij de Mau-Forest loopt de westelijke Rif zelfs op tot 2960 meter bovenzeeniveau. Hierdoor ontstaan grote klimaatverschillen.

De Chinezen bouwden de spoorlijn van Mombassa via Nairobi naar Nakuru. Ook gaat een tak richting Kampala-Uganda. Historisch slechte beleidskeuzes verwaarloosden het prachtige koloniale spoorwegennet....

Op de westelijke Ritf-flank op weg naar Mulot, via Narok. Hier is de droogte ingrijpend, maar nog kinderspel bij de situatie in het meer zuidelijke Kajiado. Mulot ligt op de grens naar heuvelland op ca. 2100 meter. Daar is het toenemend groener.

Op de bodem van de Rift Valley zien we onze eerste “Kenian Landrovers”. Het zijn volgzame dieren die grote lasten kunnen dragen en trekken. Later zagen we een aangespannen ezel toch ontzettend bokken. Hij was blijkbaar het onvriendelijk gedrag van zijn baas beu.

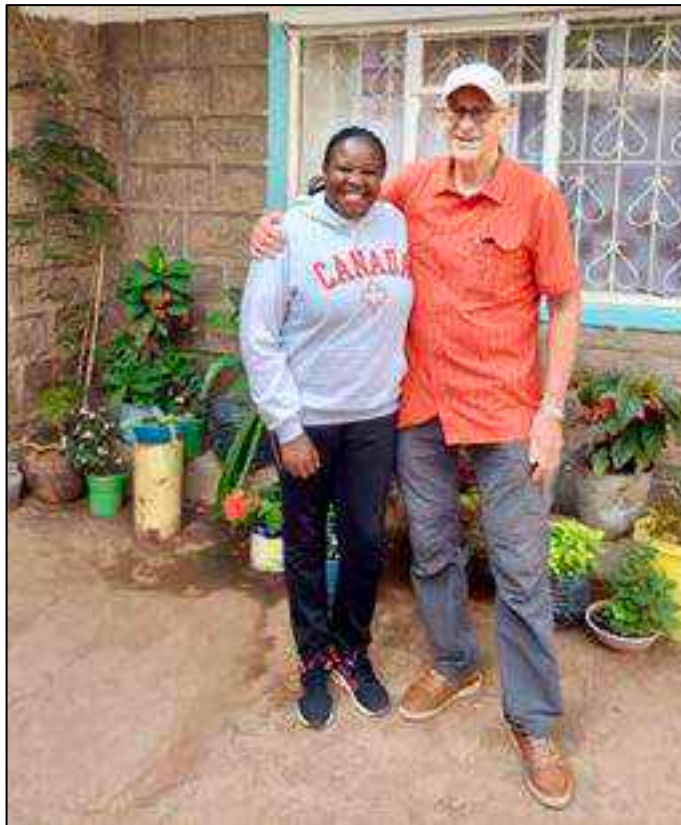

We klimmen aan de westrand weer uit de Rift Valley en gaan richting Narok. Daar leggen we aan en bezoeken na de versterking van de inwendige mens, de missiepost van Ome Driek. Oude herinneringen uit 1999, toen we hem voor het eerst bezochten, komen boven.

We bezoeken de missiepost van Ome Driek in Narok. Daar wordt nu een nieuwe kerk gebouwd.

In Mulot worden we enthousiast ontvangen door Happy, Alice en Sandra. En natuurlijk ook Fr. Patrick.

We bezoeken allereerst Mulot. We slapen in een aftands gebouw op het schoolterrein en worden door de kinderen gewekt.

Ik krijg een rondleiding door Fr. Patrick (R.) over de moestuin van de Parish. David Chelule, de latere leider van de plaatselijke CBO i.o. is de tuinman.

De kitchengarden van de Mulot-parochie ligt er prachtig bij. Alles groeit als kool, dankzij de drip-irrigatie. Fr. Patrick is met de steun van de huishoudster Happy een goede gastheer

We hebben een weerzien met Stanley Koriata en John Sankei, die ons in Mulot oppikken voor ons bezoek aan de eerste twee nabije Solidarity-groepen van de CBO-Lemek.

3.9. Bezoeken aan Kupanda2Grow-project “From Aid to Trade” in Lemek. We worden ontvangen door de voorzitter van de eerste Solidarity-groep.

Bij elk van de zeven solidarity-groepen in Lemek worden we ontvangen met zang en dans. We bewegen mee in de optocht naar de vergaderplek in de open lucht. Daarna worden de welkomswaarden uitgesproken en start de meeting met presentaties van Jan en mij over K2G en het FA2T-project. Dan krijgen we de pittige interacties met de getrainde boer(inn)en over de gerealiseerde effecten op hun bedrijf.

Fr. Patrick is terug bij zijn oude parochianen van Lemek bij ons bezoek aan de twee meest oostelijke Solidaritygroepen, die grenzen aan zijn nieuwe parochie Mulot.

In Lemek brengen we bezoeken aan alle zeven Solidarity-groepen die onder de CBO-Lemek vallen. Vanwege het grote oppervlak worden deze “gehuchten” onderscheiden en zijn ze hecht en functioneel. Ook bij de uitvoering van de Dairytraining. Op elke locatie worden we door de Masaai-vrouwen ontvangen met zang en dans. Daarna volgen korte toespraken en vervolgens voelen we de aanwezige deelnemers van de Dairytraining aan de tand m.b.t. hun indrukken, commentaar en leereffect van die training. Dit gebeurt eerst collectief; daarna ook individueel.

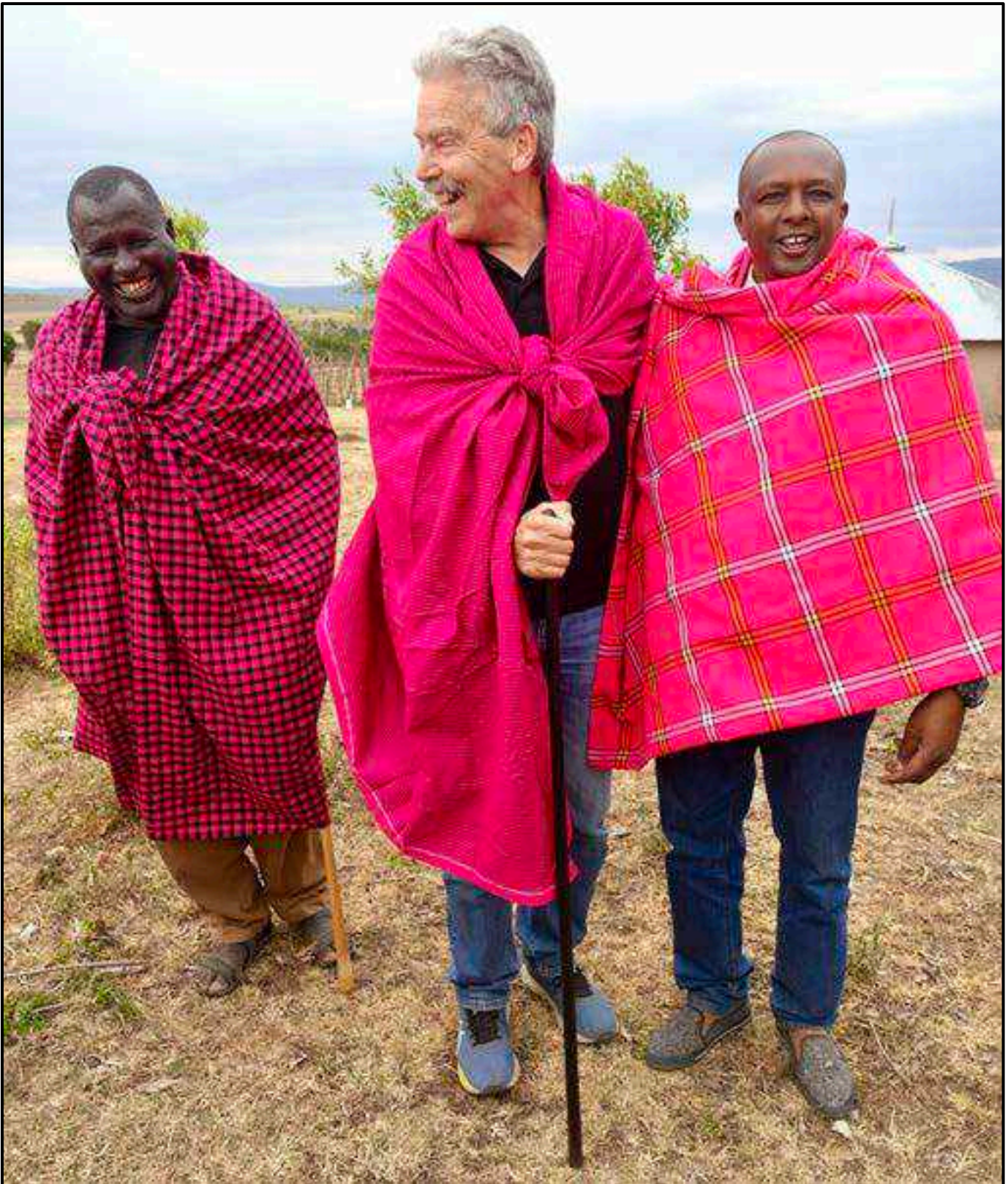

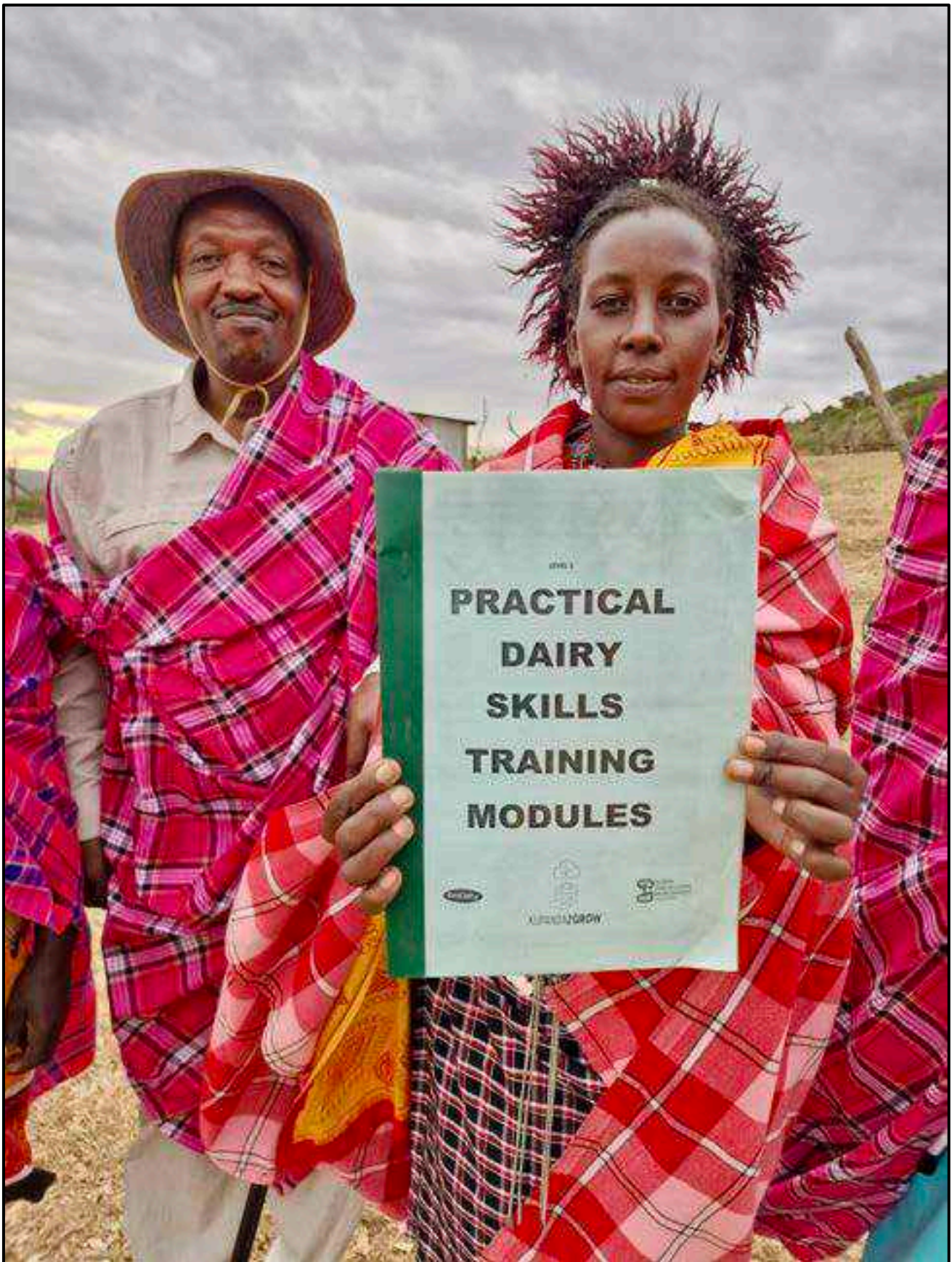
Jan voelt zich een echte Maassai. Bij elk bezoek een nieuwe kleurige doek die de sfeer van onze meetings feestelijk maakt. Desondanks houden we het zakelijk en voelen de boer(inn) stevig aan de tand.

Bij elk bezoek gaan we na de meeting de boerderij bezoeken. Dan hebben we vaak nog meer aanknopingspunten voor onze discussie over de toepassingen van het geleerde uit de Trainingen. Opvallend is dat (regen)wateropslag vaak nog niet is gerealiseerd. Nog genoeg om in de follow-up-acties te bespreken en op te pakken!

Onze GAD-trainingshandleiding wordt gebruikt als “bijbel” op het bedrijf.

Vele presentaties en discussies worden gegeven en gevoerd. Vaak ook met tolk.

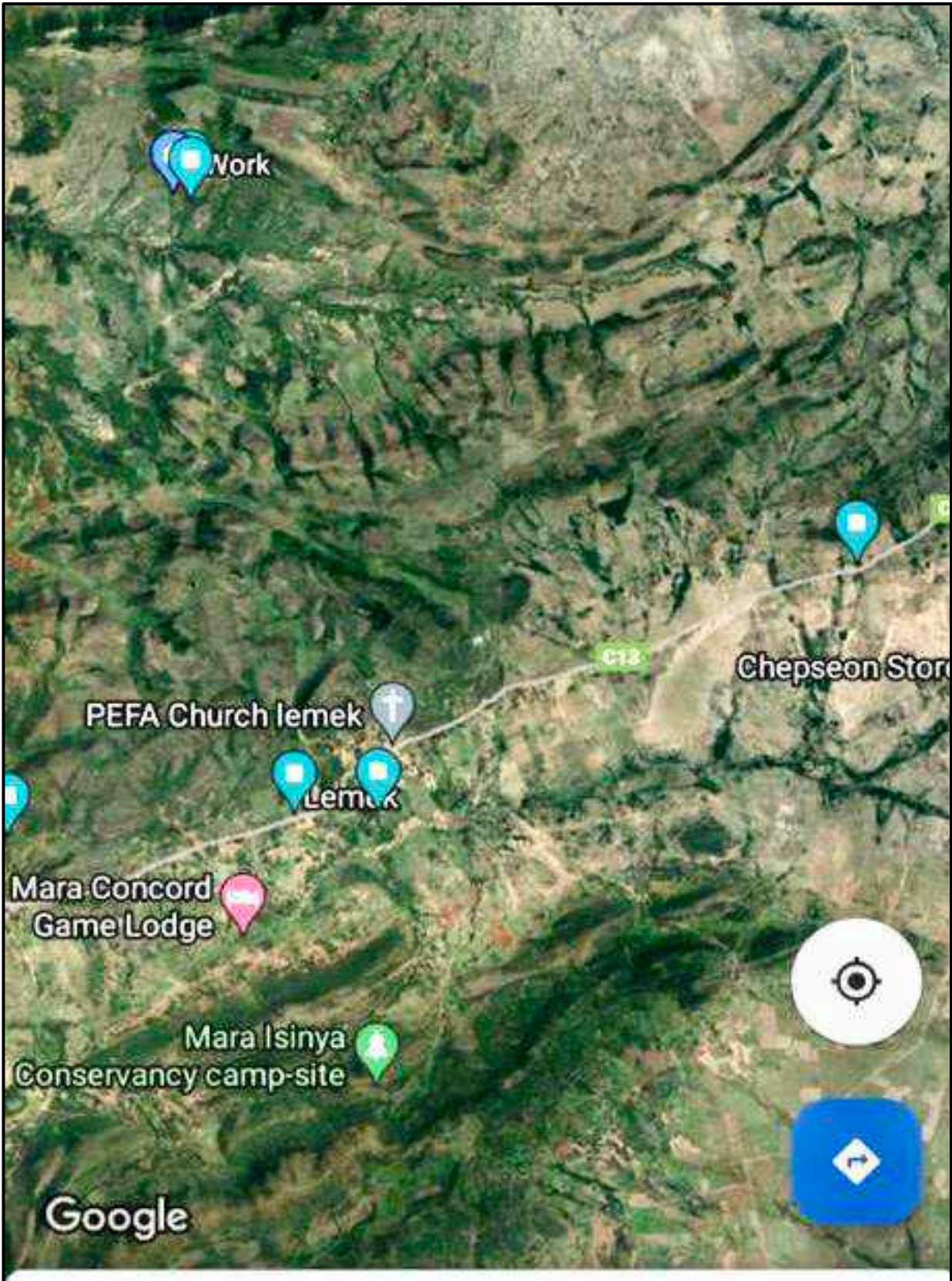

De oudste dame van CBO-Lemek wilde na mijn "aanzoek" wel op de foto.

Overzichtskaart van Lemek met alle relevante waterpunten. Hoe donkerder groen, hoe hoger.

De laatste twee SG's in Lemek bezoeken we op woensdag 7 december, na ons bezoek aan Mulot (verkenning van deelname aan FA2T aldaar). Deze twee SG's voeren ons westwaarts richting Aitong. Behalve de evaluatie van FA2T/Dairytraining bezoeken we natuurlijke waterbronnen. Onderstaande kaartje uit mijn Google Timeline laat zien dat de laatste SG van John Sankei achter de Kimani Heuvelrug ligt. Daarom moeten we met 4-W-drive ca.15 km omrijden. De volgende plaatjes geven een indruk van dit indrukwekkende bezoek.

KIPANDA2GROW

Stanley observeert de natuurlijke bijenkast in een palmboomstronk bij de waterbron van Lemek. Deze hangt daar om de olifanten af te weren, zodat ze de bron niet vernielen.

Vele huisbezoeken worden afgelegd. Hieronder bij Stanley thuis.

Jan is geen imker.... Hieronder op de waterput die Ome Driek bouwde.

Geweldige interactie tussen de leden van John Sankei's SG, het CBO-bestuur en de K2G-ers. Mevr. Sankei legt hieronder vol vuur uit wat ze van de Dairytraining vindt en wat ze er al aan heeft (video beschikbaar). Dat was heel positief en goed onderbouwd. De meeting was zo levendig dat de tijd in de ondergaande zon voorbij vloog. Daardoor konden we niet het hele programma afmaken en starten we (te) laat met de terugreis. Jan stuurde de auto van Fr. Francis deskundig over de beroerde weg; ook in het donker.

Pas om 23 uur zaten we met Fr. Francis aan het avondeten. We hadden geweldig nuttige discussies over Lemek en ook Abossi. Fr. Francis was daar eerder pastoor en kent zijn pappenheimers. Ook is hij een man van de wereld waardoor de Keniaanse en internationale politiek aan bod kwamen.

Met Fr. Francis in zijn huiskamer. De intensieve discussies kregen voldoende brandstof...

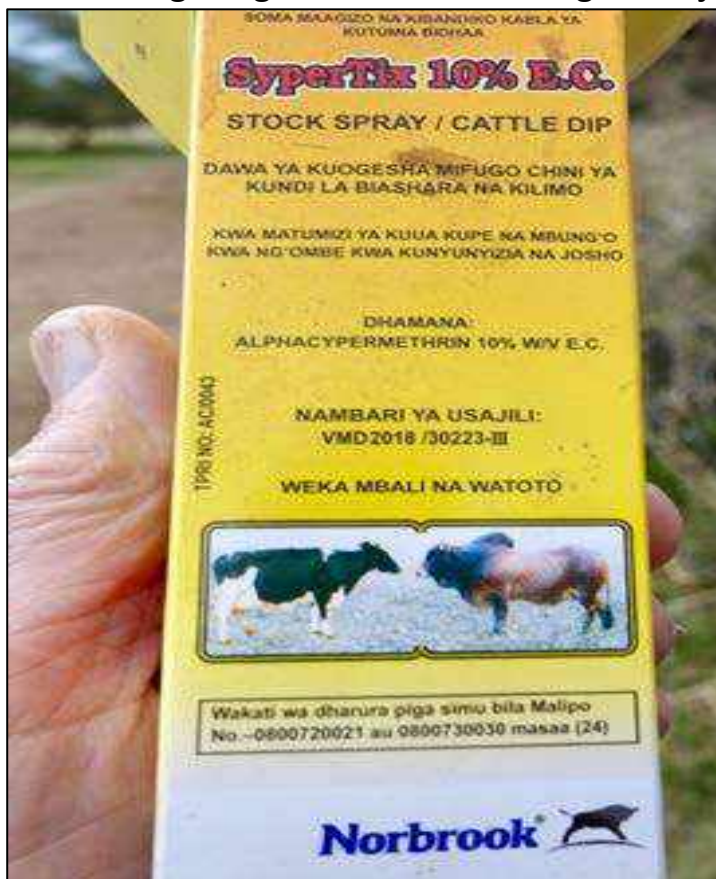

Hier waren we op weg aan de rand van de Conservancy, het buffergebied tussen het Maasai Mara National Park en het landbouwgebied van Lemek. Deze jongeman is onze gids.

Een ouderwetse omheining van doornentakken om het vee te beschermen tegen de wilde dieren. Hier wordt het vee ook bij elkaar gedreven om ze te behandelen tegen teken. Wel geen groot wild maar ook gevaarlijk.

Het was een lange reis naar de SG van John Sankei, maar zeer de moeite waard. Bij maanlicht wordt de thuisreis aanvaard. Jan stuurt de 4-W-Drive van Pastoor Francis zonder schade door en over alle hindernissen.

Stevige interactie met betrokken SG-leden. Stanley assisteert met tolken.

Hieronder enkele beelden van de Conservancy, buffer tussen Park en Landbouwgebied.

Enkele Maassai-dames onderweg in hun biotoop. Op de achtergrond het huisje van een van hen. Enkele stukken werden platgebrand opdat hun kinderen met vrij zicht, veilig naar school kunnen. Zien ze tijdig de olifanten aankomen...

De Conservancy.

CBO-Voorzitter Stanley Koriata en Father Francis N’Gang’A , pastoor van Lemek. Het is van groot belang dat alle relevante partijen bij de projecten worden betrokken opdat maximaal draagvlak wordt verkregen. Hieronder biedt hij de CBO een plek voor een eigen kantoortje op het terrein van de parochie. Verstandige keuze?!

Kupanda2Grow heeft meerdere projecten in haar portfolio. In 2021 ondersteunde ze de gemeenschap Lemek bij de restauratie van haar bestaande drinkwatersysteem. Hier staan Stanley Koriata en Jan van den Bijgaart bij de grote watertank in het dorpscentrum.

Middenin het dorp is de bron waar veel mensen hun water halen. Er zijn veel problemen met de kunststof leidingen naar de scholen, ziekenhuis en pastorie die kwetsbaar zijn, ook door hun zeer ondiepe ligging. Bij komende waterprojecten zal moeten worden afgewogen welke zaken we wanneer aanpakken.

De Lemek River staat in november-2022 praktisch droog. Gevolg van klimaatverandering. In deze regenperiode zou de rivierstand veel hoger moeten zijn. We zien aan de erosieverschijnselen dat bij regenval zeer intensieve buien voor piek-run-off zorgen.

Tussen de bezoeken aan de SG's door verkennen we de bestaande waterbronnen in het werkgebied van CBO-Masaai Mara Lemek Hills. Deze zullen later in kaart worden gebracht. In het voorjaar-2023 zullen we bekijken of en zo ja, welke kunnen worden aangepakt.

We bezoeken “Jamala’s bron” langs de weg van Narok naar Lemek, ca. 4 km voor het dorp. Zoals bij alle natuurlijke bronnen treedt ook deze bron uit aan de voet van een helling. We lopen naar de steilrand waar de primaire bron aan het oppervlak komt (foto boven). Bij de bron zien we een natte plek die op eenvoudige wijze met wat stenen is afgebakend. Via een geul stroomt het bronwater naar een lagergelegen cachment/vijver. Daar komen de dieren drinken (foto’s onder). De dieren vertrappen de randen en bevuilen het water waardoor de kwaliteit verslechtert. Dit is een veel voorkomend fenomeen en vraagt om adequate bescherming en onderhoud.

Tegenover deze bron ligt aan de andere kant van de weg een borehole op particulier land met een afhaalpunt voor publiek gebruik (foto onder). De borehole en de voorraadtank zijn door een Canadese sponsor mogelijk gemaakt. De landeigenaar moet voor het beheer zorgen maar verzaakt zijn taak waardoor de tank nutteloos overloopt. Mooie belangenbehartigingsklus voor de CBO!?

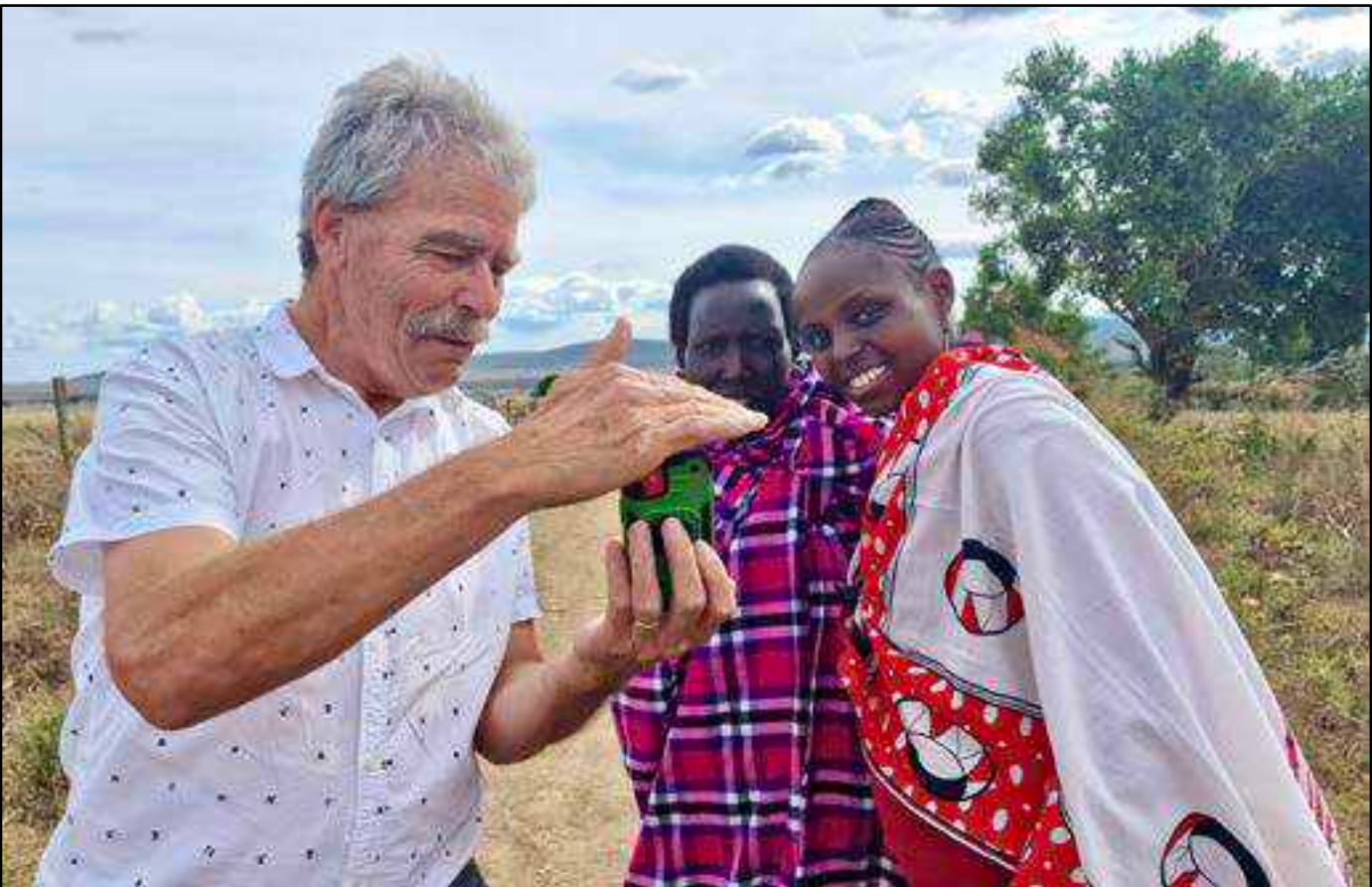

De watertank loopt over vanwege technisch defect. Goed beheer moet worden geleerd.

De dames vinden een foto van henzelf met een Mzungu zeer interessant.

We bezoeken ook de pijpleiding van de Lemek River naar het dorp. Deze loopt van een borehole aan de Lemek River naar de school in het dorp. Onderweg zijn er enkele vertakkingen. Er is een voorraadvat op een stelling voor extra drukopbouw. Vervolgens

zorgen 34 zonnepanelen voor de pompenergie die het water door de ca. 5 km lange, zeer oppervlakkig gelegen leiding naar boven perst. Onderweg zijn er diverse lekken door slijtage en vertrapping door (wilde) dieren, met name olifanten uit de Massai Mara. Deze laatste zijn op zoek naar water en voedsel. Ze ruiken de pollen van de rijpende mais op vele km's afstand. De CBO werkt aan een renovatie- en uitbreidingsplan waarvoor nog sponsors gezocht gaan worden... Belangrijk aandachtspunt dat steeds opduikt is het ontbrekend of haperend beheer. Dit moet duurzamer!

Deze pijp moet vervangen worden en meteen ook de diepte in ter voorkoming van vertrapping door olifanten of vandalisme. Over een afstand van 5 km een stevige investering. Graafwerk door CBO-leden als co-financiering?!

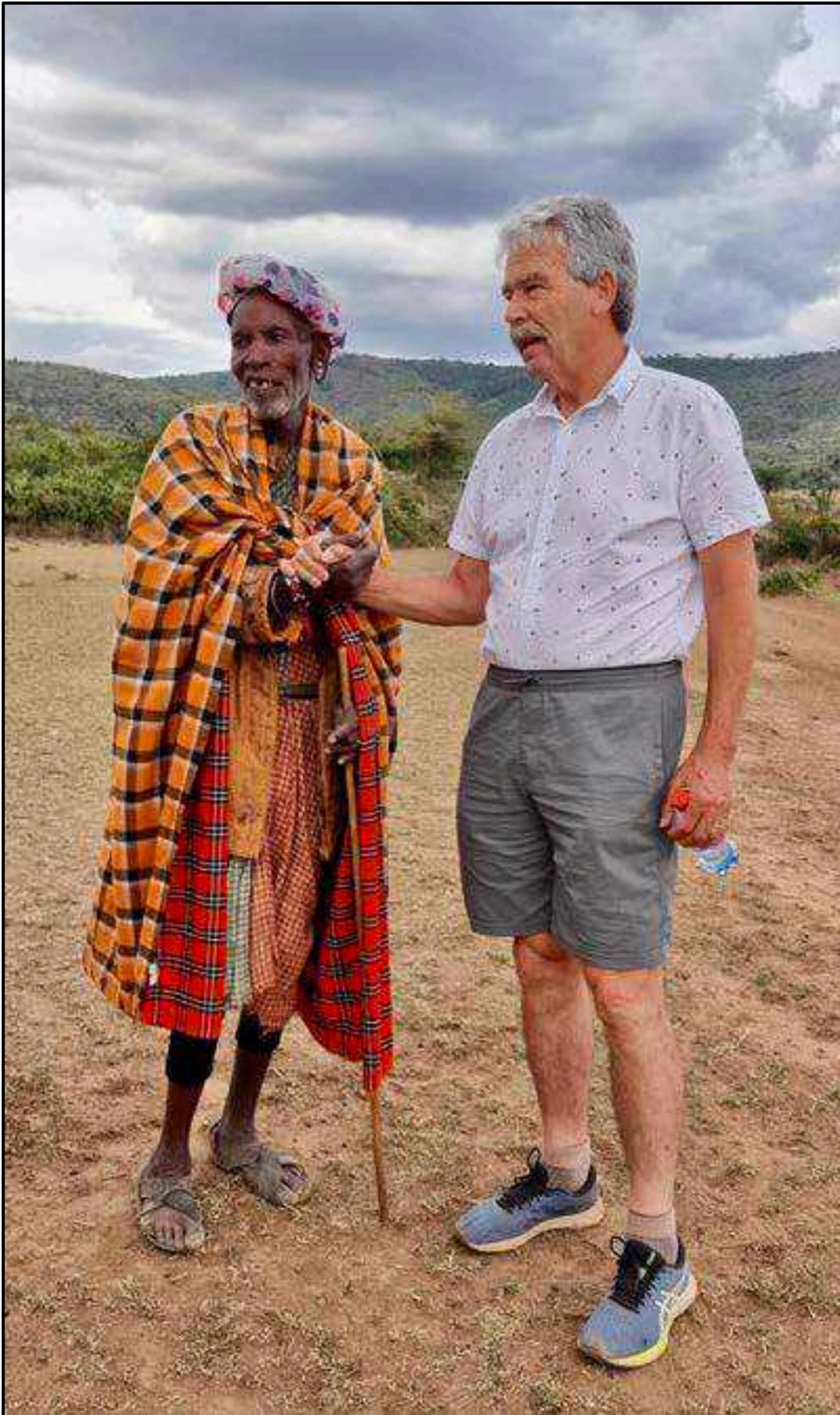
We lopen door een forse erosiegeul, parallel aan de pipleiding, naar de Lemek River, alwaar de borehole is. Je ziet duidelijk dat ten tijde van stevige regenval al dat water woest wegloopt richting de Lemek River, richting Mara River, Victoriameer, de Nijl, de Middellandse Zee, Atlantische Oceaan. Zonde, want dit water komt goed van pas in droge tijden. Dus acties voor “rainwater-harvesting”!

We ontmoeten een van de elders van Lemek. Sommige mensen worden ver over de negentig. Zoals de vader van Jackson. Hij werd 94, had een mooi bedrijf met geld, dus 4 vrouwen en 30 kinderen. Werd nog vader op zijn 90ste.

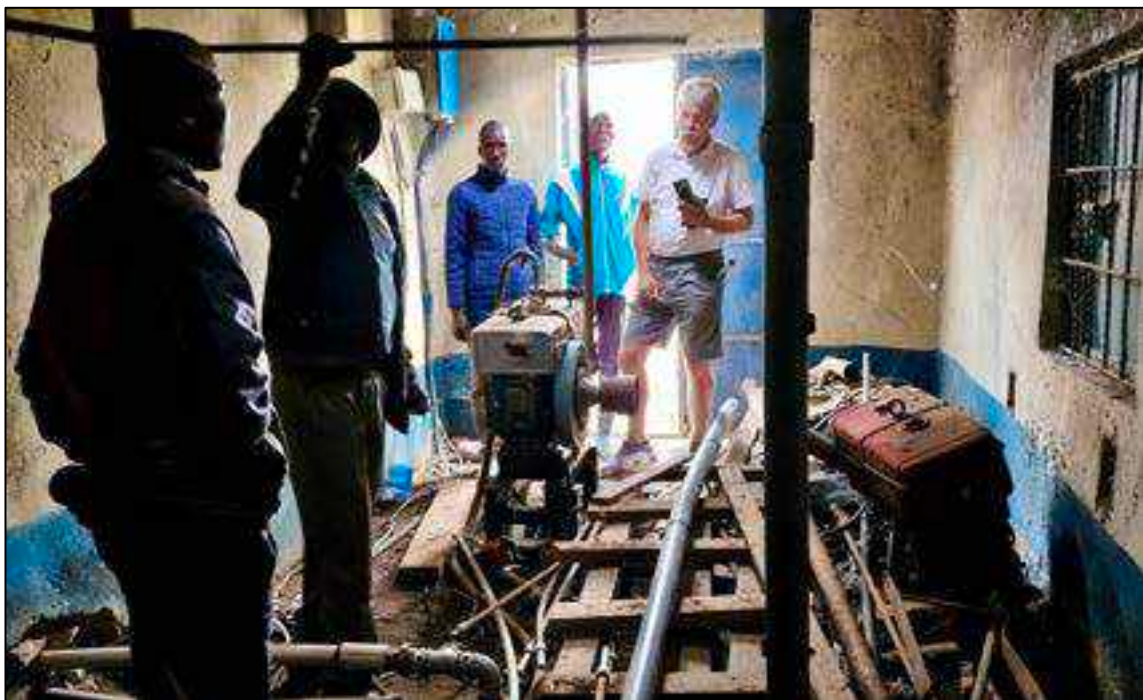
Deze tank zorgt door zijn hoge standplaats voor extra drukopbouw. Zonnepanelen zorgen voor de aandrijving van extra pompen.

Deze erosiegeul die parallel aan de pijpleiding naar de Lemek River loopt, illustreert het watergeweld tijdens piekbuien. Dit kostbare water moet toch opgevangen kunnen worden voor nuttig gebruik in droge perioden!

Dit pompgebouw is niet meer nodig want de dieselmotoren zijn vervangen door zonnepanelen.

Een groot lek levert weelderige vegetatie. Verkwisting t.g.v. ontbrekend onderhoud.

Nog een voorbeeld van een heel belangrijke natuurlijke bron, ca. 3 km ten westen van de dorpskern van Lemek. Ook hier vervuiling en slechte protectie en onderhoud. Serieuze kandidaat voor spoedige actie....

Op bezoek bij Elisabeth, CBO-bestuurder en haar man, de “cultural chief”.

Elisabeth, de SG-leider, is qualitate qua, lid van het CBO-bestuur. Zij ontvangt ons in haar, voor Maasai-begrippen, luxe woning. Voorafgaande aan onze meeting krijgen we een stevig maal.

Jongens moeten man worden. Daartoe moeten ze door een speciaal inwijdingsproces

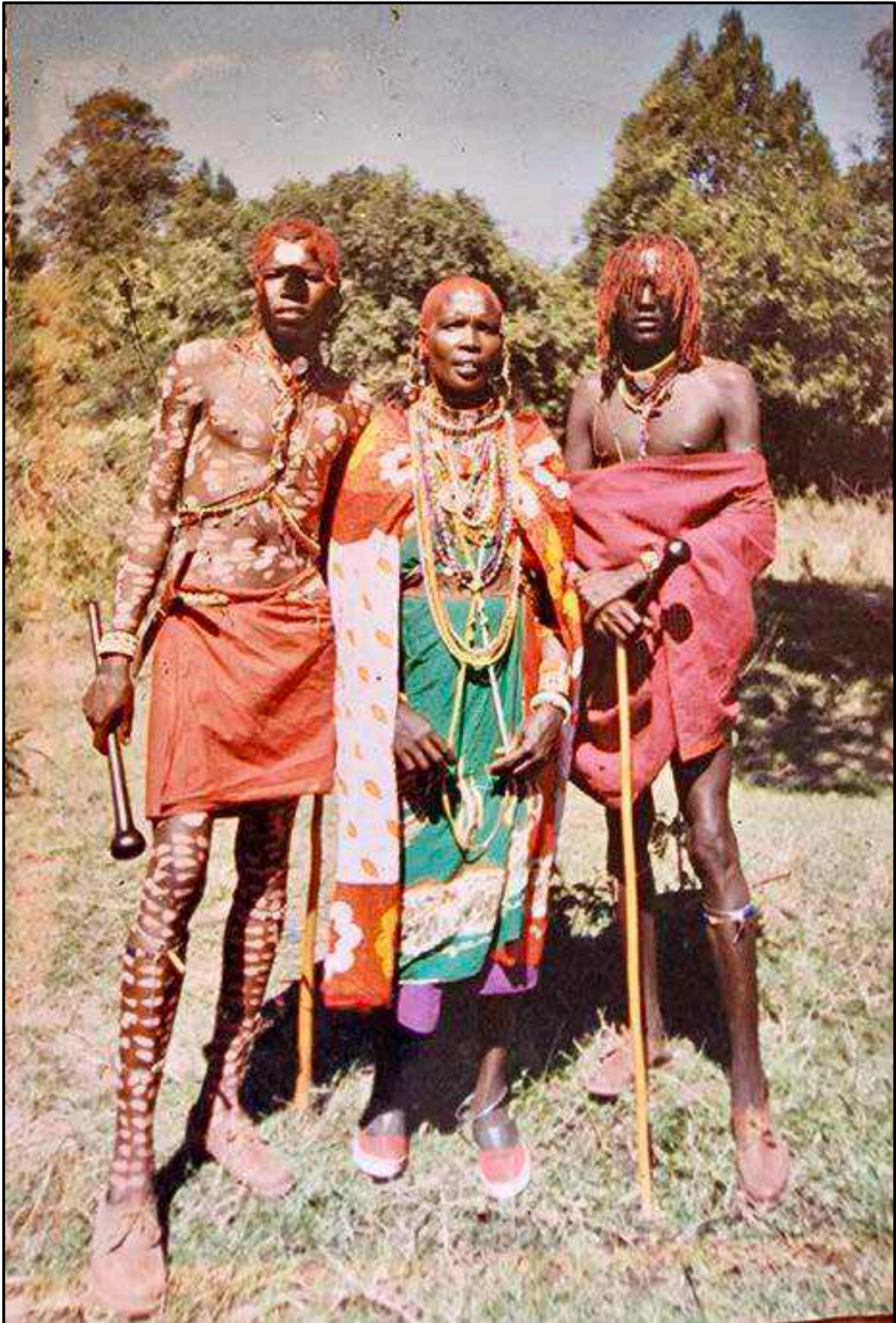
KIPANDA2GROW

KIPANDA2GROW

Elisabeth

De drie vrouwelijke bestuurders van CBO-Lemek.

Aangekomen bij de waterbron van Eliabeth.

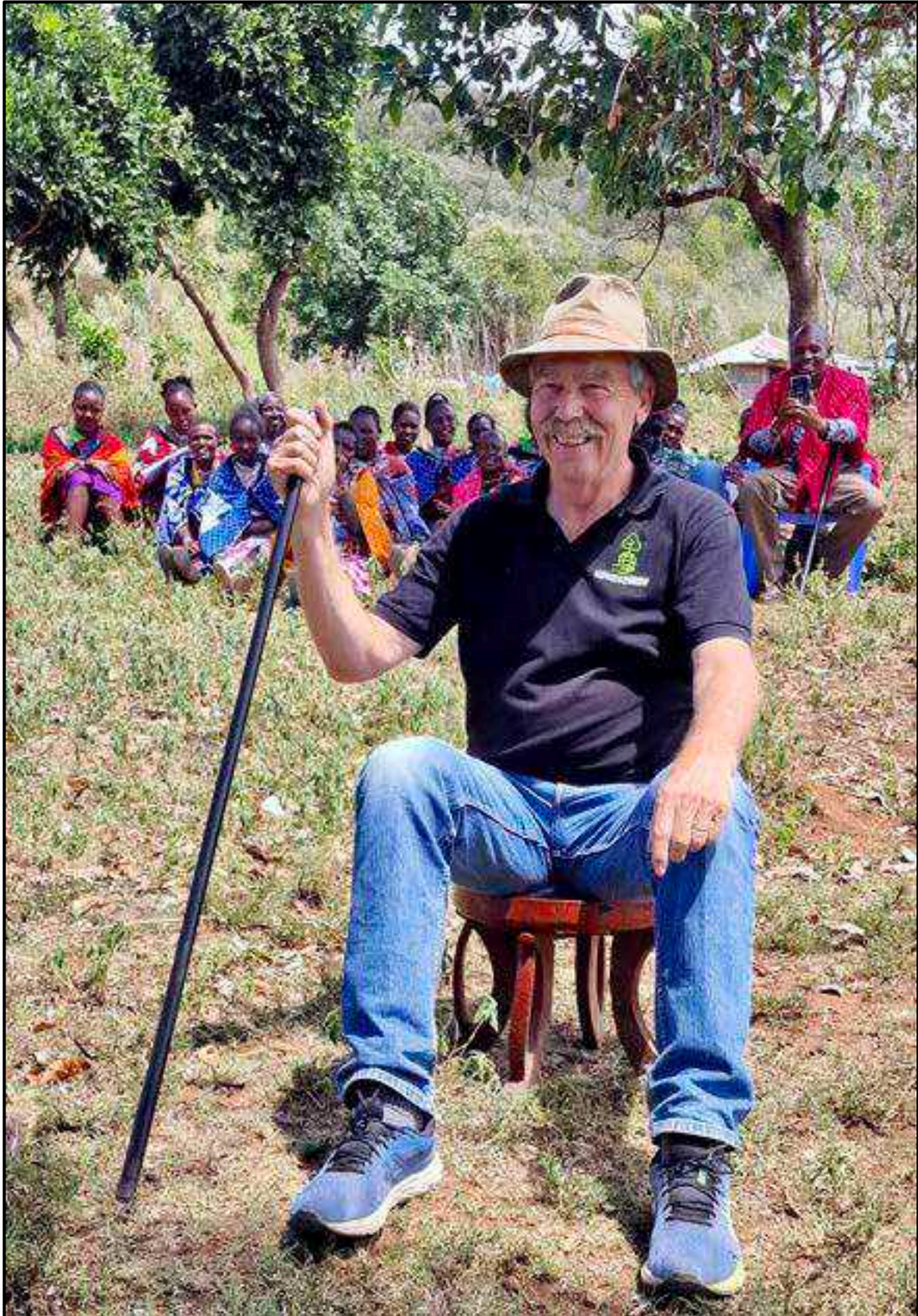
Deze bron levert heel veel, prima water. Zonde dat het bij uittreden, meteen vervuild raakt door een slecht/ontbrekend beheer. Moeten we iets aan doen! Ook zorgen dat de wilde dieren erbij kunnen!

Elisabeth opent de vergadering van haar SG.

Jan voelt zich ook een beetje chieff.

Jackson Maitai, CBO-bestuurder en penningmeester, speelt voor tolk.

Jan krijgt een Maasai-lintje.

In de kitchengarden van Elisabeth en haar chief (L.). Ze hebben alles goed op orde met toepassing van het geleerde. Water blijft een grote bron van werkgelegenheid. De bron ligt op ca. 1 km. Geen pijpleiding.

Met water is het een aards paradijs. Nu even minder.

John Sankei, SG-leider van het noordelijke deel van Lemek, achter de heuvelrug verwelkomt ons op zijn grondgebied.

De vrouwen zitten een beetje achterin en zijn rustig, zoals het hoort bij de Maasai. Toch komen er een paar echt los na gerichte speldeprikken van mijn kant.

Met deze jongeman raak ik in discussie door zijn scherpe vraag. Aanvankelijk gaat hij niet op mijn vragen in, maar dan komt hij los....

Elisabeth wordt om 22.00 uur weer thuisgebracht bij haar vier kinderen, na onze rally door de donkere wildernis. Zit er weer een opvolgende “cultural chief” onder een van haar drie zonen? Ik schat in van wel. De oudste?

We kregen het verhaal over haar man, de cultural chief kort uitgelegd. Het is blijkbaar overerfbaar van vader op zoon. De cultural chief heeft voal een sociale functie en zorgt dus voor de binding binnen de lokale tribe. Al jong werd de man van Elisabeth in die functie ingewijd. Wellicht interessant om daar de volgende keer eens op door te praten?!

De “Keniaanse Landrover” rust even uit bij de waterbron.

Mevr. Damaris Mwangui, SNV-countymanager, arriveert in Lemek.

Met haar bespreken we, samen met het CBO-MMLH-bestuur, de mogelijkheden van samenwerking. Met name m.b.t. het Forage Seeds-project. Ze ontvouwt ook haar visie op en de mogelijkheden van Regeneratieve Landbouw in Lemek. Deze kan in haar ogen de infiltratiecapaciteit en waterbergend vermogen van de bodem zodanig verhogen dat het verdrogingsrisico substantieel zal afnemen. Dit dient gekoppeld te worden aan een intensief proces van substantiële aanplant van bomen. Dit pakket betreft een proces/aanpak met langdurige opbouw en duurzaam resultaat op termijn. Onze Massaai zijn ongeduldig en hun denken op lange termijn begint zich nu pas te ontwikkelen...

De beoogde excursie naar een coöperatieve melkveehoudersgroep in Kajiado gaat waarschijnlijk niet lukken vanwege de enorme droogte en veesterfte aldaar. Mw. Mwangi, voor ons Mwangi, gaat uitzoeken of er een alternatief is.

We bezoeken met Wanjiru Mwangi de te ontwikkelen Demo-boerderij van Stanley Koriata. Hij heeft reeds een aantal ruwvoedersoorten gezaaid en geplant.

Vanwege nog ontbrekende irrigatiemogelijkheden moest met de hand worden water gegeven onder zeer droge omstandigheden. Dit monnikenwerk heeft wel succes. Trots toont hij zijn "babies".

Stanley heeft een bassin gegraven waarin een watervoorraad kan worden opgeslagen. Dit betreft geen cachment voor regenwater maar een opslag van bronwater dat via een pijpleiding kan worden aangevoerd. De liner, irrigatiepijpen en zonnepanelen moeten nog worden geïnstalleerd. Het nieuwe denken en doen komt op gang. De mannelijke Maasai-ruggen moeten ook krom....

Wanjiru spreekt de leden van de Solidaritygroep toe. Peptalk en instructie/waardering in één. Maar ook wordt met Stanley Koriata, toen aanstaande, inmiddels benoemde Lokale Assistent Project Manager en Michael Maunda, FA2T-Projectleider, overlegd over de komende planning en procedures.

De vader van Stanley Koriata op de voorgrond. Hij heeft twee vrouwen. Stanley heeft een vrouw en negen kinderen.

Rechts een van de vrouwen van John Sankei. Ze brengt sfeer in de groep. Tijdens ons verblijf in Stanleys huiskamer regent het knetterhard op het golfplaten dak. Ons gezang komt er toch bovenuit. Het is een heel gezellige bedoening waarbij we met ca. 40 personen op 25 m2 lol hebben en tegelijk serieuze zaken aankaarten.

Mrs. Koriata, moeder van Stanley, “wijst de weg” aan Mrs. Wanjiru Mwangi

Afsluitende groepsfoto op de demo-lokatie van de fam. Koriata.

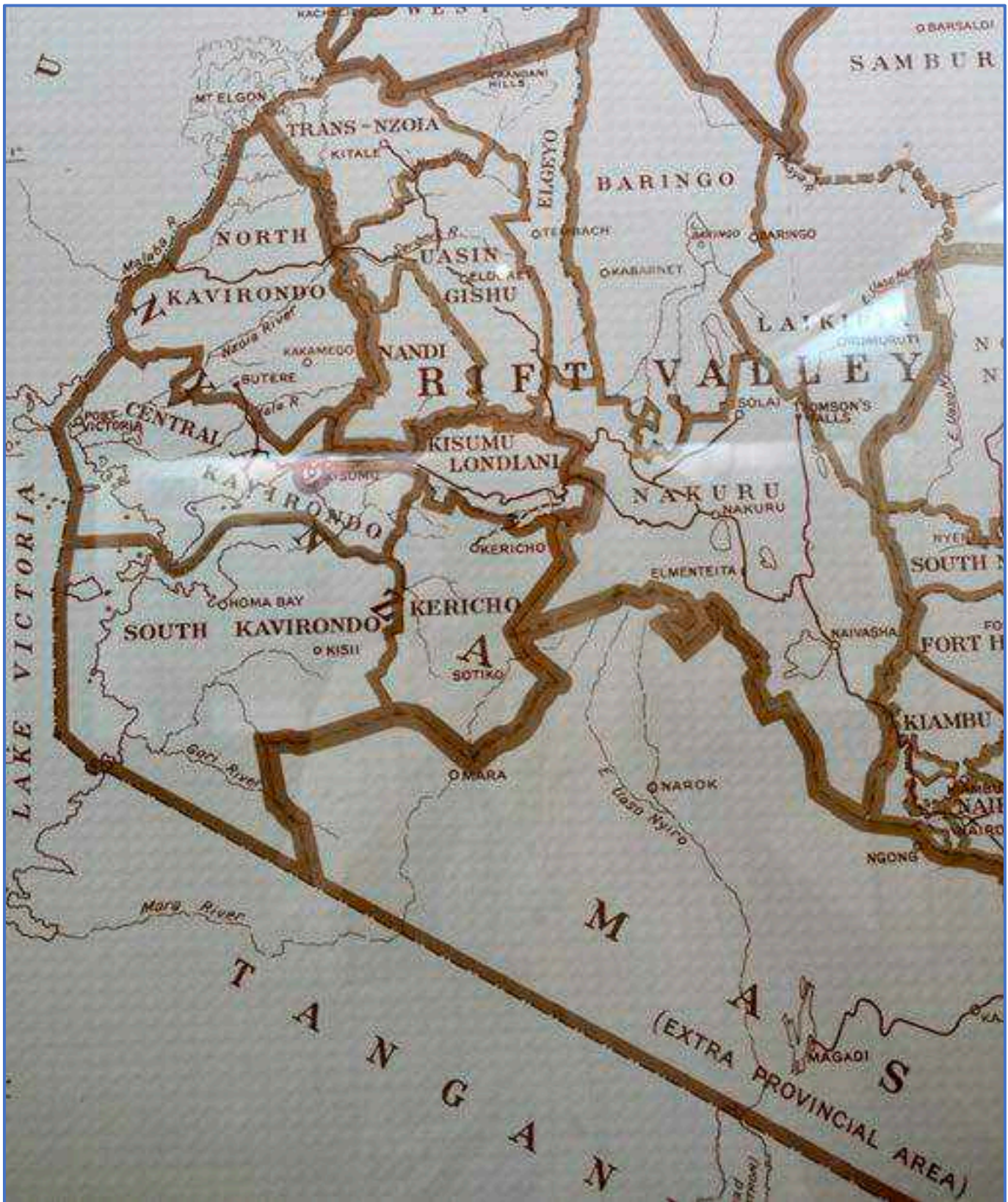

De Massaai werden 35 jaar geleden gedwongen te settelen. Toch behielden ze hun nomadische cultuur en bepaalde rechten om in nood met hun vee te gaan trekken. Dit zien we nu volop gebeuren vanwege de extreme droogte. Elk sprietje wordt opgezocht.

Lemek ligt vlakbij de Massaai Mara, het beroemde Keniaanse Nationale Park, waar het grote wild op de savanne ongestoord haar gang gaat. Samen met de Tanzaniaanse Serengetti vormt het een van de laatste zeer grote wildreservaten, waar vele goed betalende toeristen op af komen. Vanwege de Corona was er een stevige dip. Tussen het Nationale Park en de landbouwgebieden van o.a. Lemek ligt een buffergebied, de Conservancy genaamd. Daar bevinden zich wel particuliere woningen en boerderijen, die de overloop van wild uit het Park moeten tolereren. Een van de CBO-bestuursleden is John Sankei. Hij biedt ons op onze vrije zondag een safari aan in de Conservancy en verzekert ons de Big Five.... We gaan het beleven.

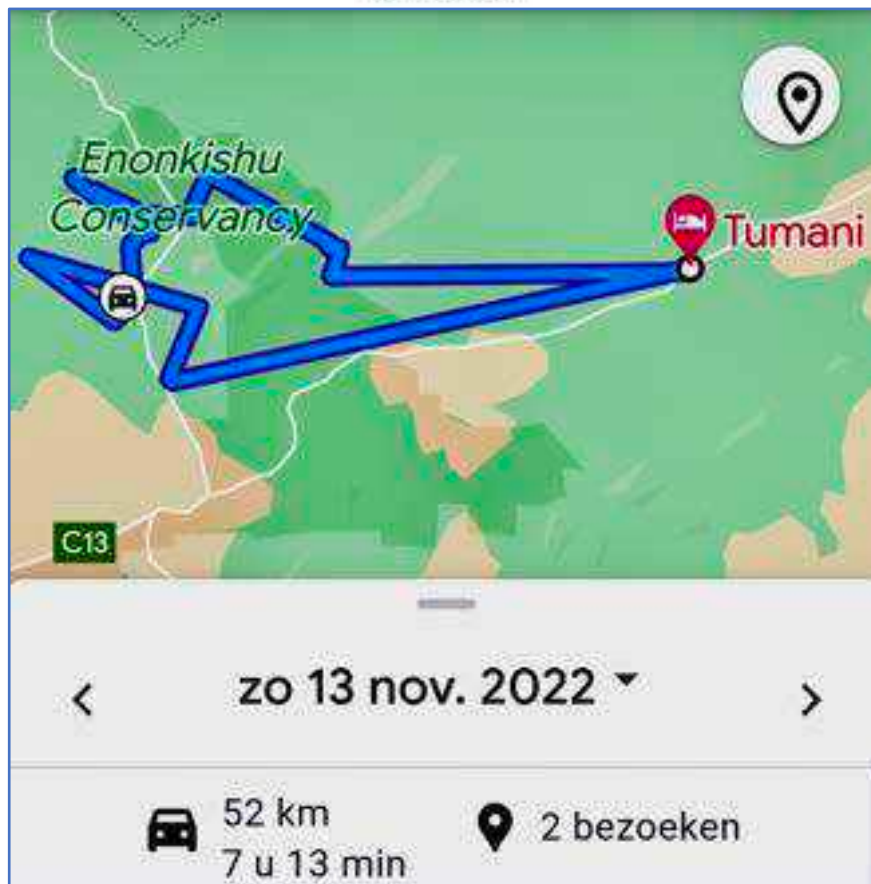
Verderop de beelden.

Ons werkgebied op een oude kaart uit het Nationaal Museum.

Route van onze gamedrive met John Sankei.

Geen geld voor fietsen, laat staan iets snellers. Lopen dus. Dat trekt in het DNA...

Hierna enkele van de vele prachtige plaatjes die ik schoot tijdens onze gamedrive die we samen met het CBO-bestuur o.l.v. professionele gids, John Sankei, konden maken op zondag 13 november 2022.

Ook een lid van de "small five" kan indrukwekkend zijn.

De twee neushoorns zijn “kroonjuwelen” en worden door een speciale groep rangers bewaakt.

De neushoorns Queen Elisabeth en Kofi Anan worden streng bewaakt. Stropers zijn uit op de geneeskrachtige hoorns.

Stanley voor "zijn" gebouwtje waar hij vroeger zijn boerderijproducten verkocht.

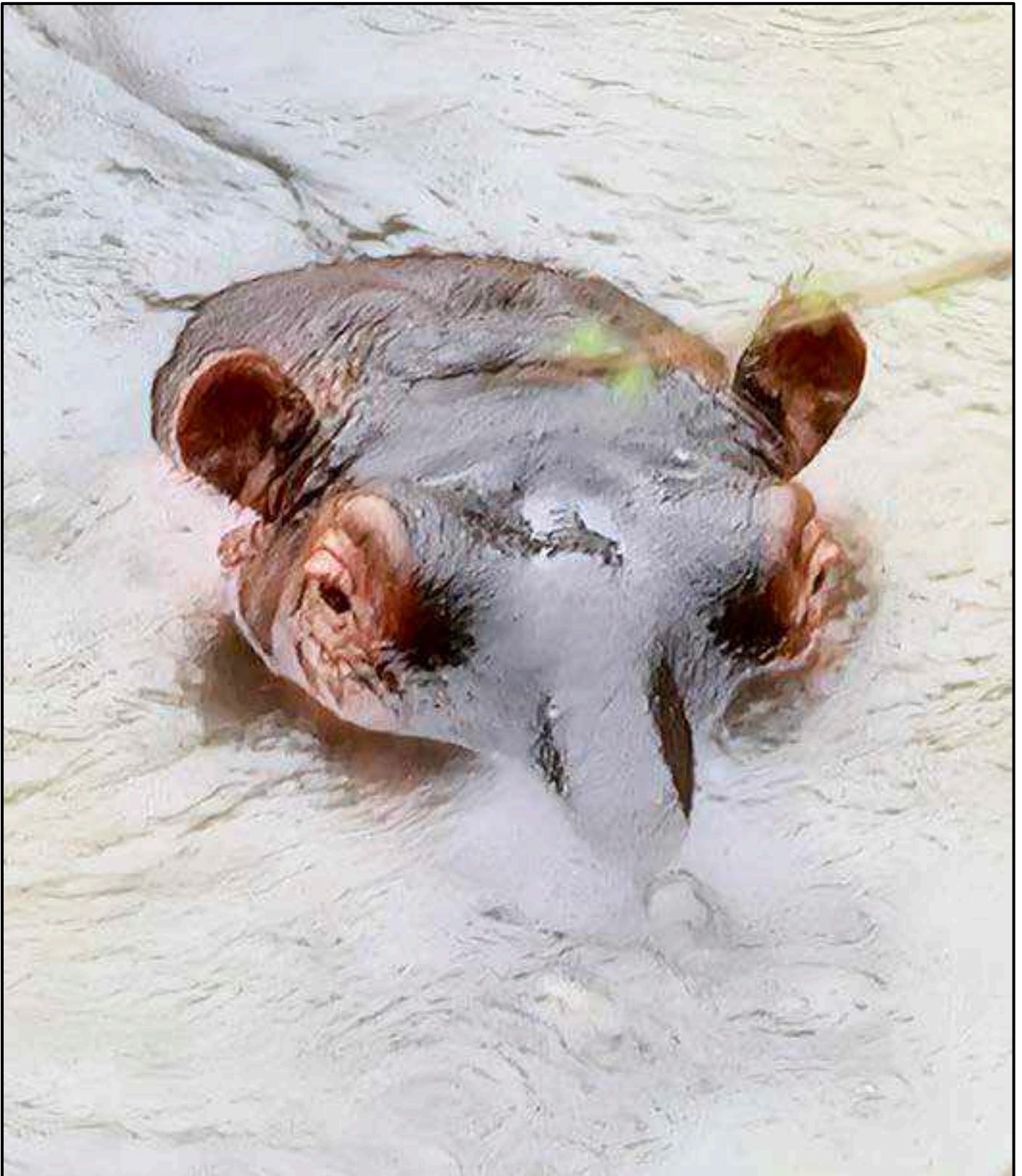

Een luipaard is te herkennen aan de zwarte strepen die vanuit de ooghoeken naar beneden lopen.

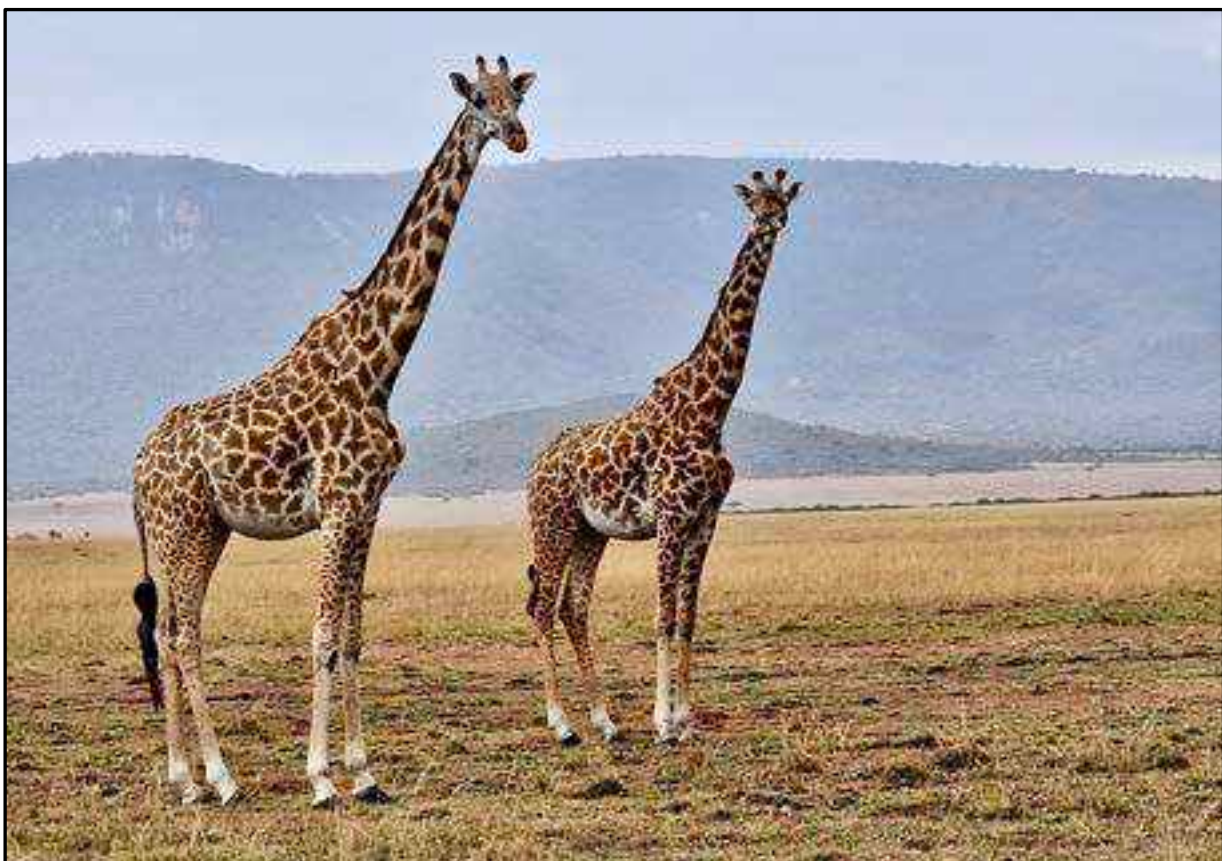

Wie behoort tot de “Big Five”? Dit nijlpaard in de Mara River ook?

John kent dit gebied als zijn broekzak. Hij levert “op bestelling”!

KIPANDA2GROW

We kriskrassen door John's sanctuary. Dus zelfs niet in het National Park, maar alle speciale dieren zijn er. En John vindt ze!

Deze vogel wekte ons toen we sliepen in het Maasai Center in Lemek.

De plek voor het nieuwe CBO-MMLH-kantoor in Lemek. Fr. Francis gaat plannen en bouwen.

We verkennen de Lemek-Parish-grounds. Kan hier een regenwateropvang komen?

Ter afsluiting van ons bezoek aan Lemek houden we een gezamenlijke vergadering.

Vergadering met het CBO-bestuur. Ook adviseur Fr. Francis, pastoor van Lemek, is aanwezig.

We evalueren onze bezoeken aan de SG's en bespreken welke Follow-up in 2023 binnen het FA2T-project het best kan plaats vinden. Daarbij zullen de thema's water en ruwvoederwinning/silage voorop staan. De evaluaties met SG-leden en nu ook met het Bestuur leveren een heel positief beeld. Er is veel kennis en kunde opgenomen. Het rendement had echter nog hoger kunnen als de vee-sterfte vanwege de droogte een aantal trainees niet verhinderde op tijd bij de training te zijn. Ze moesten prioriteit geven aan hun van de been geraakte, stervende koeien. We worden in dat verband ontzettend bedankt voor onze voedselhulp aan de allerarmsten. Onder de trainees waren de ouderen ook goed vertegenwoordigd. Dit is een voorwaarde tot een goede follow-up omdat die groep, zeker in de Massaal-cultuur, op het bedrijf de beslissingen neemt. Een aantal ouderen spreekt geen Swahili, laat staan Engels. Daardoor moest erdoor de jongeren extra worden ingesprongen als vertaler. Ook dit was oorzaak voor een minder rendement. Toch is het Bestuur positief omdat de trainers erin geslaagd zijn om een nog hogere motivatie en solidariteit te realiseren. Dit zal bijdragen aan een extra goede verwerking van het geleerde.

Stanley wordt officieel geïnstalleerd als de eerste Lokale Assistent Project Manager (LAPM) en trad daartoe af als CBO-voorzitter.

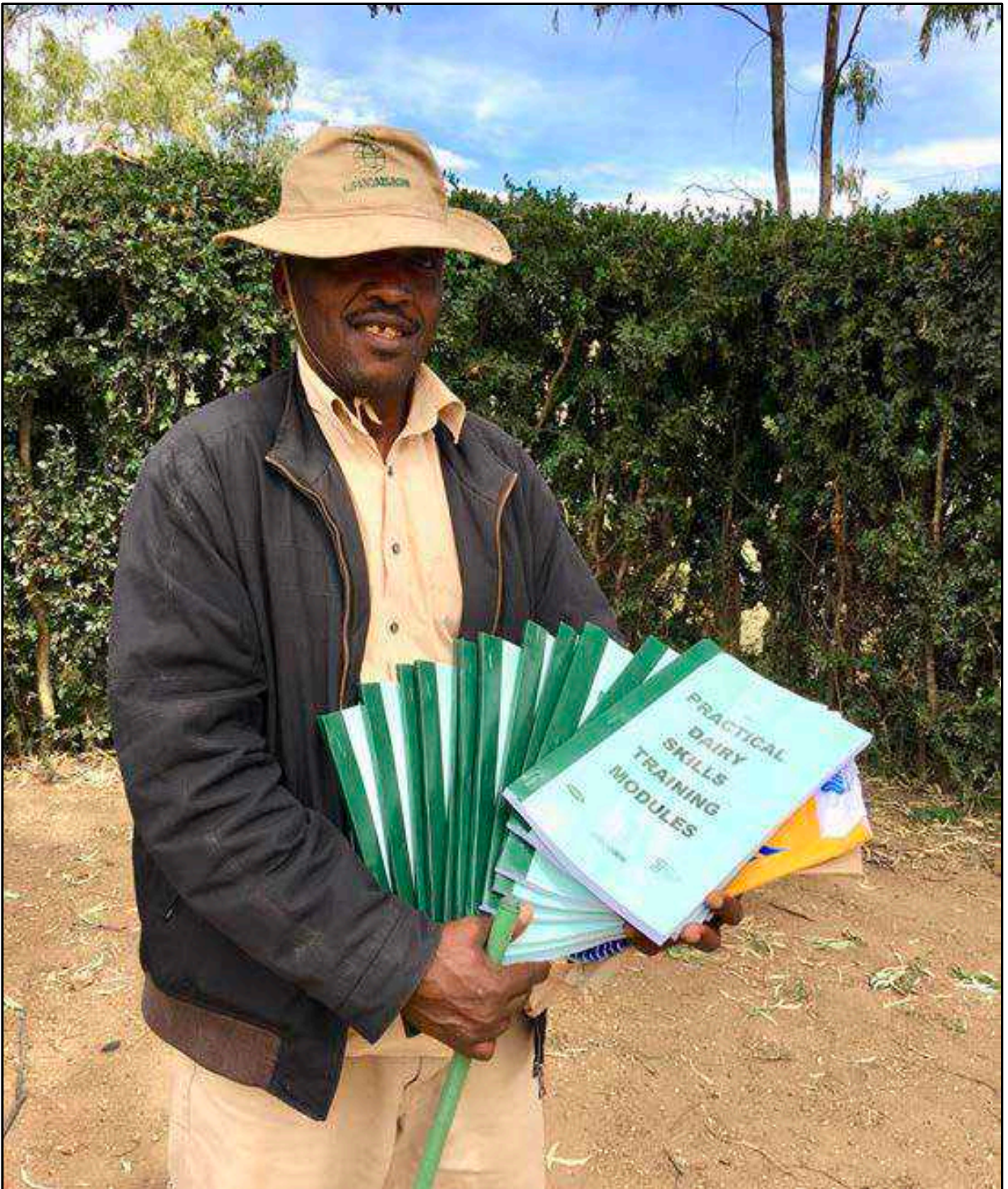

Na afloop van de CBO-vergadering volgt de gebruikelijke groepsfoto. Tweede van links, vooraan, Agnes, de nieuwe voorzitter. Stanley zal per 1 januari 2023 aan de slag gaan als lokale Projectassistent.

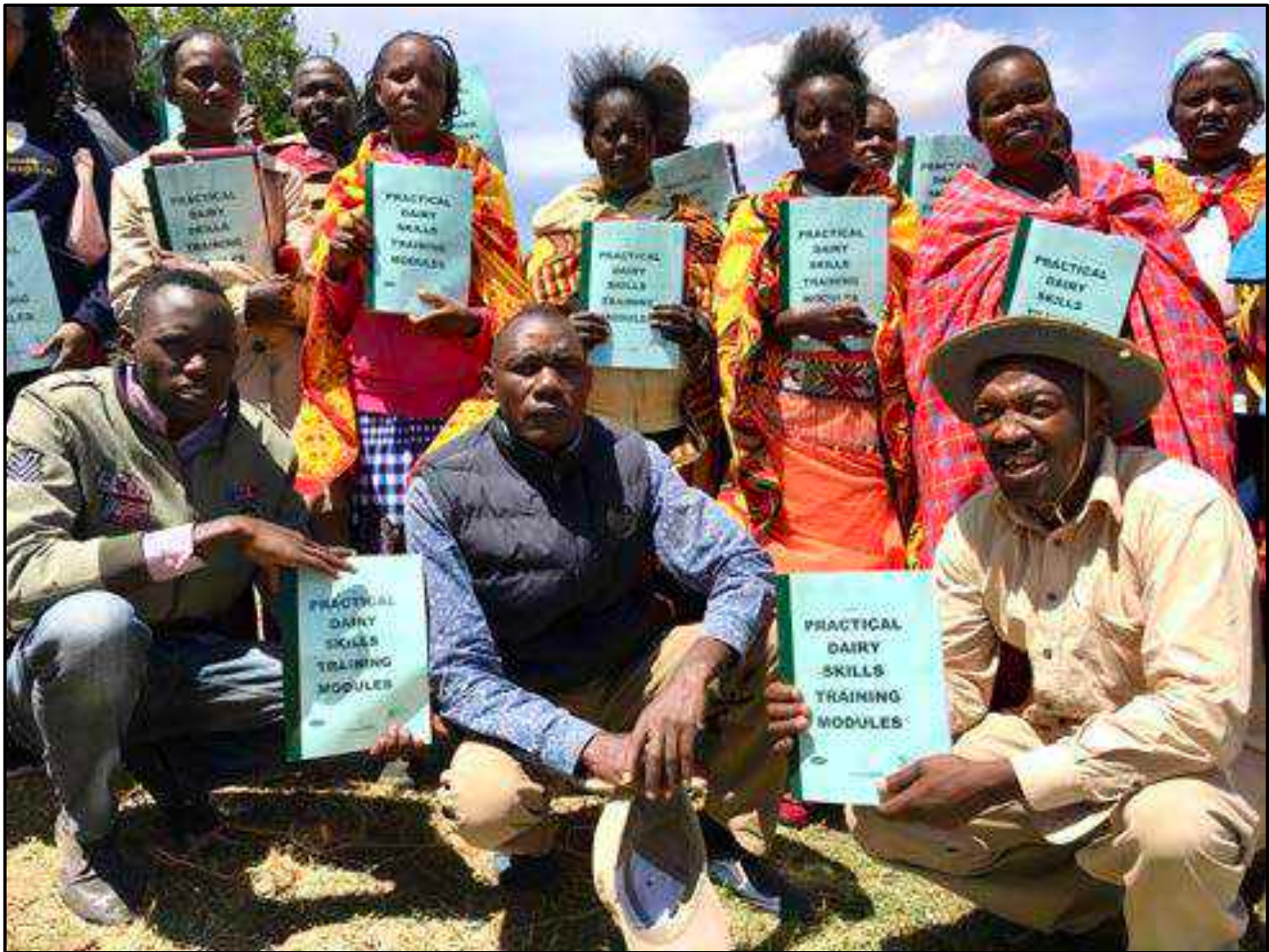

Stanley gaat helemaal op in zijn rol als LAPM.

Ten slotte voor dit Lemek-deel een verslag over het nut en effect van de Dairytrainingen in 2022 en de aanbevelingen voor een Follow-up.

We zijn op 11 april 2022 gestart met de eerste fase van het FA2T-project, dat gericht was op capaciteitsopbouw voor de boeren in Lemek . Dit is gestart met het opbouwen van de capaciteit van leadboeren op praktische zuivelvaardigheden, waarbij we met succes 56 leadboeren in Lemek hebben opgeleid. Daarna hebben we 220 volgboeren in hun respectievelijke dorpen in Lemek getraind, ook op praktische zuivelvaardigheden. De lead farmers training duurde tien dagen per groep, terwijl follow farmers 5 dagen per groep duurde. De trainingen werden gegeven door ProDiary East Africa Limited. Alle trainingen eindigden op 17 juni 2022 met een kleurrijke diploma-uitreiking in de Lemek Katholieke Kerk (Maasai Centrum).

De boeren waren erg blij met de trainingen en ze verzekerden ons dat alle vaardigheden die ze hebben geleerd, zouden worden gebruikt om hun veeteeltpraktijken op hun bedrijven te verbeteren om de productiviteit te

verbeteren. De kwestie van weidebeheer was een eyeopener voor hen, omdat ze beseften dat planning de sleutel is tot het voorkomen van rampen, waarmee ze normaal gesproken worden geconfronteerd als het verliezen van hun dieren tijdens droogte. Ze werden uitgedaagd om de weide voor hun dieren effectief te beheren, zodat ze tijdens droogte voer hebben. Tijdens de trainingen is afgesproken dat geen enkele boer die getraind is zijn vee mag verliezen aan droogte. Tijdens de trainingen is afgesproken dat de boeren beginnen met het verbeteren van wat ze hebben. Dit betekent dat ze hun landbouwpraktijken zullen verbeteren, zodat ze hun melkproductie kunnen verhogen met de juiste feeds die een uitgebalanceerd dieet bevatten. Zodra we de maximale hoeveelheid melk kunnen krijgen van de koeien die ze momenteel hebben en ze kunnen beschermen tegen sterven tijdens droogte, kunnen we praten over het verbeteren van de huidige rassen na het maximaliseren van hun melkproductielimiet.

We zagen ook in de training dat de deelnemers blij waren met de training en de behandelde onderwerpen. Ze zijn enthousiast om nieuwe dingen te leren over de melkveehouderij. Sommigen van hen begonnen al met het implementeren van eenvoudige dingen die ze op hun boerderijen hadden geleerd en die niet veel middelen vereisen. Sommige boeren hebben hun maïs ook gebruikt voor kuilvoer om de gezondheid van koeien en de melkproductiviteit te verbeteren.

Tijdens het afstuderen gaven de aanwezige gemeenschapsleiders en overheidsfunctionarissen veel dank aan K2G Board en Henk voor hun steun om de Maasai-gemeenschap te versterken die al vele jaren achterblijft op het gebied van ontwikkeling. Ze zeiden dat ze blij waren met het goede werk dat ze in hun gemeenschap zien gebeuren. Ze verzekerden ons hun steun bij de uitvoering van het project. Ze moedigden de boeren ook aan om hard te blijven werken in hun groepen om van het project te profiteren. De voorzitter van de raad van bestuur, manager en trainers, deelden onze verwachtingen na de trainingen met de getrainde boeren. Waarna ze allemaal werden bekroond met certificaten en we onze lunch namen. We hebben ook Coopers Kenya Limited uitgenodigd, die ook een grote rol heeft gespeeld bij het brengen van hoogwaardige dierlijke producten en het trainen van boeren hoe ze worden gebruikt om hun productiviteit te verbeteren. Dit was een groot succes. Uit de Baseline-enquête die we in september 2021 hebben uitgevoerd, bleek dat Mara Ward een bevolking van 33201 heeft, waarvan ongeveer de helft in Lemek 15.515 woont. Deze bevolking komt neer op 3.259 huishoudens. Van de 3.259 huishoudens die in Lemek wonen, trainde FA2T-project 276 leidende en volgboeren. In procentvorm zijn we erin geslaagd om 8% van de huishoudens in Lemek op te leiden met praktische melkveehouderij-vaardigheden.

Uitdagingen

1. Taalbarrière
2. Tot op zekere hoogte waren sommige boeren gemotiveerd door het transport en het geld dat tijdens de trainingen werd gegeven.
3. De tijdsbesteding was slecht toen de scholen open waren. De meeste mensen kwamen te laat, vooral vrouwen omdat ze huishoudelijke klusjes moesten doen.
4. Tijdige uitbetaling van middelen aan de CBO-rekening
5. Lange afstanden naar sommige van de dorpen en gebrek aan accommodatie

Aanbevelingen

1. ProDairy-trainers voerden de training op een vereenvoudigde manier uit om de boeren de onderwerpen gemakkelijk te laten begrijpen. Ze gaven zowel theorie- als praktische trainingen in de klas en in het veld met behulp van enkele van de boerderijen van de leidende boeren. Soms werkten ze samen met enkele vertalers om de boeren les te geven. Voor effectief leren moeten toekomstige trainingen echter worden ontworpen en gepland met een manier om de inhoud te vertalen naar de gemeenschap vanwege het lage opleidingsniveau.
2. In de toekomst zou K2G geen geld moeten geven voor trainingen, als er geld aan deelnemers moet worden gegeven, moet het misschien alleen voor de lunch zijn. Hierdoor kunnen we in het project alleen met serieuze boeren werken en duurzaamheid garanderen.
3. Het is belangrijk om gemeenschapstrainingen in Lemek te plannen wanneer de scholen gesloten zijn, omdat de kinderen thuis zijn om hun ouders te helpen met huishoudelijke taken, daarom kunnen hun ouders tijd hebben.
4. Het is verstandig dat er een goede planning wordt gemaakt voorafgaand aan de implementatie van de projectactiviteiten. Onze activiteiten lagen ongeveer twee weken stil door gebrek aan voldoende geld op de CBO-rekening.
5. Afstanden naar sommige dorpen waren erg ver met gebrek aan accommodatie; daarom moesten de dagelijkse reizen worden gedaan door de manager, de voorzitter van het CBO-bestuur en de trainers. Misschien is het tijd dat het project gaat nadenken over goede mobiliteit om de projectimplementatie gemakkelijker te maken.

Voorgestelde stappen om in Lemek te nemen na training en afstuderen leiden en boeren volgen:

Enkele van de belangrijke stappen die u moet nemen na de training van Lead and Follow-boeren zijn als volgt:

1. Tracking tool & Baseline dataverzameling

Met behulp van ProDiary hebben we een trackingtool ontwikkeld waarmee we de gegevens kunnen vastleggen van alle boeren die in dit stadium zijn opgeleid voor het volgen van de voortgang tijdens follow-ups. Deze tool zal helpen bij het vaststellen van basisinformatie over individuele boeren, bijvoorbeeld melkproductie, voerbeheer, enz. Basisgegevensverzameling voor elke hoofdlandbouwer die moet worden vastgelegd met behulp van deze tool die nog steeds kan worden verbeterd door K2G, ProDairy of GAD; dit zal helpen bij het monitoren van de voortgang en de impact van de training tijdens de daaropvolgende follow-ups op hun boerderijen.

2. Excursies naar voorbeeldbedrijven.

Het opleidingsniveau van het hoofd van het huishouden beïnvloedt tot op zekere hoogte meestal landbouwbeslissingen zoals de toepassing van nieuwe technologieën, investeringsniveaus inclusief het vermogen om risico's te nemen bij het nemen van beslissingen. Er is behoefte aan een aantal vaardigheden op het gebied van volwasseneneducatie en levensvaardigheden voor de gezinshoofden om hen in staat te stellen empowermentmogelijkheden te krijgen en hun levensomstandigheden te behouden. De strategie voor empowerment van de gemeenschap voor snelle resultaten moet worden geïmplementeerd door middel van praktische actie, bijvoorbeeld blootstellingsbezoeken aan een klein melkveebedrijf met goede melkveehouderijpraktijken; dit kan een eyeopener zijn. Dit zou gericht moeten zijn op CBO Board en enkele Lead farmers.

3. Opzetten van kleine demo/modelboerderij/FFS voor weidebeheer & andere zuiveltrainingen

Een van de bevindingen van de basisenquête was dat Maasai's geen akkerbouwers zijn, daarom zullen we veel demonstraties moeten doen om hen te helpen het proces van het beheren van hun weiland te leren. Dit in combinatie met de lage opleiding en het inkomensniveau van sommige leden van de gemeenschap, het is verstandig dat we een kleine demo / modelboerderij / FFS opzetten voor weidebeheer in elk dorp en voor leerdoeleinden, vooral op boerderijniveau, hoe en wanneer te planten, verschillende stadia, hoe te oogsten, hoe op te slaan, hoe te hakken en kuilvoer te maken, opslag en hoeveelheid om de koeien te voeren etc. Dit zal de ruggengraat vormen voor het bieden van technische ondersteuning aan boeren op hun bedrijf. Er is behoefte aan kwaliteitsvoer dat voldoende is voor het aantal koeien dat boeren per jaar houden. Dit kan worden gedaan door zaadhopping voor snelle veredeling en het vermenigvuldigen van zaden voor boeren, bijvoorbeeld de oprichting van een weidezaadkwekerij (2 hectare) en weiland en hooivelden (20 hectare).

4. Maïs kuilvoer

Maïs kuilvoer demo's praktisch te doen op verschillende locaties in Lemek om alle 270 boeren op te leiden.

5. Waterbeheer

Training in waterwinning en -behoud (waterbeheer). Het is belangrijk dat het beschikbare water voldoende is voor zowel huishoudelijk gebruik als al het vee gedurende het hele jaar in het natte en droge seizoen om de veeproductiviteit voor de boeren in het bredere Lemek-gebied te verhogen. Boeren moeten worden getraind in het verbeteren van de kwaliteit en kwantiteit van hun water voor zowel huishoudelijk gebruik als vee.

6. Ondernemerschapstraining

Voer ondernemerschapstraining uit om het inkomen op de boerderij en daarbuiten te verhogen en hun mentaliteit te veranderen om landbouw als een bedrijf te zien door boeren te trainen in de economie van de landbouw. Voer financiële geletterdheid uit om de spaarcultuur in te prenten en het vermogen van boeren om goede financiële beslissingen te nemen te vergroten. Tafelbankieren tussen SG's kan de kleine middelen verschaffen die nodig zijn voor sommige van de kleine activiteiten later.

7. Fokkerij & agro-vet producten Hefarmen

Koppel boeren aan gerenommeerde inputserviceproviders die hen kunnen voorzien van AI-diensten en agro-vetproducten

8. Akkerbouw en andere mogelijkheden om in hun levensonderhoud te voorzien

Er is een dringende noodzaak om de voedselzekerheid op het niveau van het huishouden te vergroten en huishoudens te trainen in verschillende opties voor levensonderhoud. De huishoudens hebben ook behoefte aan capaciteitsopbouw op basis van moderne landbouwpraktijken, gewassen met een hoge opbrengst en de invoering van klimaatbestendige en ziekteresistente gewasvariëteiten om het inkomen van boerengezinnen, de voedselzekerheid van huishoudens en de noodzaak om meer land voor landbouw te gebruiken om de productiviteit te verhogen, te verhogen. Dit zou de eeuwige kwetsbaarheid voor voedselonzekerheid verminderen en de neiging van boeren die hun dieren verkopen om voedsel te kopen, schoolgeld, medicijnen, sociale activiteiten en andere uitgaven te betalen die schadelijk zijn voor het succes van het FA2T-project, beteugelen.

9. Aanpassing van de interactie tussen dieren in het wild en de mens

Lemek maakt deel uit van het Maasai Mara-ecosysteem en de systemen van veeteelt omvatten dierlijke interactie tussen dieren in het wild en de mens met af en toe conflicten tussen mens en dier. Daarom moet een duurzame oplossing worden gekozen om verliezen als gevolg van conflicten tussen mens en dier te voorkomen.

De boeren die zich langs de natuurcorridors bevinden, moeten worden getraind in hoe ze hun boerderijen het beste kunnen omheinen en hun dieren en gewassen kunnen beschermen tegen vernietiging en verlies door de dieren in het wild. Dit zal gebeuren in samenwerking met de provinciale overheid, conservancies en Kenya wildlife service. Dit geldt alleen voor boeren van wie de boerderijen af en toe worden vernietigd door dieren in het wild.

10. Veterinaire voorlichtingsdiensten

Er moet voor worden gezorgd dat boeren toegang hebben tot effectieve en productieve landbouwdiensten door middel van versterkte plattelandsadviesdiensten. Er is behoefte aan het identificeren en koppelen van lokale dienstverleners voor landbouwvoorlichting en gemeenschapsdiergezondheidswerkers (CAHW's) om de weinige overheidsvoorlichters aan te vullen en een kalender te maken voor geplande bezoeken. Ze moeten ook logistieke steun krijgen om boeren in verschillende delen van de gemeenschap te kunnen helpen.

Conclusie

Uit de basisenquête bleek dat het grootste deel van het landbouwwerk door zowel mannen als vrouwen werd gedaan, maar vrouwen deden het meeste werk in vergelijking met mannen. Daarom moeten meer vrouwen worden aangesproken met deze trainingen en activiteiten om positieve resultaten te bereiken. Dit zal ons in staat stellen om ervoor te zorgen dat we maximale melk krijgen van de koeien die we al hebben, een routekaart bieden om rassen te verbeteren met een hogere melkproductie en het vee te beschermen tegen sterven wanneer de volgende droogte komt. Vandaar een beter leven! Sommige van deze activiteiten zullen directe (financiële) steun nodig hebben om met succes te worden uitgevoerd. Deze zullen wij als K2G niet kunnen bieden. We moeten zorgen dat via op te richten SACCO's of via officiële kredietverleners het mogelijk wordt om risicodragend kapitaal te verwerven. Daartoe zullen de boeren "bankable"/kredietwaardig moeten worden.

Foto van CBO Bestuur en Projectmanager bij de diploma-uitreiking van de 276 opgeleide boeren.

ProDairy trainers together with Coopers Kenya Ltd. Showing farmers the different dairy products

De boerderijen die voor de trainingen zijn gebruikt werden door de ProDairy-trainers vooraf geselecteerd. Daarbij werd de GAD-Assesment-tool gebruikt.

3.10. Op weg naar Abossi. Bezoek aan Kupanda2Grow-project “From Aid to Trade” in Abossi.

Op 15 november 2022 vertrekken we, samen met onze projectleider Michael Maunda, naar Abossi. Daar zullen we het interimbestuur en de vijf kandidaten voor het nieuwe CBO-bestuur ontmoeten. Er zijn 5 zones waaruit “Groot-Abossi”, Ololmasani, bestaat: Kabuson, Chemaluk, Kapkoros, Kongasis en Saramek. Onderstaand plaatje geeft de zes wards aan met enkele demografische gegevens. De CBO onderscheidt dus 5 zones met voor elk een leider die automatische bestuurslid is van de CBO-Neighbour Initiative Group Abossi (CBO-NIG-Abossi). Oppervlak is 75 vierkante km.

We bezoeken elke zone en geven informatie over ons Project FA2T en met name de Dairytraining die in januari-2023 gaat starten. Daarmee vormen we een onderdeel van de sensibiliseringstrainingen die in elk van de zones plaatsvonden. In december wordt het nieuwe CBO-bestuur door Michael Maunda getraind.

Hieronder een aantal plaatjes met sfeerbeelden van de vijf ontmoetingen. Daarna indrukken van onze verkenningen van de vele (natuurlijke) bronnen die het CBO-gebied rijk is.

Ondanks het landelijke verbod op gebruik van plastic is het hier en daar toch nog een zootje.

Onderweg zien we tussen Lemek en Mulot de droogte in het landschap. Dichterbij Abossi wordt het groener.

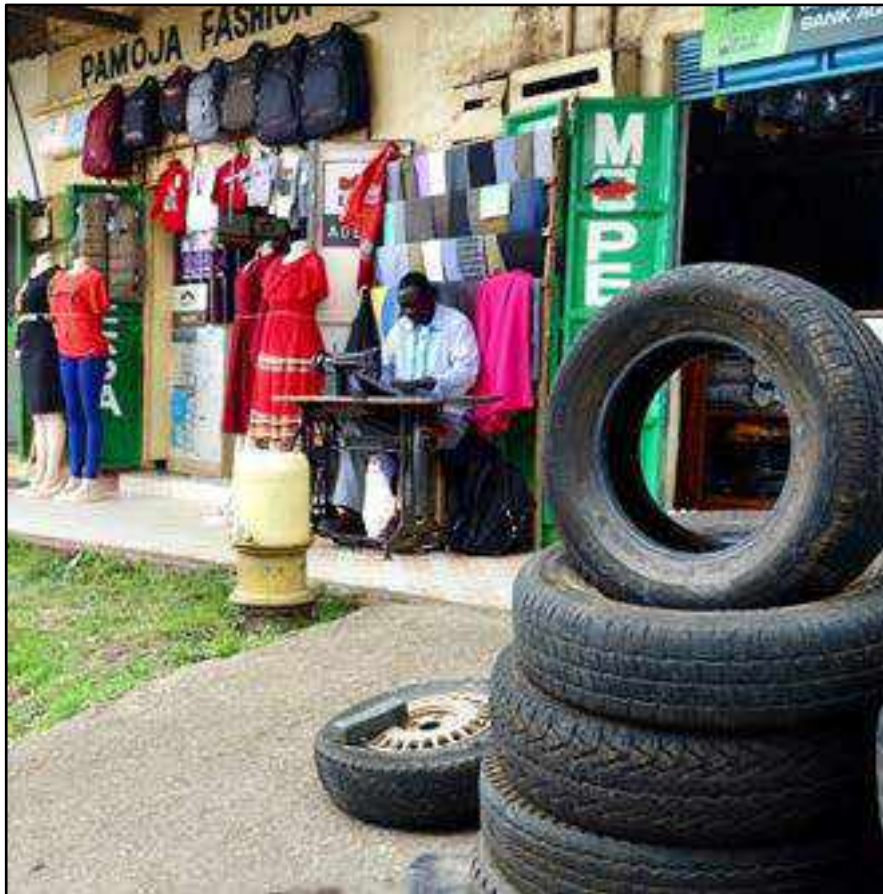

Een mobiele winkel kan goedkoop en handig worden uitgevoerd.

De economie van handel en diensten speelt zich voor een groot deel langs de weg af.

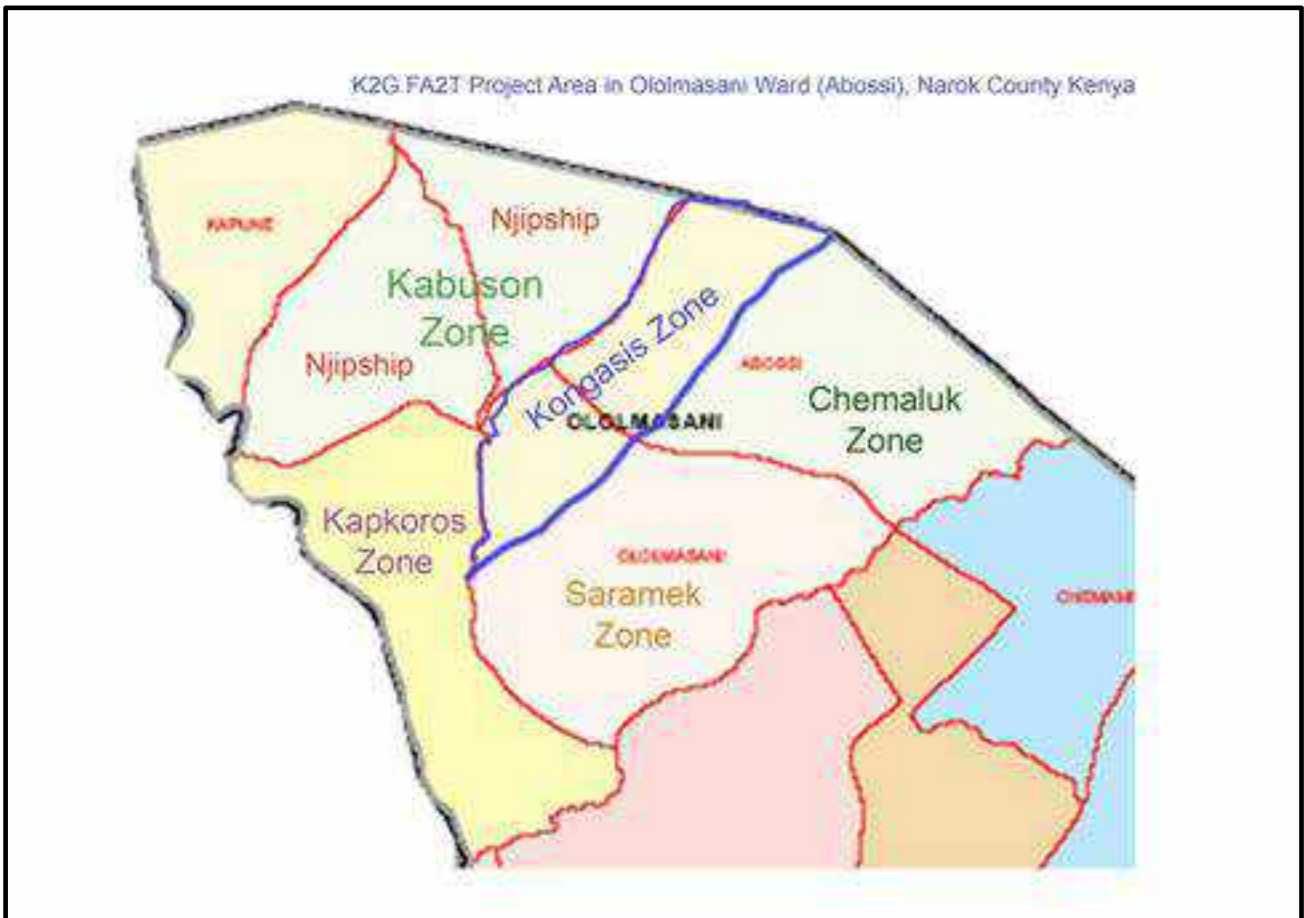

Voorbij Kilgoris regent het flink. Onze Landrovers schikken zich.

Abossi wordt ook wel aangeduid met Ololmasani en bestaat uit verschillende “wards” of zones, waarbinnen de verschillende boerengroepen zijn verenigd.

We worden door Chrisantus Oyugi en het interim-bestuur hartelijk ontvangen.

Het huisje dat door mijn nicht Sandra in 2021 is gebouwd op het terrein van de parochie. Hier zullen vanaf 2 januari 2023 de twee trainers en Michael Maunda gehuisvest kunnen worden. We dopen het tot “Brother Henry-House”

Hierboven de leden van het interim-bestuur Abossi. Zij leidden, samen met voortrekker Chrisantus Oyugi, het taaie proces welk resulteerde in een breed draagvlak voor het FA2T-project. Met hen stellen we een intensief programma voor de komende vijf dagen op. We zullen ons, vanwege de slechte infrastructuur, verplaatsen per motor-bike. We zitten achterop en laten het professionele stuurwerk over aan onze “acrobaten”. n

PROGRAMMA:

- Op 161122 rondgang langs de vijf zones.
- Op 171122 verkenning van de diverse bronnen.
- Op 181122 Stakeholdersmeeting met presentaties van de actieplannen van elk van de vijf zones.
- Op 191122 hebben we een afsluitende meeting met alle betrokkenen op de “heilige” heuvelrug boven Abossi. Dit is een historische locatie waar de Elders van Abossi hun thuishonk hebben. Hier worden altijd ook de officiële besluitvormende besprekingen gehouden met Chiefs en Gouverneur. De besluiten zijn, zoals we vernemen “heilig” en bindend. Dit zie je terug in de plaatjes.
- Op zondag gaan we naar een degelijke H.Mis (3 uur lang) met zang en dans. Daarna een afsluitende CBO-meeting met de (beoogde) nieuwe CBO-bestuurders.

De pastorie wordt o.l.v. Fr. Ambrose en kapelaan Oliver grondig verbouwd.

Chrisantus Oyugi was de wegbereider voor de uitvoering van FA2T in Abossi.

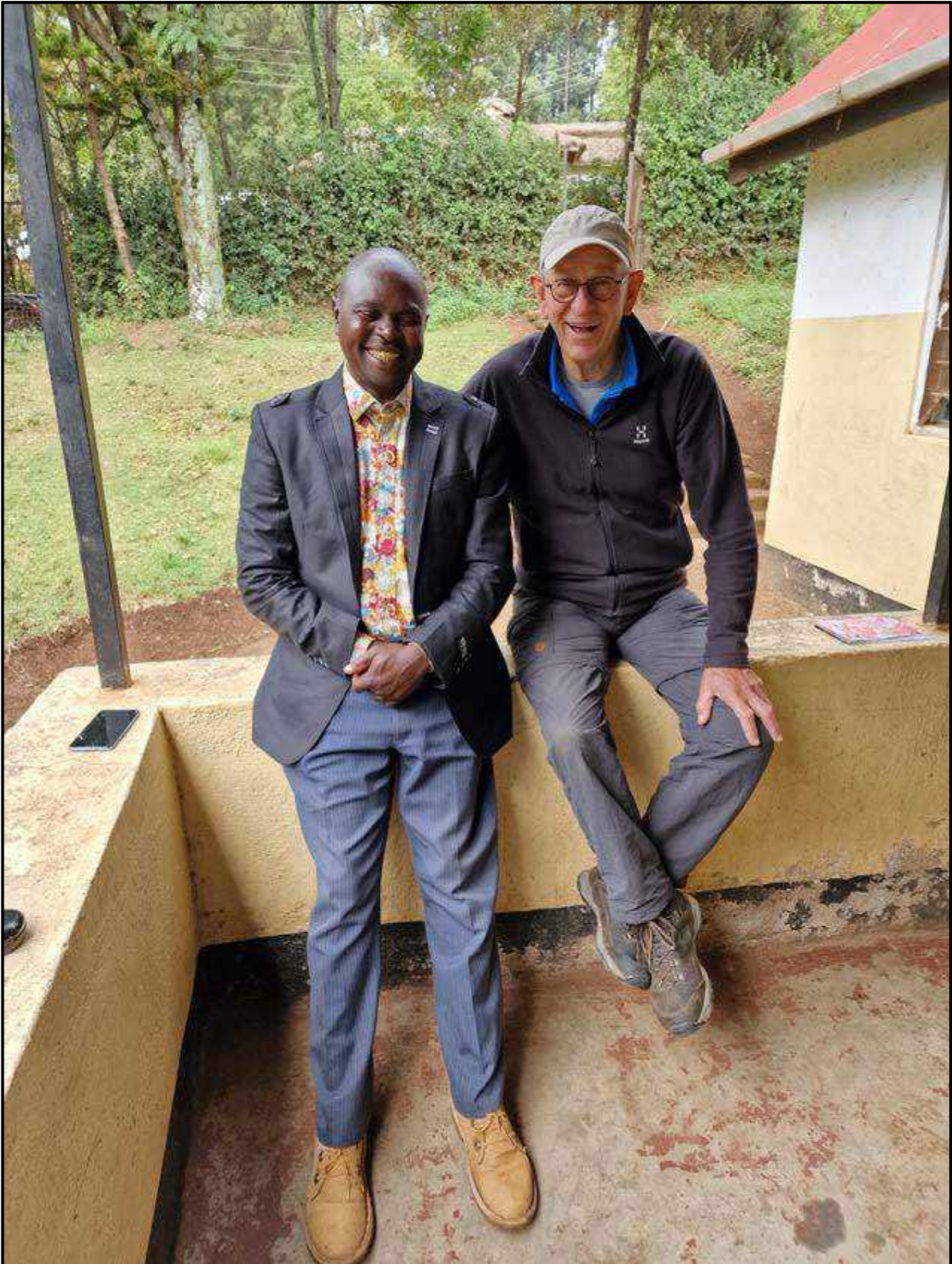

We verblijven in het vroegere huis van Arne Jespersen, welk nu eigendom van de coöperatie is. We laten meteen gaas voor de ramen maken tegen de malariamuggen. Verder is het behelpen. Geen stromend water. Dat halen we buiten uit de tank.

Na 2,5 jaar weer verenigd. Het was ondanks alle strubbelingen een warm weerzien met Daniel. Hij was indertijd als catechist de rechterhand van Fr. Anthony.

Meeting met leden van de zone Kabuson. Overal was sprake van een grote opkomst. Met name de reeds geselecteerde 330 te trainen boer(inn)en waren present. Er is hier geen ontvangst met zang en dans, zoals bij de Maassai in Lemek. Hier vormen de Kipsigis de meerderheid. Maar de begroetingen zijn niettemin zeer hartelijk.

Een van de ward-ontmoetingen. Zoneleider Paul heet ons van harte welkom. Daarna presenteren we onszelf en K2G met het Project FA2T. Dat biedt extra draagvlak, met name door de stevige discussies.

Vele kritische en informatieve vragen worden na onze presentaties gesteld. Daarbij blijkt een groot enthousiasme en waardering voor de komende trainingen.

Na afloop van de laatste Zone-meeting wordt een groepsfoto gemaakt. Naast vele andere. Uiterst rechts Daniel Kirui, waarmee ik mijn verkenningen, op verzoek van Fr. Anthony, uitvoerde in 2020.

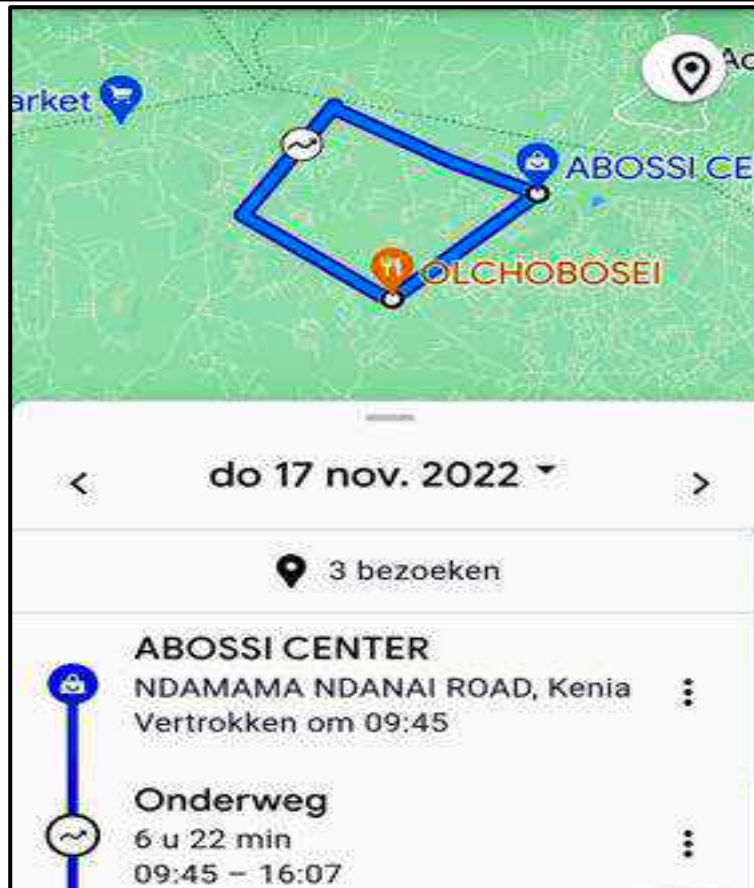
Start van de verkenningen van de ruim twintig bronnen, verspreid over het gebied. We zullen met name natuurlijke bronnen aantreffen, waarvan een aantal in deplorabele staat verkeren. Ze zijn vaak al in de negentiger jaren aangelegd met steun van het Deense Danida en uiteraard ook de Keniaanse (Narok-County-)overheid. Het onderhoud blijkt vaak (lang) niet op orde.

Op weg naar de eerste natuurlijke bron die we bezoeken. Totaal verwaarloosd. De betonnen bak ter bescherming van de bron is ca. 40 jaar geleden door onze oom Brother Henry gemaakt.

We doorkruisen die dag geheel Ololmasani per motorbike.

Op pad met Augustine Chepkwony(l), Daniel Kirui en Michael Maunda(r)

Bij elke natuurlijke bron vinden uitvoerige gesprekken plaats over de kwaliteit en kwantiteit van het water, de onderhoudstoestand van de bron en gewenste uitbreidingen met pompen en leidingen.

In Abossi werd ik uitgenodigd in een nieuwbouw-hut. Boven de vuurplaats geen schoorsteen...

De Chief ontmoet tijdens onze watergang enkele passerende buurvrouwen en informeert hen.

De lokale chieft (rechts) presenteert de problemen en uitdagingen met deze bron: Achterstallig onderhoud en wensen om het water dichterbij de mensen te brengen via leidingen. Dit moet via pompen die draaien op zonne-energie; vaak heuvelop. Dit bespaart veel gesjouw met water; vaak over vele kilometers.

Het heuvelland van Abossi is slecht ontsloten. We lopen naar de bronnen, afgewisseld met langere stukken per motor-bike. Daarbij stuiten we op vele kleine bedrijfjes van 1 á 2 ha. met enkele koeien. Hier is nog veel te verbeteren qua vaktechniek. Deze mevrouw is (helaas nog) niet geselecteerd voor de aanstaande dairytraining.

De wegen zijn zelfs voor een motorbike soms onberijdbaar. Dan maar lopen.

Kenia-Holland-verbinding op de slotconferentie

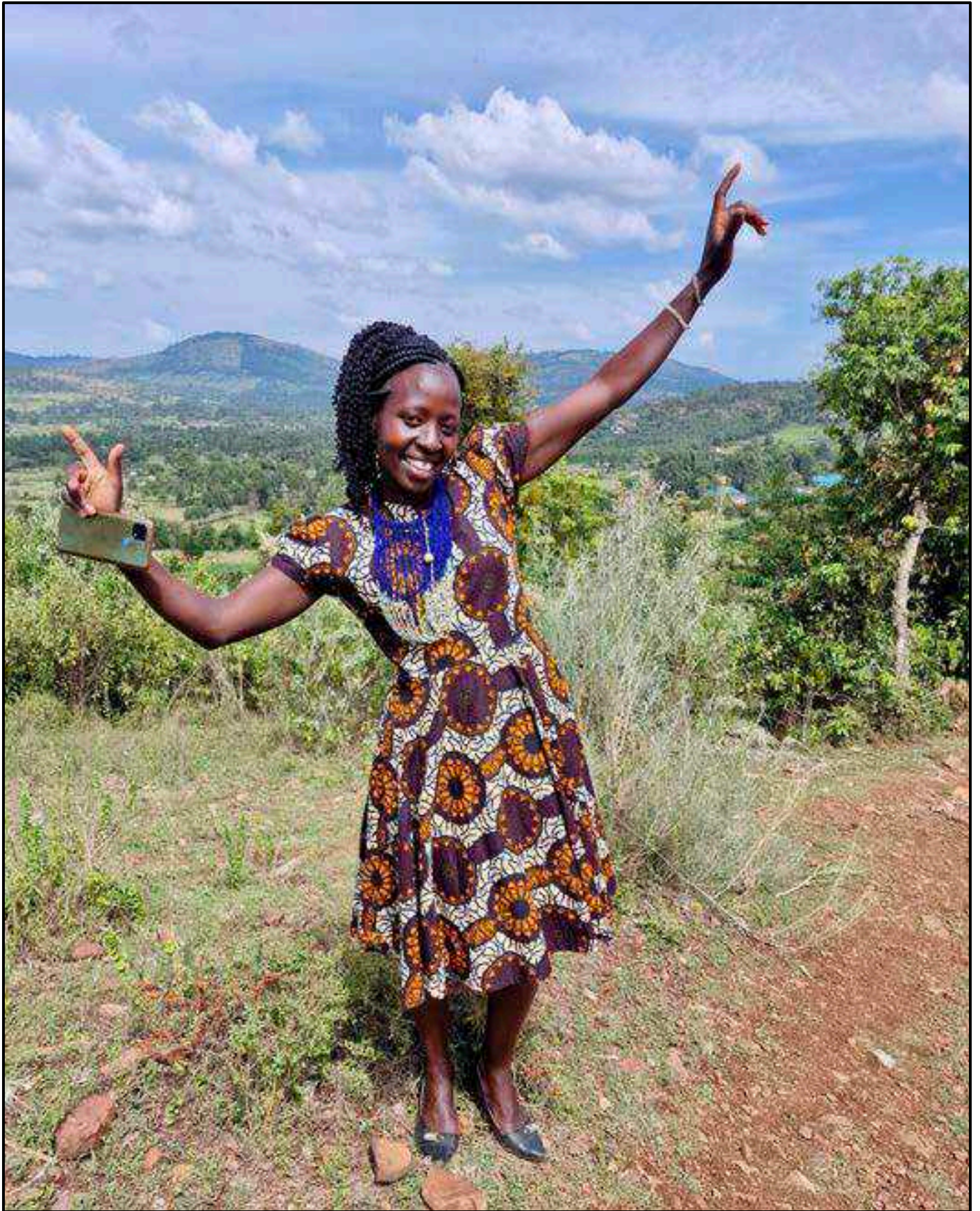

Vele geïnteresseerde dorpingen, jong en oud, melden zich op diverse plekken.

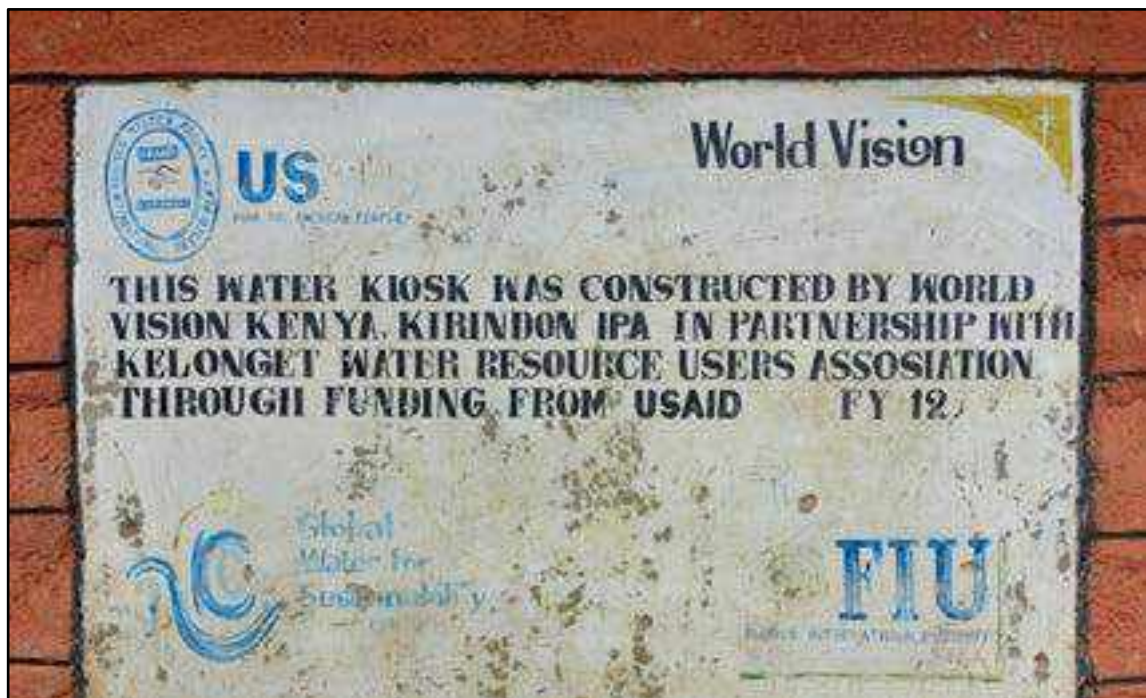

Caren uit Abossi ondersteunt de CBO en K2G met indringende video's en andere PR.

Deze lokatie is gesponsord door het Amerikaanse USAID aan het Keniaanse World Vision. De bron is zeer productief en voorziet een groot gebied van water. De leidingen belopen tientallen kilometers.

Heerlijk helder bronwater kan nog veel beter benut worden!

Boven met Augustine (vz), onder met Daniel (mede-wegbereider voor FA2T))

De County-“Waterman” Mr. Sigui (blauw colbert) geeft uitleg over de renovatie- en uitbreidingsplannen. Deze bron bevindt zich in het centrum van een geërodeerde kom. Vele mensen halen hier water over grote afstanden. Vaak wordt de “Kenian Landrover” gebruikt (ezel).

Aan de rand van deze hellende rotslaag treedt het water aan de oppervlakte: een sprenghet ofwel artesisch bron.

Heerlijk, helder .....

Daniel Kirui wil graag vanaf deze bron een pijpleiding naar zijn boerderijtje. Bespaart dan heel veel gesjouw...

Water creëert een groene oase. Deze oase kan heel veel groter bereik krijgen...

Zonnepanelen transporteren het water makkelijker deze heuvel op....

Met een betere bescherming en ontsluiting wordt er geen water verspild en bevuild.

In dit gebouwtje bevindt zich de dieselpomp die het water uit het nabijgelegen boorgat {volgende plaatje} trekt en vervolgens opslaat in het buffervat op poten. Door de stellage is er voldoende druk voor het watertransport door de leidingen.

Onze doelgroep, deze kinderen hebben nu een andere focus...

Fossiele energie-dieselmotoren worden vervangen door zonnepanelen.

Borehole

Vertrapping door het vee levert bedreiging van de waterkwaliteit.

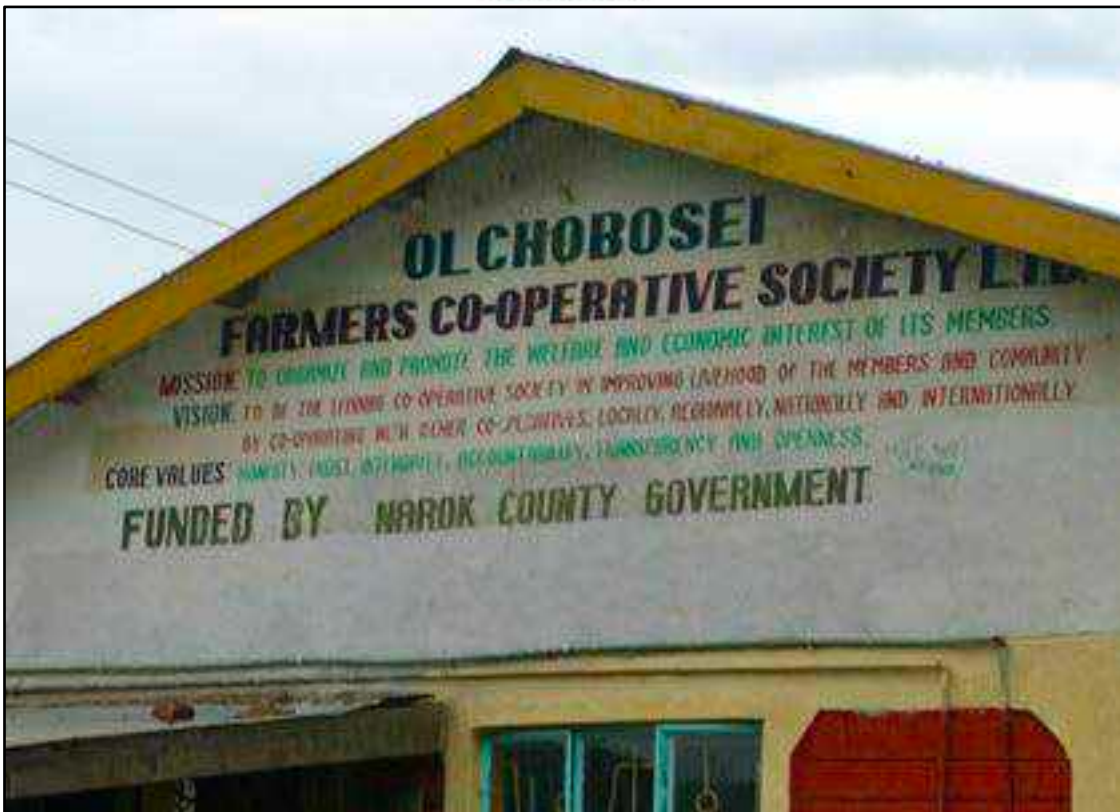

Chrisantus Oyugi, de kleine, grote man van Abossi, als wegbereider van FA2T, op de putdeksel boven op de natuurlijke bron, volgende pagina “wegacrobaat” voor Michael.

Onderweg schuilen we bij een innamestation van de Melkcoöperatie.

Chief Nicolas van Abossi pompt mee. En passant belooft hij plechtig dat in 2023 een verharde weg door het dorp zal worden gerealiseerd.... Daar houden we hem aan!

Weer een voorbeeld van een versleten putdeksel, waardoor vervuiling optreedt. De aanleg van watersysteem met putten en pijpleidingen en pompen vond plaats met hulp van Danida in de periode 1994-98. Dit leverde een grote verbetering van de levensstandaard voor vele mensen. Die moesten 10% financiering opbrengen. Maar velen stelden dat ze dat niet konden betalen. Toen werd dit geforceerd geïnd. Desnoods met de dreiging dat koeien en ander vee zou worden afgepakt. Toen kwam er toch geld tevoorschijn. Daar zullen we bij nieuwe projecten opnieuw tegenaan lopen. We zullen dus slimme manieren moeten bedenken om de co-financiering op te halen.

Iets verder naar beneden bevindt zich het watertappunt aan de leiding die uit de Danida-voorraadput komt. Ook hier achterstallig onderhoud en uitbreidingswensen.

Onze laatste bron creëert een moerassig meertje van enkele ha's. Dit zorgt voor een prachtige biotoop. Moeder en kind assisteren de "Landrover" bij het waterhalen.

Op deze school (gesteund door een Japanse NGO) houden we onze afsluitende stakeholdersbijeenkomst (beelden verderop)

We bezoeken het ziekenhuis van Abossi. Zr. Margaretha zwaait hier nu de scepter.

Ze hebben alle goten vernieuwd en nieuwe, grote tanks geplaatst. Een bron is ws. niet meer nodig!

Zr. Margaret opent de deur van het nieuwe mortuarium. Nog geen inrichting, evenals de prachtige operatiekamer.....

We leggen onze adressen vast en beloven later te verkennen of we kunnen samenwerken.

Father Ambrose, pastoor van Abossi, biedt ons op het einde van de Mis de gelegenheid wat te vertellen over Kupanda's werk voor Abossi.

De dochter van trotse CBO-vz. Augustine Chepkwony verlaat de basisschool en werd tijdens de Mis uitgezwaaid.

“Met God is alles mogelijk”

De pastorie van Abossi wordt grondig verbouwd.

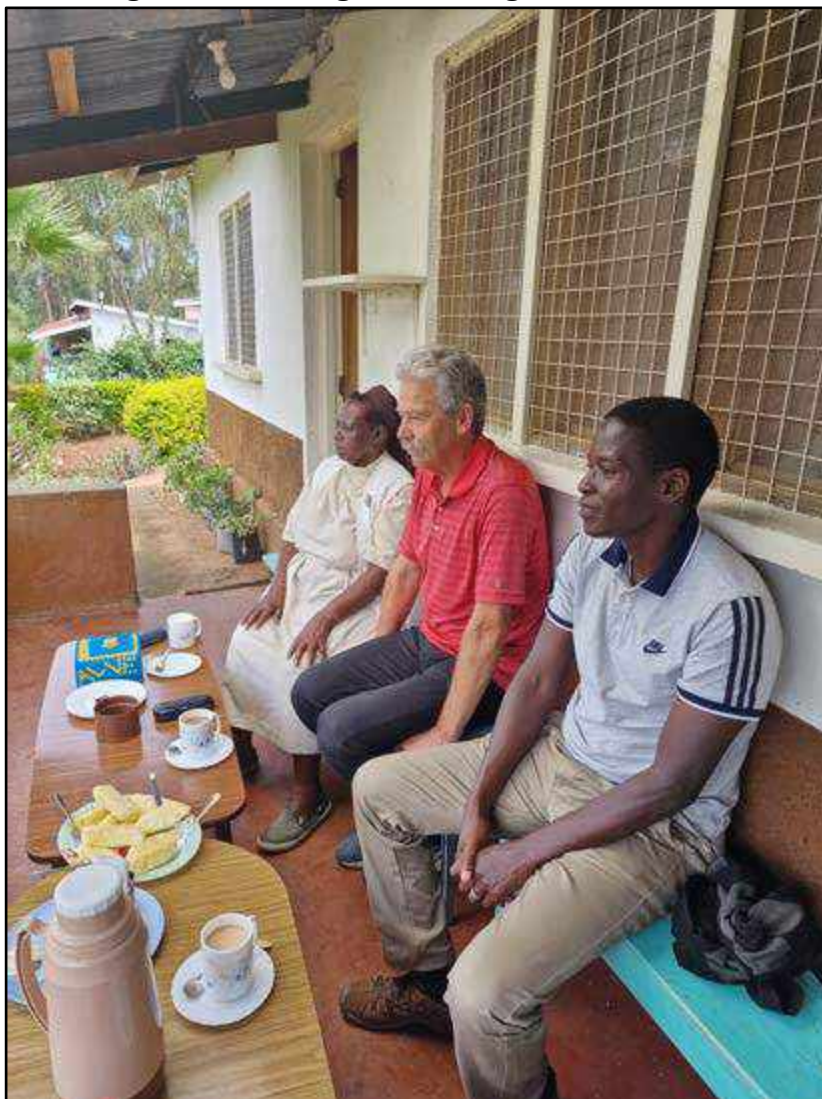
Fr. Ambrose heeft blijkbaar een paar goede donors gevonden...

Zr. Margaret en collega's ontvingen ons na de H.Mis

In gesprek met Jozef, die voor ons een paar fantastisch kookte. Hij is nachtwaker op de Parish.

Father Ambrose en zijn kapelaan Oliver nodigden ons uit voor het avondeten. Dat leverde een goede kennismaking en goede discussie in "Sandra's home".

Op de Simotwet-school vindt op vrijdag 181122 onze Stakeholdersbijeenkomst plaats.

Voor aanvang van de conferentie op de foto met de notabelen. Aan mijn linkerhand Projectmanager Michael Maunda.

WORK PLAN SARAMEK ZONE					RESOURCES
WHAT	WHO	WHEN	WHERE	DESCRIPTION	COST
1. WATER MAIN ACTIVITY: SUB ACTIVITY a) Capacity building b) Improve accessibility c) Water Management d) Protection e) Piping	- N.I.G - Ministry - Water	BY June 2023	Saramek training centre - Individual farms - Land - Water pipes	- Meals - Facilitators - Stationery	
2. Livestock a) Improvement of breeds - Feeding - Capacity building - Monitoring	- N.I.G - G.A.M - Ministry - Livestock	BY June 2023	- Demo farms - Individual farms - Land - Training centre	- Trainers - Stationery - Meals	
3. Forages - Hay planting - Harvesting - Land preparation - Capacity building - Storage	- N.I.G - S.N.V - Kairo - Individual farms	- BY June 2023 - BY October 2023	- Training centre - Demo farms - Individual farms - Land	- Trainers - Seeds - Land prep - Meals	

Elke Zone presenteert zijn eigen Actieplan. Steeds keren weer de thema's Water-Ruwvoer en Veeverbetering terug.

KAPKOROS K2G ZONE ACTION/WORK PLAN:							
WHAT? MAIN ACTIVITY OR STRATEGY:	SUBACTIVITY ACTION STEPS	WHO?	WHERE	WHEN	RESOURCES REQUIRED		
					DESCRIPTION	COST	
1. WATER	9 CAPACITY BUILDING	K2G FAGLI TADRS	KAPKOROS BAPTIST CHURCH	JAN 2023 TO DEC 2023	A 4 books 6x 150		
	8 TRAINING SESSIONS	FACILITATORS	"	"	DETS (CYAYONS)		
	4 - Tree planting	- Protection of Water Sources	FARMERS	OWN FARM + PJ	APRIL 2023	66 x 100 CIPRES 66 x 50 FRODO TREES	
		- SPRING PROTECTION	FARMERS	OWN FARMS	"	"	"
	- ROOF TOP CATCHMENT SURFACE WATER MANAGEMENT	- SPRING PROTECTION	1) LAKWAT 2) MUSANGA 3) NIUKONYI 4) BOREHOLE	OWN FARMS	APRIL 2023	SPRING PROTECTION	
		- ROOF TOP CATCHMENT	5) CHEMUTHA	OWN FARMS	SEP 2025	DAM	
		- SURFACE WATER MANAGEMENT	6) SASURRET 7) TAPUYE	OWN FARMS	SEP 2026	SPRING PROTE	
		- SURFACE WATER MANAGEMENT	8) YARAP CHUMO	OWN FARMS	SEPT 2025	PUMP REPAIR - DESILTIVA	
					SEP 2027	WATER PAN EXCAVATION	
		MEALS TEA OR LUNCH	FACILITATORS + FARMERS	DEMO FARM BK CHURCH	TRAINING DAYS	66 FARMERS - TRAINERS	

De Kapkoros-zone voegt het thema graslandbeheer toe.

KAPKOROS K2C ZONE		WORK PLAN			RESOURCES REQUIRED	
WHAT?	WHO?	WHERE	WHEN	DESCRIPTION	COST	
MAIN ACTIVITY OR STRATEGY	SUBACTIVITY ACTION STEPS					
2. PASTURE	CAPACITY BUILDING	K34 PAG LITATORS LEAD FARMERS	DEMO FARM KISIARA BAPTIST	JAN 2023 JAN 2024	A & BOOKS - PENS - MARKER PENS - MANILA PAPERS - PLASTIC CHAIRS	
	TYPES OF FORAGES/PASTURE	FACILITATORS	DEMO FARM KISIARA CHURCH	JAN 2023 JAN 2024		
	PASTURE:- - PLANTING - WEEDING - HARVESTING - STORAGE	FARMERS FACILITATORS	DEMO FARM	JAN 2024 TO JAN 2025	- SEEDS - SHAMBA - FERTILIZER (DAP, CAN) - SPRAYING - WEEDING - GRASS CUTTER - HAY BALE - STORE/BAN	
	COW FEEDS				- YIELD	
	MILK PRODUCTION	ALL DEMO FARMERS	LEAD FARM	JUNE 2024 TO JUNE 2025 End →	ALUMINIUM CANS	

Kapkoros-leader Paul Rotich presenteert de plannen.

Aan het einde van de Stakeholdersmeeting werden de nieuwe verbindingen met alle belanghebbenden bezegeld met een groepsfoto.

Op zaterdag 19 november 2022 vindt de afsluitende bijeenkomst plaats op de “heilige” heuvelrug boven Abossi. Dit is de historische plek waar verdragen met de overheid en andere partijen worden gesloten. Ook het thuishonk van de Elders van Abossi.

Uitzicht vanaf de heuvelrug op de zuidelijke vallei. Een arcadisch landschap!

**Op onze voorlaatste dag hebben we de Eldersmeeting, bovenop de heuvelrug.
Caren en Augustine halen ons af.**

Het wordt een prachtige wandeling naar boven. Wat is Abossi mooi!

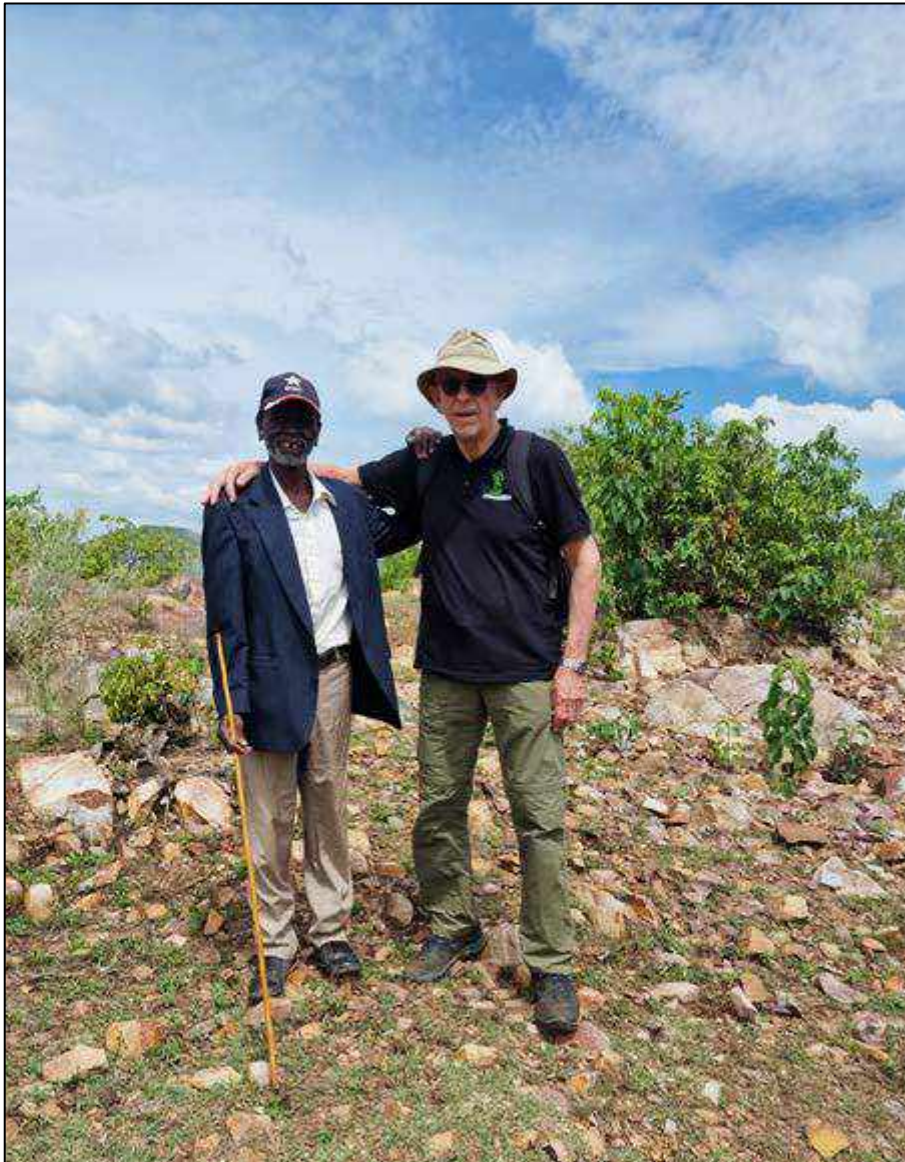
Bijzondere gesteente-lagen komen hier aan het oppervlak. Speciale lychen en mineralen toveren de stenen tot decoraties van deze toch al heel mooie omgeving.

Onderweg ontmoeten we meer Abossiërs, op weg naar de grote meeting.

Bovenop de heuvelrug staan diverse gebouwen op de historische vergaderplek

Het wapenschild van Abossi in het Home van de Elders.

Chief Nicolas is benoemd door de president en daardoor de officiële lokale vertegenwoordiger van de nationale overheid. Er zijn ca. 2200 ambtgenoten in Kenia, soort burgemeesters.

We krijgen vooraf een kleine excursie.

Zr. Margaret houdt ook een toespraakje voor de Elders.

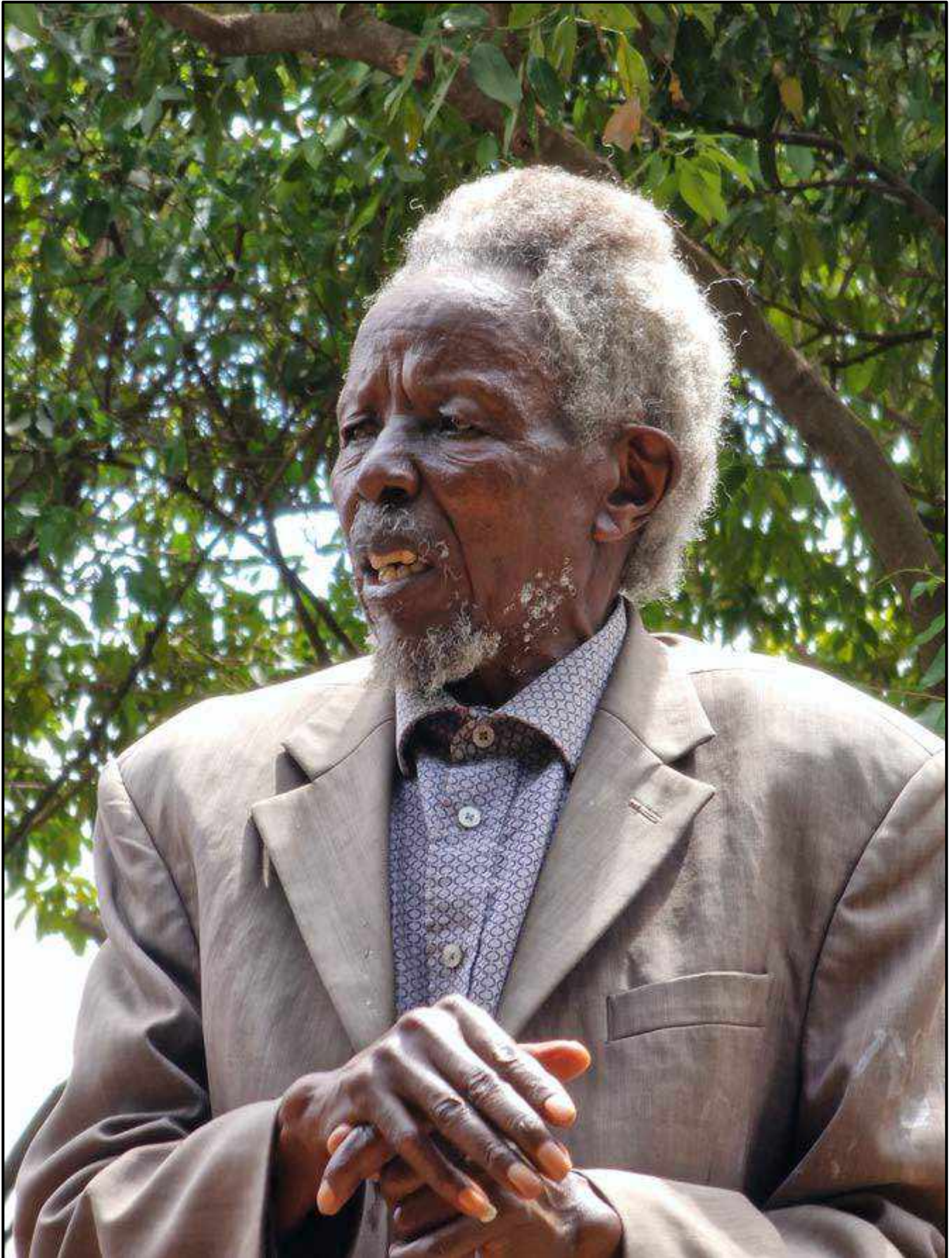

Onze super-Elder houdt ook een toespraak. Hij was degene die ons bij aankomst in Abossi als eerste (toevallig!) begroette.

De “hofdames” geven mijn positie de nodige uitstraling.

Bezegeling van het toegezegde commitment en de gemaakte afspraken, die in de diverse speeches zijn neergelegd. Het Project FA2T heeft hiermee een nog solider draagvlak.

Het nieuwgekozen bestuur van CBO-NIG-Abossi bestaat uit de leiders van de vijf zones. Daaraan toegevoegd een secretaris en penningmeester. Voorzitter is Augatine Chepkwoni (helemaal rechts op de foto hieronder). Ondersteuning door Projectleider Michael Maunda (links-boven) en Chrisantus Oyugi (tweede van rechts hieronder). Above: (1). Michael Maunda (2). Paul Rotich, chairperson Kapkoros-zone (3). Peter Chemogose, FA2T special team member (4). Christine Chemosop NIG treasurer and FA2T special team member (5). Anton Kibii FA2T special team member, Bellow from left: (4). Christine Chemosop NIG treasurer FA2T special team member (5). Anton Kibii FA2T special team member (6). Philip Mosop chairperson Chemaluk-zone (7). Tue, chairperson Saramek-zone (8). David Bowen, chairperson Kabuson-zone (9). Cheswereret Arap (Chrisantus) Oyugi, FA2T special team member (9). Augatine Chepkwony, chairperson Kongasis-zone.

We kijken terug op een heel drukke maar zeer geslaagde week in Abossi. Het lange voorbereidende werk voor FA2T van ca. 1,5 jaar lijkt nu vruchten te gaan afwerpen! We maken scherpe afspraken over de deelname-regels voor de Dairytraining: Op tijd, alle dagen aanwezig, ook op zondag, anders geen certificaat. We besluiten de training aan te vullen met het thema ondernemerschap, waarvoor Fact-sheets zullen worden gebruikt.

Bloeistuipe van een prachtige “oude krijger”.

Door een erosiegeul op weg naar een te inspecteren bron.

We smeren ons brood voor onderweg naar Olengurone

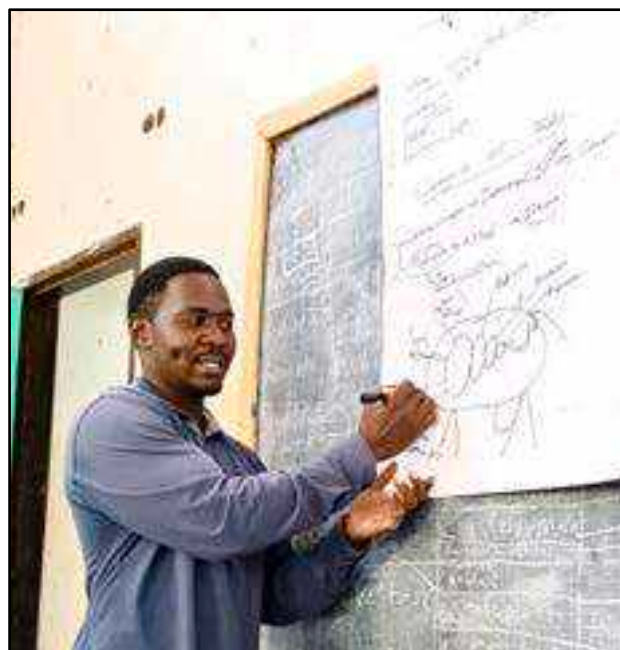
Voorzitter Augustine Chepkwony van de CBO-Abossi ervaren we als een verbindende persoon met leiderskwaliteiten. We hebben stevige discussies met hem die een goede basis bieden voor de toekomstige samenwerking.

In de eerste week van Januari-2023 startte de Dairytraining in Abossi voor twee groepjes (elk 15) Leadfarmers. Hieronder enkele beelden van de training door Matt Agesa.

Matt Agessa geeft theorieles in een speciaal lokaal. 30 % van de trainingsuren zal worden besteed aan theorie; 70 % aan praktische vaardigheden op geselecteerde PDTF's. Deze PDTF's hebben een assesment gehad van Matt of Kennedy. Hieronder een voorbeeld van een ingevuld Formulier voor de NG'Enos-Farm.

GAD Assessment Tool for Practical Dairy Training Farms
From Aid to Trade project - Step 1 (FA2T-1)

Date: 20/12/2023
 Farm: NACHUO VERA
 Manager: TOSOPH NACHUO
 Location: NACHUO
 Trainer: Agnes Anne Kikumu

CHECK LIST	Points			Comments and Remarks
	VC	G	P	
1A. TRAINING FACILITIES (A)				
1.1. Training facilities				
1.1.1. Biosecurity at entrance + farm overall and tests for farm workers/farm visitors/visitors			✓	There is no biosecurity record.
1.1.2. Cleanroom (farm/equipment/tools) + air-fl			✓	No equipment present
1.1.3. Bathrooms & Toilet (M/F) - hygiene			✓	Basic toilet facilities present
1.1.4. Kitchen/canteen... hygiene			✓	Kitchen present with basic facilities
1.1.5. Access to power/water/electricity /water for domestic use			✓	Power line, water is present in farm
1.1.6. Access to essential services/commence to trading Centre			✓	less than 1 hour and road made
1.1.7. Relationship with the Directorate of Industrial training-DIT Mill			✓	links not available
1B. FARM LAYOUT (B)				
1.2.1. Farm location: how to reach? Logistics / accessibility			✓	we have no water and no power
1.2.2. Farm lay out: Hand feeding facilities			✓	The facility is not adequate need to improve
1.2.3. Farm lay out: Pasture, paddocks & demo plots (fodder and floor crops)			✓	Good facilities and variety of fields
1.2.4. Farm lay out: Hay & Silage storage			✓	No pasture stored
1.2.5. Farm lay out: Spray race (tick/garden rules)			✓	Crack is available
1.2.6. Farm lay out: Milking equipment, routines, procedures			✓	No designated milking area

GAD Assessment Tool for Practical Dairy Training Farms
From Aid to Trade project - Step 1 (FA2T-1)

1.2.7. Field size, categories cattle			✓	good field size but links between in different
1.2.8. Farm Manager's capacity			✓	attended various training
1.2.9. Any past support on the farming site from FA2T, Government or Donors? if yes on what and when			✓	visited project and training has been
1.3.0. Enterprises or business units other than dairy			✓	some other products or crops present
2. TRAINING CURRICULA, HAND-OUTS AND PRESENTATIONS:				
2.1. Curricula			✓	An appropriate topic given
2.2. Hand-out materials, Farm records Application etc.			✓	basic record and documents required is present
2.3. Presentation equipment			✓	
2.4. GAD Modules: <ul style="list-style-type: none"> • Diseases and Feeding • Breeding • Calf Rearing • Breeding and Fertility • Genomic Fodder • Feeding Fodder • Milking and Hygiene • Record Keeping • Healthcare • Farm Management 			✓	records have common topic under some topics during plan, there is need to ensure detailed information is offered that can be used for Morden cows
2.5. Practical demo equipment for minor case operations			✓	more practical equipment needed is available etc
2.6. Trainer (attitude, training method and knowledge)			✓	
3. TRAINERS:				
3.1. No. of trainers (M/F)			✓	Sufficient trainer to fit farmer
3.1.1. Education level: Certificate level, diploma, ...			✓	Higher level of education
3.1.2. Training experience (theory/practical/attitude)			✓	Practicality and theoretical training
3.1.3. Expertise of trainers (in general)			✓	relevant to experience
3.1.4. Fee level and Payment of the trainers				
3.1.5. Number of Trainees attended in 2022 (year) <ul style="list-style-type: none"> • Number (Youth/M/F) • Background trainees 				

GAD Assessment Tool for Practical Dairy Training Farms
From Aid to Trade project - Step 1 (FA2T-1)

	<ul style="list-style-type: none"> • Resident Trainers • Average class size in numbers • Training periods (year-round) 			
4. PARTNERSHIPS (EDUCATIONAL) INSTITUTES:				
4.1	Partnership schools: Colleges - University - etc.		✓	No links available
4.2	Partnership Cooperatives		✓	There is few links with Cooperatives
4.3	Partnership Service and/or input suppliers in dairy chain	✓	✓	There is some of other basic service providers
4.4	Relation Governmental bodies - Institutes		✓	NO institutional support
4.5	Relation to AGOs's	✓		Relation is partner on the subject of milk or farm
4.6	Member of a dairy Association or other dairy 'body'			
5. FINANCES:				
5.1	Finance structure (Private/Public/donor funded)		✓	Excessive private
5.2	Students - Trainee's payments	✓		Exclusive income fund
5.3	Finance control	✓		Direct control in collaboration with Government
6. 2023, PLANS & POTENTIAL:				
6.1	Training potential (number of business - participants) for >2023	✓		for closer contacts
6.2	Training plan >2023	✓		Good structure on the field course of course
6.3	Support FA2T (training aid, ToT, demo's etc.)	✓		Need to enhance demonstration
6.4	Supplementing, complementing, substituting roles & functions of the FA2T's or other 3 rd (third) parties?	✓		STRUCTURE Program with 2023 and 2024 program periods
		Very good, good, poor	✓	There is awareness in most areas but there is need to build more demonstration for good practices.
		Conclusion		

GAD Assessment Tool for Practical Dairy Training Farms
From Aid to Trade project - Step 1 (FA2T-1)

Scoring system:

#	Value
1	D
2	C
3	V.C
4	V.G
5	SI
6	G
7	A
8	G
TOTAL	C

Conclusion, recommendation, action points and way-forward:

- > There is need to plan long-term follow-up
- > There is need to boost training center on practicality ^{to show} good practices.
- > There is need for better feed management and feeding in practicality.
- > There is need for better Partnership with learning institutions for dissemination of Research Knowledge.
- > There is need of build up of service providers i.e in stage making and dairy product supply.

Evaluator Name: Agaso Math   Signature: [Signature]

Met Michael Maunda, het CBO-bestuur en de trainers hebben we een doorwrocht trainingsplan in elkaar gesleuteld. Natuurlijk slaagt het pas als ook de 330 deelnemers volledig geïnformeerd en geëngageerd zijn!

De eerste groep Leadfarmers op 080123 die de Dairytraining succesvol volgde, met trainer Kennedy Kisha.

Gedurende het schrijven van dit rapport had ik in januari 2023, tijdens de uitvoering van de eerste trainingen in Abossi, regelmatig contact met Michael Maunda (PM), Augustine Chepkwoni (CBO-vz.) en de twee trainers, Matt Agesa en Kennedy Khisa. Toen werden ook bespiegelingen over het beoogde en gerealiseerde effect en impact van deze Dairytraining uitgewisseld. Hieronder een beschouwing van de trainers op dit onderwerp dat centraal staat in mijn missie:

“Hallo Henk,

Het is goed om van je te horen, als ProDaCo beloofden we je trots te maken en we doen er alles aan om een gelukkige boer en een gelukkige klant te garanderen.”

Henks vraag aan Matt/Kennedy:

Hoe is uw indruk/inschatting over de mogelijke effecten van de opleiding voor individuele landbouw en de lokale economie?

Antwoord van M&K:

In antwoord op uw eerdere vraag over het effect van opleiding op de individuele landbouw en de lokale economie, is dit mijn opmerking over individuele landbouw. Deze training is vraaggestuurd. Boeren laten een grote opkomst zien en er is zoveel opwinding en motivatie. De meeste boeren in de regio hadden al eerder een opleiding gevolgd. Door hun eerdere trainingen werden ze op vele manieren misleid. Dit omvat:

Informatie over diervoeding die sterk gebaseerd was op het gebruik van afval van landbouwproducten in termen van voedergewassen die niet aan de behoeften van de koeien konden voldoen.

In woningen waar ze zuivelplannen hadden die geen rekening hielden met de 5 basisbehoeften / vrijheden m.b.t. ruimte en hygiene.

In de veevoederteelt waar boerderijen allerlei soorten veevoer plantten, werd elke boerderij een demoboerderij in plaats van een productieboerderij.

Er was onder andere geen strategisch fokdoel

Met de training die we hebben aangeboden, is de informatie wijd verspreid en hebben we meer dan 100% aanwezigheid. Boeren kunnen praktisch relateren wat ze op hun bedrijf zien in relatie tot wat ze aan koeien aanbieden. In onze follow-up hebben we al enorme inspanningen gezien waarbij boeren geleerde vaardigheden implementeren en een enorme ommekeer in enkele belangrijke prestatie-indicatoren, ondanks de beperking van de cashflow van landbouwbedrijven. Als dit in dit tempo zo blijft, voorzie ik dat boeren van hobbyboerderijen naar winstgevende bedrijven gaan. Dit zal van invloed zijn op de cashflow van de economie als gevolg van meer geld in boerenzak van verhoogde melkverkoop, aangezien boeren tot de hoogste stand in de samenleving behoren. Ik voorzie ook

een grote behoefte aan dienstverleners voor zuivelinput, dwz. rundveevoederleveranciers, aannemers etc en behoefte aan een stabiele verwerker die alle geproduceerde melk met goede prijzen zal kopen. Door het effect van de klimaatverandering heeft de lokale bevolking haar interesse verlegd naar zuivel als hun belangrijkste bron van inkomsten. Dit zal dus een grote invloed hebben op het inkomen van de samenleving in het algemeen en zal passen bij hun heersende klimatologische omstandigheden.

Ik hoop dat dit antwoord de gestelde vraag beantwoordt.

Groeten, Matt.

Henks volgende vragen aan Matt en Kennedy:

Bedankt voor je antwoorden! Ik heb nog wat extra vragen over onze Zuiveltraining zelf en de economische ontwikkeling op de langere termijn:

1. Kun je verbeterpunten geven voor de training die je nu geeft? Kijk naar mijn bevindingen die ik eerder heb geproduceerd. Ik weet het, jij/wij kunnen aan het einde van alle trainingen een beter antwoord geven, maar ik gebruik graag jouw oordeel in onze komende GAD-discussies.

2. Een groot punt in onze discussie is de impact van de trainingen en de daaruit voortvloeiende bedrijfsontwikkeling op de regionale economie:

* Deboerderijen in Abossi en veel regio's in Zuidwest-Kenia zijn erg klein, veroorzaakt door opsplitsing in de afgelopen decennia. Lopen de zich ontwikkelende boeren in de toekomst vast door een gebrek aan land? Moet de Keniaanse regering het instrument van landtoewijzing gebruiken? Of blijft de economie duurzaam door haar kleinschalige landbouw. Wat is uw visie?

* Banken zijn niet bereid/durven leningen te verstrekken aan de kleine boeren-boeren. Hoe kunnen we in dit dilemma doorbreken, omdat deze kleine boeren zich willen ontwikkelen tot middelgrote boeren? Heb je slimme ideeën?

Matts/Kennedy's antwoorden:

Bedankt voor je vragen, we hadden overleg met mijn college en dit zijn onze opvattingen:

I. Verbeterpunten op de training.

1. Verhoging van de tijd voor follow-up, zodat opleiders dicht bij de leidende landbouwers kunnen zijn om te begeleiden en te controleren. bijvoorbeeld 5 dagen per maand waar 20-30 boerderijen bezocht kunnen worden. hiermee krijgt elke lead farmer de gelegenheid voor een maandelijks bezoek.

2. Financiering van specifieke landbouwbedrijven die kunnen worden gebruikt om overal goede praktijken te presenteren en ook kunnen worden gebruikt als opleidingscentrum en demoboerderij.

3. Creatie van ontbrekende modules, d.w.z. mestbeheer, ondernemerschap en zuiveleconomie, ook sommige modules, d.w.z. voeding en veredeling, kunnen worden verbeterd om basisinformatie toe te voegen die relevant is voor de boer.

4. Opbouw/verdiepingslessen binnen de geselecteerde trainingsboerderijen.

5. Investeren in visuele hulpmiddelen, d.w.z. projectoren, in opleiding en het maken van korte clips binnen de gekozen boerderijen die stapverbetering laten zien.

II. Impact van de training op individuele boer en regionale economie en toekomstige duurzaamheid.

Uit de interacties met de boer en de trend die in het land wordt waargenomen, zullen de meeste kleinschalige bedrijven moeten stoppen met melkveehouderij of afstuderen naar middelmatige landbouw om in hun levensonderhoud te voorzien. De winstgevendheid per liter melkproductie is gedaald als gevolg van hoge inputprijzen en lage melkprijzen. Er is een hoge concurrentie op de markt van alternatief, de productiekosten worden voornamelijk beïnvloed door klimaatverandering en landbouwinputprijzen, d.w.z. Meststoffen. met deze lage marges zullen boeren gedwongen worden om schaalvoordelen te benutten om relevant te blijven in de markt. de meeste kleinschalige boeren kunnen dit niet aan. De boeren zullen hun veestapel moeten opbouwen en ook moeten zorgen voor efficiëntie in de productie per koe om winsten te genereren die in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Onder de uitgelegde sinario zal er meer vraag zijn naar landbouwinputs, vooral voeders vanwege de beperking van de landgrootte. Er zal ook vraag zijn naar zuivelgerelateerde inputleveranciers en dienstverleners. Dit kan gevolgen hebben voor de industrialisatie binnen de gemeenschap, waardoor er meer banen en bedrijven zijn. Klimaatverandering heeft boeren in Abosi naar de melkveehouderij geduwd vanwege onbetrouwbare regenpatronen en ook gewasplagen en -ziekten. nogmaals, boeren moeten nog steeds voor hun gezin zorgen. Gebrek aan land zal de boerderijen niet beperken, maar kansen creëren voor voer- en veevoederbedrijven.

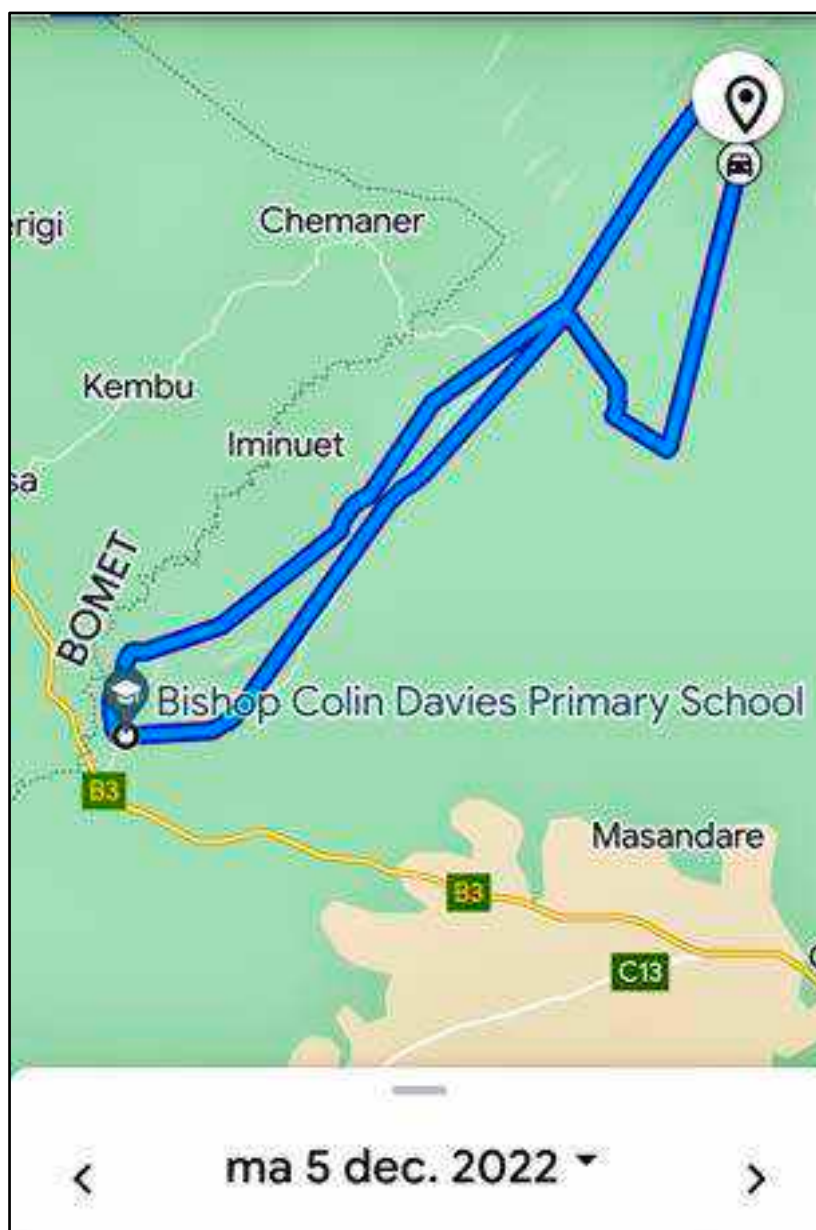
Voor de financiering van deze boeren is het belangrijk om coöperaties te versterken die sacco's zullen vormen, financiële instellingen kunnen de boer bereiken door de sacco te financieren. In ruil daarvoor is de sacco verantwoordelijk voor het analyseren van welke boerderijen de moeite waard zijn om te financieren en hoe een strategie kan worden gecreëerd voor de leningherinnering van geleende boerderijen.

Matt en Kennedy

3.11. Verkenning Mulot m.b.t. aansluiting bij FA2T.

Op maandag 5 december 2022 maken we met Fr. Patrick Arusey, pastoor van Mulot, een verkenningstocht per 4-W-Drive door zijn parochiegebied. We starten enkele kilometers van de pastorie voor een ontmoeting met ca. 20 leden van de CBO-Mulot i.o. Die willen graag aansluiten bij het K2G-project FA2T. Hieronder de foto's van de bijeenkomst in de deplorabele school resp. de beelden van onze rit van 74 km, deels door de zuidelijke Mau Forest, grenzend aan Mulot.

De Colling Davis Primary School

De school is vervallen en heeft hoognodig restauratie en/of nieuwbouw nodig. Daartoe volgt wellicht een speciaal onderwijs-project...

De aanwezige leden van CBO Mulot zijn zeer geïnteresseerd. Vele vragen worden gesteld. Dit is voornamelijk Massaai-gebied maar de invloeden van de Kipsigis zijn duidelijk aanwezig.

Doorkijkje naar het licht golvende Mau Forest-gebied.

We zijn langs de politiepost gereden en vervolgen de weg in het Forest.

De biodiversiteit van de Mau Forest is, ondanks de vele "aanslagen" door de bevolking nog steeds erg hoog. Er worden hier, aan de randen, nog vele bomen gemist. Daarom de vele vers geplante exemplaren.

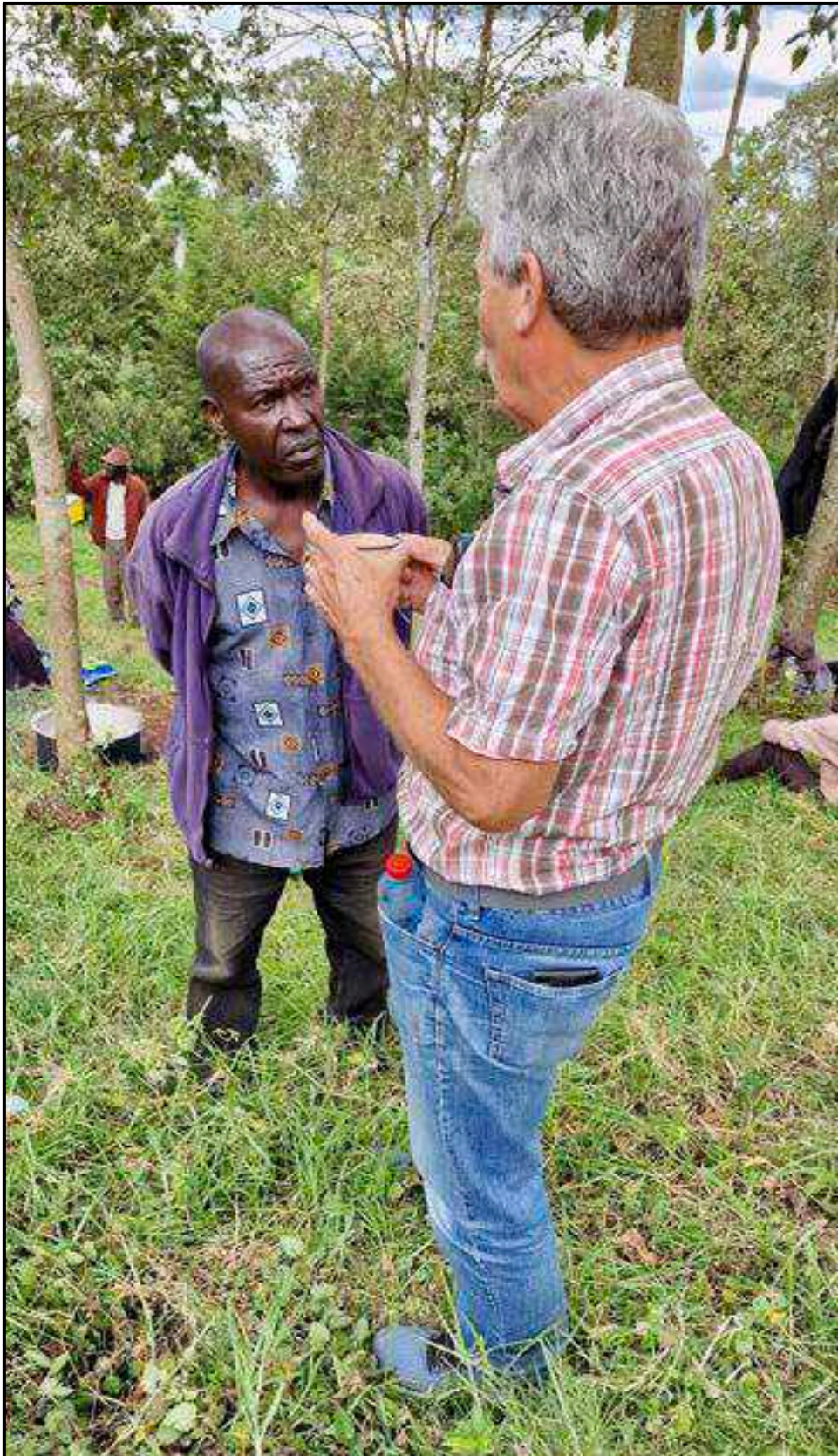

We ontmoeten hier een groep "bannelingen" die als "vrijwilliger" meedoen aan een herbeplantingsproject. Ze gaan ook deze bijenkasten beheren. De honing mogen ze zelf verkopen. Daarmee lijkt dit project enigszins op het boeren-ISLA-project. Hier geen melk maar honing.

Jan in gesprek met een banneling. Dat komt toch effe binnen...

Napraten met Fr. Patrick over de menselijke drama's die achter zo'n noodzakelijke verbanning schuilgaan.

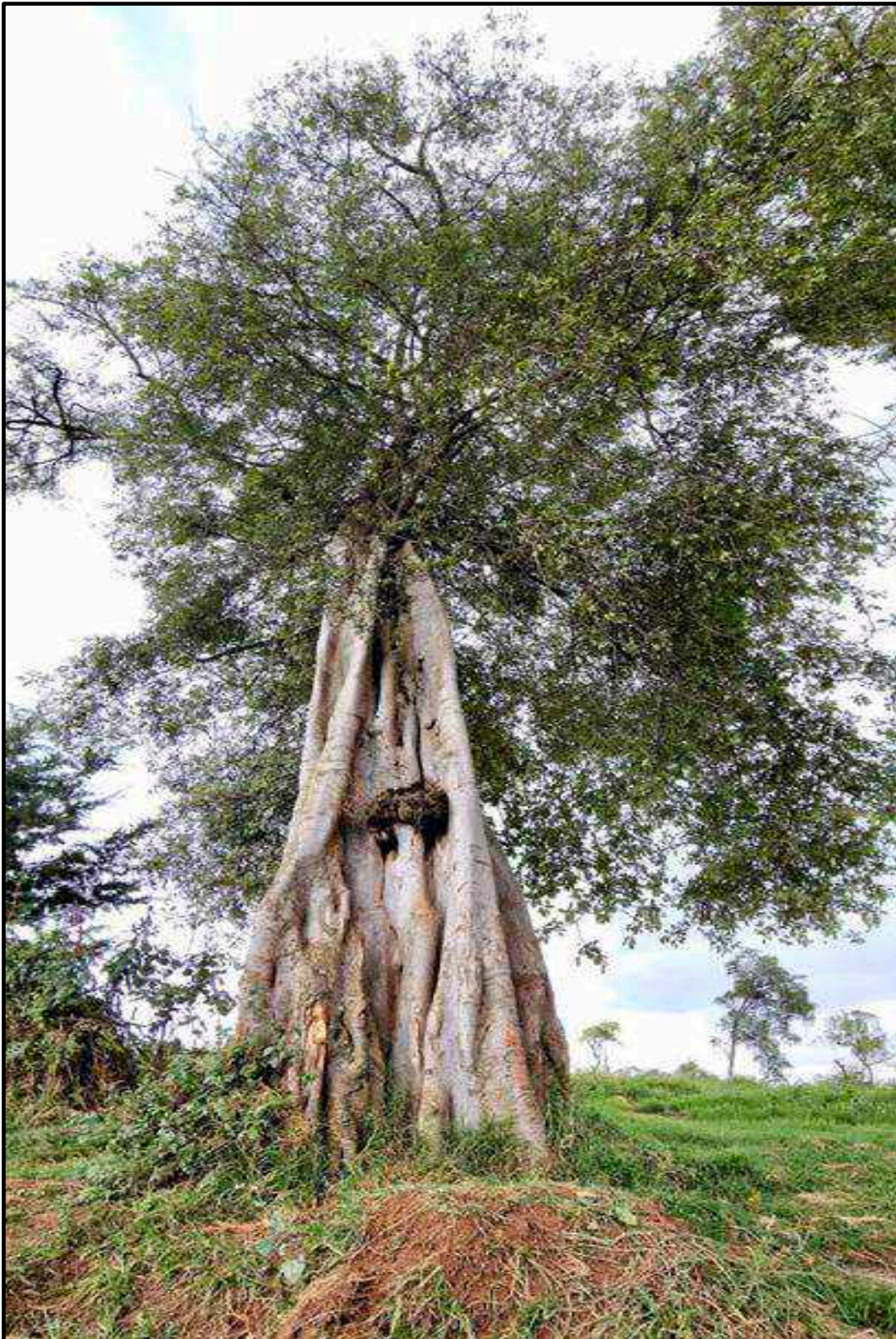
Jan, ouwe reus!!

De biodiversiteit is ondanks de hoge druk van Profit en People nog heel hoog.

Nog een ouwe reus. In dit randgebied van de Mauforest een van de weinigen die ontsnapt zijn aan de kap.

Het is voor de bewoners aan de randen buiten het Forest toegestaan om in het Forest gras te maaien voor eigen gebruik en handel. De rangers houden hier scherp toezicht. Father Patrick benut dit buitenkansje, want de prijs is hier het laagst...

Hier zijn we weer buiten de Mauforest waar kleinschalige landbouw en schamele woonvoorzieningen elkaar afwisselen. Hier wonen ook de “bannelingen” in zeer armoedige hutjes. Mensonwaardig...

Aan de buitenkant van de Forest wonen en werken de mensen zeer primitief. Weinig land, veel armoede.

Deze kinderen leven in een groen paradijs. Waarschijnlijk met voldoende, weinig gevarieerd voedsel. Hopelijk mogen/kunnen ze straks naar school om een betere toekomst te kunnen opbouwen.

Het is een schitterend gebied, horend bij de parochie van Fr. Patrick, Mulot. Hier kan de landbouw op een hoger plan gebracht worden met FA2T!

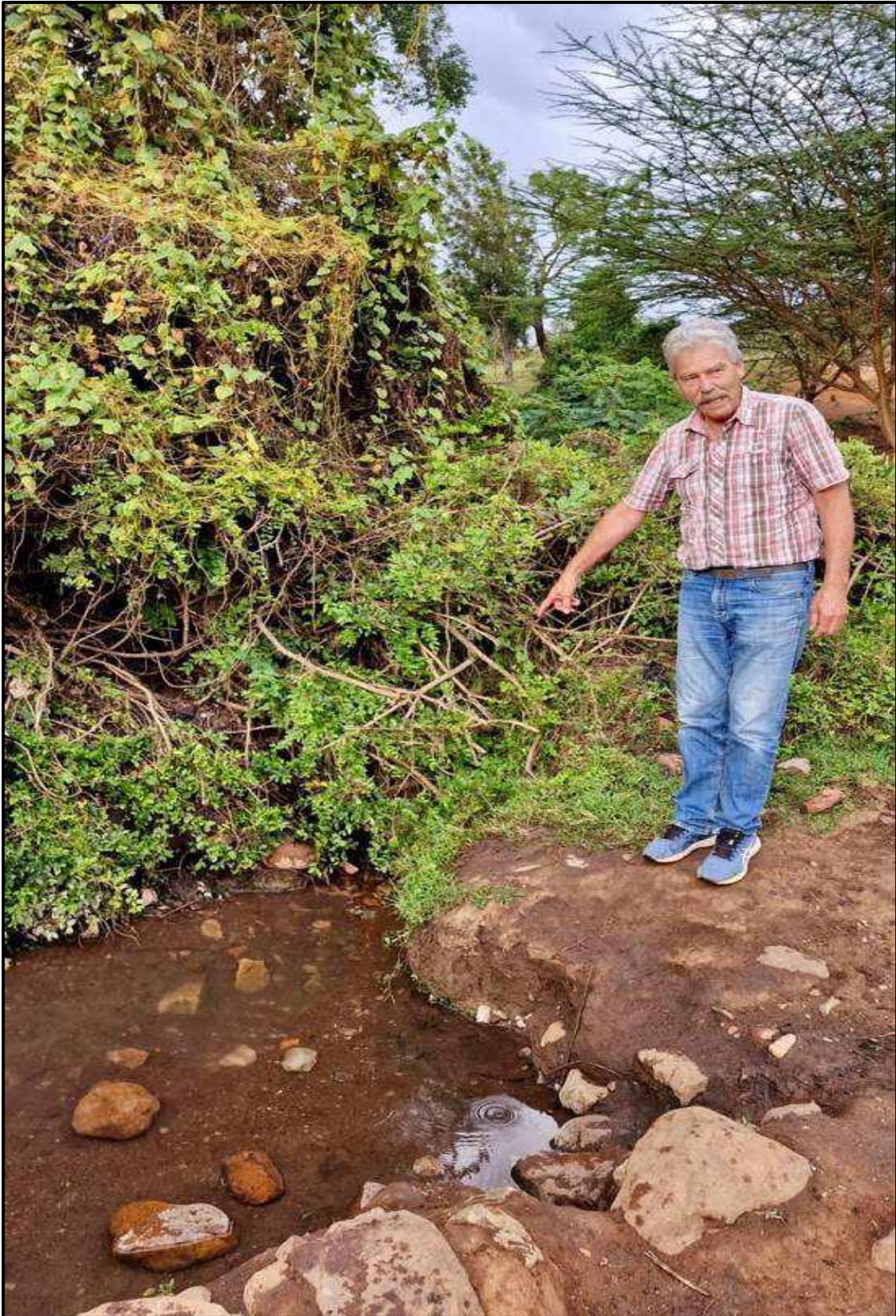

Wat verder van de randen vandaan, op iets lagere hoogte zijn de omstandigheden voor landbouw nog beter. Hier is veel ruimte voor verdere ontwikkeling: From Aid to Trade!

Fr. Patrick brengt ons bij een warmwaterbron, vlakbij Mulot aan de overkant van de heuvelrug, waar gebaad en gewassen wordt.

Hier treedt het warme sprenghwater uit de helling.

Dichtbij Mulot-centre treffen we deze warme bron. Baden en wassen.

Met Happy en Fr. Paul maak ik een wandeling naar de top van de tegenover de Parish gelegen heuvelrug.

Landbouw sluipt de helling op.

Zicht vanaf de heuvelrug op de vallei van Mulot. Onder: De gebouwen van de Parish incl. de bouwval van het mislukte WG-project.

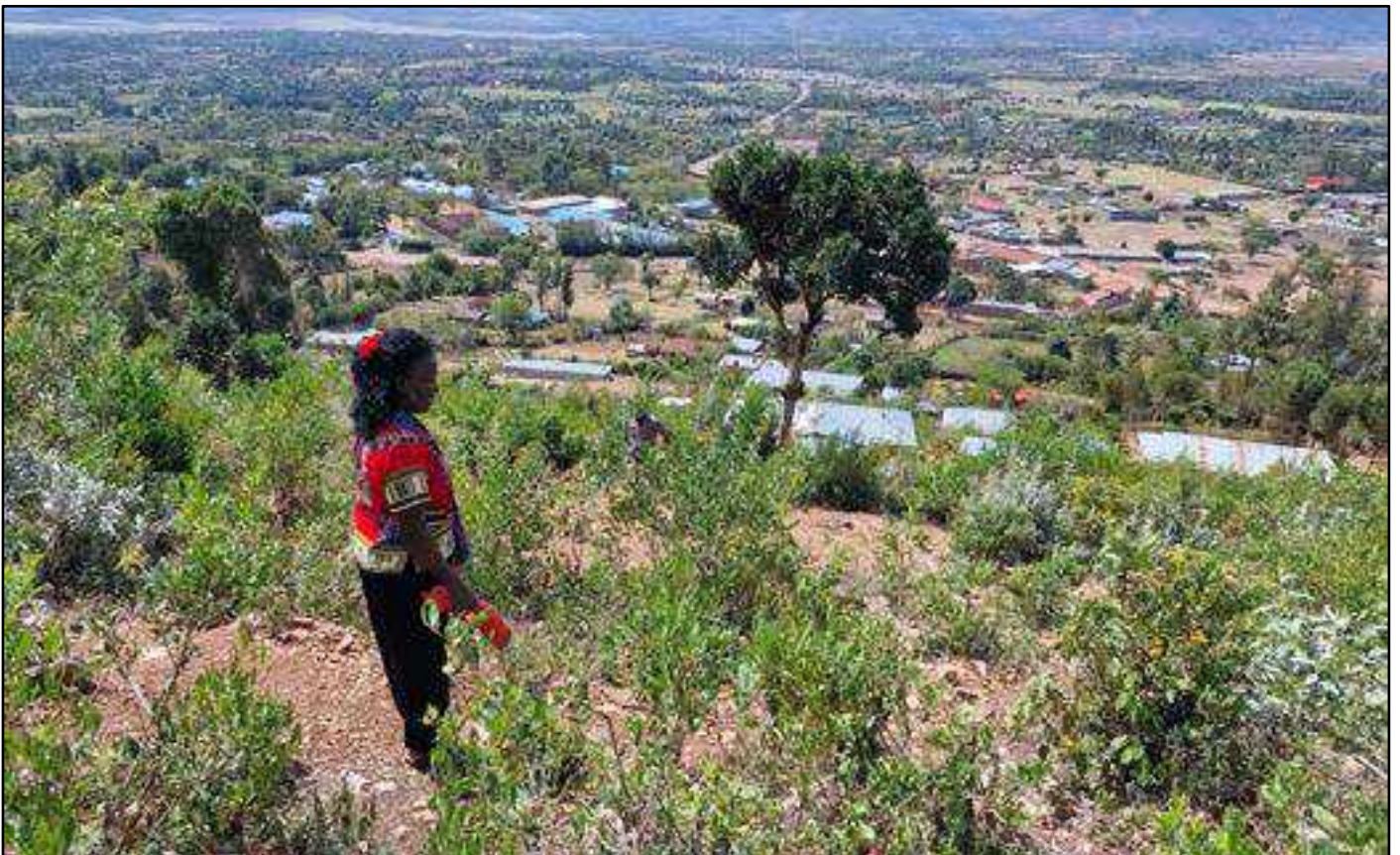

Ingang van het parochiehuisterrein met de oprit naar de pastorie.

We krijgen van Fr. Patrick een rondleiding over het Parish-terrein. We zien de kerk, de boerderij, het mislukte multifunctionele gebouw, de verstopte biovergister en de schoolgebouwen.

De Mulot-vallei gaat over in de verte over in de Conservancy, vlakbij de SG van John Sankei, die bij de CBO-Lemek behoort.

Eenvoudige behuizing van de Parish-boerderij. Ze produceert meer dan voldoende melk voor alle kostschool-leerlingen. Het management kan beter....met FA2T.

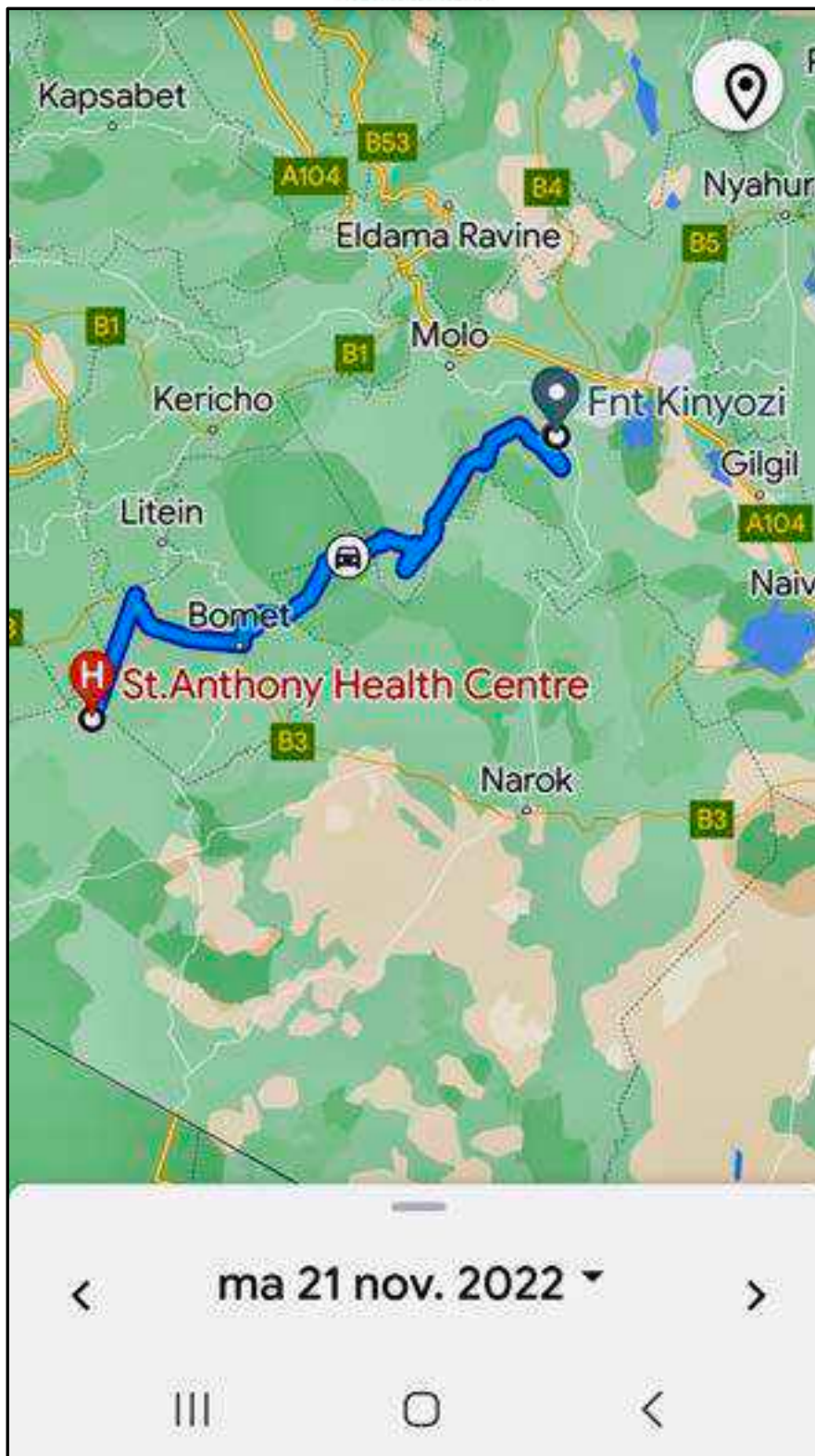
4.1. Op maandag 21 november 2022 zetten we koers naar Olenguruone voor onze zesdaagse SNV-ISLA-missie.

De auto van Michael wordt volgepropt.

Vorbij Bomet rijden we naar het noordwesten richting Mauforest. Aan onze linkerhand zien we het dal (foto's hieronder) met een mozaïk van theevelden en andere gewassen.

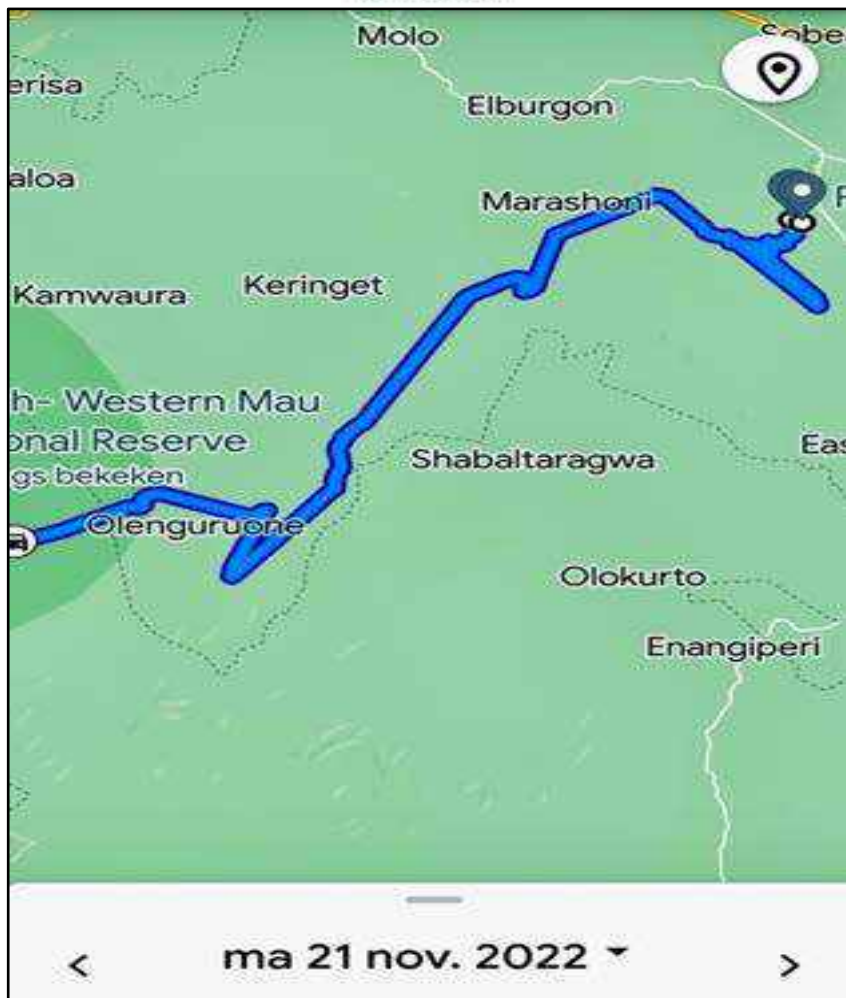

Zodra we door het Forest zijn zien we uitgestrekte theevelen richting Olenguorone.
Het Mau Forest heeft een dichte begroeiing. Opvallend is dat vanaf de weg gezien, weinig oude, hogere bomen voorkomen. Deze zijn waarschijnlijk in de periode voor de beschermde status geroofd.

We verlaten het Mauforest en koersen naar Olenguruone. Nu komen we echt in tea-country.

De weg voert ons richting de escarpment, de kam aan de rand van de Rift Valley, die oploopt tot 2960 meter. In de verte zien we in de diepte Lake Nakuru als een blinkende streep liggen.

Tea-factory

4.2. GAD-related Program of Mission by Henk Kusters: 4th of November- 13th of December 2022.

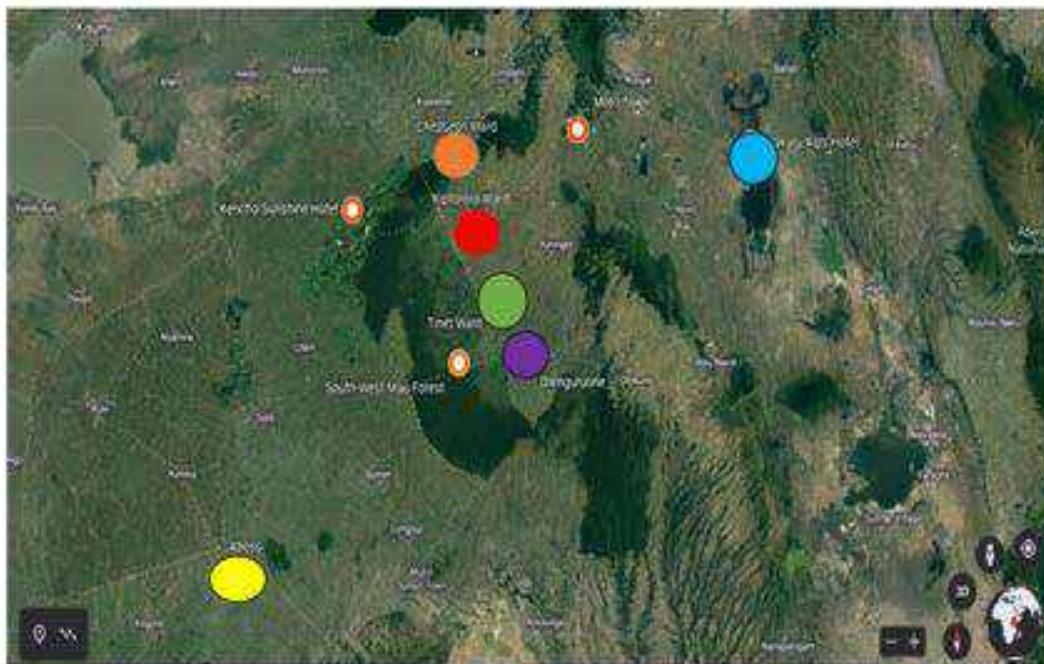
Date	Venue	Activity	Remarks
Fri, 4th November 2022	Dutch Embassy- Mr. Joris van Bommel-95 Riverside Drive Keystone Park and Rabo Foundation- Mr. Titus Osewe Delta Corner Towers, 17th Floor Waiyaki Way Westlands	Oriental meetings with vice-Ambassador Mr. Joris van Bommel and Mr. Titus Osewe, Kenia-manager of Rabo Foundation	Meeting with Mr. van Bommel at 11:30 a.m. Meeting with Mr. Osewe at 15:00 p.m Spent night in Nairobi
Sa, 5th November 2022	Meeting with ProDairy	Evaluational and orientational meeting with Mr. Jos Creemers and ProDairy-trainers, Mrs. Angela Gitau and Mrs. Peris Chege. We evaluate Dairy-training in Lemek and discuss workplan-Dairytraining in Abossi and upcoming possible cooperation with K2G/GAD.	Meeting at 9:00 a.m. in Java-House Nairobi. Spent two nights in Nairobi
Mon, 7th November 2022	SNV-Office in Nairobi	Preparational Meeting with Mr. Jeen Kootstra, SNV-director and Project-Leaders Mr. Anton Jansen (Forage Seeds-project) and Mr. Julius Rono (ICSIAPL)	Meeting at 10:00 a.m. Spent night in Nairobi
Mon, 21st Nov	Abossi to Olenguruone (approx. 140km)	Visit to PDTC Mwangaza Farm in Olenguruone, Nakuru-County. PDTC owned by Mr. David Rotich, currently chairman Olenguruone Dairy Farmers' Cooperative Society.	Departure from Abossi: 8:00am Arrival; 11am Spend night in Njoro
Tue, 22nd Nov	Project-Site-Tinet Ward	Visit to 4 ISLA-project farmers and Taita Dairy Coöperative. 1. Zephaniah R. 2. Koros J. 3. Caleb T. 4. Johana L P.M. Visit to Waterfall-Kapkembu.	Departure from the hotel: 8:00am Arrival: 10:30am Spend night in Njoro
Wed ,23rd Nov	Project-Site-Kiptororo Ward	Visit to 4 ISLA-project farmers & Tree planting sites in Kures & Kipkoris. 1. Gilbert R. 2. Teituk 3. Caren 4. Benjamin K.	Departure from the hotel: 8:00am Arrival: 11.00am Spend night in Njoro

Thur, 24th Nov	Project-Site- Chepseon Ward	Visit to 2 ISLA-project farmers, FGD and Mau Dairy Coöperative. 1. Samwel O. 2. Joel R. 3. FGD(15paxs)-Kwenet group	Departure from the hotel: 8:00am Arrival: 10:30am Spend night in Njoro
Frid, 25th Nov	Molo-Ukarimu Retreat Centre	Meeting with ISLA-team: Project trainers/consultants, MOALF & IDH Interview with the dairy trainers & review of the GAD training modules	Departure from the hotel: 8:00am Arrival: 10:30am Spend night in Njoro
Sat, 26th Nov	Mau- forest	Excursions/hikes: Mara Mara Forest Reserve/waterfall, Tea Estate Finlays (JFK) & Visit to Toror Factory in Kericho	Departure 8:30am Spend night in Kericho, The Nest
Sun, 27th Nov	Nakuru-National Park-Kisumu	Visit Lake Nakuru National Park Travel to Kisumu	Departure 7.00am Arrival by 7:30am Spent night in Kisumu
Mon, 28th Nov.	Kisumu- Kitale. Meeting with ProDaCo.	The Dairy-training in Abossi can be tendered to ProDairy and ProDaCo. We have an orientational meeting with ProDaCo-director Mr. Matt Agesa. We discuss possible cooperation with K2G/GAD.	Spent night in Kitale
Do, 8th of December 2022	Meeting on SNV- Count-Office Narok	We speak with Mrs. Damaris Mwangi, County-manager for ICSIAPL in Narok. The further cooperation between SNV and GAD/K2G is discussed. Appointments are made for CBO's in Lemek and Abossi	Spent night in Mulot
Mo, 12th of December 2022	Meeting with SNV in Nairobi	We discuss our tentative findings with SNV-Director Jeen Kootstra about ISLA- ICSIAPL-Forage Seeds-project.	Meeting at Keystone Park-Nairobi Spent three nights in Nairobi.

Location	Approx. Distance	Approx. Time
Abossi-Nakuru	195.71 km	3 hours
Olenguruone junction- Mwangaza Farm (PDTC)	6 km	30 mins
Olenguruone- Nakuru	106 km	2.5 hours
Nakuru-Molo	52km	1 hour
Nakuru-Tinnet Ward	96.72 km	2.5 hours
Molo-Kericho	67km	1 hour

NIRÁS

Project Area and Datasets

1. Southwest Mau Forest - 60,720 ha
2. Southern part of South west Mau- 6,838 ha
3. Excision areas SW Mau =23,283 ha
4. Excision area W Mau = 1,298 ha
5. Reference forests (Transmara, Olposimoru and Maasai Mau) = 98,250 ha

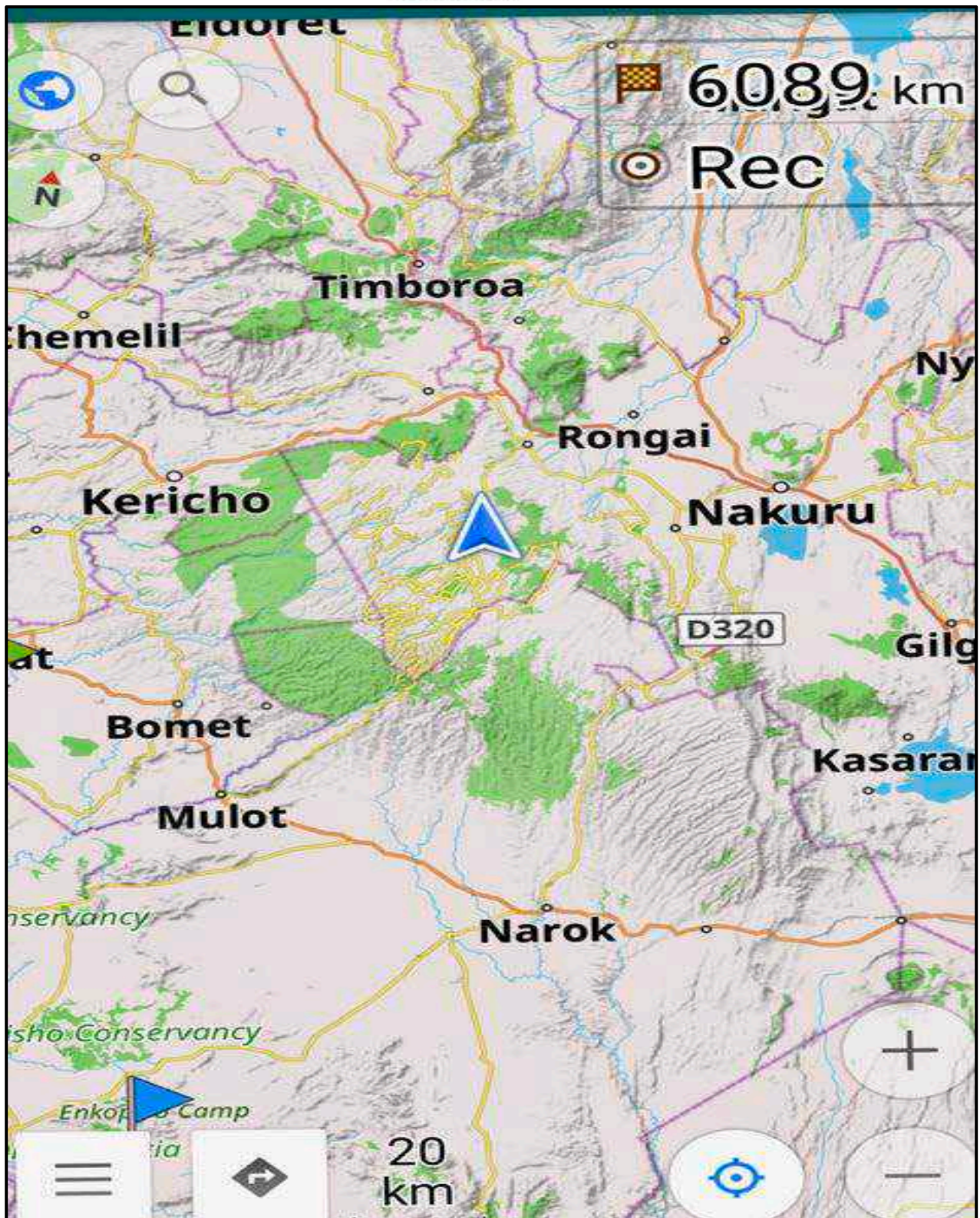

06/05/2010

3

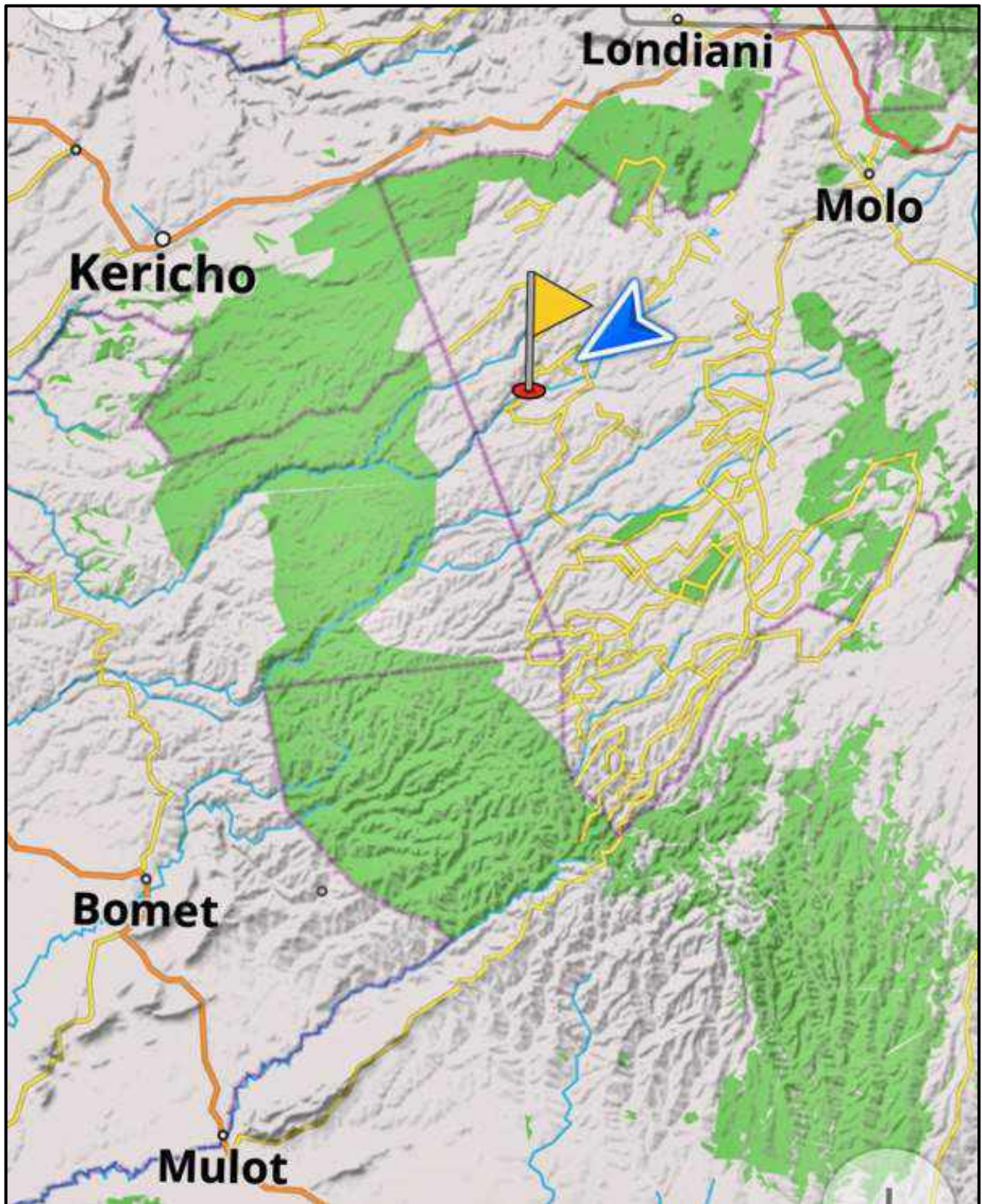

Deze kaart toont het werkgebied van mijn Missie. De blauwe pijl staat aan de oostkant van de Mau-Forest (groen gekleurd). De Mau-regio ligt op de westflank van de Rift-Valley op een hoogte variërend van 2100 tot bijna 3000 meter. De rivieren stromen vnl. naar het zuid-westen en voeden het Victoriameer resp. de Nijl.

De wards waar onze te bezoeken boeren wonen liggen aan de oostkant van de Mau-Forest. De gele vlag toont de lokatie van een van de bezochte boerderijen, dichtbij de oostrand van het bos. We bezochten ook boerderijen aan de kant van Kericho. Daartoe namen we de gele weg vanuit Molo naar het noorden, dwars door het Mau Forest.

4.3. Bezoek aan de Mwangaza Farm van David Rotich op ma. 21 november 2022.

We worden zeer gastvrij ontvangen door David Rotich. SNV-medewerkers van het ISLA-team zijn ook aanwezig: Geoffrey Rono, ISLA-projectleider (links) en Paul Mambo, teamleider (tweede van links).

David Rotich (63 jaar) ging zeven jaar geleden als schooldirecteur met pensioen. Toen startte hij met de ontwikkeling van zijn melkveetak (startte reeds in 1990 met twee koeien). Hij bouwde die uit tot een technisch hoogstaand bedrijf met 14 FH-melkkoeien. Hij melkt nu minstens 300 liter/dag met een dagelijkse melkgift van 22-30 liter/koe. Gelegen aan de rand van het Mau Forest heeft Mr. Rotich veel ervaring verworven met ecologisch duurzame melkveehouderij.

Hij verwierf veel vakkennis, met name van vele variëteiten ruwvoer. Bovendien beschikt hij over een logeeraccommodatie zodat hij boeren en boerinnen kan trainen gedurende een of twee volle weken verblijf.

Mr. Rotich is een uitstekend gastheer.

Mwangaza Farm & PDTC has impressive practices and practical training. We are constantly improving in our intensification and scale enlargement. Come find out and Learn with Us!

De volgende plaatjes geven een indruk van het bedrijf.

Paul Mambo is de ISLA-teamleider die als ZP-er is ingehuurd. Hij heeft een klein eigen landbouwbedrijf, zoals de meesten van zijn collega's.

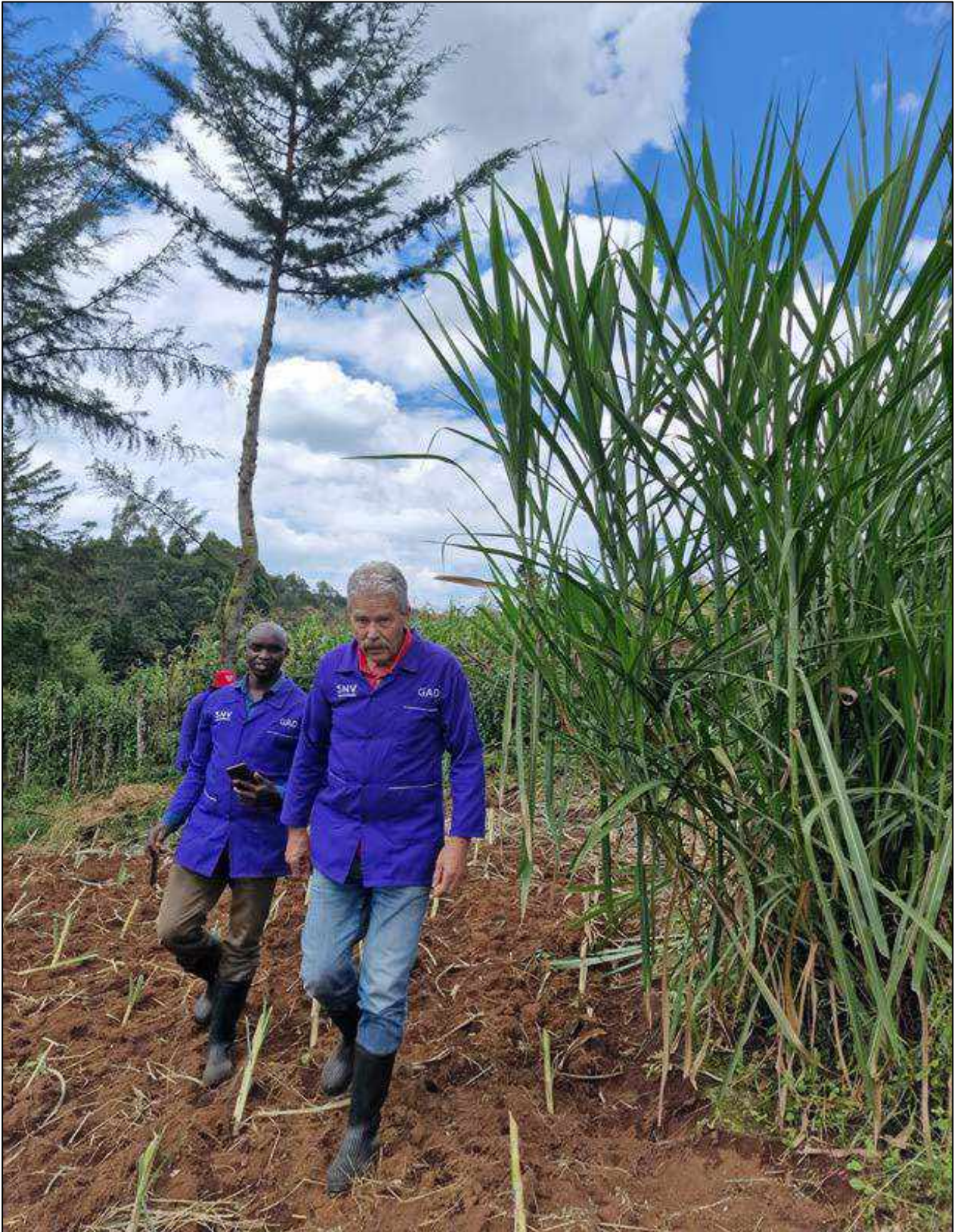
De dikke fractie van de koeienmest ligt naast de biovergister op een hoop. De gier sijpelt weg. Met mineralen wordt nog slordig omgesprongen. De milieugevolgen zijn nog niet in beeld...

Paul en Erich in een discussie over de aard en geschiktheid van de diverse ruwvoedersoorten die kunnen worden benut voor een ideaal rantsoen.

Kiptoo, onze chauffeur, blijkt ook een uitstekend fotograaf. Ik geef hem mijn telefoon waardoor ik me kan concentreren op de inhoud.

Mike luistert aandachtig naar het ruwvoer-minicollege van Paul

Smakelijk en goed ruwvoeder is de sleutel tot stijgende melkgiften.

Kalveropfok is een heel belangrijk onderdeel van de training.

Recordkeeping, technische en economische data bijhouden, is van groot belang voor een goed bedrijfsmanagement.

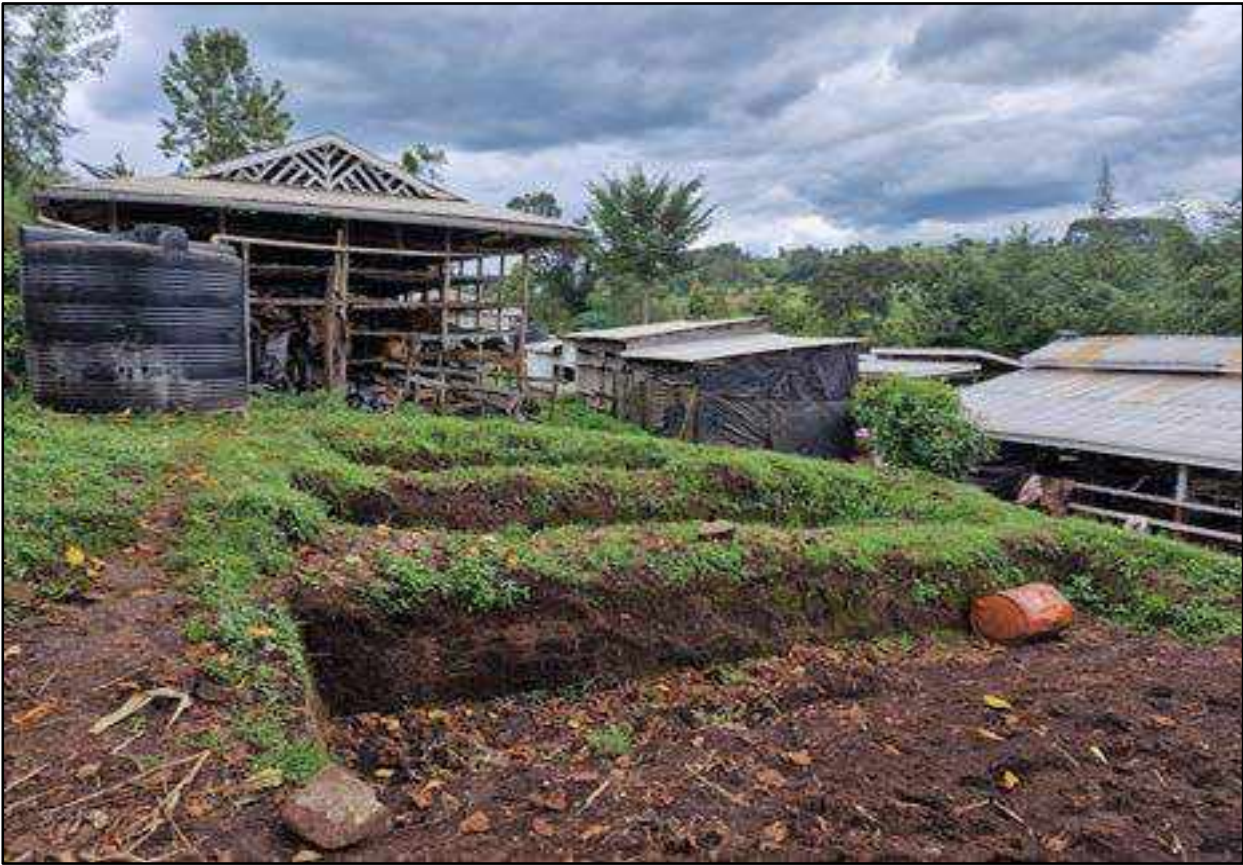

De Mwangaza-farm kan de trainees volpensioen bieden. Deel van het verdienmodel.

De ruwvoerkuilen worden steeds weer aangevuld met nieuwe inhoud.

We checken de ruwvoedersilage-kwaliteit.

Laat op de middag nemen we afscheid van de Mwangaza Farm. Met dhr. Rotich wisselen we gegevens uit omdat de K2G-GAD-Dairytraining voor Abossi mogelijk op deze PDTC geheel (330) of gedeeltelijk (60 leadfarmers) zou kunnen worden verzorgd. Dit zal afhangen van de afweging van kosten (hoog vanwege de accommodatie-kosten) en het trainings-effect (hoog vanwege de “hogedrukpan-methode” waarbij de trainees veel effectieve uren maken). David gaat spoedig enkele offertes voor diverse varianten uitbrengen.

Om ca. 16 uur gaan we op weg naar onze accommodatie in Njoro, bij Alice en Sandra, ca. 15 km voor Nakuru. We dalen hier af, voorbij de escarpment. In de verte ligt de Rift Valley.

Op deze hoogte is het klimaat zeer geschikt voor aardappelen en andere vollegrondsgroenten zoals wortels.

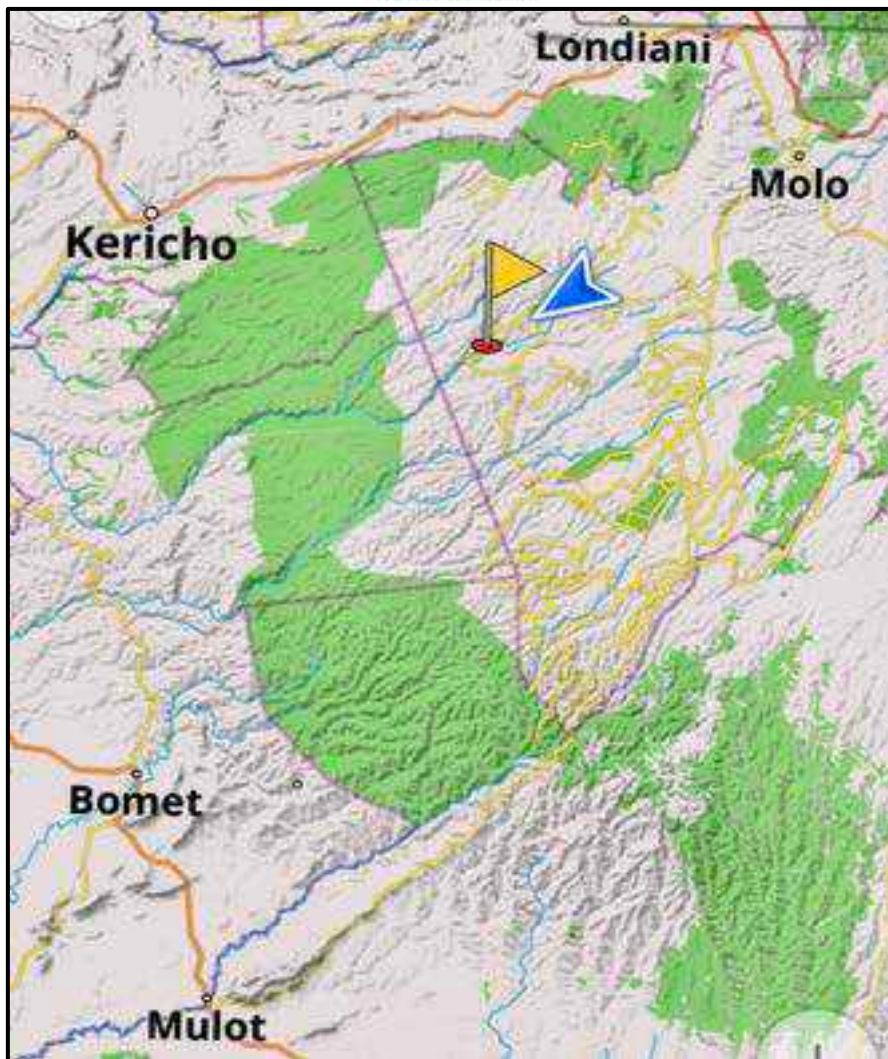

4.4. Onderweg naar de ISLA-bedrijven aan de rand van het Mau-Forest.

Overzichtskaart van het Mau Forest-gebied (groene gebied is beschermd). De gele vlag betreft een van de te bezoeken boerderijen.

De drie komende dagen blijken zeer intensief te worden. In de ochtend steeds vroeg weg uit Njoro met Kiptoo onze onvolprezen SNV/ISLA-chauffeur. Hij stuurt zijn Landcruiser over de Mau-wegen en door de diepe kuilen en karresporen. Vaak denken we dat hier het einde van onze tocht is aangebroken maar steeds lukt het hem weer.

Op deze wijze bereiken we alle geplande boerderijen en coöperatie-locaties. De Kapkembu-waterval bezoeken we uiteraard te voet. De bedrijven liggen vaak tegen de Mau-Forestgrens aan. Zeer afgelegen en vaak paradijslijk. We krijgen respect voor het doorzettingsvermogen en opgedane vakmanschap van de boer(inn)en die we ontmoeten.

De komende pagina's geven een sfeerindruk van de bedrijfsvoering en de zeer intensieve gesprekken die we met elkaar voeren. We krijgen ruim de kans te checken of de GAD-Dairytrainingen effect hebben gehad en hoe ze in de praktijk uitwerken.

Op de vierde dag hebben we een afsluitende vergadering met het complete ISLA-team. We bespreken dan ook de GAD-modules en komen tot een aantal aanbevelingen voor verdere verbetering.

Op de afsluitende vijfde zaterdag is het programma wat meer toeristisch. We bezoeken de Mara Mara-Falls die ca. 10 km het Forest in gelegen zijn. We banen ons een weg met Cruiser en panga's door het woud en bereiken uiteindelijk de watervallen. Onze Landcruiser kan daarna wel een wasbeurt gebruiken. Bovendien een nieuwe antenne.

Door deze tocht ervaren we de kenmerken en functie van de Mau Forest-biotoop. Hier zijn massa's regenwater de Maubodem in en fungeert het bos als een natuurlijk filter voor het broodnodige drinkwater voor de grote aantallen mensen die in deze regio wonen.

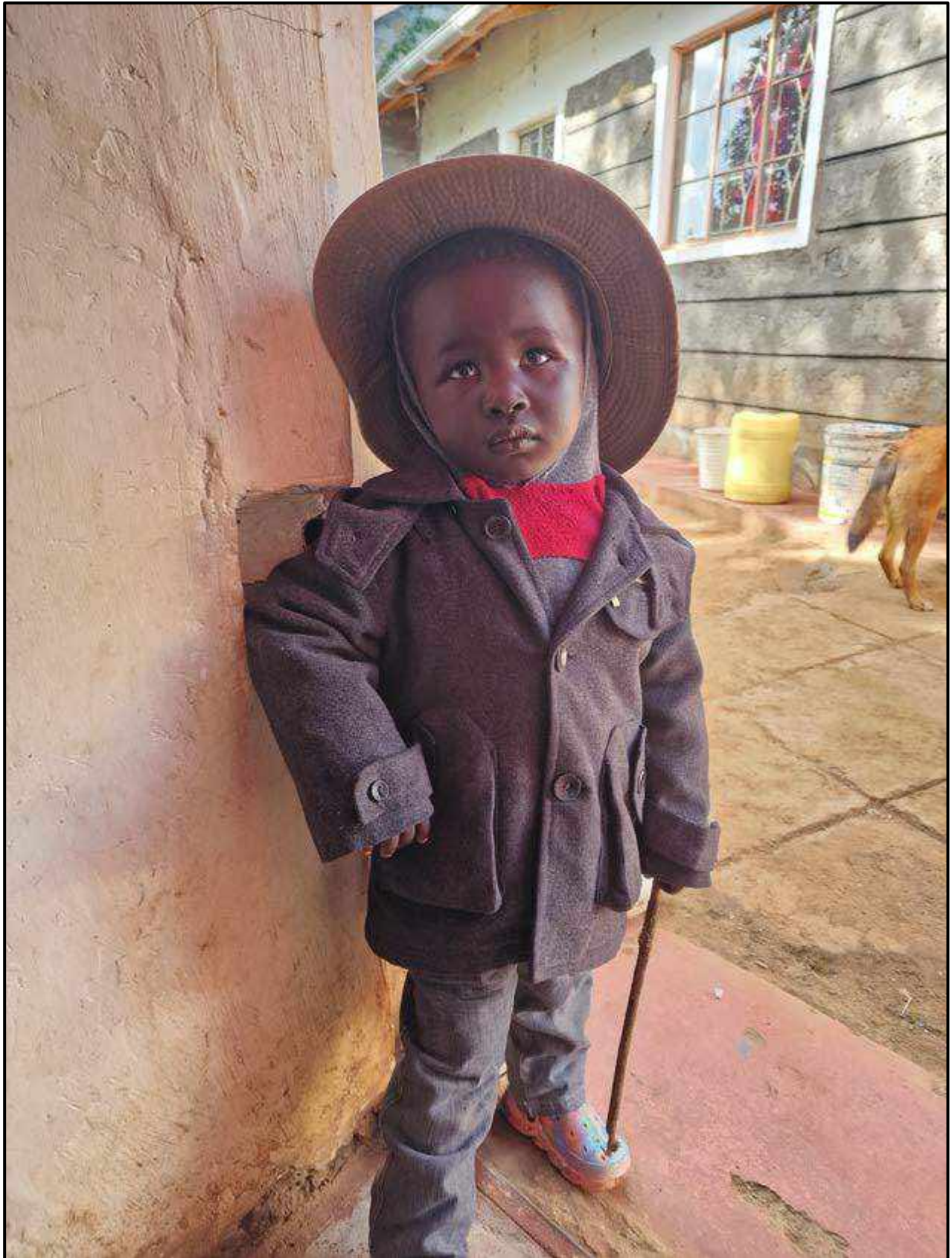
Uiteindelijk vloeit een flink deel via omtrekkende rivieren (m.n. de Mara) in het Victoria-meer en voeden ze de Nijl op weg naar de Middellandse Zee. Ja, dit is een gebied dat om meerdere redenen beschermd moet worden. Prachtig dat aan de randen van dit laatste overbleven stuk oerbos op het snijvlak van economie en natuur/menselijk belang professioneel geboerd kan worden!

Het "baasje" van de Enterprise van Alice Wambui. We werden daar hartelijk ontvangen. Het werd onze uitvalbasis voor de bezoeken aan de ISLA/Mauforest-bedrijven.

In de Mau Forest lopen ook vele herbeplantingsprojecten.

Hier ontmoetten we in de Mau Forest een groep verbannen voormalige "illegale bezetters". Ze leiden nu een armoedig leven aan de buitenkant van hun bos en krijgen voor een grijpstuiver de kans om wat bij te verdienen met de aanplant van jonge scheuten.

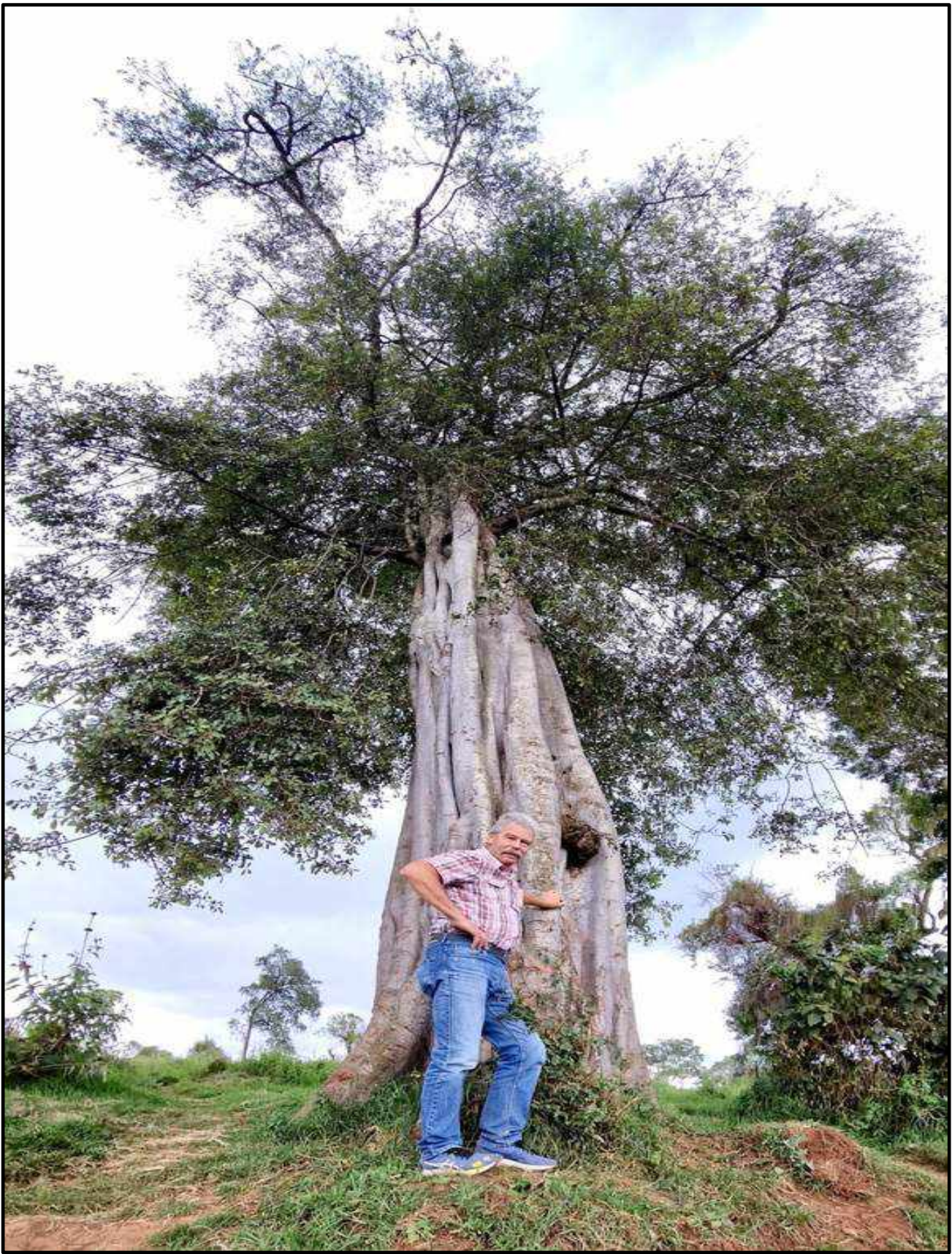

We spraken een paar van deze "bannelingen" die leven in grote armoede. Dit zijn hun "kotten". Pastoor Patrick Arusey van Mulot wees ons hierop.

Soms kom je ook daar nog een oude woudreus tegen die aan de slopers is ontsnapt.

GAD-K2G-Fotoboek
Deel II
Henk Kusters
November-December 2022

4.11.1. GAD-related Program of Mission by Henk Kusters: 4th of November- 13th of December 2022.

Date	Venue	Activity	Remarks
Fri, 4th November 2022	Dutch Embassy- Mr. Joris van Bommel-95 Riverside Drive Keystone Park and Rabo Foundation- Mr. Titus Osewe Delta Corner Towers, 17th Floor Waiyaki Way Westlands	Oriental meetings with vice-Ambassador Mr. Joris van Bommel and Mr. Titus Osewe, Kenia-manager of Rabo Foundation	Meeting with Mr. van Bommel at 11:30 a.m. Meeting with Mr. Osewe at 15:00 p.m Spent night in Nairobi
Sa, 5th November 2022	Meeting with ProDairy	Evaluational and orientational meeting with Mr. Jos Creemers and ProDairy-trainers, Mrs. Angela Gitau and Mrs. Peris Chege. We evaluate Dairy-training in Lemek and discuss workplan-Dairytraining in Abossi and upcoming possible cooperation with K2G/GAD.	Meeting at 9:00 a.m. in Java-House Nairobi. Spent two nights in Nairobi
Mon, 7th November 2022	SNV-Office in Nairobi	Preparational Meeting with Mr. Jeen Kootstra, SNV-director and Project-Leaders Mr. Anton Jansen (Forage Seeds-project) and Mr. Julius Rono (ICSIAPL)	Meeting at 10:00 a.m. Spent night in Nairobi
Mon, 21st Nov	Abossi to Olenguruone (approx. 140km)	Visit to PDTC Mwangaza Farm in Olenguruone, Nakuru-County. PDTC owned by Mr. David Rotich, currently chairman Olenguruone Dairy Farmers' Cooperative Society.	Departure from Abossi: 8:00am Arrival; 11am Spend night in Njoro
Tue, 22nd Nov	Project-Site-Tinet Ward	Visit to 4 ISLA-project farmers and Taita Dairy Coöperative. 5. Zephaniah R. 6. Koros J. 7. Caleb T. 8. Johana L P.M. Visit to Waterfall-Kapkenbu.	Departure from the hotel: 8:00am Arrival: 10:30am Spend night in Njoro
Wed ,23rd Nov	Project-Site-Kiptororo Ward	Visit to 4 ISLA-project farmers & Tree planting sites in Kures & Kipkoris. 5. Gilbert R. 6. Teituk 7. Caren 8. Benjamin K.	Departure from the hotel: 8:00am Arrival: 11.00am Spend night in Njoro

Thur, 24th Nov	Project-Site- Chepseon Ward	Visit to 2 ISLA-project farmers, FGD and Mau Dairy Coöperative. 2. Samwel O. 2. Joel R. 3. FGD(15paxs)-Kwenet group	Departure from the hotel: 8:00am Arrival: 10:30am Spend night in Njoro
Frid, 25th Nov	Molo-Ukarimu Retreat Centre	Meeting with ISLA-team: Project trainers/consultants, MOALF & IDH Interview with the dairy trainers & review of the GAD training modules	Departure from the hotel: 8:00am Arrival: 10:30am Spend night in Njoro
Sat, 26th Nov	Mau- forest	Excursions/hikes: Mara Mara Forest Reserve/waterfall, Tea Estate Finlays (JFK) & Visit to Toror Factory in Kericho	Departure 8:30am Spend night in Kericho, The Nest
Sun, 27th Nov	Nakuru-National Park-Kisumu	Visit Lake Nakuru National Park Travel to Kisumu	Departure 7.00am Arrival by 7:30am Spent night in Kisumu
Mon, 28th Nov.	Kisumu- Kitale. Meeting with ProDaCo.	The Dairy-training in Abossi can be tendered to ProDairy and ProDaCo. We have an orientational meeting with ProDaCo-director Mr. Matt Agesa. We discuss possible cooperation with K2G/GAD.	Spent night in Kitale
Do, 8th of December 2022	Meeting on SNV- Count-Office Narok	We speak with Mrs. Damaris Mwangi, County-manager for ICSIAPL in Narok. The further cooperation between SNV and GAD/K2G is discussed. Appointments are made for CBO's in Lemek and Abossi	Spent night in Mulot
Mo, 12th of December 2022	Meeting with SNV in Nairobi	We discuss our tentative findings with SNV-Director Jeen Kootstra about ISLA- ICSIAPL-Forage Seeds-project.	Meeting at Keystone Park-Nairobi Spent three nights in Nairobi.

Op di. 22 november 2022 bezoeken we vier ISLA-project-boeren en Taita Dairy Coöperative. De boer(inn)en zijn:

- 1. Zephaniah R.**
- 2. Koros J.**
- 3. Caleb T.**
- 4. Johana L**

Aan het eind van de dag bezoeken we Waterfall-Kapkembu.

Bij de Taita Dairy Coöperatie, vergezeld door Paul Mambo en Betty Korir. De boeren leveren hun ochtendmelk (van enkele tot tientallen liters); die van de avond lukt niet vanwege nog ontbrekende koeling. Na de complete ontvangst elektronisch ingeboekt te hebben gaat de truck met verzamelkannen rijden naar de melkfabriek. De boeren ontvangen direct hun geld via MPesa. Bij ons bezoek om 11 uur zaten ze op 1060 liter. De avondmelk is voor eigen consumptie of, noodgedwongen, veevoer. Hopelijk komt snel een mogelijke lening in zicht voor een koelinstallatie.

A close-up of a handwritten ledger or record book with multiple columns and rows of text and numbers. The text is written in black and red ink. There is a circular stamp at the bottom left of the page.

Nu op naar onze boeren, verderop in de backcountry.

Hartelijke ontvangst door Koros. Hij vertelt enthousiast over zijn ontwikkelend bedrijfje en zijn jonge gezin. Samen met zijn vrouw bouwt hij hier aan hun toekomst.

We stellen vragen over de ontwikkeling van het bedrijf maar vooral over het nut van de Dairytraining en de toepassing van de opgedane kennis, inzicht en vaardigheden.

Op bezoek bij boerin Zephaniah. Ze oogt aanvankelijk wat verlegen maar komt al snel los en zet overtuigend haar toekomstvisie neer. Op deze percelen vele verschillende proteïnerijke grassen zoals Bracheria en Nappiergrass.

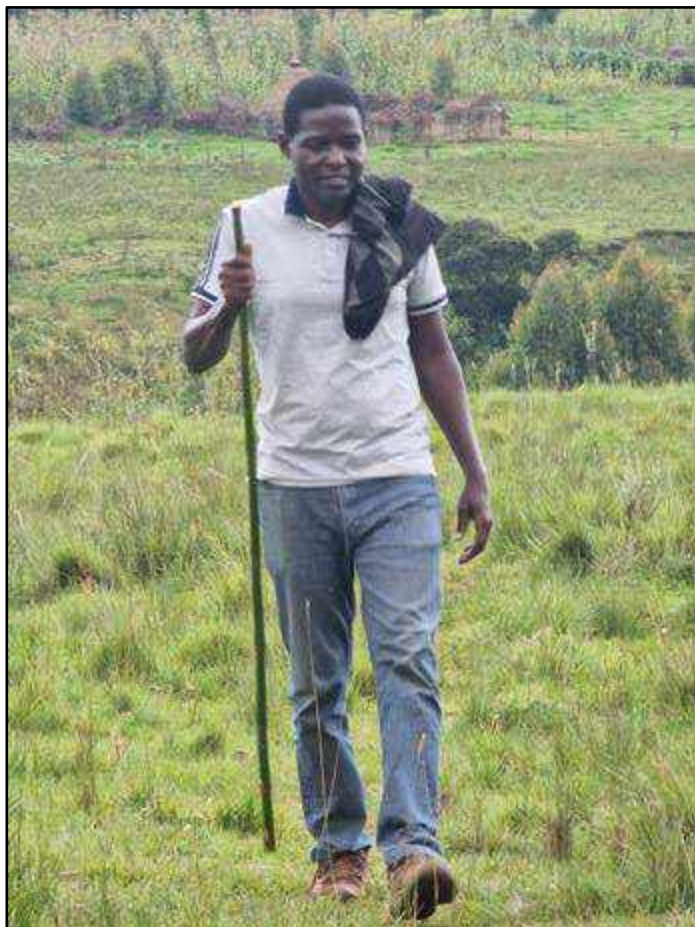

Elke boerderij heeft wel een waterput. Deze is 15 meter diep en elke emmer moet handmatig met een touw naar boven worden gehaald. Ik opper het gebruik van een katrol. Ze gaan ervoor sparen.... Vlakbij ligt de “strontsloot” waar de dunne fractie van de mest wegdrijft en inzigt (tot 15 meter diepte?).

De Kapkembu Falls. Het was een stevige hike die de pracht van dit gebied nog eens onderstreepte.

**Op woensdag 23 november 2022 bezoeken we
4 ISLA-project boer(inn)en en de boomplant-sites in Kures & Kipkoris.
Dit wordt een zeer drukke dag. Maar we zijn intussen wel wat gewend.**

- 1. Gilbert R.**
- 2. Teituk**
- 3. Caren**
- 4. Benjamin K.**

De hakselmachine wordt door Gilbert met trots gedemonstreerd. Steeds weer blijkt dat goed ruwvoer, verpakt in een goed rantsoen, met voldoende goed water, de melkgift een enorme boost geeft. Op de volgende plaatjes wordt dit nader getoond en besproken.

Teituk koos voor een investering in een ruim waterbasin dat bij extreme droogte voldoende water levert voor veedrenking en (bescheiden) irrigatie.

Ook de grofheid van de silage is van belang voor een goede vertering.

We zijn getuige van de geboorte van dit kalf. Een hele discussie over veeverbetering via stier en/of K.I. volgt.

Het bedrijf ligt er zeer goed verzorgd bij. Het gras laat zien dat hier water (nog) geen limiterende factor is en dat Teituk het graslandbeheer goed in de vingers heeft. Ook hij

koos voor paddocking (rantsoenbeweiding i.p.v. zero-grazing) voor een optimaal rendement. Uiteraard valt ons opnieuw de kleine omvang van het bedrijf op. Zal hier straks ruimte voor schaalvergroting zijn? In Abossi is dit probleem van “het kleine boeren-vraagstuk” nog dringender aan de orde. De laatste decennia is de aanvankelijk forse boerderij die door (voor)ouders werd verworven, door vererving onder de vele kinderen versnipperd. Dit zal voor de toekomst ook hier gaan spelen. Maar niet in die mate zoals het in Nederland speelde. Zeker hier aan de rand van de Mau Forest is nu al duurzaamheid troef....

We worden in huis uitgenodigd, samen met de kinderen, die over hun schroom heen zijn en op de foto willen met "die muzungu".

De plaatselijke wichelroedeloper geeft een demonstratie van zijn vakmanschap: op de centimeter nauwkeurig wijst hij de waterader aan. Ook de diepte ontspruit aan zijn magische kracht.

Betty Korir gaat het ook proberen. Zij beschikt over andere vaardigheden.

We worden getraakteerd op een stevig maal van ugali. Intussen wisselen we ervaringen en nut van de Dairytraining op de Mwangaza Farm uit. Merendeels positief en ook zeer intensief. Nadeel is dat de vrouwen thuis moesten blijven vanwege “managementtaken” en daardoor de training node misten. Ze pleiten dan ook vurig voor de inzet van PDTF’s ook al blijft het een stevige klus om thuis alles te regelen en voor goed transport te zorgen. Hun “gebeden” worden verhoord. Haar boerderij is vier acres en ze hebben 5 koeien. Ze pleit voor “minder koeien die samen meer produceren dan die van de burenen die meer koeien hebben maar niet getraind zijn”.

Ik ben zeer onder de indruk van de innovativiteit van deze groep. Ook hun kitchen gardens en mestopslag lagen er perfect bij. We voelen ze met name aan de tand over de trainingslokaties. Conclusie: Leadfarmers trainen op de PDTC en Followfarmers op een PDTF.

Op weg naar de grens tussen landbouw en de natuur van de Mau Forest.

Er is op de grens een “thee-buffer” van ca. 300 meter breedte met theeplantages aangelegd. Voorlopig zijn er corridors die het mogelijk maken dat overdag mensen de Forest in kunnen om natuurlijk “ruwvoer” te verzamelen. Het geheel wordt streng bewaakt door de Forest Service.

In de Forest worden heel veel bomen aangeplant om de “deforestation” uit het verleden te repareren.

We lopen Het Mau Forest in via de corridor. Daar klimmen we over een hek om bij de beplantingsrand te komen. Geoffrey Rono legt uit.

Hier treedt een flinke bron aan het oppervlak Die creëert een klein meertje waarin bezoekers baden en de was doen.

Ik klim weer uit de spreng. Links ligt was te drogen.

**Kennismaken met de kinderen van de Mau Forest. Ze stellen vragen, maar helaas....
Ze blijven nieuwgierig volgen voor ...**

Wanneer we teruggaan ontvouwt zich steeds meer het spanningsveld tussen ecologisch en economisch belang. Natuurlijk focust mijn missie op het nut en effect van de GAD-Dairy-trainingen. Maar duurzaamheid is ook een belangrijk aspect. Gaat de combinatie op deze rand duurzaam lukken? We besluiten tot verbinding by handshake.

Hier hadden we zeer levendige discussie over nut en deelname aan de training. Gaat de man en/of de vrouw? Let op de strontput!!

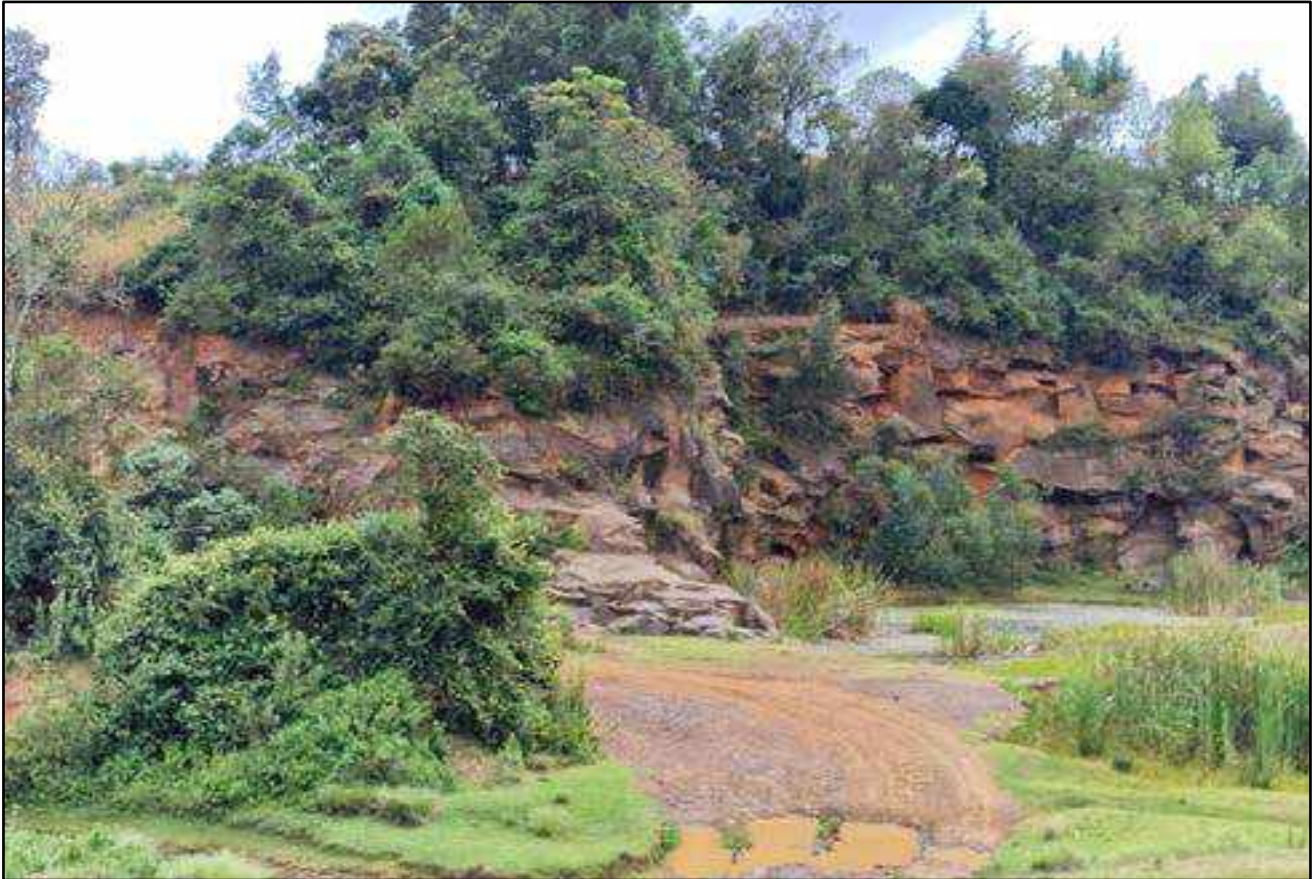
Ik krijg een speciale lokale lekkernij aangeboden. Gefermenteerde melk met blauwige brokjes. Ik ben nieuwsgierig en beleefd tegelijk. Smaakte goed en is verfrissend in deze temperaturen. Die avond en nacht vond mijn maag het toch minder...

Op donderdag 24 november 2022 bezoek aan 2 ISLA-project farmers en de Mau Dairy Coöperatie in de Chepson Ward met Christine. Vervolgens naar

1. Samwel O.
2. Joel R.
3. Boerderij van Kwenet Group.
4. PDTF-in wording van Eric Togom.

De Mau Dairy Coöperatie (opgericht in 2020) heeft 500 leden en nog 300 op de wachtlijst. De leden brengen hun ochtendmelk; het aantal liters wordt geboekt en elektronisch verrekend met aantal aftrekposten (ledenkapitaal tot max. KES 10.000 - algemene ondersteuning) en op de individuele bankrekening gestort. Vandaag halen ze 3000 liter op. SNV helpt met de organisatie-ontwikkeling en het Risk-Management.

Samson Chepchieng is de SNV/ISLA-medewerker die de diverse coöperaties begeleidt. Er ontspint zich een pittige discussie over het Strategic Plan. We gaan in op de doelstellingen-Advocacy-serviceverlening (mineralen, sperma). Ook de behoefte aan kapitaal/sponsoring. Welke banken zijn onder welke voorwaarden bereid kredieten te verschaffen? De rol van de Rabo komt aan bod. Bij kleine coöperaties met een zwak bestuur zijn ze begrijpelijk zeer terughoudend. De voorzitter verwacht dat zijn coöperatie in 2025 op eigen benen staat.

Samson vertelt dat het moeilijk is om bekwame bestuurders te werven. Ze schrikken vaak terug vanwege de persoonlijke aansprakelijkheden ingeval er een faillissement optreedt. De statistiek laat zien dat vele coöperaties mislukken....

Ook Agriterra biedt ondersteuning van coöperaties (zie hieronder de factsheets) maar gaat niet in op assistentie voor het K2G-project "From Aid to Trade". Dit is nog te klein; ze gaan voor de minder risicovolle middelgrote en grote coöperaties. **Hier zitten we met een dilemma: Wie trekt de kleintjes door de moeilijke groeistuipen? Hoe pakken we dit aan?**

7 Risks and Mitigation Measures

Below is an outline of potential risks and their mitigation measures.

Risks	Mitigation Measures
County Government	<ul style="list-style-type: none"> Identify initiatives and programmes of county government and initiate strategies to work with and benefit from them Initiate partnership with them
Negative impact of processor actions	<ul style="list-style-type: none"> Forge close relations and strengthen farmer loyalty Outline in contracts the extent of interacting with farmers Partner and have enforceable contracts – spelling out on milk collection boundaries; price adjustments especially.
Natural Calamities	<ul style="list-style-type: none"> Fodder establishment and feed preservation Water harvesting and storage Insurance of Staff, dairy cows/cattle and Assets
Impact of private transporters, hawkers and middlemen	<ul style="list-style-type: none"> Transporters should sign contracts with the co-op Build farmer loyalty; maintain excellent communication and relations
Political influence	<ul style="list-style-type: none"> Build farmer loyalty and ownership of the society (offer shares, bonuses , w/fares)
Statutory legal, regulatory and standards requirements	<ul style="list-style-type: none"> Comply with all existing regulations and standards; get updated of any new rules, standards and regulations, and ensure compliance
Sub-division of land	<ul style="list-style-type: none"> Develop community dairy farms Adopt zero-grazing methods
Theft, Fraud and mismanagement	<ul style="list-style-type: none"> Intensify physical and internal controls Engage competent, honest, trustworthy and transparent personnel Develop policies manuals Maintain regular auditing-internal and external Adhere to accountability mechanisms established-accounting and book-keeping, reporting to sub-committees, checks by supervisory committee and reporting to the Board and members. Empower supervisory committee
Inadequate capacity of the Board	<ul style="list-style-type: none"> Adherence to election by-laws and recruitment policy and criteria Continuing capacity building
Conflict of interests	<ul style="list-style-type: none"> Define roles and responsibilities Develop job descriptions/Board charter Commit to Board and management charter and code of conduct

MY.COOP

AGRITERRA TRAINING PROGRAMME ● ● ● ● ●

INTRODUCTION

What is the training package Managing your Agricultural Cooperative 'My.COOP'?

It is a package, published in 2011, covering managerial challenges that many agricultural cooperatives face, and based on the idea that strong cooperatives are necessary for a more equitable distribution of income, democracy, and

for economic and social development. My.COOP is a Partnership initiative that draws on the success of the International Labour Organisation's (ILO) Materials and Techniques for Cooperative Management (MATCOM) Programme (1978-early 1990s) that developed over 40 training tools.

PARTICIPANTS

Direct beneficiaries: Trainers of cooperatives, managers of agricultural cooperatives, and members involved in managerial tasks. Indirect beneficiaries: Employees and members of the agricultural cooperative and the local community

N.B: My.COOP is not designed for people starting an agricultural cooperative for the first time.

OBJECTIVES

Strengthen the management of agricultural cooperatives so they can offer high quality, efficient and effective services to their members. Provide guidance to cater to member satisfaction, business opportunities and social considerations.

DELIVERY

- Training of trainers and training of managers
- Through a network of partners and trainers
- Face to face, self-learning and distance learning
- Through a My.COOP community platform where you find a series of services and tools, such as a distance learning programme for training of trainers, translated and adapted My.COOP training material, information on partners, etc.
- In a package containing the manuals and modules in booklets

Proper management enables cooperatives to offer high quality, efficient and effective services to their members.

© www.agriterra.org

The distance learning course is certified to the quality level of the Qualiopi framework www.qualiopi.org

ECB CHECK

LANGUAGE

The distance learning programme is available in English.

How to enroll?

Register yourself at the www.agriculture-my.coop and check the "trainers" section for course dates during the 2012 International Year of Cooperatives and beyond.

Contact

For more information, contact:

- ECB Cooperative Branch, ecb@ecb.org, tel: +32 22 796 70 50
- AG MyCOOP on-line course, mycoop@ecb.org

For details of your course, contact:

- COOP Sustainable Design and Production, pub@ecb.org (links will be changed)

My.COOP
Managing your agricultural cooperative

My.COOP is a training package and programme on the management of agricultural cooperatives. Proper management enables cooperatives to offer high quality, efficient and effective services to their members. Moreover, well managed agricultural cooperatives can also contribute to wider development issues such as food security, sustainable use of natural resources and inclusive employment creation.

My.COOP partnership

My.COOP is the result of a collaborative effort involving a wide range of partners such as cooperative development agencies, cooperative colleges and universities, universities and producer organisations, knowledge institutions and agencies of the United Nations.

Initiated by the EU Cooperative Faculty for Africa and the EU's Cooperative Branch, the partnership includes: Agraria, the ICA, the International Training Centre of the ILO, the Swiss Tropical Institute and the Wageningen University and Research Centre, among others.

www.agriculture-my.coop

AGRI 2012 - 2015

My.COOP training package **For whom is My.COOP?**

My.COOP training package

What is My.COOP about?

The objective of this training material is to enable existing and potential managers of agricultural cooperatives to identify and address major challenges that are specific to cooperatives in market oriented agriculture development. Cooperatives may find themselves stretched between (at times conflicting) members' interests, business opportunities and social considerations. While such context cooperative managers should ensure sound decision making on service provision for services that are common to many agricultural cooperatives, including supply of farm inputs and marketing. These issues are reflected in the modular structure of the My.COOP package.

What is in the package?

The My.COOP package consists of 4 modules, a trainer's manual and a mobile learning toolkit.

1	Basics of Agricultural Cooperatives	What is agricultural cooperatives? Cooperative structure Cooperative principles Governance, legal framework and finance
2	Cooperative Service Provision	What are the needs of the members? What services to provide? How are services delivered?
3	Supply of Farm Inputs	Procurement of inputs Storage and stock management Selling the services
4	Cooperative Marketing	Marketing services Storage marketing conditions

Trainer's manual

A series of learning activities for each module and a complete learning programme

Mobile learning toolkit

Learning activities using the mobile phone to enhance classroom learning (SMS, training in print, the web)

For whom is My.COOP?

My.COOP has been designed for:

- Existing and potential managers of agricultural cooperatives as well as for members involved in managerial tasks. The material is not developed for people who are starting an agricultural cooperative for the first time.
- Organisations and individuals that train agricultural cooperatives.

The My.COOP package is available online at www.agriculture-my.coop where you will also find a series of services and tools, such as translated and adapted My.COOP training material, information on partners and the distance learning programme for training of trainers.

Distance learning programme for training of trainers

What is the My.COOP distance learning programme?

Having access to the My.COOP training package does not immediately imply that you will be a certified My.COOP trainer. An on-line training of trainers programme has been created to support participants in the design and delivery of the My.COOP learning package.

The My.COOP distance learning programme offers trainers the possibility to familiarise themselves with the contents of the Modules and to get prepared to deliver the training to learning on interactive, participatory facilitation techniques.

In particular, after having completed the TTT package participants will be able to:

- plan and implement a My.COOP training from an initial learning needs assessment with the final evaluation of the My.COOP training workshop;
- adapt and design contextualised My.COOP training activities using a broad range of participatory methodologies;
- address a wide diversity of learning styles;
- explain My.COOP content to the target audience taking adult learning principles into account;
- equip themselves with the competences needed to design, develop and implement My.COOP training;
- apply facilitation techniques to deliver the training in a TTT setting.

Who is this pilot distance learning programme for?

The My.COOP training of trainers is for organisations and individuals that train managers of agricultural cooperatives. These can include:

- Managers and members of cooperative structures, such as unions, federations and confederations;
- Trainers working in cooperative colleges, universities, non-governmental organisations (NGOs) and other (including private) learning providers;
- Cooperative officers and education staff of government departments and agencies.

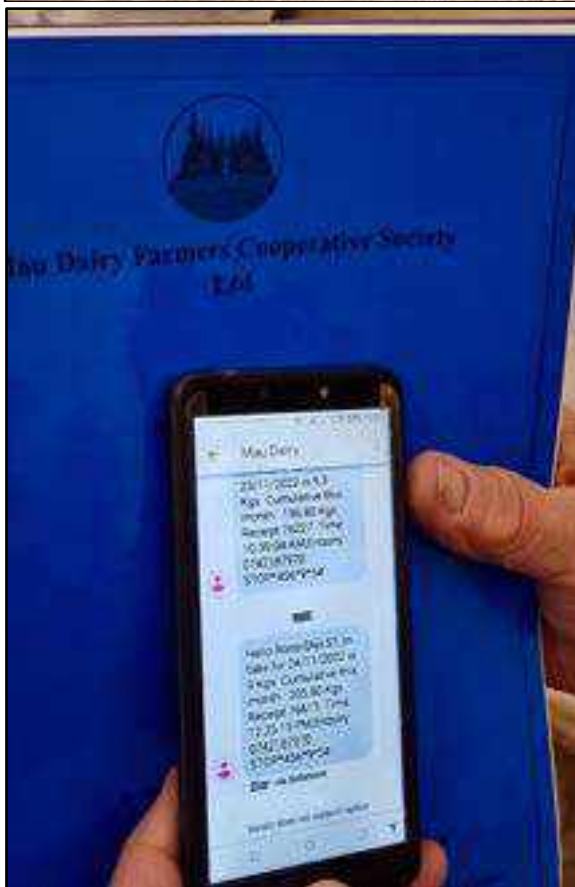
Hieronder enkele sfeerimpressies van de boeiende discussies op de coöperatie.

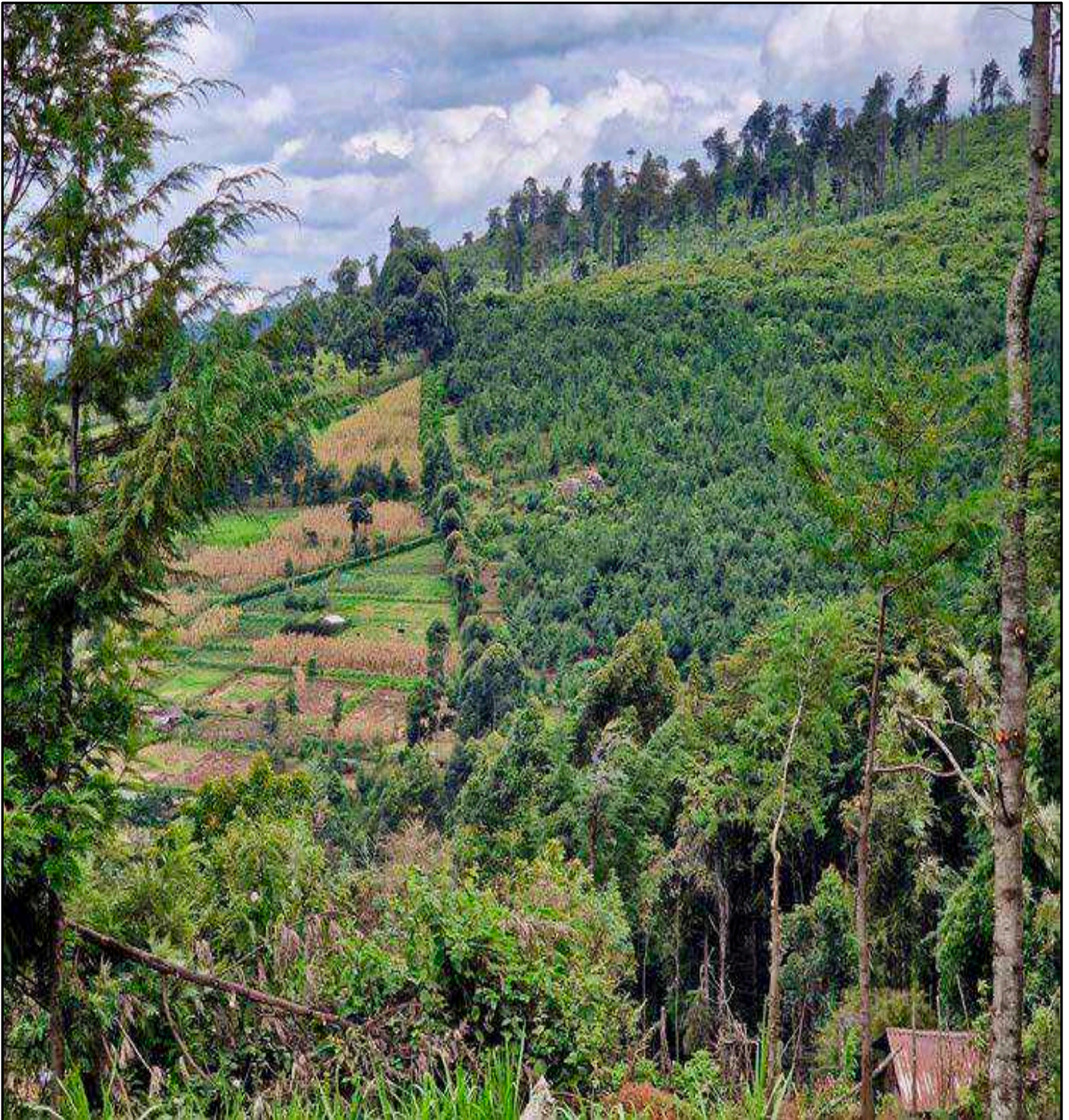

Dit was een zeer interessant bezoek aan deze jonge coöperatie. We kunnen dit straks toepassen in ons FA2T-project!

Bedrijfsbezoek bij Samwel O.

Het bedrijf van Samwel ligt op de grens met het Mau Forest. Hier is de messcherpe grens vanaf de helling waar zijn boerderijtje ligt, goed te zien.

Koeien lopen er heel mager bij. Paul Mambo beaamt dat, maar ze zijn heel goed aan de melk. Een koe is volgens hem ziek. De boerin melkt driemaal per dag met de hand, eerste ronde start om 4.00 uur. Daarom 'avonds om 9.00 uur naar bed. Ze heeft een pijnlijke rug, waarschijnlijk van het water putten met een touw uit de 30 meter diepe put. Samwel is zeer positief over de training op de Mwangaza Farm, waar zijn vrouw eigenlijk ook naar toe zou willen..... Wordt waarschijnlijk de PDTF.

Op de steile helling liggen de silagekuilen. Indrukwekkend hoe deze mensen hun opgedane vaktechniek eenvoudig maar doeltreffend in de praktijk brengen!

Aangekomen op het bedrijf van Joel Rono o.l.v. Paul Mambo en Sharon Cheron, Trainster/Adviseur. De omheining is er eenvoudigweg om diefstal te voorkomen. Merendeel van de mensen is christelijk en gaat braaf naar de kerk, maar het vierde gebod lappen ze, vaak door armoede, aan hun laars.

	Contact details	Additional information
Location (GPS-coordinates)		
Owner name	Joel Rono	
Manager name	Joel Rono	
Telephone number	0722589267	
Email	joelrono458@gmail.com	
Farm products	Milk	
Contact person during a training week	Joel Rono	
Any additional remarks		

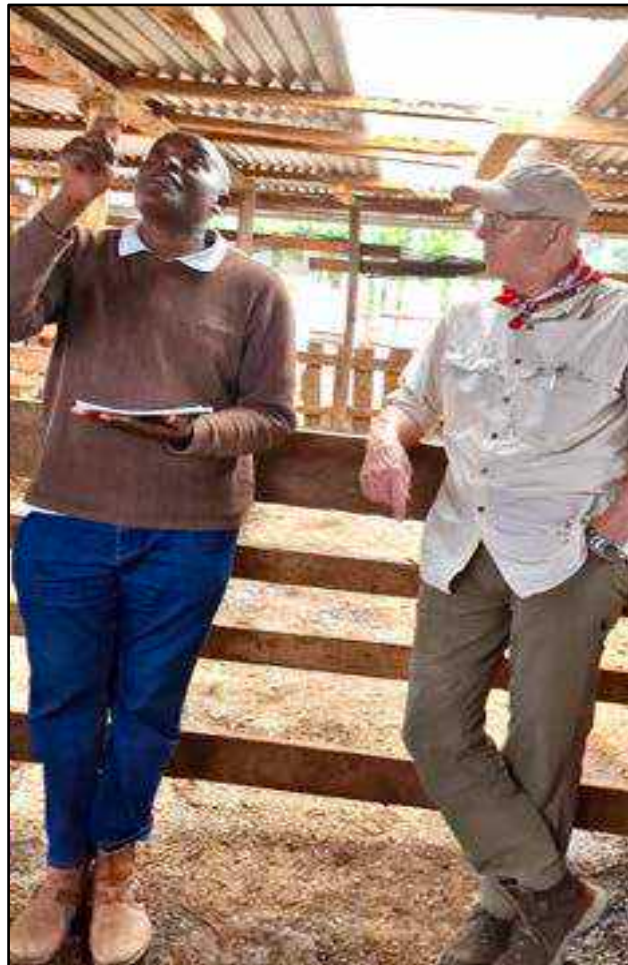

Opnieuw een pittige discussie over trainingsopzet en -effect. Lovende woorden over de PDTC, maar de uitkomst is ook dat alle boerinnen naar de training op de PDTC zouden moeten kunnen gaan.

Dairy farm production information Joel Rono

Item		Additional information
Number of milking cows	2	
Number of in calf heifers	0	
Number of female young stock	1	
Number of female calves	2	
Number of bulls for breeding	0	
Number of bulls (incl. male calves)	0	
Zero grazing unit (Yes/No)	Zero grazing unit	
Semi-zero grazing (Yes/No)		
Milking parlour (Yes/No)	Yes	
Hand milking or machine milking	Hand milking	
Record keeping of animals (Yes/No)	Yes	

Animal health impression	Healthy cows with a body condition score of 4.5	
Acreage under forage production	1.5	
Types of forages and acreage	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Maize-0.75 acres ✓ Napier grass-0.25 acres ✓ Improved kikuyu grass-0.25 acres ✓ Elephant grass-0.1 acres ✓ Sweet potato vines-0.06 acres ✓ Sunflower-0.1 acres ✓ Desmodium 	
Silage production (Yes/No) type of forage grown for silage	Maize silage	
Amount of silage in stock	10 Tonnes	
Average milk production per cow	10 Kgs	Production per cow per day
Milk production per day	20 Kgs	
Milk production last month	556 Kgs	
Supplying milk to	Mau Dairy Farmers' Cooperative Society	
Any additional remarks		

Trainings location

The Global Agricultural Development Foundations (GAD) wants to make sure that the training location is well suited for the trainees GAD is targeting and for practical skills training so that GAD can deliver the highest quality trainings.

To achieve this objective, dairy farmers are trained should adopt apply good agricultural practices in the following areas:

- Animal health;
- Milking hygiene;
- Nutrition (feed and water);
- Animal welfare; (housing)
- Soil fertility and land use.
- Forage production
- Environment (manure management, balanced rations, land use); and
- Socio-economic management

The questions below will assist GAD to get a good overall view of the potential of the training's location. In case of the farms needs some improvements, GAD can help to organize or facilitate these matters.

Question	Answer	Additional information
Facility improvement and finance		
Is the farmer willing to open his farm up for training when he/she receives a small contribution?	Yes	The farmer is an active member of one of the study groups and a fast implementer. He has successfully hosted several exchange visits whose objective was "Peer to Peer" learning for farmers drawn from the project area
Does the farmer receives a financial contribution to put the necessary improvements in place which is paid back in the form of services by opening the farm for training purpose?	Yes	
Has the farmer received a financial loan to improvements his farm facilities?	Yes	Took a loan from a self-help group for his start-up capital but is now fully paid
Farm and herd management		
Detailed dimensions of the zero grazing unit and farm structures with pictures	The unit consists of; 3 sleeping cubicles measuring 4ft by 7ft Feeding/watering troughs A spacious walking area Milking area 2 calf pens measuring 4ft by 5ft A store	
Vaccination schedule used and frequency of vaccination	Annual vaccination for notifiable diseases	
Deworming schedule and frequency	Deworming done every 3 months for mature cows and monthly for calves commencing from 2 months old up to 6 months	

Tick control program and practices used	Spraying against ticks and other external parasites conducted once every two months with acaricide rotation	
General health impression of the herd	Herd appears to be healthy with no visible signs of disease/infection Cows have an average body condition score of 4.5	
Calf rearing program in place	Yes; Immediate separation of calf from the dam and rearing at the calf pen following the recommended calf management practices	
Available feeds	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Maize silage ✓ Napier grass ✓ Improved kikuyu grass ✓ Elephant grass ✓ Sweet potato vines ✓ Sunflower cake ✓ Desmodium ✓ Dairy meal 	
Feeding practices (quantity, quality)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Forage is pre-wilted, chopped and properly mixed before feeding ✓ Supplementation using concentrates ✓ Cows fed twice a day with a proper mix of forage and concentrates at a ratio of 3:2 ✓ Water is offered ad-libitum ✓ Appropriate mineral supplementation done 	
Feeding area	Feeding troughs are available	

Milking procedures and hygiene	Proper hand milking technique followed with high levels of hygiene adhered to	
General farm hygiene and bio-security	There are hand washing sites strategically placed in the farm Restricted entry into the farm	
Training under COVID-19 conditions		
Is space available for 8-10 people with a minimum social distance of 1.5 meter?	Yes	
Is the zero grazing unit big enough to do workshops in two groups of 4-5 people?	Yes	
Can the trainers execute workshops with the cows when split up in two groups?	Yes	
Is there a covered, well ventilated area available where a blackboard or a flipchart can be used (also in the field with tent if needed)?	Yes	
Are there a clean washrooms with hand wash opportunities available	Yes	
How many weeks in 2022 is the location available for trainings?	As may be needed	
How many farmers in the surrounded area are within walking distance to the training?	15	
Are the farmers willing to come for one 1 days for training with the (COVID-19) measurements in place? (5 weeks in a row	Yes	
Is it possible to serve lunch and snacks? (hygiene)	Yes	

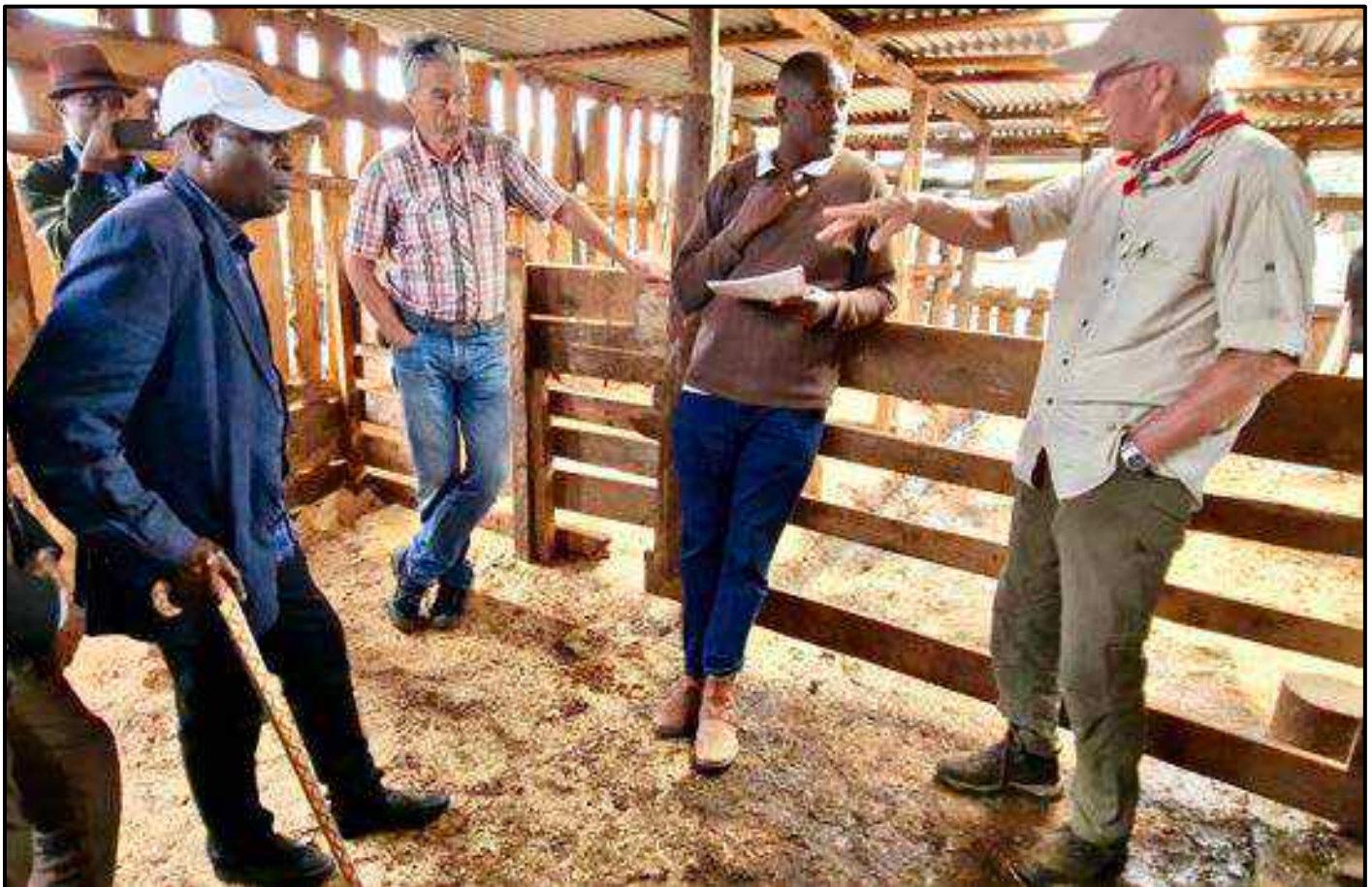
Is Wi-Fi that the trainees can use?	Not installed	
Additional comments		

Costs per trainee per week

Is there anything that we as Global Agricultural Development Foundation should know or be aware of?

Are there any recommendations for the Global Agricultural Development Foundation considering this program?

Space for any other remarks/recommendations/wishes/things to take in account?

Met deze handpomp wordt het water uit het bassin handig naar de koeien gedoseerd.

Een prachtige kitchen-garden die vanwege de uitstekende irrigatie mooie producten oplevert voor eigen gebruik maar zeker ook de markt.

Op weg naar onze laatste twee adressen, de Kwenet-groep en de PDTF-in wording van Eric Togom. De vrachtwagen met zakken versgeplukte thee levert een slakkegangetje.

Welkom in de luxe woning van de 43-jarige eigenaar. Zijn vader kocht voor hem deze boerderij. Ook zijn 51-jarige buurman, councilor van hoofdberoep, is aanwezig. Verstandige vent met één koe waar hij het maximale uit wil halen. Alles ziet er relatief luxe uit. Bevestigt de stelling dat met veel geld het makkelijk starten is. Toch hebben ook deze boeren focus op bedrijfsontwikkeling en innovatie.

Trots worden de bomen/struiken getoond met hun proteïnerijke bladeren. Deze maken onderdeel uit van het uitgekiede rantsoen.

Voldoende zout is ook een belangrijk aandachtspunt.

Dat lust ik ook wel!!

Ten slotte naar Eric Togom.

Op het relatief grote bedrijf (30 acres) van Eric Togom zie je ook weer dat de bedrijfsontwikkeling eerder startte doordat zijn ouders welgesteld waren. Ook zij hebben letterlijk goed geboerd. Eric heeft het verder uitgebouwd naar een multifunctionele opzet. De melkveehouderij vormt de kern, maar er is ook aandacht voor toerisme (accommodaties) en nu ook training. Eric wordt ondersteund bij de ontwikkeling van zijn bedrijf tot PDTF. Na vergroting van zijn accommodatie-capaciteit zou hij kunnen “uitgroeien” tot ook PDTC-functie. Zijn bedrijf ligt langs de “tarmac” en is daardoor goed bereikbaar.

Bij aankomst regent het pijpenstelen. We hebben onze presentaties in een stevige tent.

De discussie na de presentaties focust op de voor- en nadelen van een PDTC tegenover een PDTF. Eric Togom ligt met zijn bedrijf op een goed bereikbare plaats en is daarmee ideaal voor trainees die elke dag op en neer gaan naar huis. Hij heeft, zoals zal blijken bij de rondleiding, een echt voorbeeld-bedrijf met alle vaktechnische voorzieningen. Bovendien maakt de schaalgrootte (30 acres) het mogelijk om grotere investeringen te doen. Er zijn voorstanders van een PDTF als voorbeeld-bedrijf; anderen stellen dat een “gemiddeld” bedrijf met sub-optimale voorzieningen en management juist een prima

leerplek kan zijn omdat daar door de trainer kan worden gewezen op de verbeterpunten. Uiteindelijk erkent de groep de noodzaak van een mix: PDTC-PDTF-Demo-Farm met fielddays en Excursies. Tenslotte gaat de discussie ook over de leerinhoud van de Dairytraining: De GAD-modules. Deze worden hoog gewaardeerd maar men vindt dat er enkele nieuwe items aan zouden moeten worden toegevoegd. Met name Dairynomics, Manure-management en Entrepreneurship.

Hieronder volgen enkele sfeerbeelden van de prachtige boerderij van Eric die bovendien zeer mooi gelegen is in een prachtig dal. (B)lijkt een prima uitvalsbasis voor uitstapjes.

4.11.4. Op vrijdag 26 november 2022.

Meeting met het ISLA-team: Project-coordinator, trainers/adviseurs, MOALF en IDH-vertegenwoordiger in het Molo–Ukarimu Retreat Centre. Interview met de Dairy-trainers/adviseurs & Review van de GAD- training modules.

We hebben met het complete ISLA-team o.l.v. Paul Mambo en de ISLA-projectleider Geoffrey Rono een Evaluatiebijeenkomst.

De belangrijkste vraag voor de GAD is: “Hebben de Dairytrainingen, uitgevoerd door het ISLA-team het gewenste effect? Daarbij kijken we vooruit naar de ISLA/SNV-ambitie voor de toekomst: 3000 boeren trainen in het Mau Forest-gebied tot 2025/30.

De bevindingen zijn in een apart hoofdstuk beschreven. Algemene conclusie is dat de aanpak, zeker straks via het zogenaamde “hybride model” effectief is. Het aantal getrainde boer(inn)en moet nog stijgen om het gerealiseerde effect op bedrijfsniveau om te zetten in impact voor de gehele regio. Deze gewenste impact heeft dan zowel een ecologische als een economische component.

Aansluitend spreken we over de GAD-modules. Deze zijn aan een update en uitbreiding toe. Met name de thema’s “Dairynomics”, Manure-management en Ondernemerschap vragen om zelfstandige uitwerking. Het plan is om een Werkgroep te formeren tussen betrokken partijen (GAD-SNV/ISLA-Aeres-K2G e.a.) om tot een algehele herziening te komen.

We spreken over de beschikbaarheid van het GAD-boek “Cow Signals”, uitgegeven in Swahili, waarvan nog ca. 250 exemplaren bij Jeen Kootstra opgeslagen liggen. Deze zullen door K2G opgehaald worden voor gebruik in hun FA2T-project in Lemek en Abossi. Een twintigtal exemplaren gaat naar House of Hope.

Voorgaande houdt in dat de hoofdaanbevelingen voor het GAD-bestuur zijn:

- 1. Sponsor de volgende fase van ISLA met € 45.000 ervan uitgaande dat IDH en andere sponsoren ook meedoen”.**
- 2. Roep samen met de SNV, IDH en andere belanghebbenden de banken op tot kredietverlening aan smallholder-farmers, opdat ze kunnen doorontwikkelen naar een duurzame omvang.**
- 3. Stel i.s.m. belanghebbenden een werkgroep “Update GAD-modules” in.**

**Samson Chepchieng en Geoffrey Rono
Het ISLA-team met haar gasten**

Wie staan hier op de foto?

Paul Mambo-Opleidingscoördinator/Consultant (vijfde van links)

Rono Geoffrey- Project-manager (uiterst links)

Sharon Cherono-Lokale Zuivel Consultant (vierde van rechts)

Betty Korir-Lokale Zuivel Consultant (derde van rechts)

Christine Korir-Lokale Zuivel Consultant (uiterst rechts)

Aaron Muli-lokale zuivelconsultant (vierde van links)

Nancy Kimaiyo-Consultant monitoring en evaluatie (derde van links)

Samson Chepchieng- Financieel Management & Cooperative Capacitybuilding en Governance-consultant. (tweede van links)

Anthony van IDH (tweede van links)

Jan van den Bijgaart-Kupanda2Grow (midden)

Henk Kusters-GAD (vijfde van rechts)

Even relaxen na een intensieve vergadering.

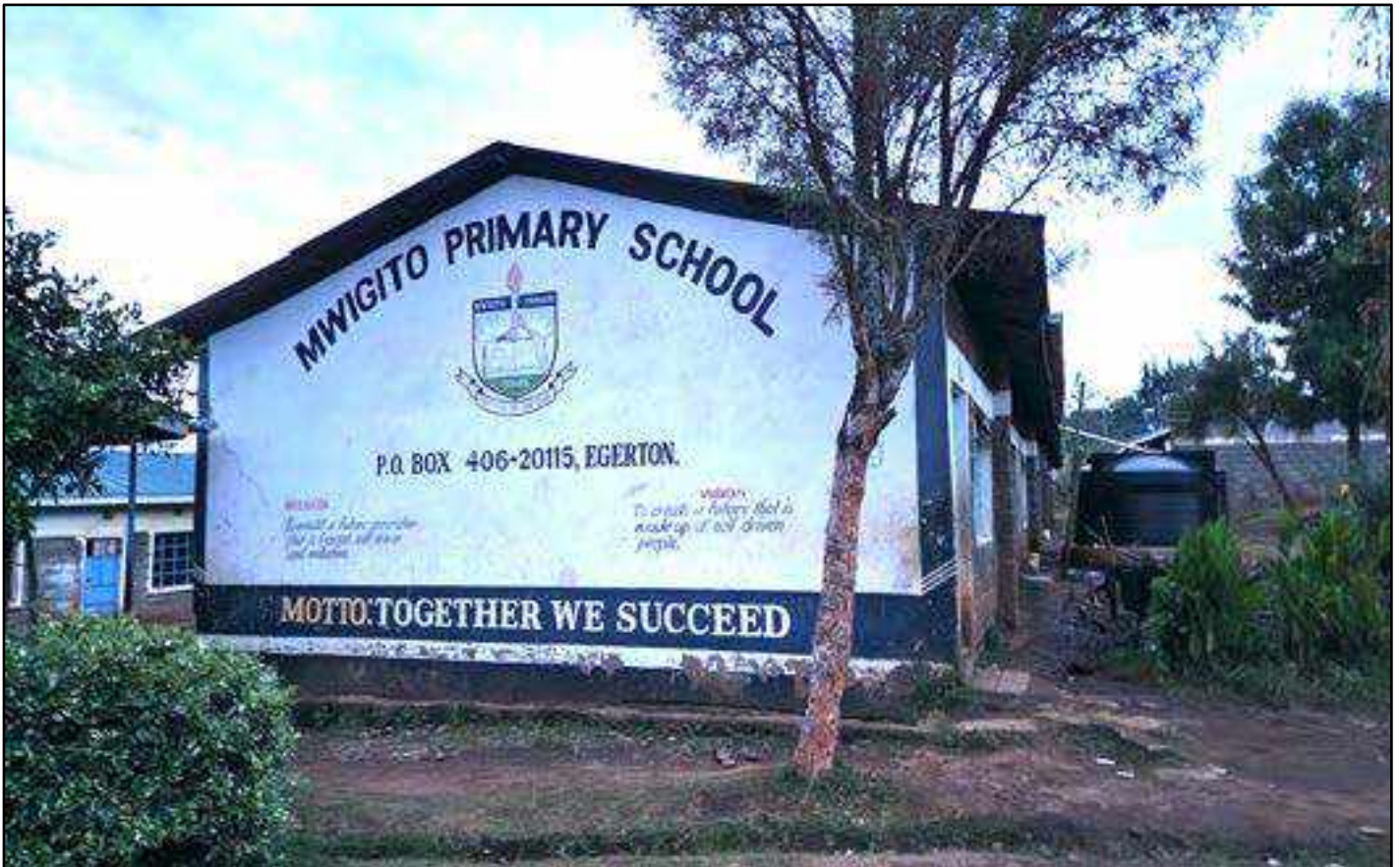

Boven: Stoer buurmeisje van Alice. Onder: Zicht op Nakuru vanuit Njoro.

We liepen met Alice naar haar vroegere Lagere School. Dat was emotioneel.

Boven: Steenfabricage. Onder: Het schitterende Mauforest.

We logeren in "The Nest" in Nakuru.

Geoffry is klaar voor de jungle!

4.5. Bezoek Mara Mara Falls en Toror-Theefabriek.

Op 26 november 2026 naar de Mara Mara Falls via deze Finlays-theeplantage. Daarbij dringen we ver het Mau Forest binnen en zullen we meer zicht krijgen op natuur- en landschapswaarden. Bovendien zien we dan waarom dit gebied een van de belangrijkste “watertorens” van Kenia is.

We rijden langs de theefabriek van Finlays. Ons valt op dat de zeer grote plantage wordt omzoomd door Eucalyptus-bossen. Dit is een relatief snelgroeiende houtsoort en dat wordt hier gebruikt voor het opwekken van de warmte die nodig is om de thee-blaadjes te drogen. Er is hierop veel kritiek omdat deze boomsoort veel water aan de bodem onttrekt. Dus is deze “teelt” niet welkom vanwege de klimaatverandering, zeker in deze streken. Wordt dus een uitdaging voor de theefabrikanten. Echter ... (te) veel mensen verdienen er hun brood mee. In de County Narok wordt beplanting met Eucalyptus binnen 30 meter van wegen en water verboden. Mijn inziens is deze theeverbouw verre van duurzaam....

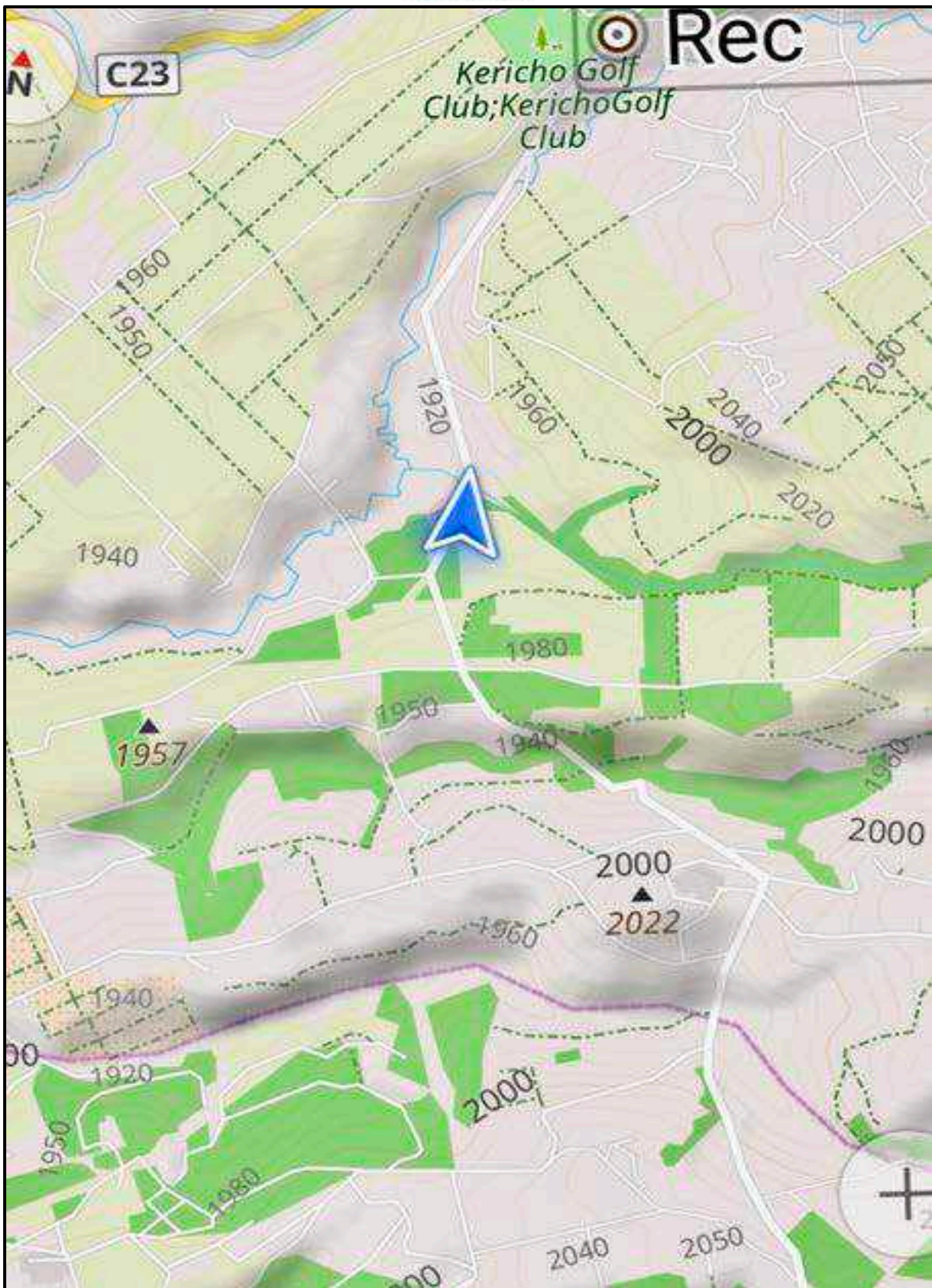

Eucalyptus en thee

Op deze kaart van de licht glooiende omgeving van Kericho zien we afwisselend donker- en lichtgroene gebieden. Licht betekent thee; donker zijn de (Eucalyptus)bossen.

Aan de rand van het Forest wachten we op onze begeleiders van de Kenian Forest Service. We blijken ze nodig te hebben...

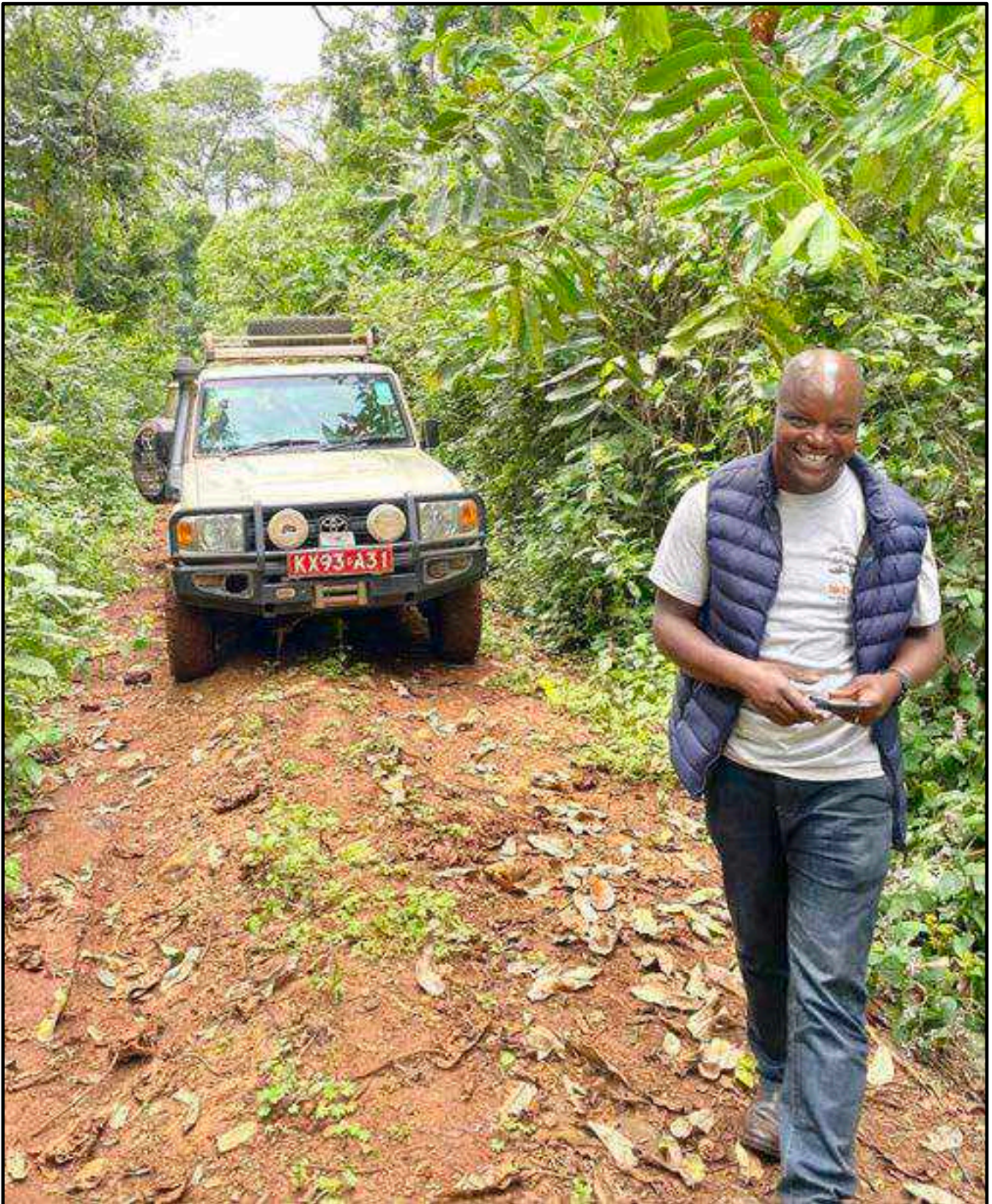

We rijden zeer ruig terrein in. Onze 4-W-Drive kan in combinatie met onze zeer bekwame chauffeur, Kiptoo alle kuilen en hindernissen aan. We moeten wel vaak stoppen om met de panga de weg versperrende bomen weg te hakken. Na ca. 10 km komen we bij de Mara Mara-Falls. Deze zijn niet spectaculair hoog maar schitterend door hun ligging. We ervaren de pracht van de unieke Mau Forest-biotoop.

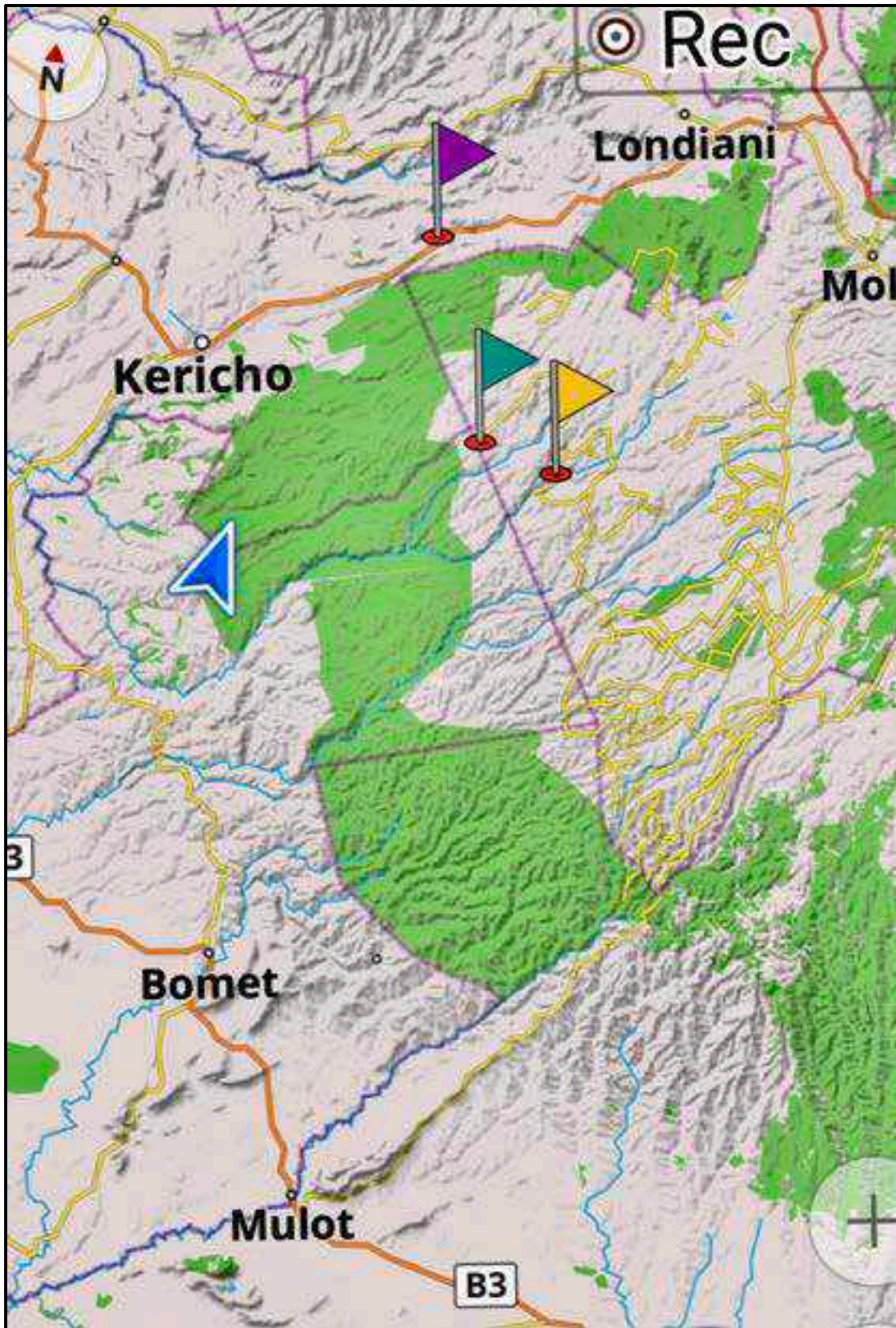

Geoffrey heeft ook schik in deze expeditie. Zijn vrije zaterdag wordt met liefde opgeofferd. Hij loopt hier even voorop om hindernissen tijdig op te sporen.

Op deze kaart het overzicht over de Mau Forest (groen gekleurd). De blauwe pijl geeft de locatie van de Mara Mara Falls. De vlaggetjes markeren locaties van bezochte boerderijen.

We zijn nu vlakbij de Falls. Nu wordt het echt hiken. Ons “beestje” verloor haar antenne en kwam stevig onder de rode blubber.

Op weg naar de Mara Mara-Falls. Het laatste stuk te voet.

De natuur neemt hier haar originele (mega-)vorm aan.

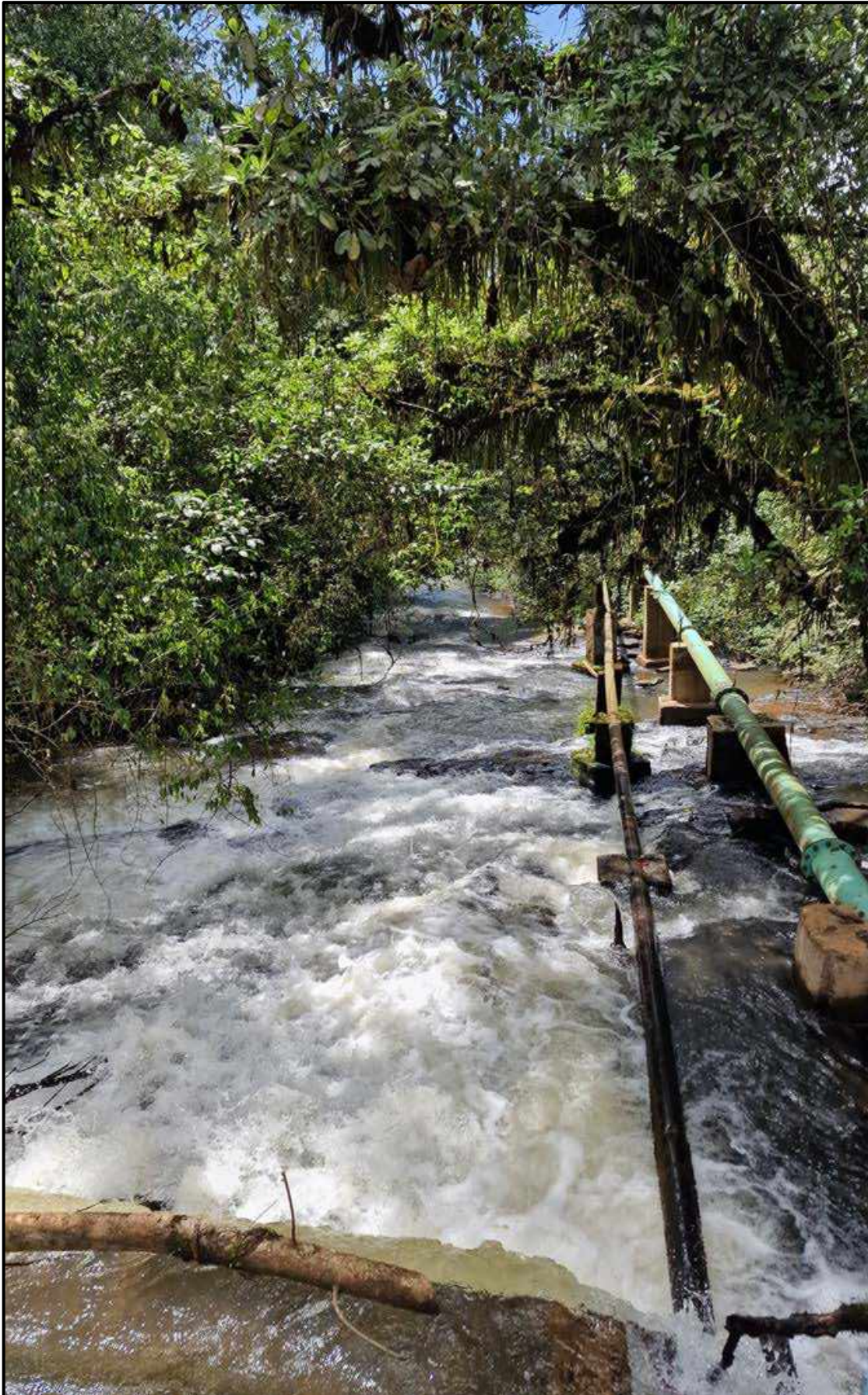
Kiptoo monstert zijn "beestje". Dat heeft een emmer water nodig...

Op de terugweg opnieuw door de enorme theeplantage van Finlays.

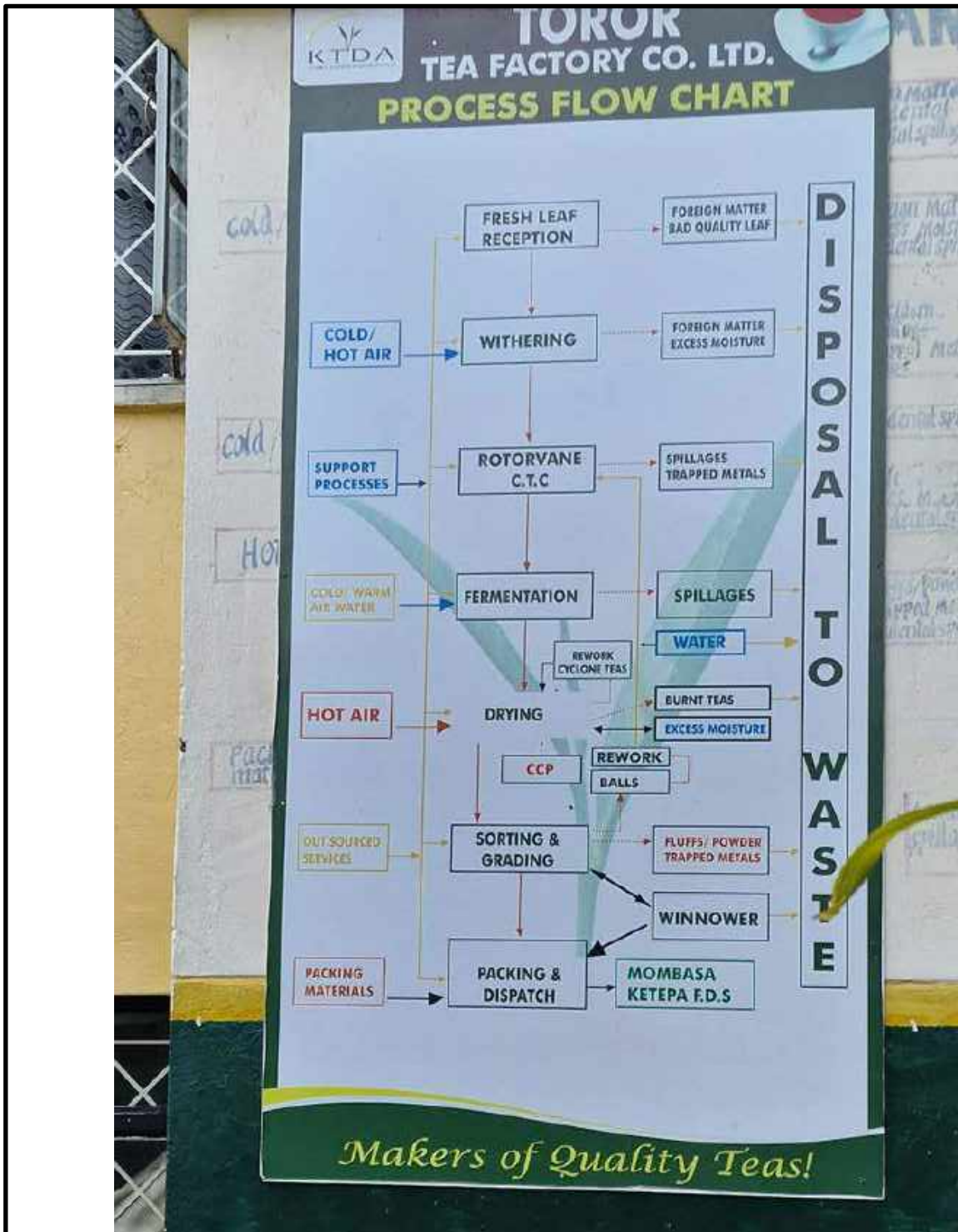

We bezoeken de Toror Tee-fabriek in Kericho. Ze is eigendom van de Coöperatie van (meest kleine) tee-boeren. Juist op dit moment (januari-2023) is er veel protest tegen de samenwerking met de veel grotere Tegat teefabriek. De kleine thee-telers eisen een one-man-one-vote-systeem omdat ze anders door de mega-teeboeren worden gedomineerd. Wij krijgen een perfecte rondleiding door de fabriek. Hier de ontvangst in de directiekamer.

Hieronder een bericht over de recente ontwikkelingen m.b.t. de Toror-Fabriek:

“Toror Tea factory in Kericho county has been closed indefinitely after farmers ceased supplying green tea for processing, demanding separation from Tegat tea factory which is the mother factory. The angry farmers said that they will continue supplying their tea to private companies which are not under Kenya Tea Development Agency - KTDA accusing the agency of shielding cartels that have continued to suppress tea farmers.”

Welke vind ik de lekkerste??

Na de rondleiding volgt de theeproeverij.

KIPANDA2GROW

Uiteraard kopen we de thee die ons het beste smaakte!

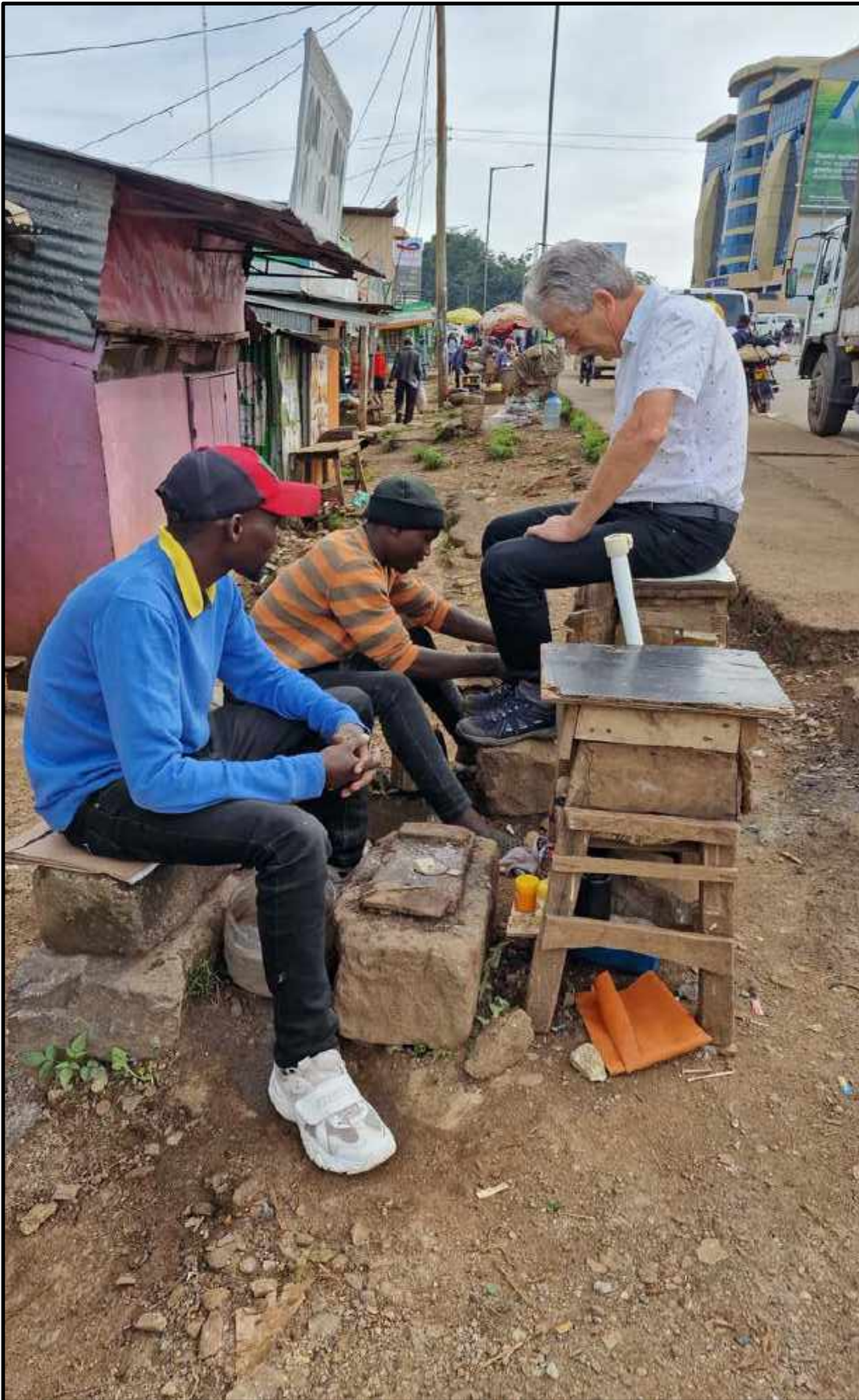
Aan de wandel in Kericho. We hebben een geruststellende escorte...

Detail van de prachtige bloemenboom de Spathodea Campanulata ofwel de Afrikaanse Tulpenboom.

Jan krijgt een poetsbeurt

4.6. Op onze reis naar het noorden vanuit Kericho van zondag 27 tot dinsdag 29 november 2022 bezoeken we Kisumu, Kitale, Kakamega Forest en Mount Elgon.

Suikerrietplantage

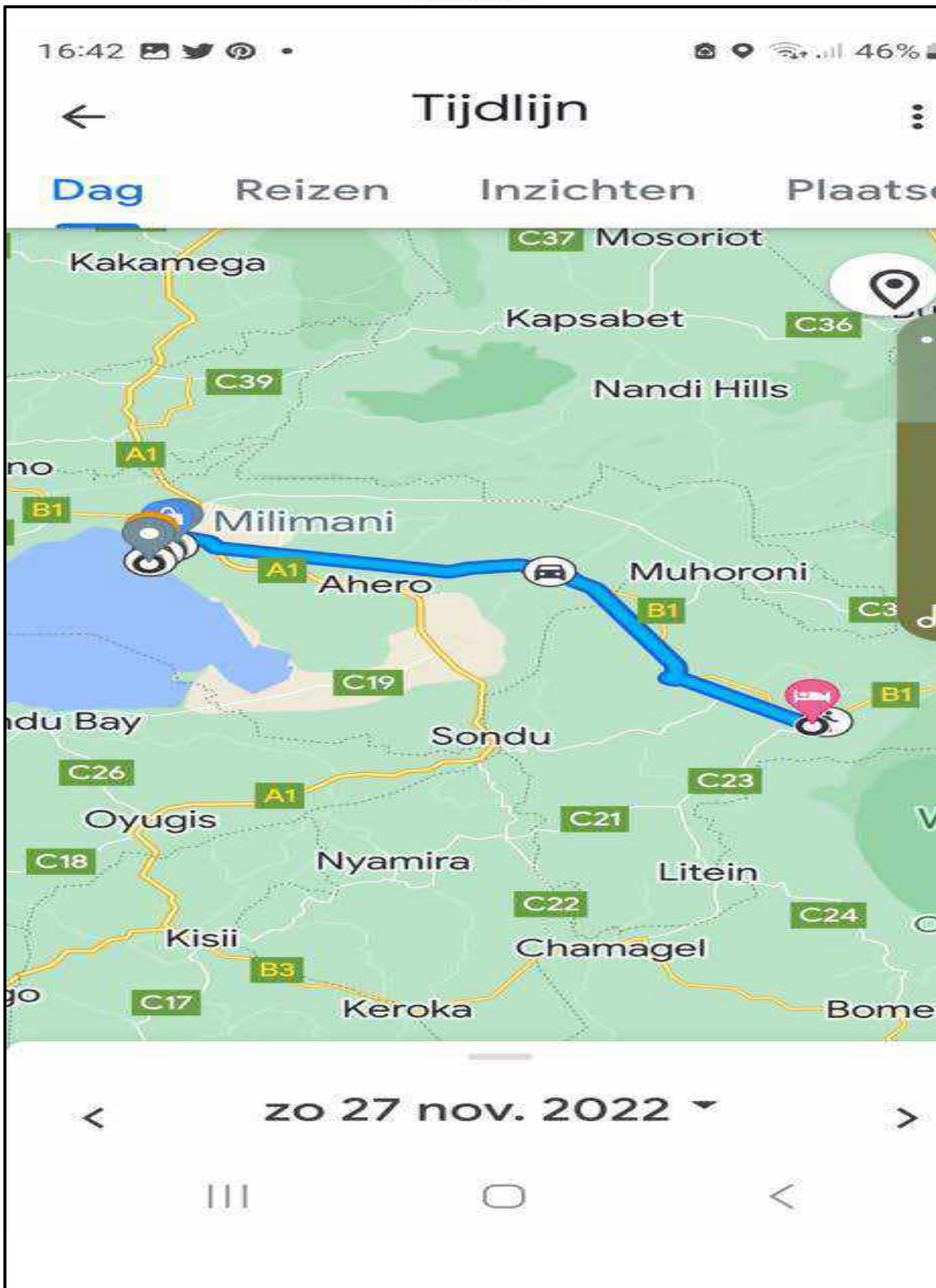

Op weg naar Kisumu zien we op lagere hoogtes heel veel suikerrietplantages en het daaraan verbonden transport.

Collecting-point voor suikerriet. Hier gaat het hetzelfde als met melk...

De weg naar Kisumu loopt langzaam af van 2200 naar 1500 +NAP. Noordelijk ontwaren we de Nandi Hills.

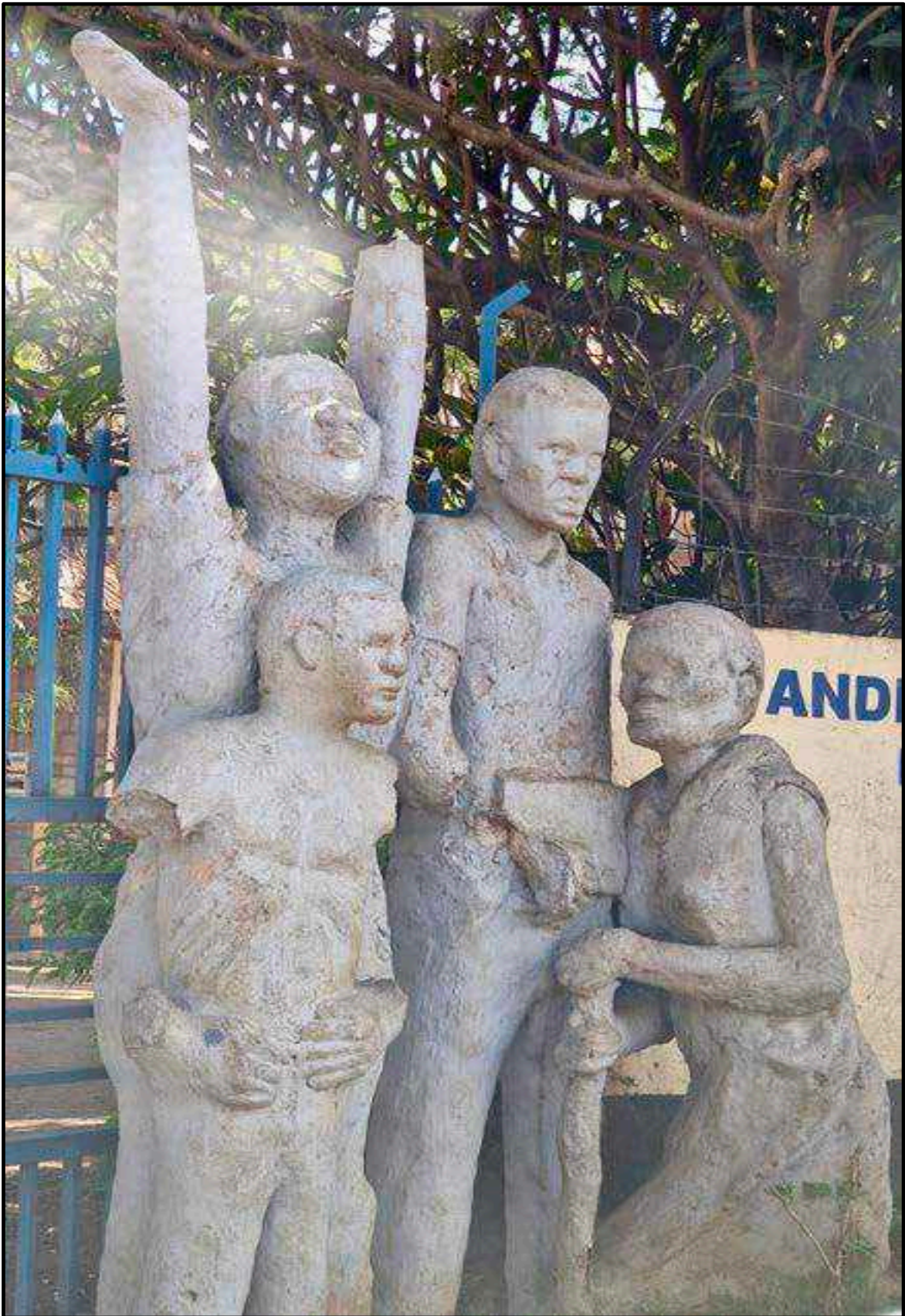

Op weg naar Kisumu zien we in het noordoosten het heuvelland waar ook het Kakamega-Forest gelegen is. Vlak voor de heuvels ligt een gigantisch bekken met rijstverbouw.

We staan voor de gate van de vroegere parochie van Fr. Hans Burgman: Pandipieri.

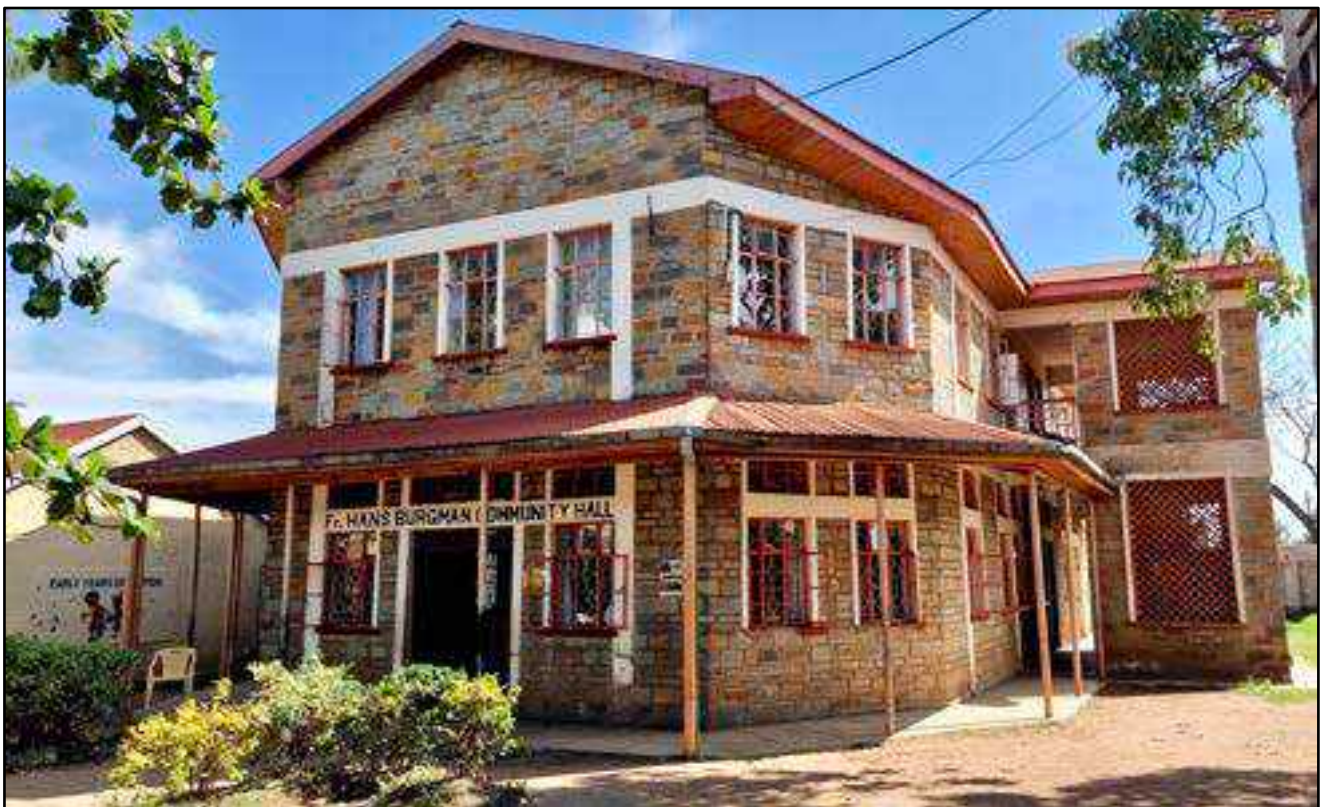

De gebroken lijven betekenen niet slecht onderhoud maar....

Fr. Hans Burgman en onze oom Brother Henry, beiden MHM, zijn onze inspiratoren. We bezochten op onze missie ook hun werkterreinen in Narok en Kisumu.

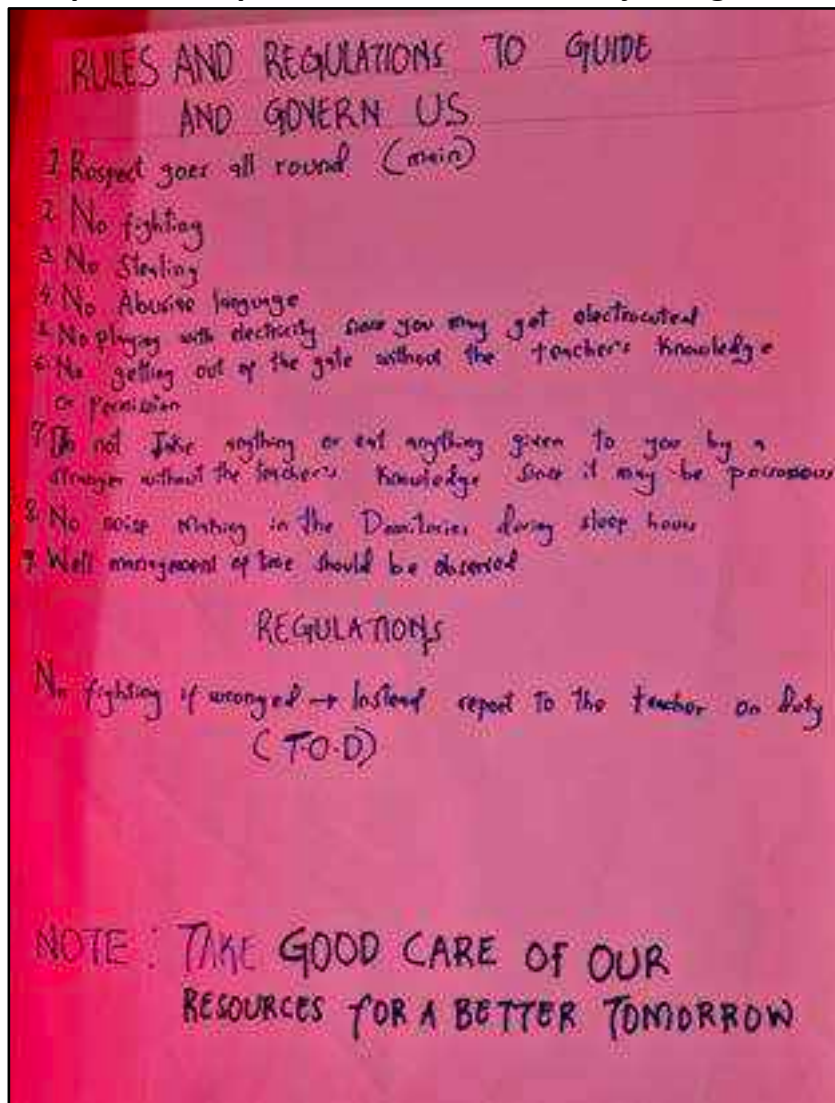

Dit ontmoetingscentrum draagt de naam van Hans Burgman, die de stichter van deze parochie en compound is.

Het weeshuis staat op dit Pandipieri-terrein. Met duidelijke regels en waarschuwingen.

We krijgen een excursie door het weeshuis en ontmoeten de kinderen. We zongen en dansten met ze. Een feest!

We raken onder de indruk van de bergen werk die Hans hier heeft verzet en hoeveel goodwill hij heeft opgebouwd. Een heilige!

Het simpele bed van Fr. Hans staat hier nu onder de oude huisraad.

In gesprek met huidige medewerkers. Michael kent ze omdat hij hier vroeger ook werkte. Michael heeft speciale, warme herinneringen aan Fr. Hans Burgman. Ik ben blij dat ik Hans, vlak voor zijn dood, nog mocht ontmoeten in Oosterbeek.

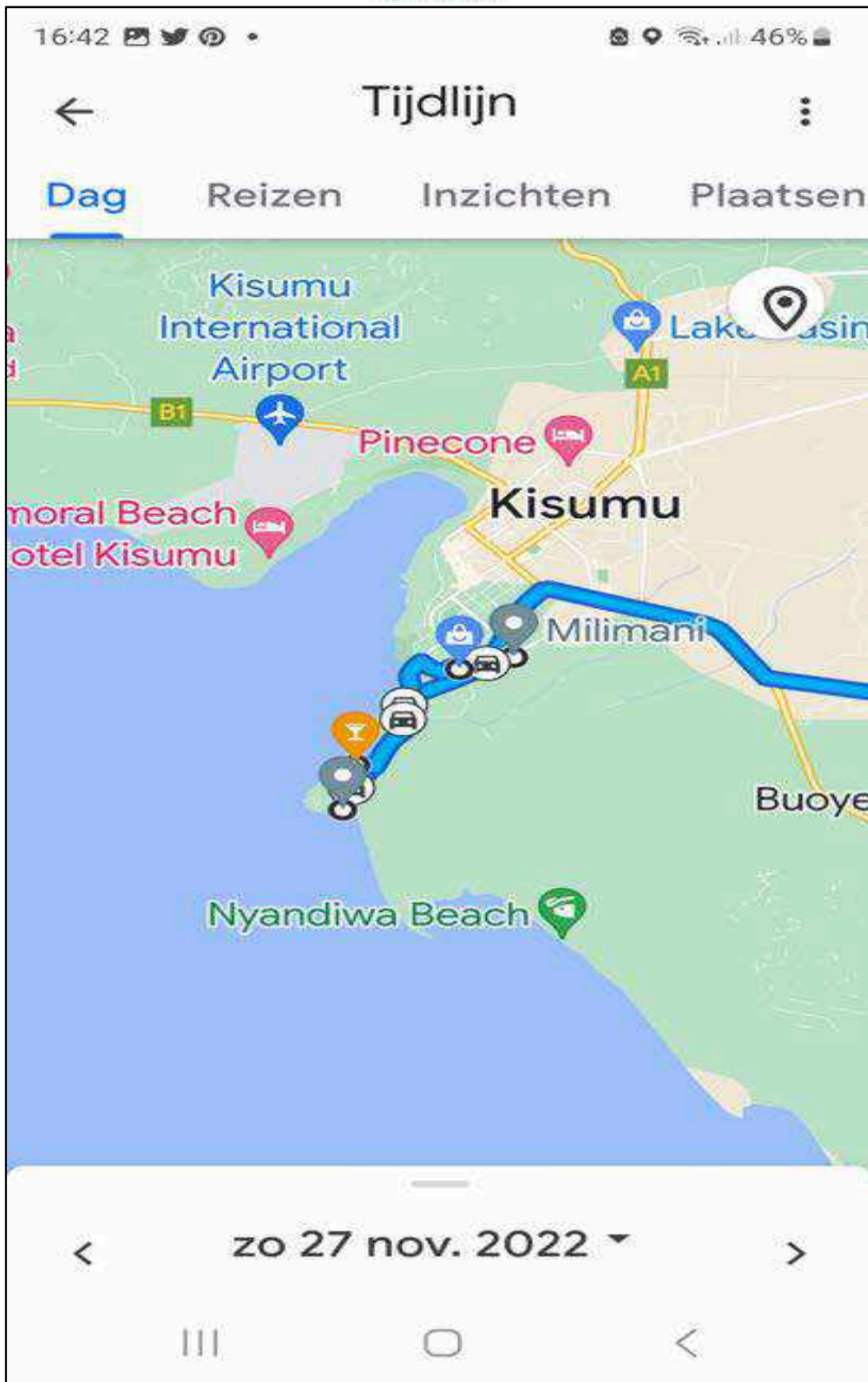

Jan en Helma waren erbij toen we Hans opzochten in Oosterbeek. Een speciale ontmoeting die we koesteren.

Vanuit Pandipieri gaan we naar Dunga Bay, uitloper van het Victoria Meer. Vis-country!

Vanuit Kisumu op weg naar Dunga Bay.

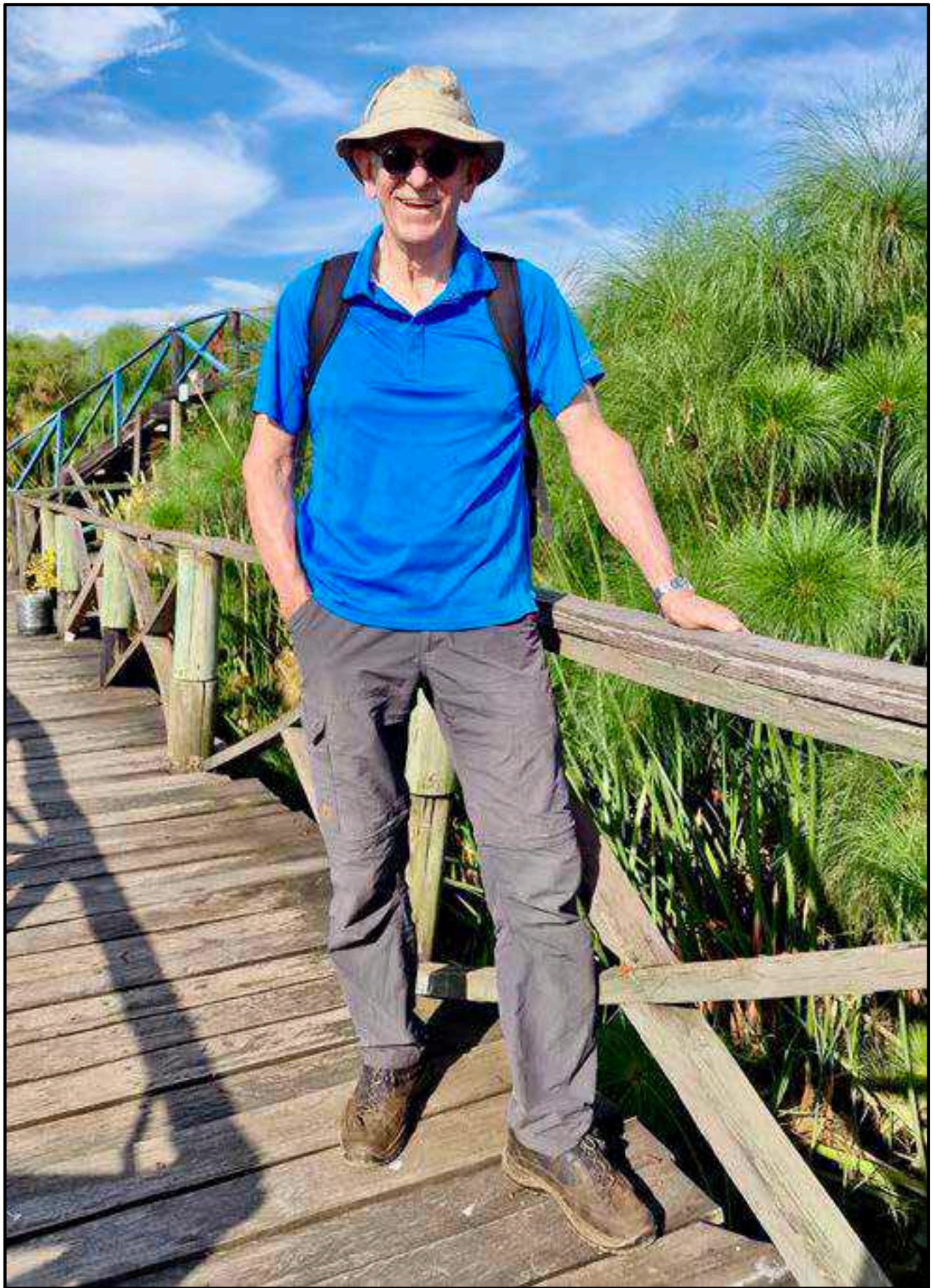
We gaan straks deze vis eten, reeds uitgekozen en besteld.

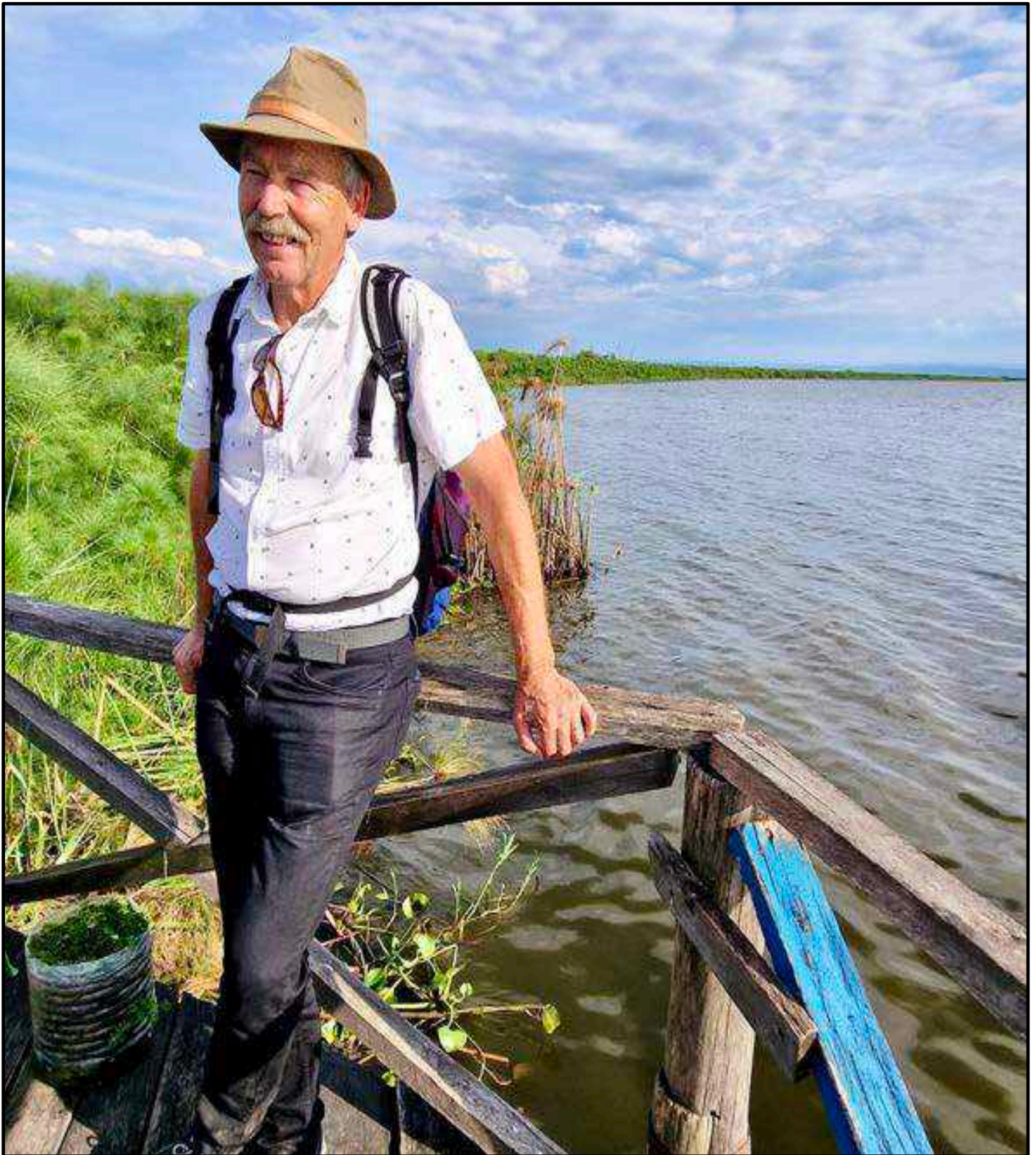

We maken een wandeling langs een stukje Baairand van het Victoria Meer waar veel Papyrus groeit. De temperatuur is ca. 30 graden maar de hoogte (1500 m+NAP) en bries maken het aangenaam.

DUNGA ECOTOURISM AND ENVIRONMENTAL GROUP THE HISTORY OF DUNGA.

In the county of Kisumu at the Eastern shore of Lake Victoria, just below the equator ($34^{\circ} 47.00'$, $0^{\circ} 10.00'S$), you find the fishing village Dunga. It is situated five kilometers south of Central Kisumu and is mainly known for its fish, birds and wetlands. The wetland Dunga Swamp, is classified as an important Bird area (IBA) and consists of a belt of Papyrus of about 5 kilometers long and 50 to 200 meters wide, measuring approximately 100 ha depending on the water level and the extent. The area holds numerous endemic bird species and spectacular nature assets and many different habitats for tourists. The Peninsula Dunga is surrounded by Lake Victoria on the west and south side and by the Papyrus on the east. The wetland consists of PTP Papyrus, Cyperus papyrus with shrub like water growing trees along the shore. The soil in the beach area is a gley soil, which means that it is consistently saturated by groundwater and therefore develop a characteristic greyish/blue colour pattern as a result of lack of oxygen in the soil. It is safe to build smaller houses up on a dry soil.

Majority of the people living in Dunga and along the shores of Lake Victoria are the Luo tribe and their language is Dholuo is well known in the village just west of Kisumu. People from the Luo tribe in these areas around Lake Victoria get their main income from fishing but poverty is an all-time issue due to many different problems. The increasing population, ecological from environmental pollution from sewage that flow directly into the lake, over fishing, and thriving water hyacinth cover the surface of the lake are some of the problems that the habitat in the area struggle with. Clean drinking water and electricity has been introduced in the latest ten years in the village.

The main objective of the organization:
To create employment, improve environmental health of the wetland, educate sustainable living and enhance ecotourism orientation at the site.

De visjes zijn klaar! Tilapia!

Michael kent de restaurateur waardoor we een normale “zwarte” prijs betalen. Lekker!!

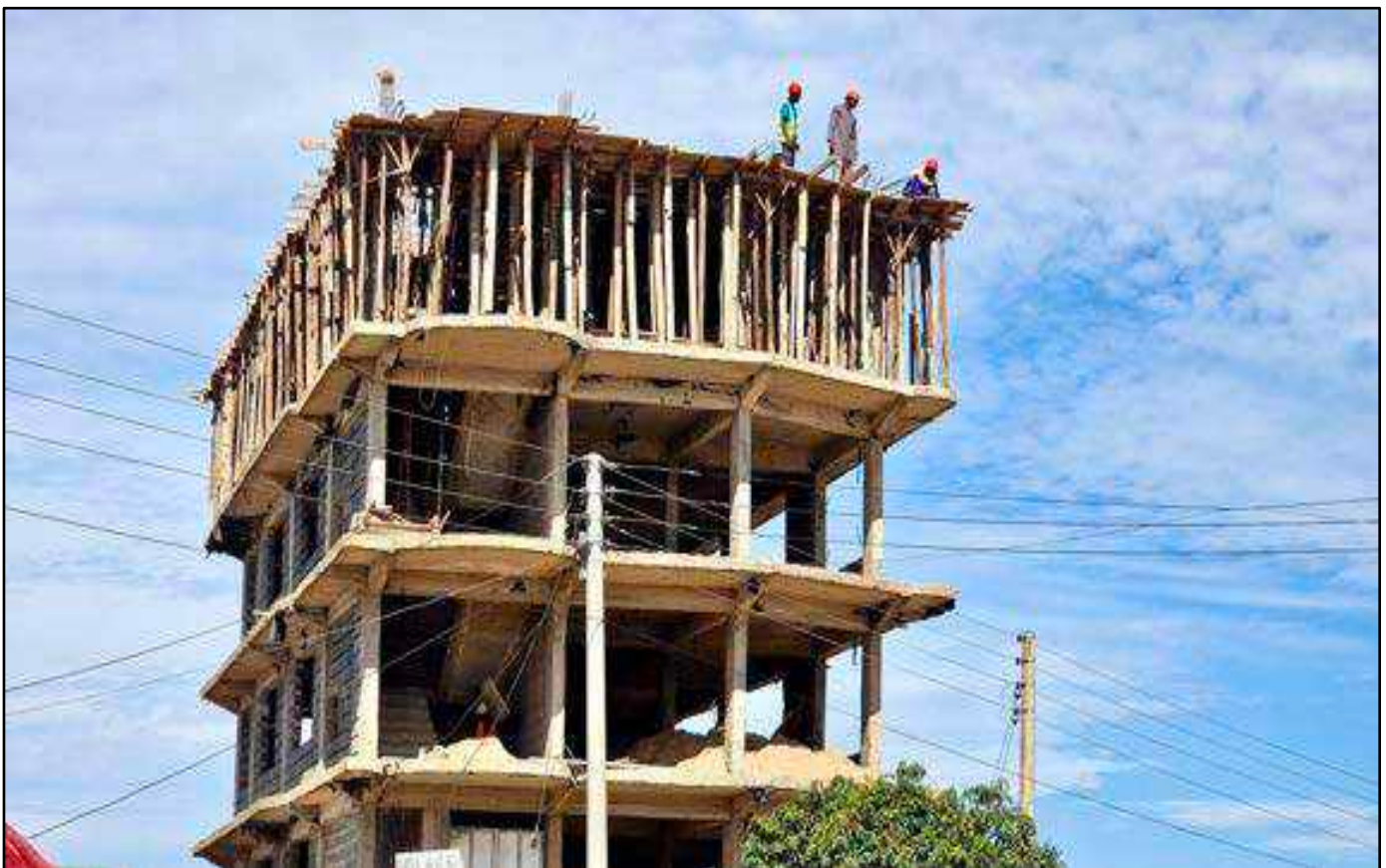
Aan Dunga Bay met orkest en koud bier in de tropische schemering. Hemels!

Dunga Beach en Dunga Bay zijn zeer toeristisch. Er is natuurlijk hier ook kleinschalige landbouw.

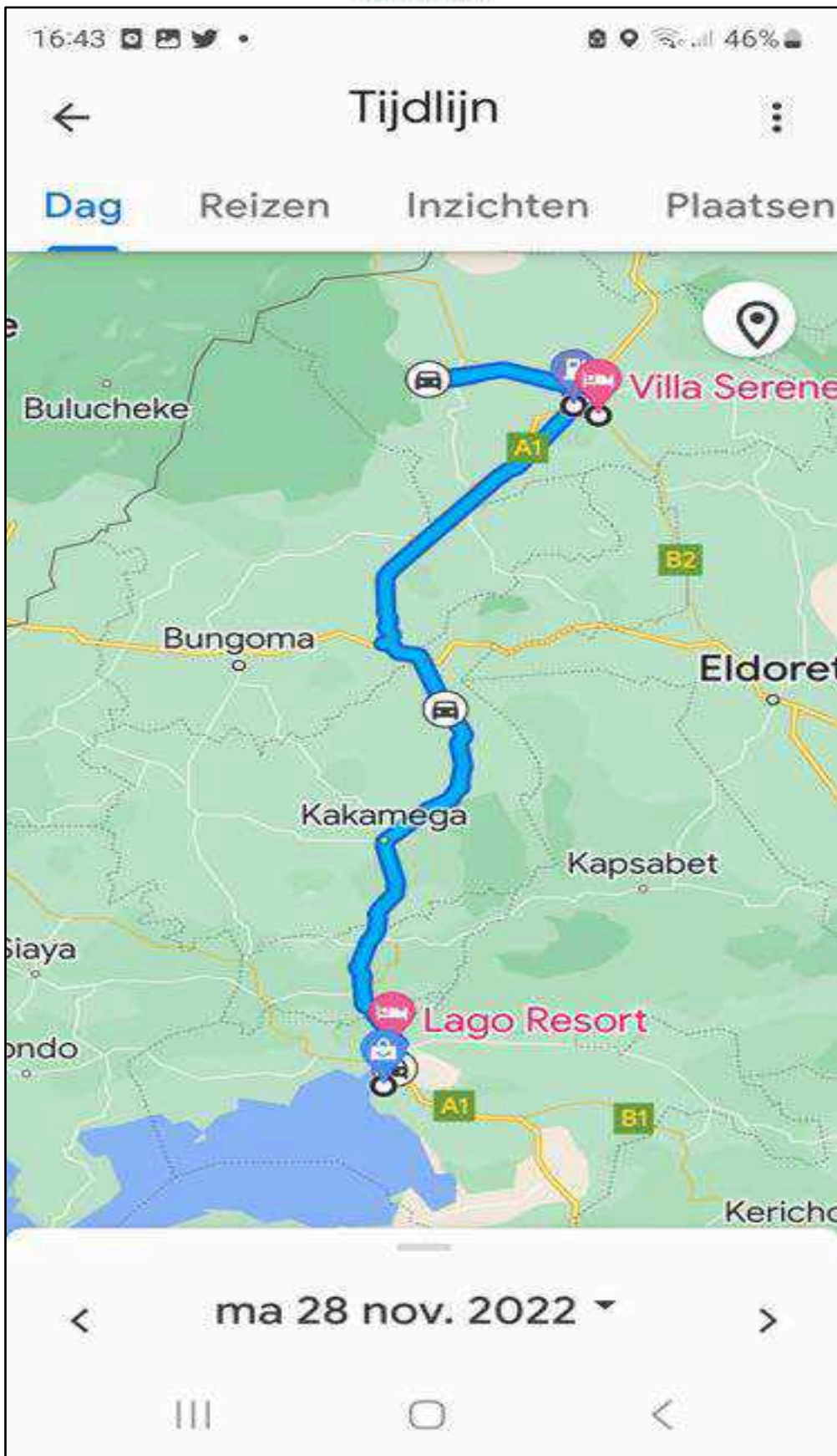
Michael neemt ons mee de helling op noord-oostwaarts, zodat we Kisumu in birds eye-view kunnen bekijken. Onderweg zien we de bouw-acrobatiek.

Na de Kisumu-overlookgaan we echt op pad richting Mount Elgon. Dat wordt nog een lange weg!!

De lange weg noordwaarts naar Mount Elgon (linksboven donkergroen)

Allerlei taferelen onderweg.

Onderweg kopen we bananen. Langs de weg staan ook bossen ruwvoer te koop.

Het is een lange rit over de prima autoweg naar Uganda. Meteen fling stijgen!

**Hier zijn we voorbij Kitale op weg naar de schildvulkaan Mount Elgon (top op 4200 m).
Het gebied is dun bevolkt en zeer armoedig.**

In het drukke stadje Kitale is weer veel nijverheid pal langs de doorgaande weg. Alles staat overhoop door de grootschalige wegrenovatie.

Overall armoede. De bevolking wordt voor een grijpstuiver door de grote landbouwondernemers ingehuurd.

Hier komen we aan bij de Gate van Mount Elgon National Park. Deze schildvulkaan loopt vanaf hier langzaam op naar 4200 m hoogte. De helling is zeer gering waardoor de top onzichtbaar is.

We staan voor de Gate maar het is intussen 16 uur. Over twee uur is het donker. Wat doen we? Het kost een extra dag om het Park te verkennen. Na rijp beraad keren we om. Jammer maar ons reisplan met een afspraak met ProDaCo in Kitale is heilig!

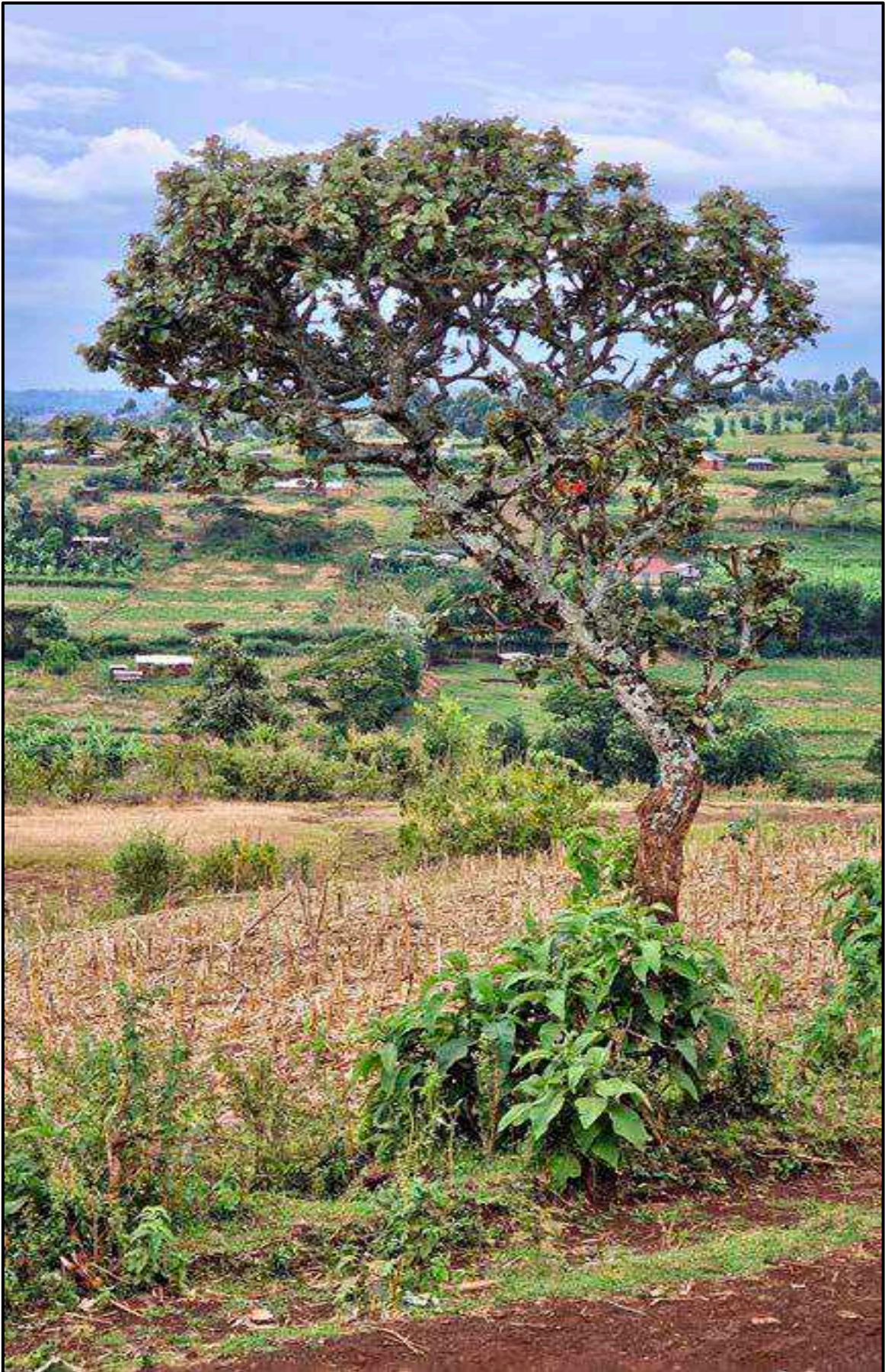

We rijden door een prachtig landschap dezelfde weg terug. Onderweg veel kinderen, scholieren die ondanks de armoede wel naar school kunnen.

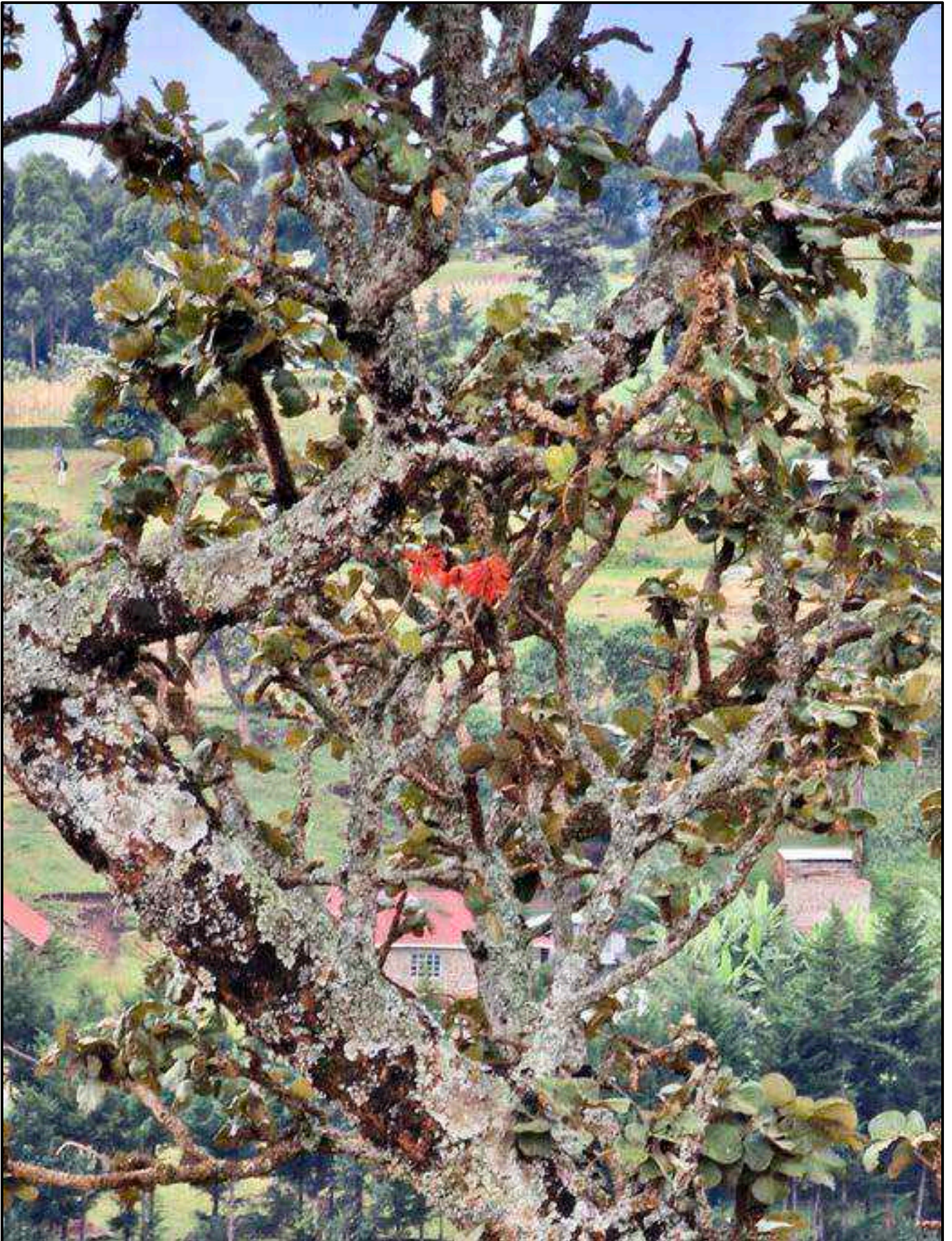

KIPANDA2GROW

Veel volwassenen wachten op hun kans het maisveld van de grote boer te mogen betreden om de achtergebleven kolven te rapen...

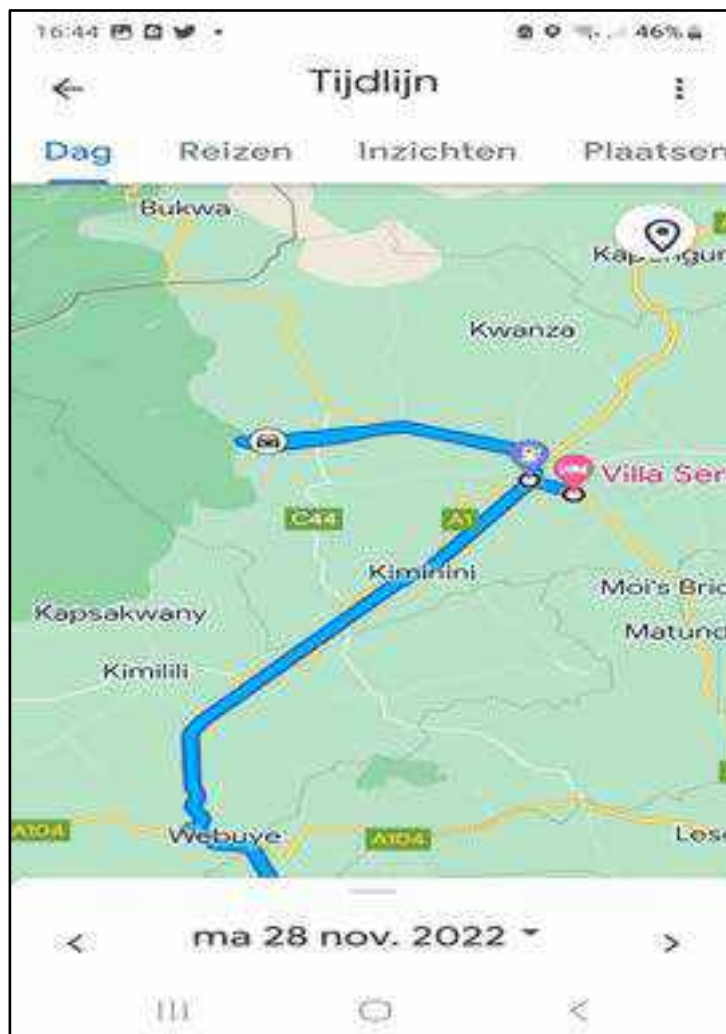

De lokale kleine veehouder aan het melken. Kinderen bedelen om een slok. Hij stuurt ze weg..

Toch overall blije gezichten. Zelfs met hongerige magen wordt er gelachen.

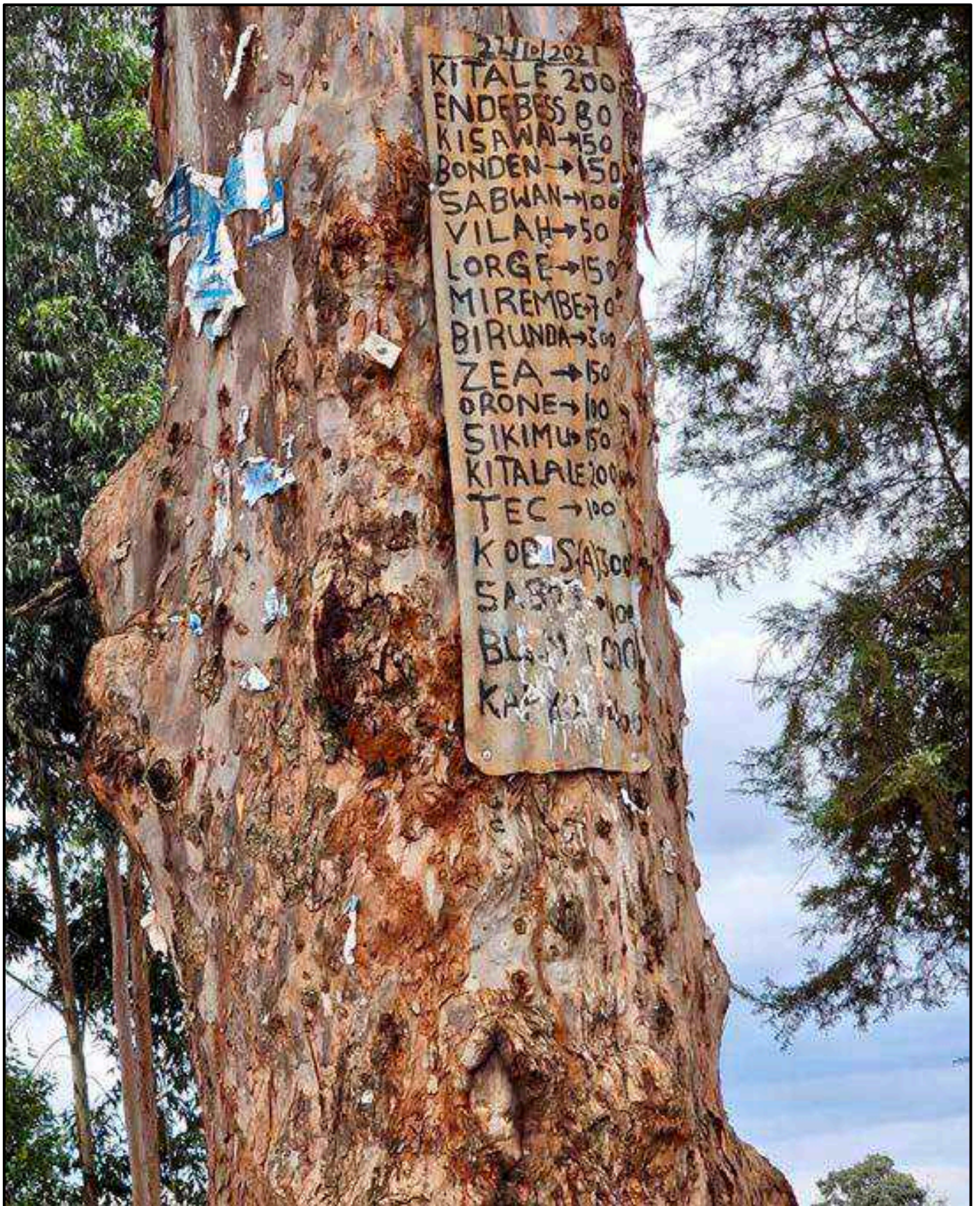

KIPANDA2GROW

Keniaanse ANWB-borden.

We hebben een kennismakingsgesprek met de Directie van ProDaCo in Kitale. We ontmoeten Matt Aghesa, directeur van ProDaCo (tweede van links) en Kennedy Khisa, zijn rechterhand.

Met hen hebben we een zeer boeiend en informatief gesprek over Dairytraining met de GAD-modules. Ze beschikken over veel ervaring als trainer en projectmanager. Ook gaan we in op de potentiële economische ontwikkeling van de veehouderij in Zuid-West-Kenya. Zie onder paragraaf Abossi meer over de Dairytraining door ProDaCo en hun visie op Effect en Impact ervan.

Later brengt ProDaco een offerte uit en we vergelijken die met die van ProDairy. Dan blijkt dat het verschil meer dan 50% bedraagt.... Hoe kan dat? We kennen in december het antwoord...

ZA. 10/12/2022 | Jan-April '23

Vergelijking ^{old} twee offertes
van Pro Dairy Co en Pro Dairy.

---

1 Kosten per uur/112daag
 KES 156.000 / 52 uur = KES 3.000 / uur = € 25 / uur; dus
 3x hoger ^{voor groepen} ~~uur tarief!~~

2 Begeleiding voor Mwan-
 gaza Farm = KES 79.800
 ↳ 79.800 / 5 = KES 26.600 / dag
 = KES 3325 / uur →
 € 27,7 / uur (voor 8 uur)

3 Graduation Ceremony. Matd (Kennedy) doen
 KES 29.260 voor 2 trainers 2 dagen voor Gwesi;
 ↳ KES 14.630 / ki. lolaag ^{8 uur} hie verschil van 1 dag!
 KES 1828,75 / uur = € 15,2 / uur (met transport)

4 Quote is exclusief vat- en verblijfskosten! End. VAT: 2.917.060 = € 24.309 =

5 Pro Dairy maakte haar eigen weehinvalking met 6 1/2 day training-modules, zonder follow-up!
 • Dag 6: Fin/Tarm inputs / Entrepreneurship
 • 1 dag: Church / Recaps + Eval.

PM: Follow-up: gebent door K2G!
 Offerte zonder VAT: KES 1.119.500
 = € 9329, = (= 33% van Pro Dairy)
 mid 2 per groepen.

PM: Earde. KES 7500 lolaag? identiek.
 hie wel 2 kamers / gr LPD doet slechts 1 1/2 gr

Pro Dairy volent Abasi - Kitale ^(VV) KES 10.000

PM: Follow-up: gebent door K2G!
 Offerte zonder VAT: KES 1.119.500
 = € 9329, = (= 33% van Pro Dairy)
 mid 2 per groepen.

PM: meer 19 weken met 19 weken training
 ↳ 18 gr x 20 = 360 + 330!
 3 dagen PDTC
 1 dag Graduation.

Onze eerste ruwe offerte-check in Kisumu.

Op weg naar Kakamega-Forest rijden we al door enkele plukken van dat regenwoud.

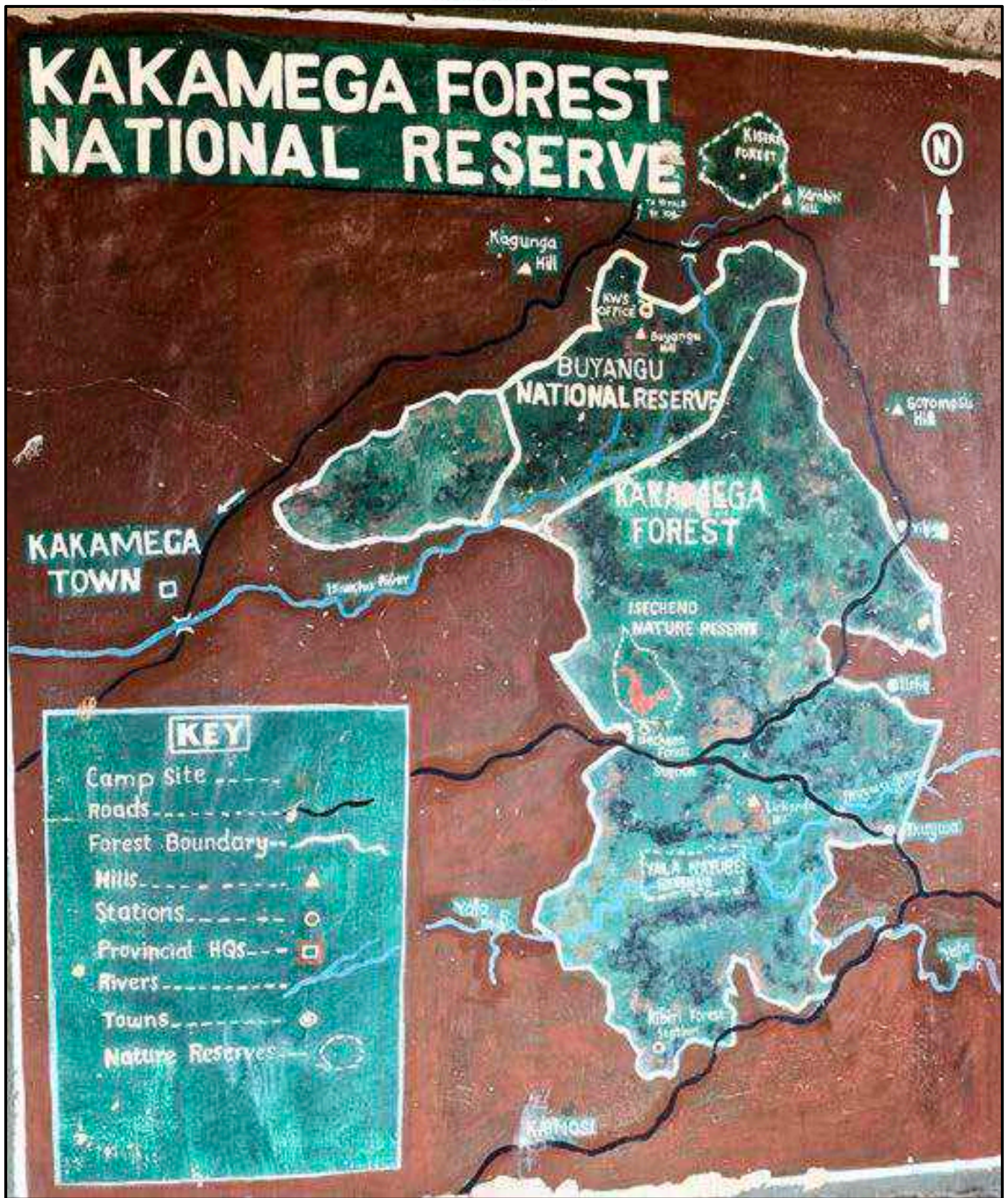

Bij de ingang van het Park bekijken we de opties die we hebben.

Kakamega Forest is het laatste grote overgebleven stuk tropisch regenwoud in Kenia. Gids Solomon is bereid om ons voor € 20 twee uur per auto ren te voet rond te leiden. Dat gaan we doen!

ISIUKHU RIVER TRAIL 'A' + 'B'

– 11.7 KM

Deepest and longest trail into the reserve. This trail passing along Isiukhu river with fresh moisture.

Glades – secondary vegetation and old secondary forest – Isiukhu river – Long-tailed Cormorants – Hammerkop – Vipers – Blue Monkey – Red-tailed Monkey – Blue-headed Bee-eater – some endangered medicinal plants.

ISIUKHU FALLS TRAIL from Canteen – 2.4 KM

Forest glade – secondary vegetation – termite mounds – White-spotted Flufftail – at the falls: Jameson's Wattle-eye – Chestnut Wattle-eye – antelopes of different kinds e.g. Bushbuck and Blue Duiker – freshwater crabs.

Forest Flora

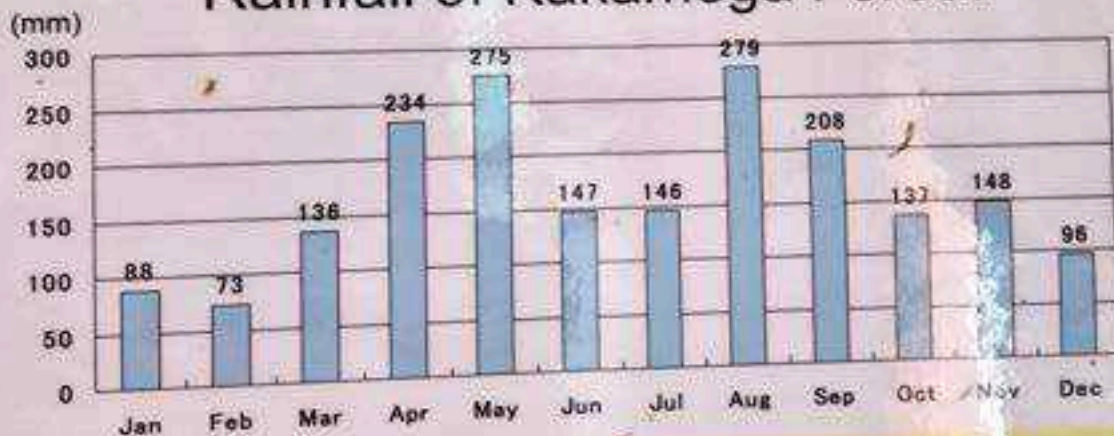
Making a total of 380 different plant species in this small area.

Including more than 120 species of tree have been recorded. And two being endemic species and a further 78 species having a larger distributional range but being restricted within Kenya.

Almost 90 dicotyledenous herbs and 80 monocotyledenous herbs of which 60 are orchids. (9 of which are only found here) And a further 62 species of fern.

Also more than 70% of all plant species are of minor or major medical importance.

Rainfall of Kakamega Forest

The climate of Kakamega Forest is a typical representative of the tropical rainforest. It is characterized by a humid diurnal climate, without arid periods or frost.

The average annual precipitation 1,915mm. The months of December, January and February receive, on average, less than 100mm and can be regarded as a dry season.

The average annual temperature is 18.7°C while the dry season is generally warmer than the months with the most precipitation.

De biodiversiteit in Kakamega Forest is hoog.

KIPANDA2GROW

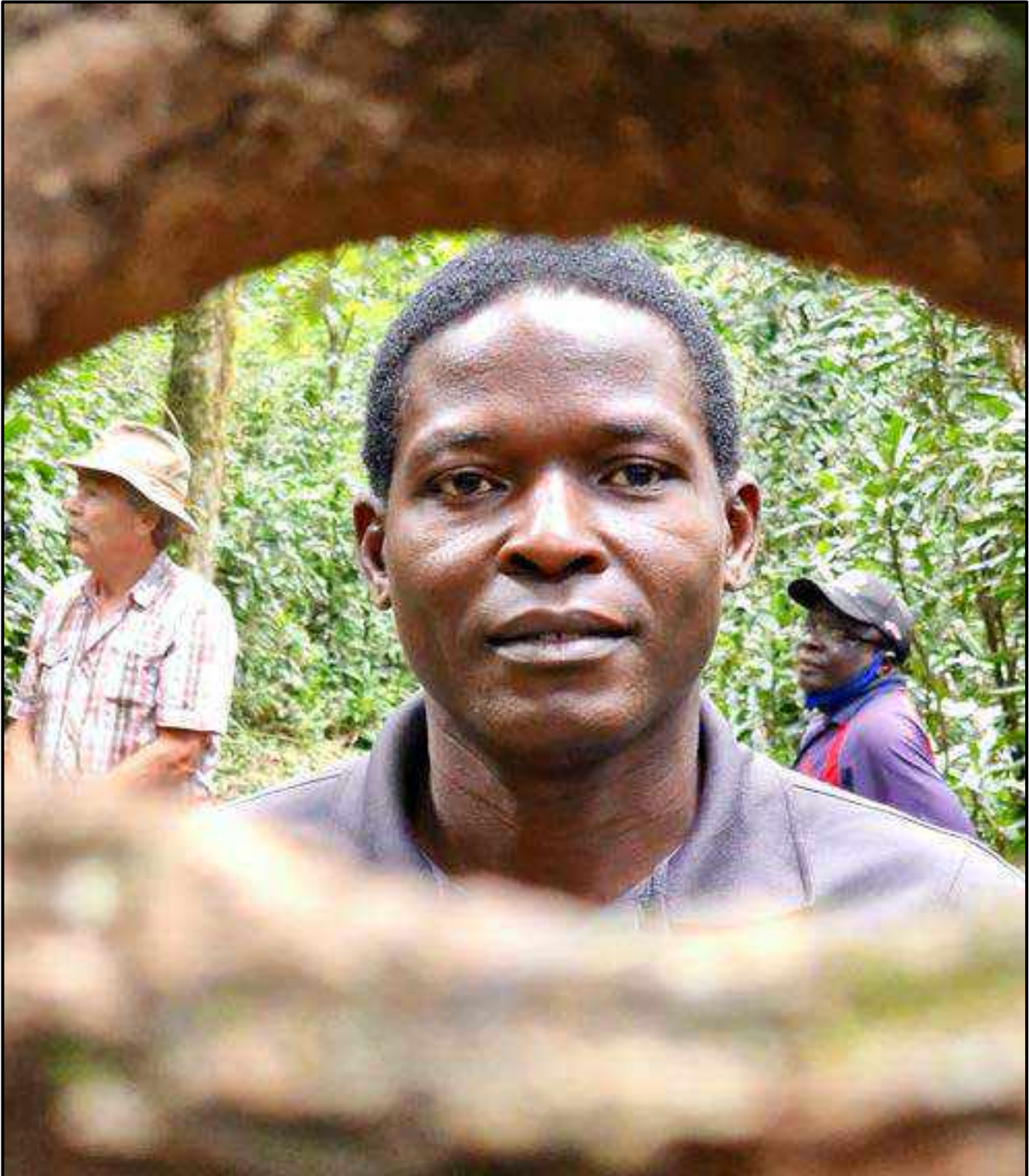

Er is een grote interactie tussen de diverse planten. Veel “vrienden” nestelen zich op de grote woudreuzen.

Michael is ook onder de indruk van “zijn” Forest. Hij geniet van de bevlogen rondleiding door Solomon. We beseffen dat dit laatste stuk regenwoud in Kenia beschermd moet blijven ondanks de enorme bevolkingsdruk (van 45 mio naar 90 mio?) en haar toenemende vraag naar voedsel.

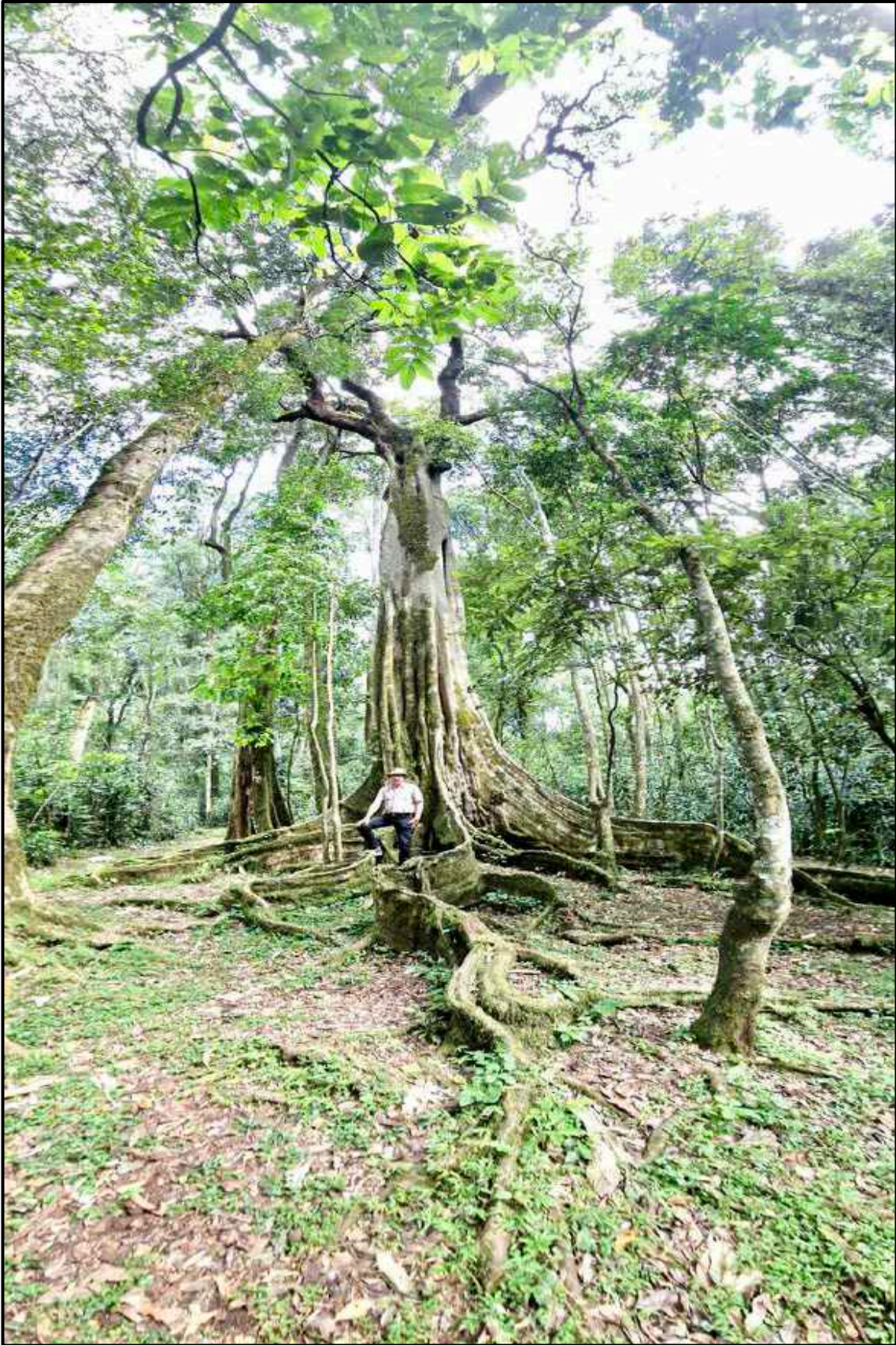

Deze Ficus-boom wortelt ook over de grond met vervolgens neerwaartse zijwortels de grond in. Levert stevige verankering!! Indrukwekkend.

**Zo zie je nog beter hoe indrukwekkend dik die wortels zijn. Hebben ze ook 500 jaar voor
genomen om zich zo te ontwikkelen!**

Er valt hier ca. 2000 mm water per jaar. Dat is bijna driemaal de regenval van Nederland.

Een detail van de boomstam van de Ficusboom. Allerlei andere planten vergroeien met haar stam.

Verschillende woudreuzen zijn toch gesneuveld. Ze leveren langzaam weer terug aan hun ecosysteem.

KIPANDA2GROW

Hier staan we ca. 5 km verderop in het Forest op een heuvelachtige outcrop van rotsachtige onderlagen. De bomen zijn hier klein en kunnen alleen oppervlakkig wortelen.

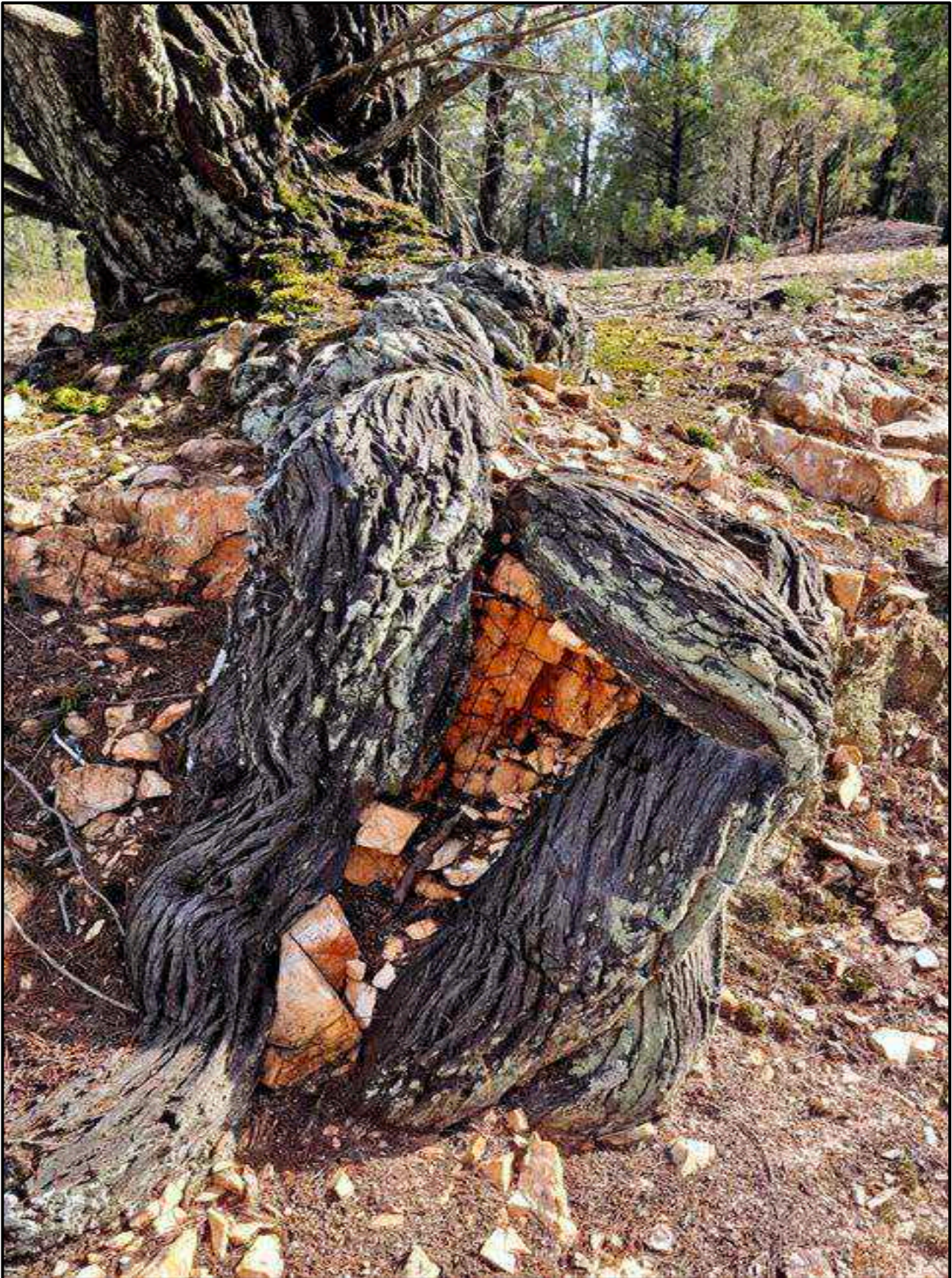
Vanaf de outcrop hebben we een prachtig overzicht over een deel van het Kakamega Forest.

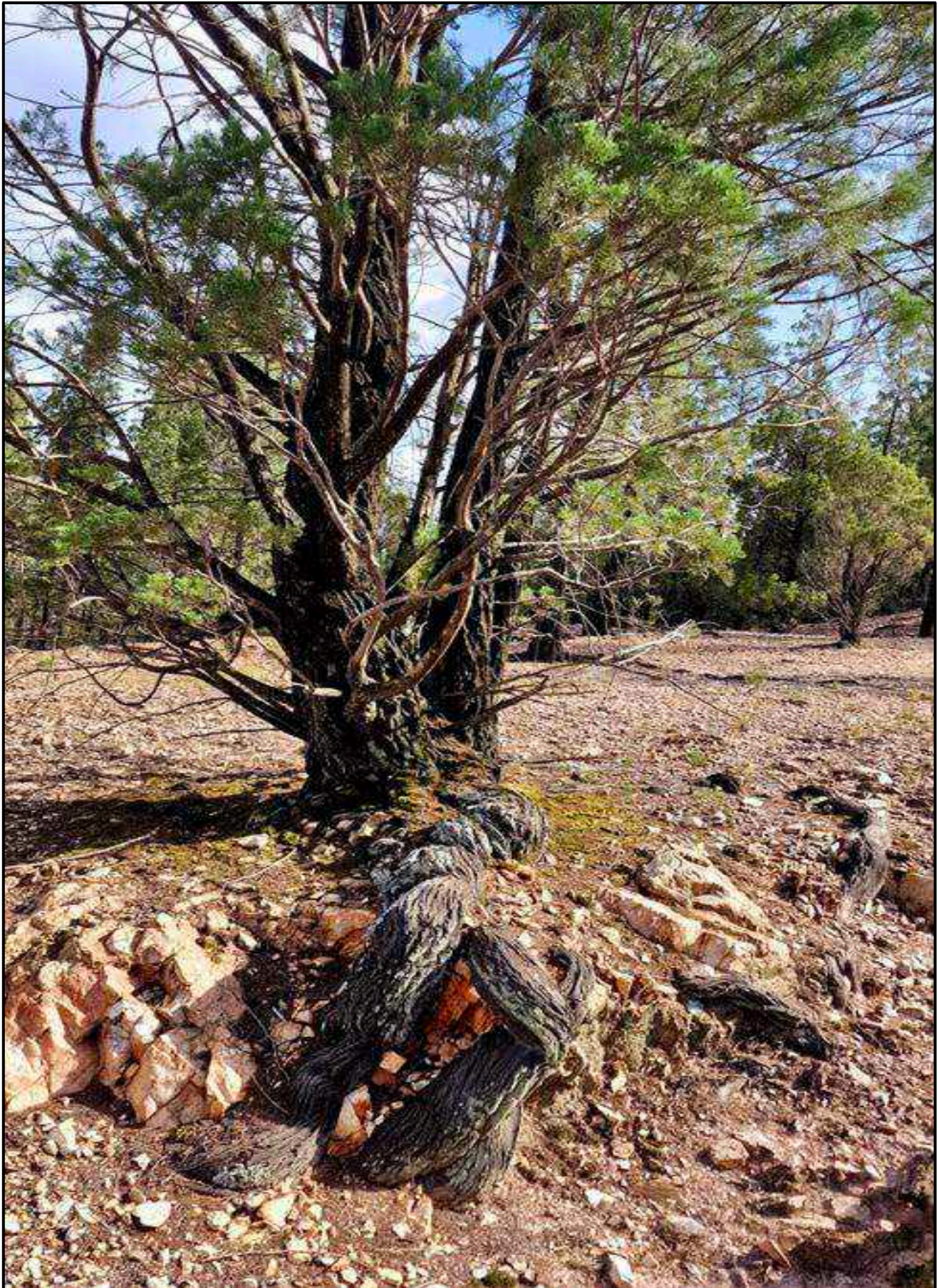

Als het niet kan zoals het (normaal) moet, moet het maar zoals het kan....

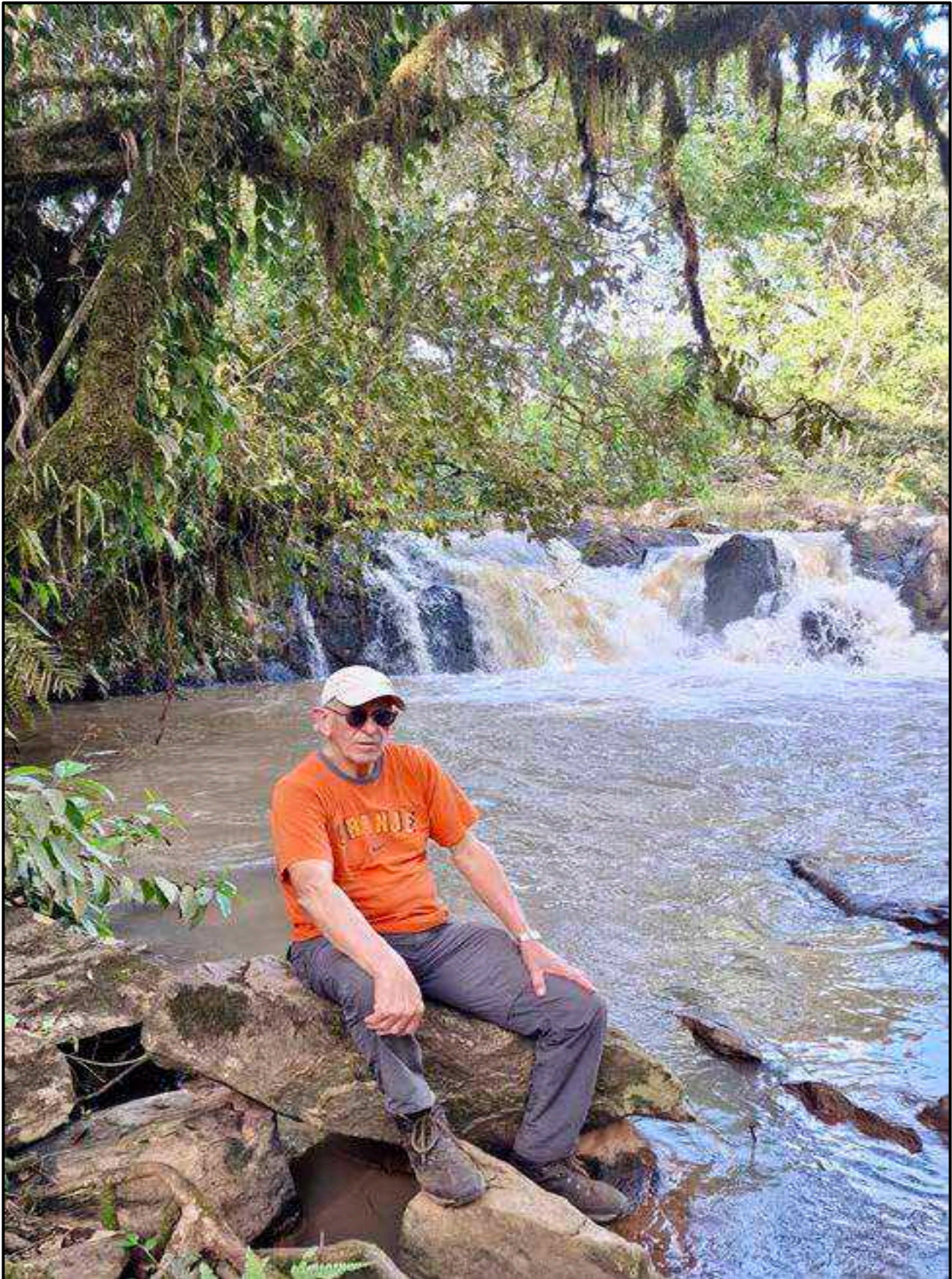

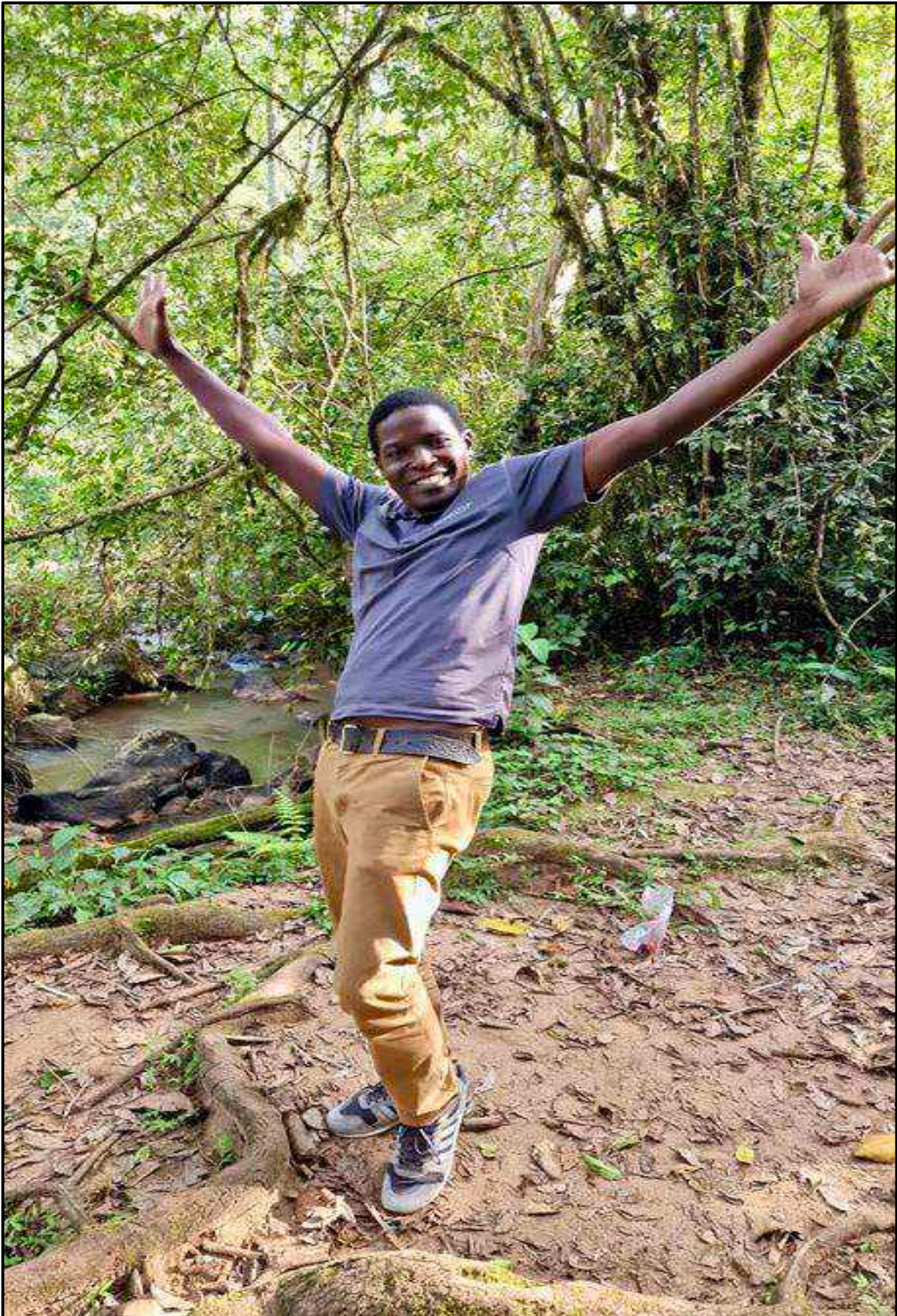

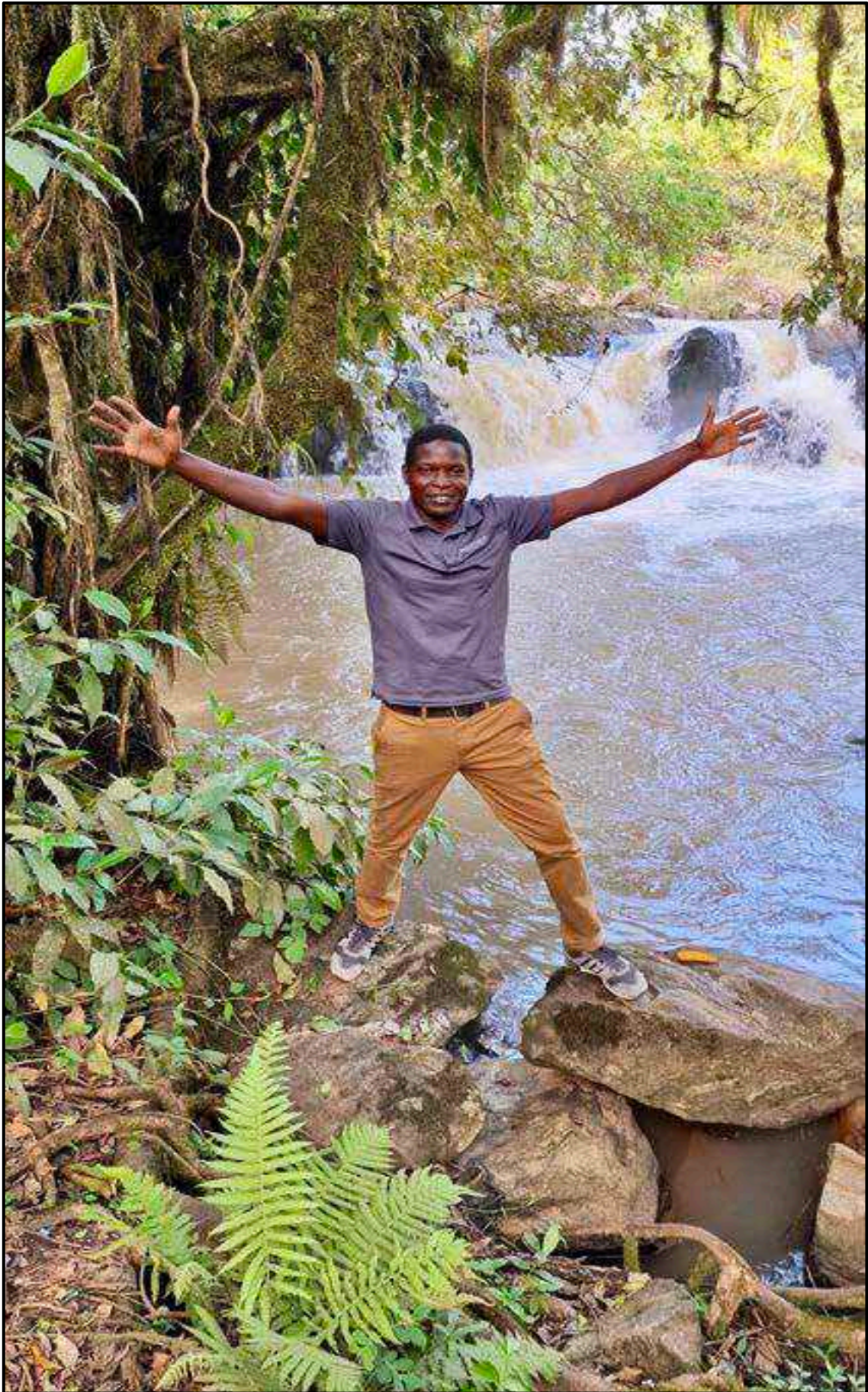

Isiukhu Falls is niet spectaculair hoog maar adembenemend door zijn prachtige setting.

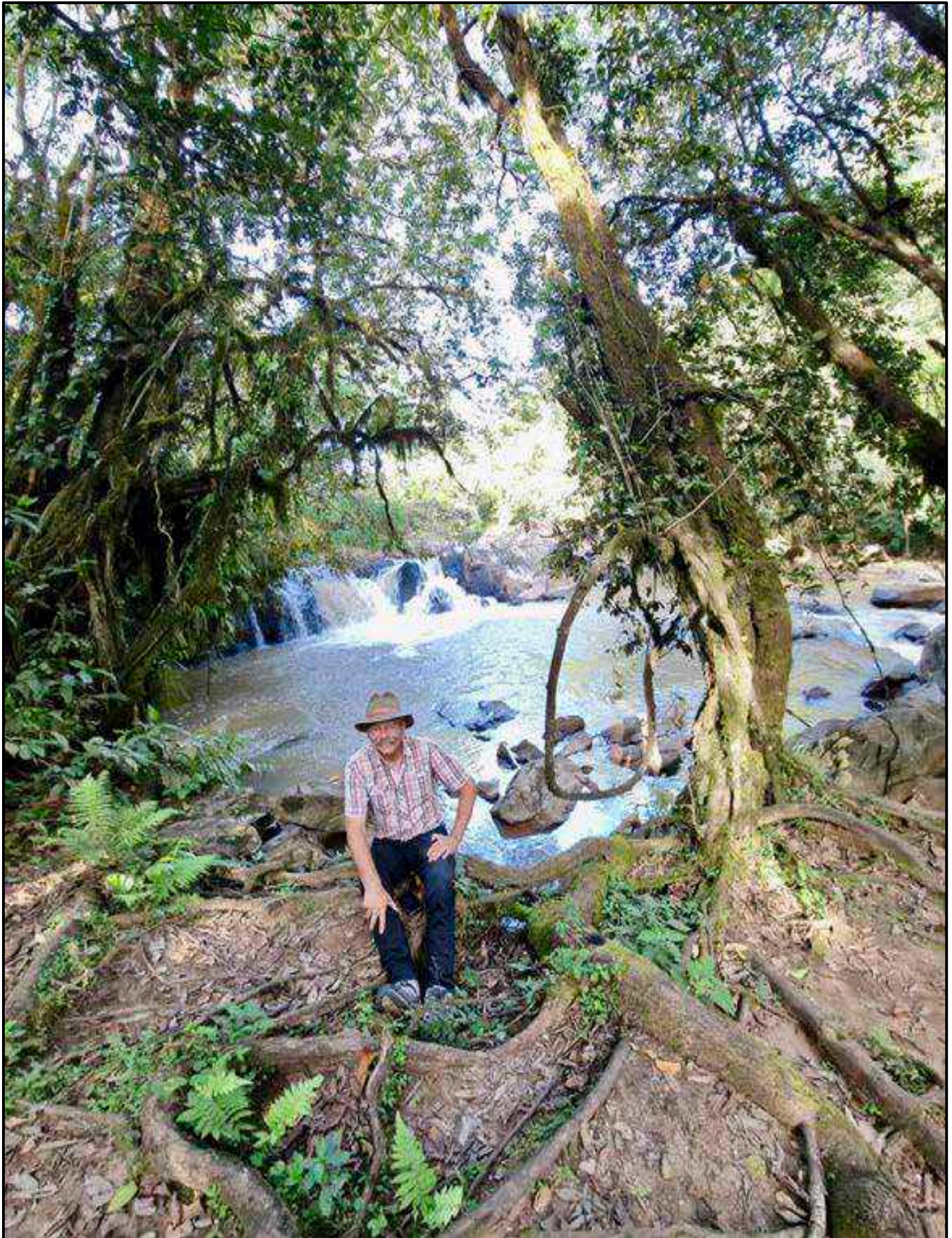

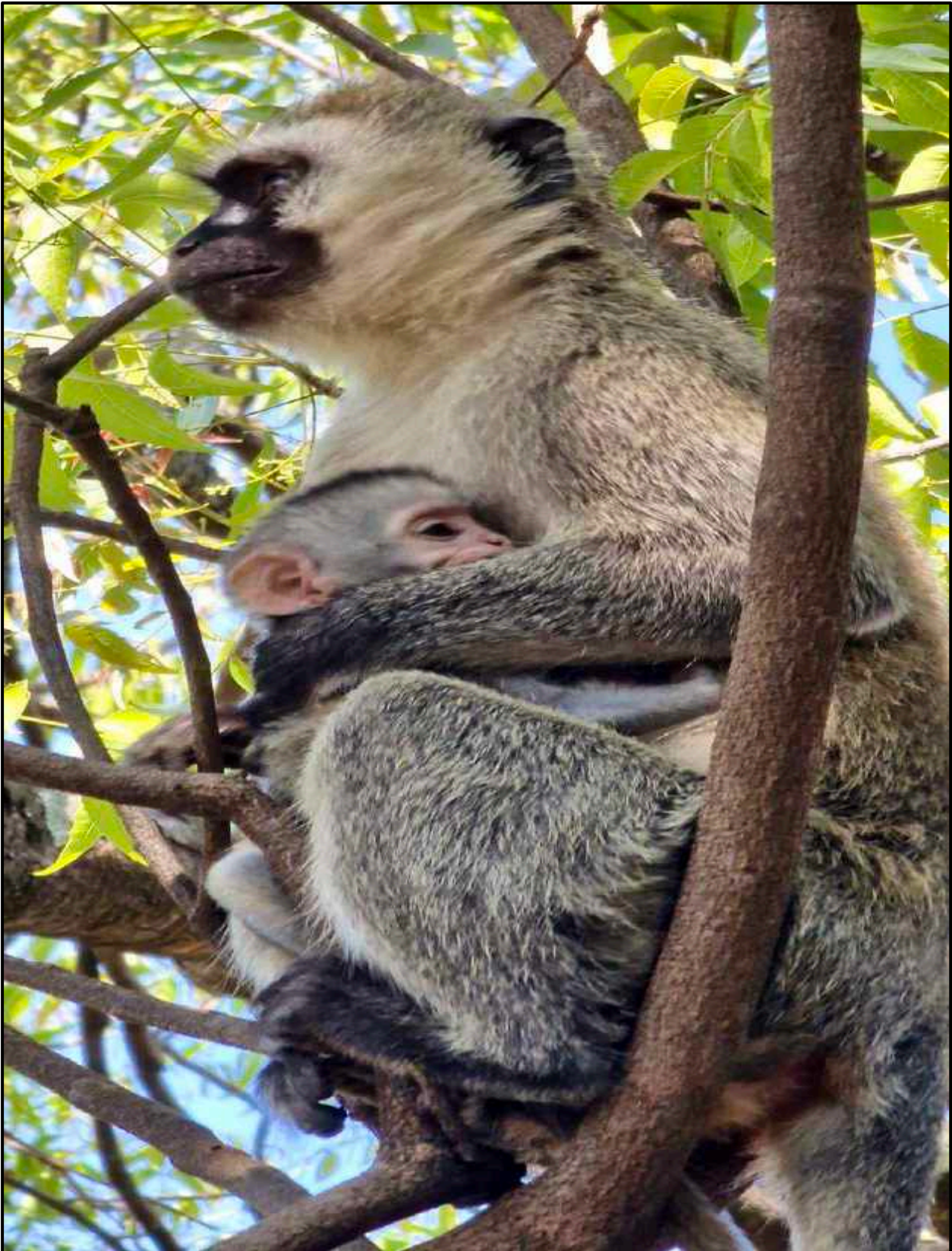
KIPANDA2GROW

Terug in onze B&B in Kisumu waar we de ochtend gebruiken om in de tuin onze plannen voor de Dairytraining in Abossi uit te werken. We worden begeleid door de apen in de prachtige tuin.

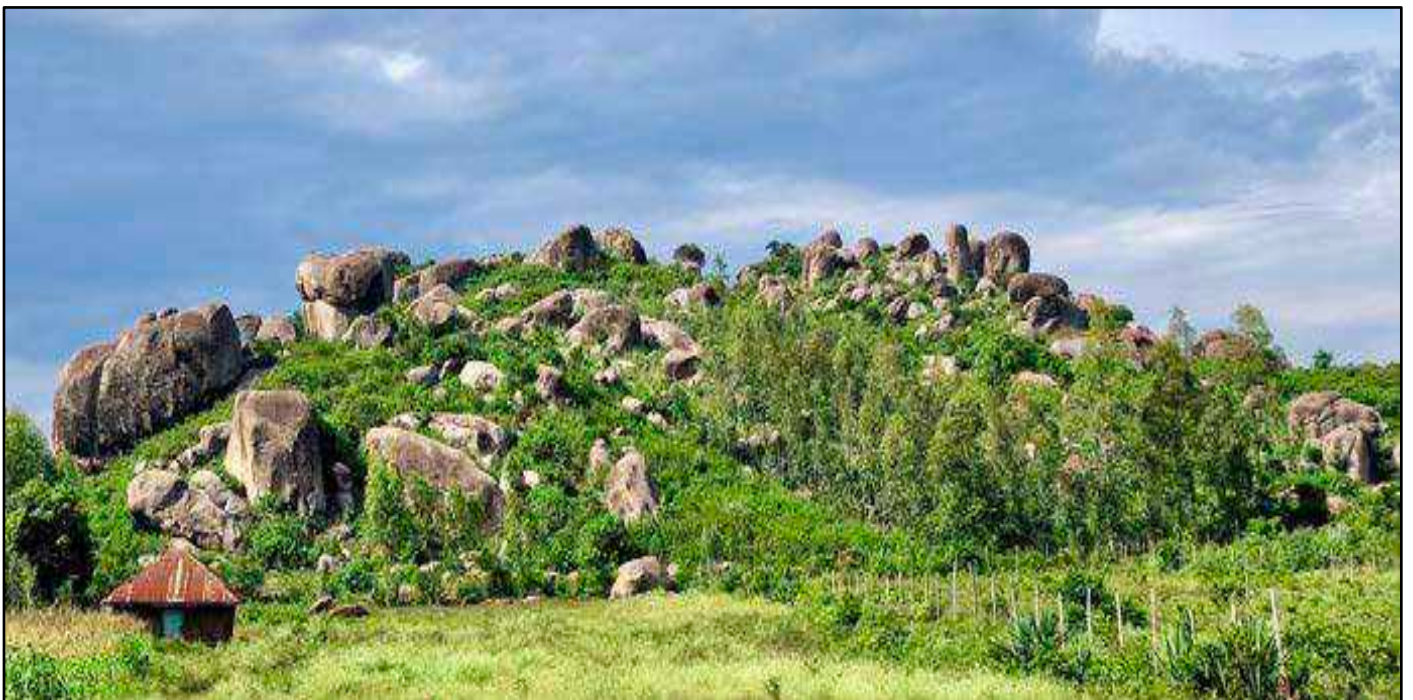

Na de werk-ochtend gaan we naar Kit Mikayi, cultureel erfgoed van de Luo's, de stam van Michael. Speciale rotsformaties.

Hier worden de specifieke rotsblokken voor reclame gebruikt.

De toegangsweg naar Kit Mikayi

We mogen eerst afrekenen bij de receptie. Michael is op bekend terrein...

KIT MIKAYI SHRINE CULTURAL GROUP

595

P. O. BOX 256 KOMBEWA

Contact: 0726 627 410

OFFICIAL RECEIPT

No.

Date... 30/11/2022

RECEIVED from... John

The sum of Kenya Shillings... Five hundred

Shillings... only

Being payment of... four

Kshs 500/=
Cash/Cheque

With Thanks

EH
For: Kit Mikayi Shrine Cultural Group

500/=

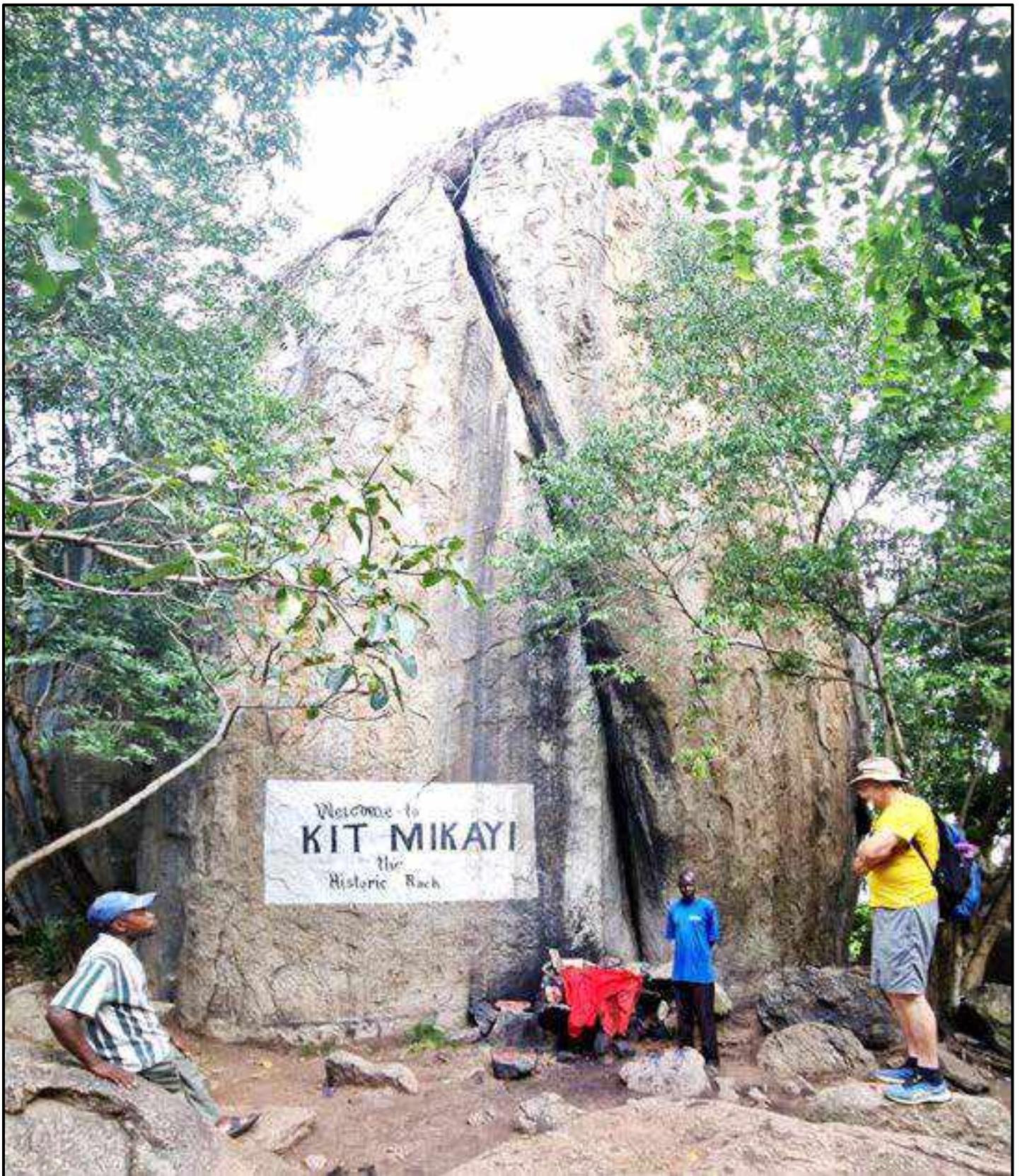
Eerst een kleine rondgang langs de vroegere gebruiksvoorwerpen.

Jan is nu een echte Luo.

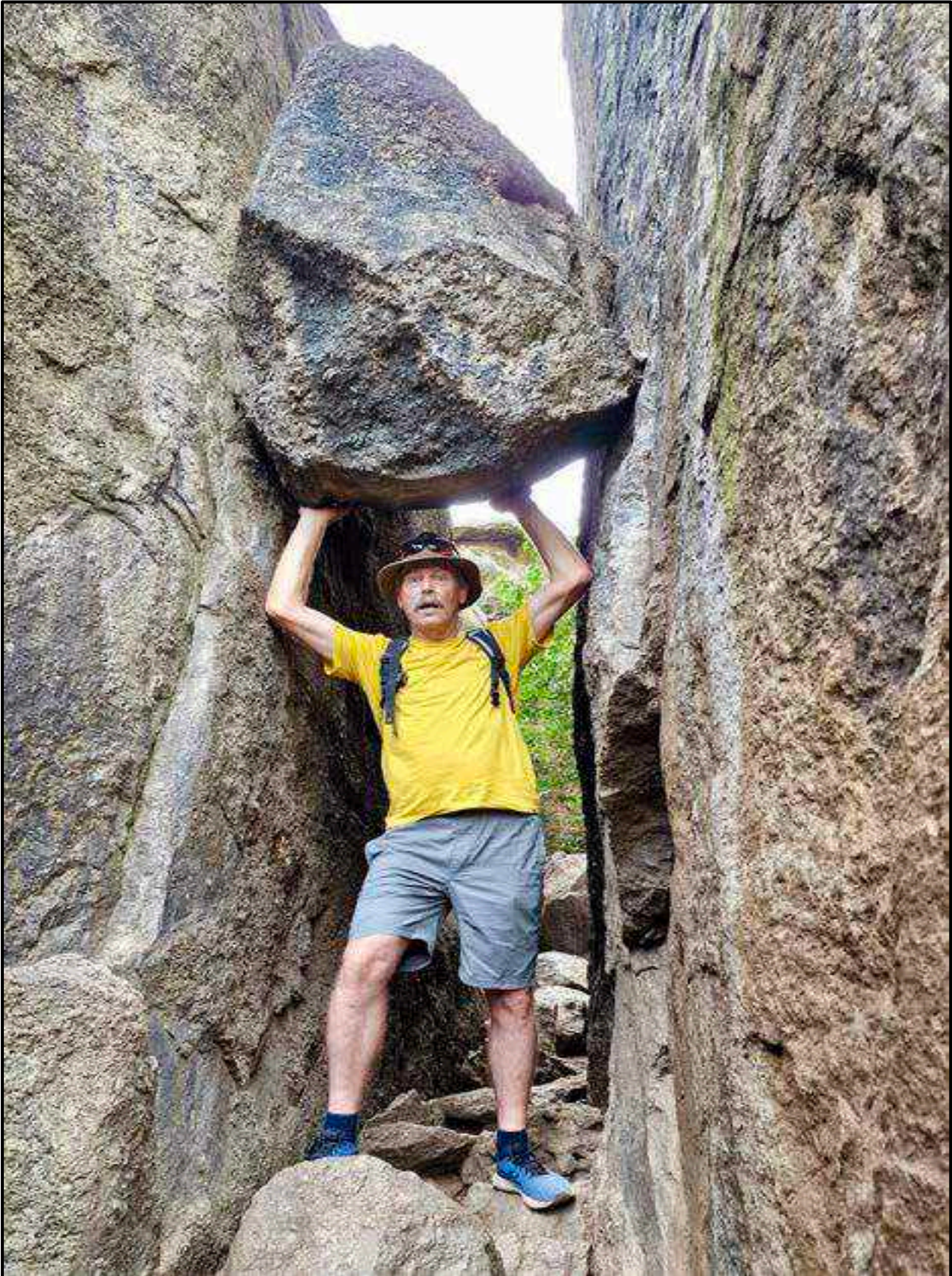
Het ontvangstcomité voor onze klim-rondgang over de heilige rotsformatie. Geologen zijn er nog steeds niet uit hoe deze rotsen hebben kunnen ontstaan. In ieder geval product van zeer speciale afzettingen en hun verweringsprocessen.

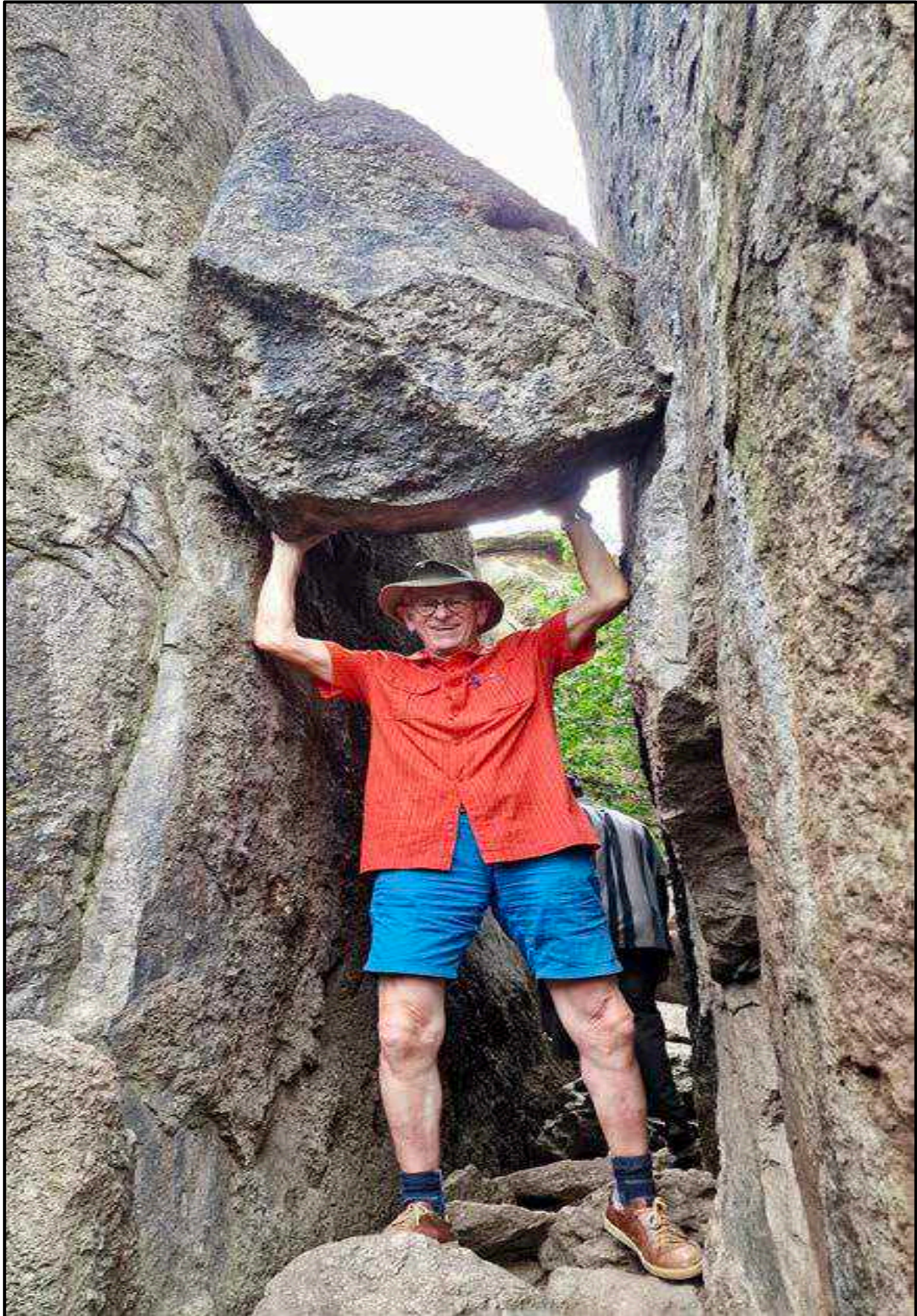
We staan klaar voor onze rondleiding door de twee gidsen. Aan het einde wachten ons zang en dans...

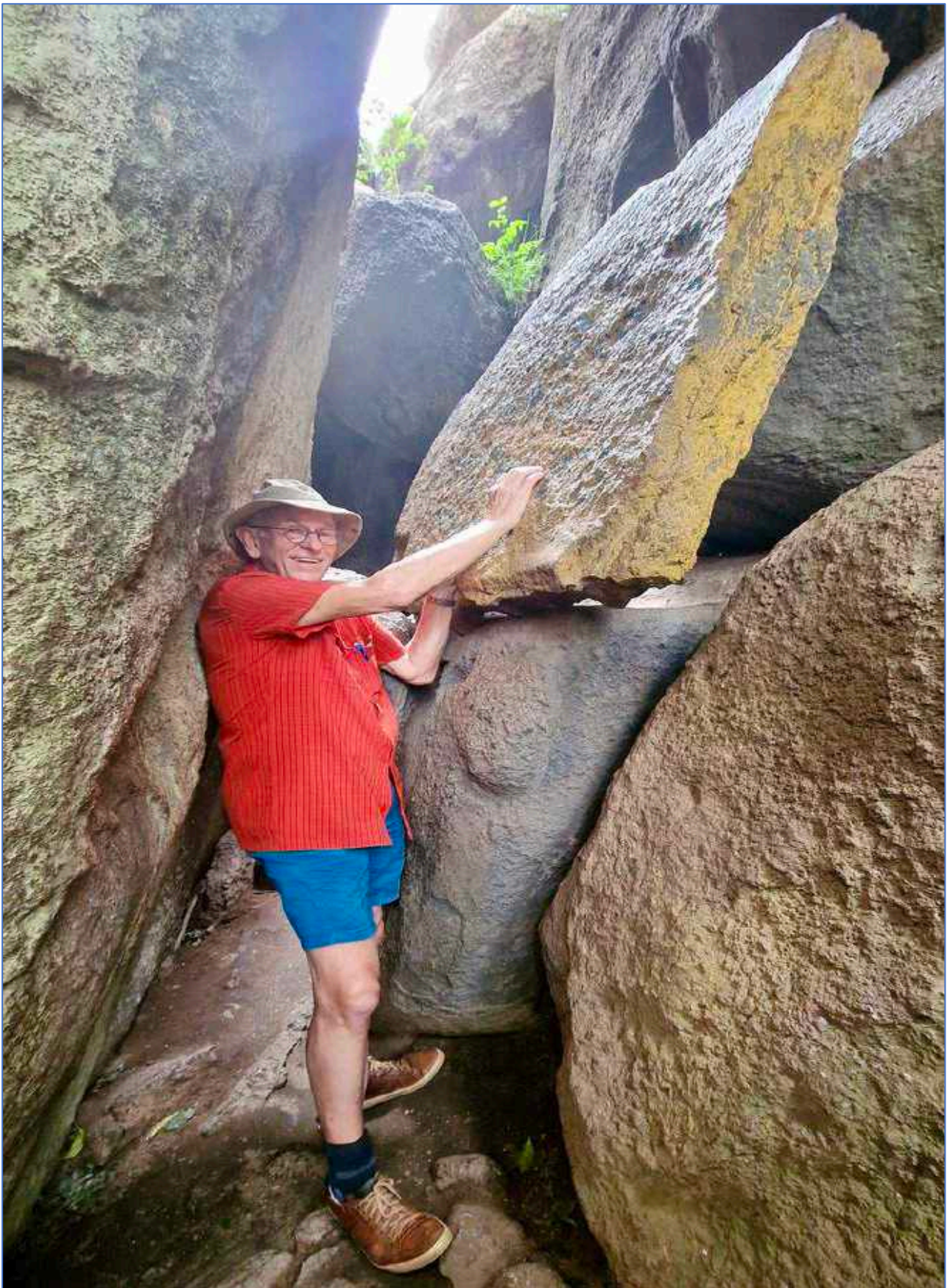
Jan heeft na 5 weken trekken door Kenia een ontzettende (veer)kracht opgebouwd.

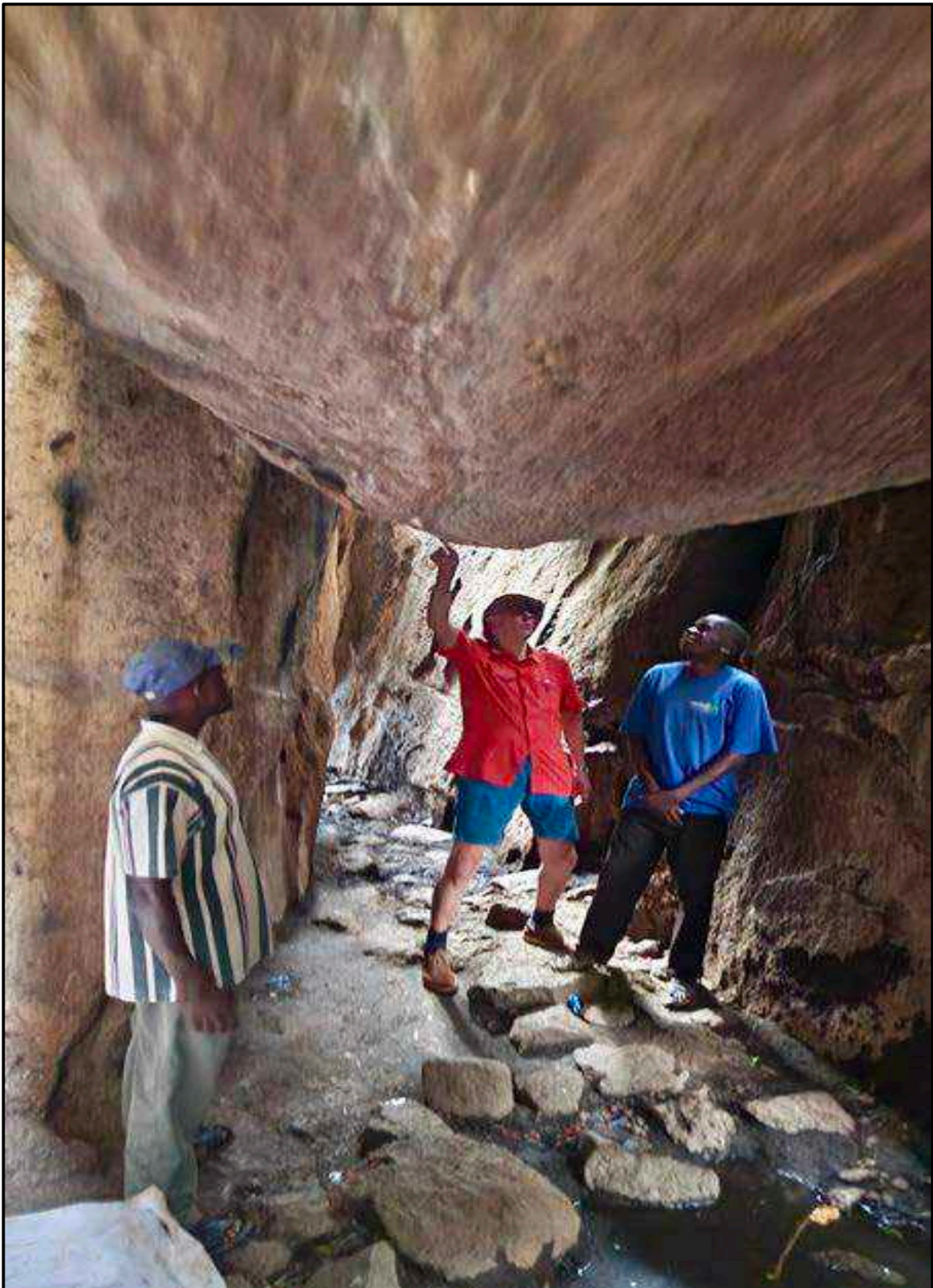
Nadat Jan de steen heeft teruggelegd is het Henks beurt.

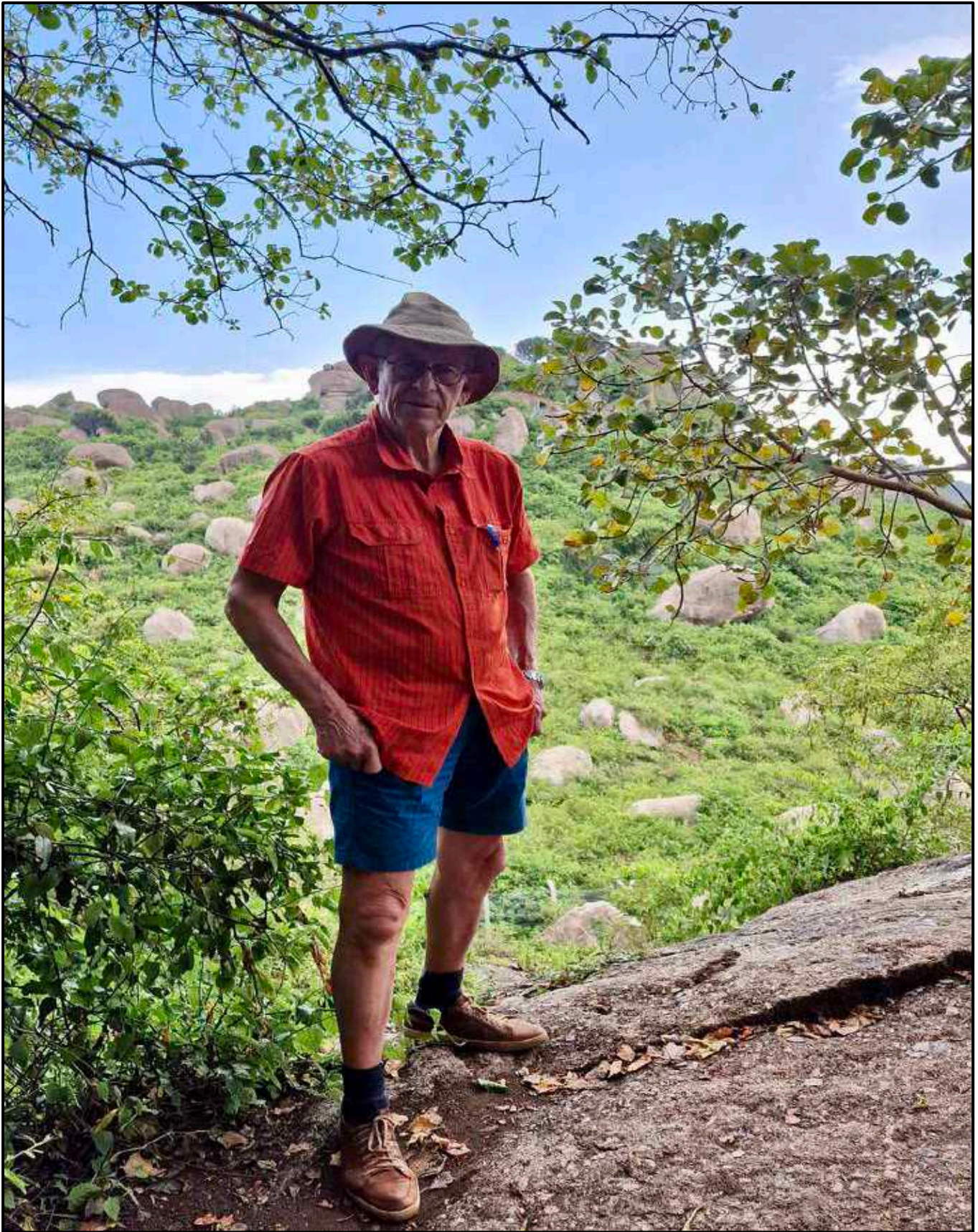
Hier worden de 10 geboden voor duurzame ontwikkeling geschreven.

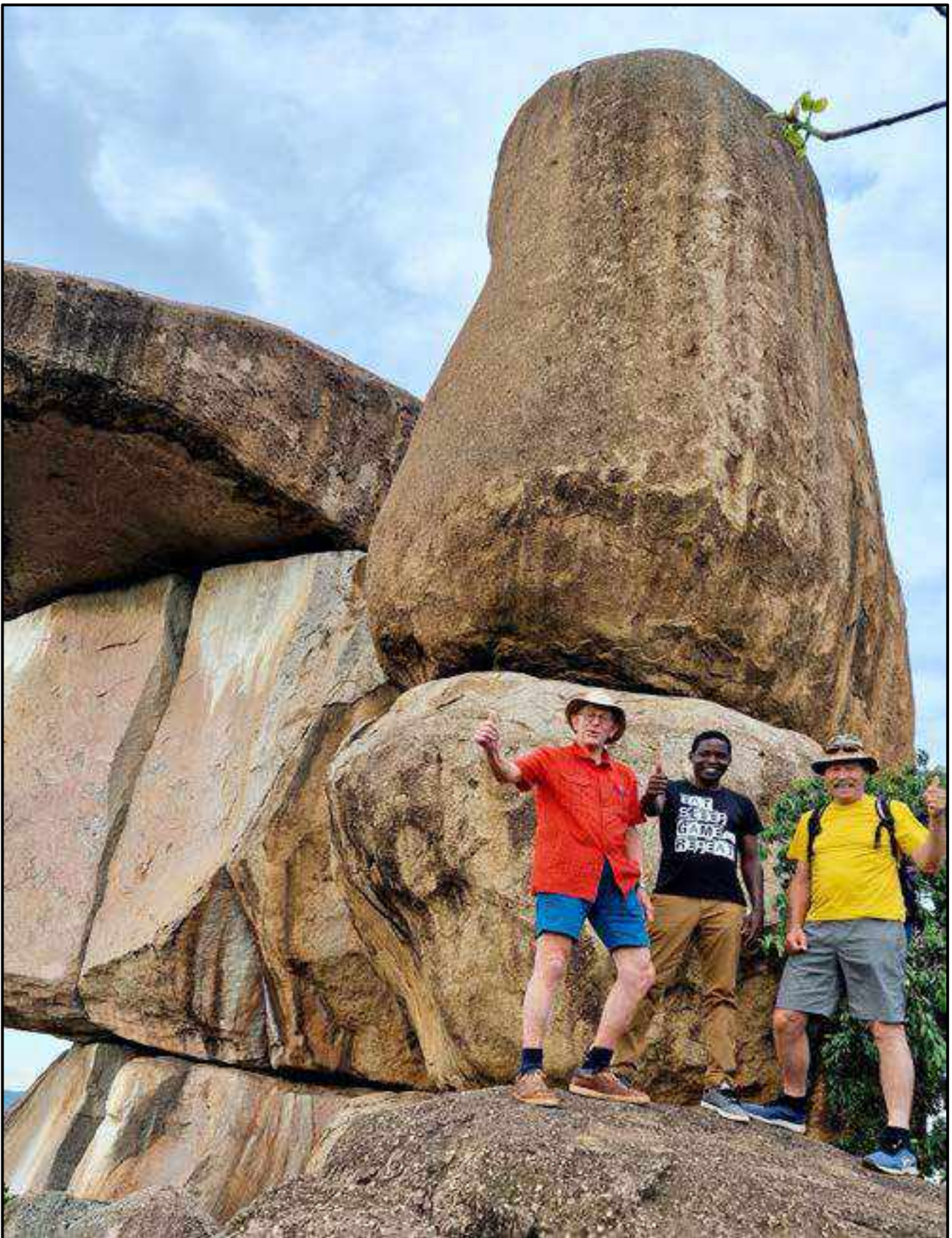

Wanneer zakt hij verder door? Wiens werk is dit? Donkere reuzen?

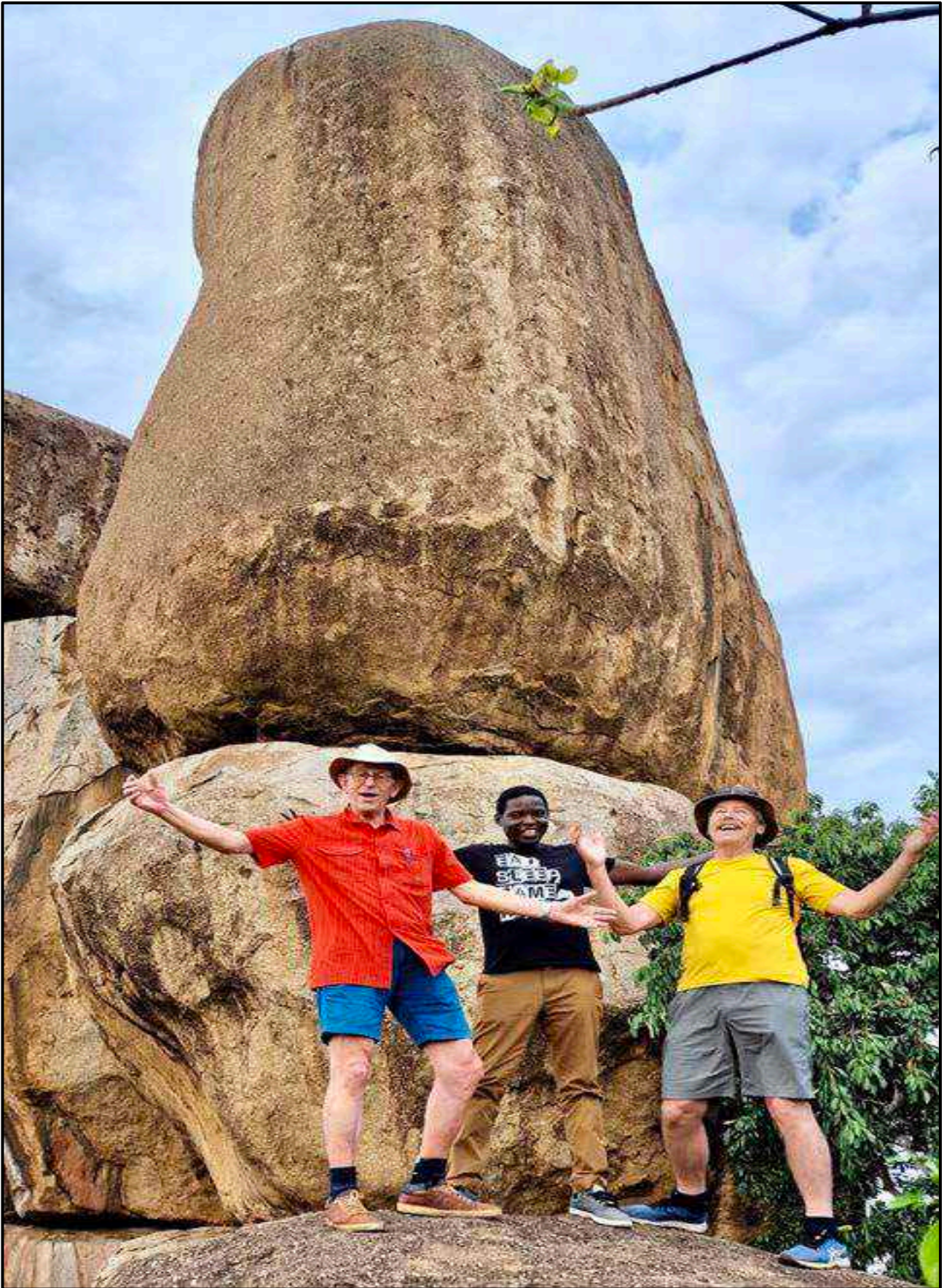

Kan de natuur zelfs dit creëren?

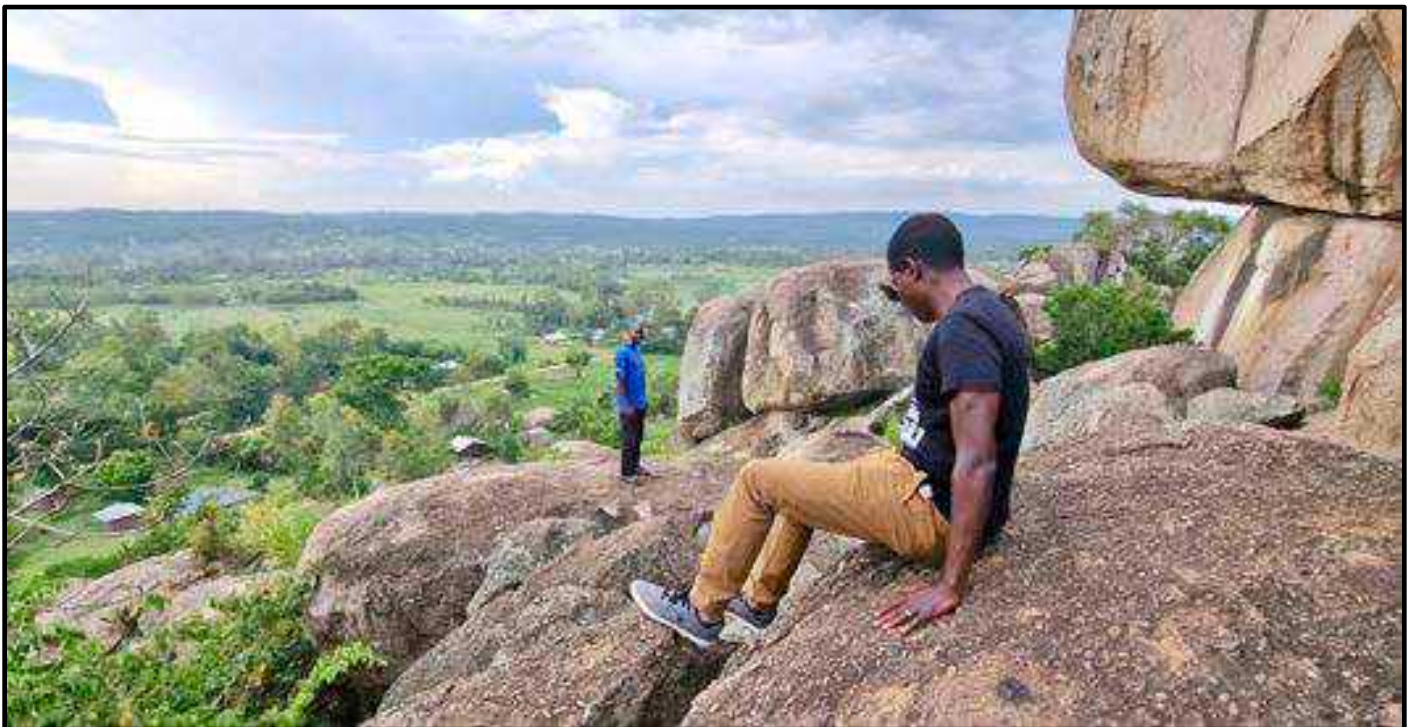

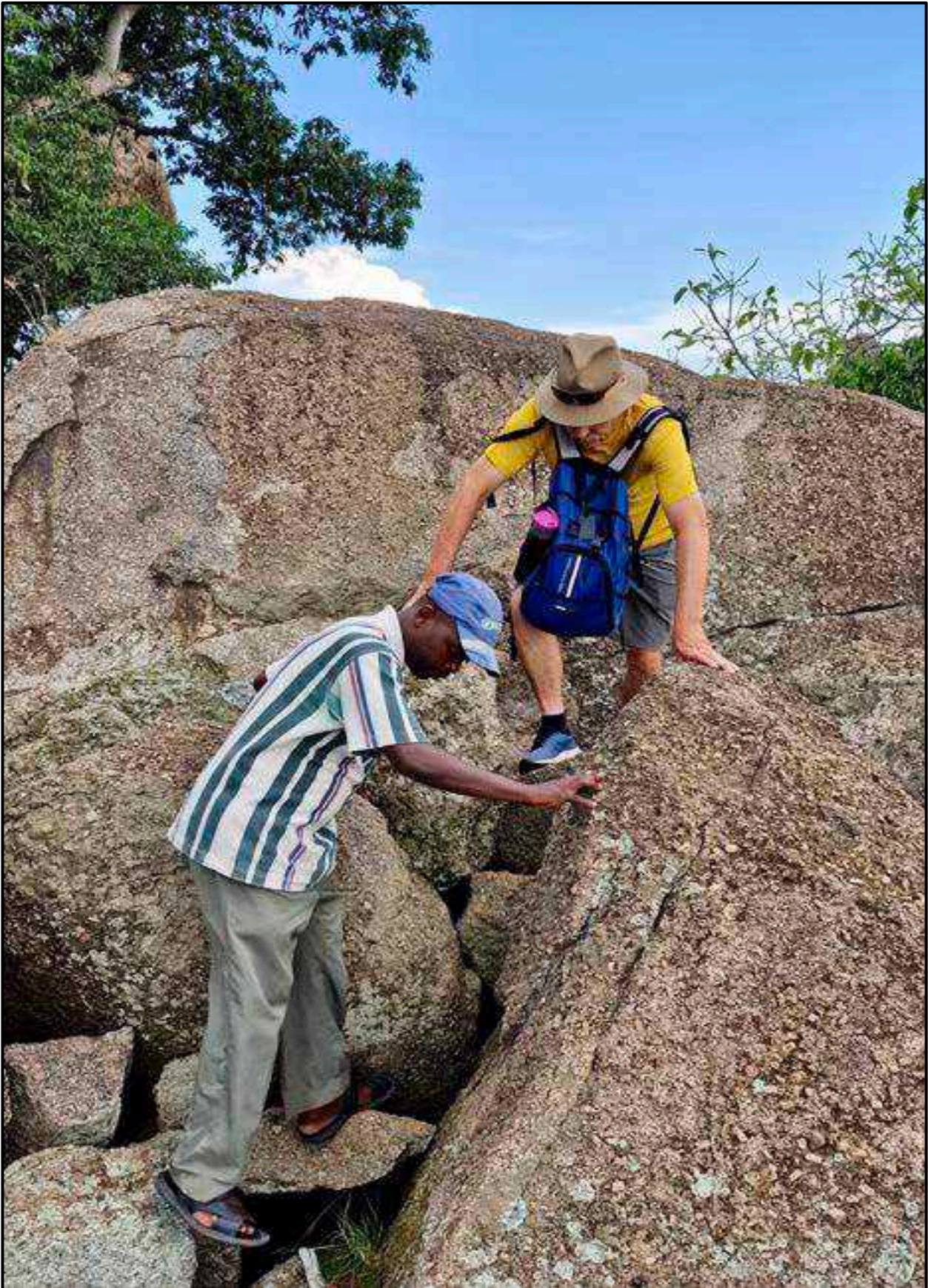

Uitzicht over een speciaal landschap. Vroeger kwamen ongetwijfeld de goden uit de bus als createurs.

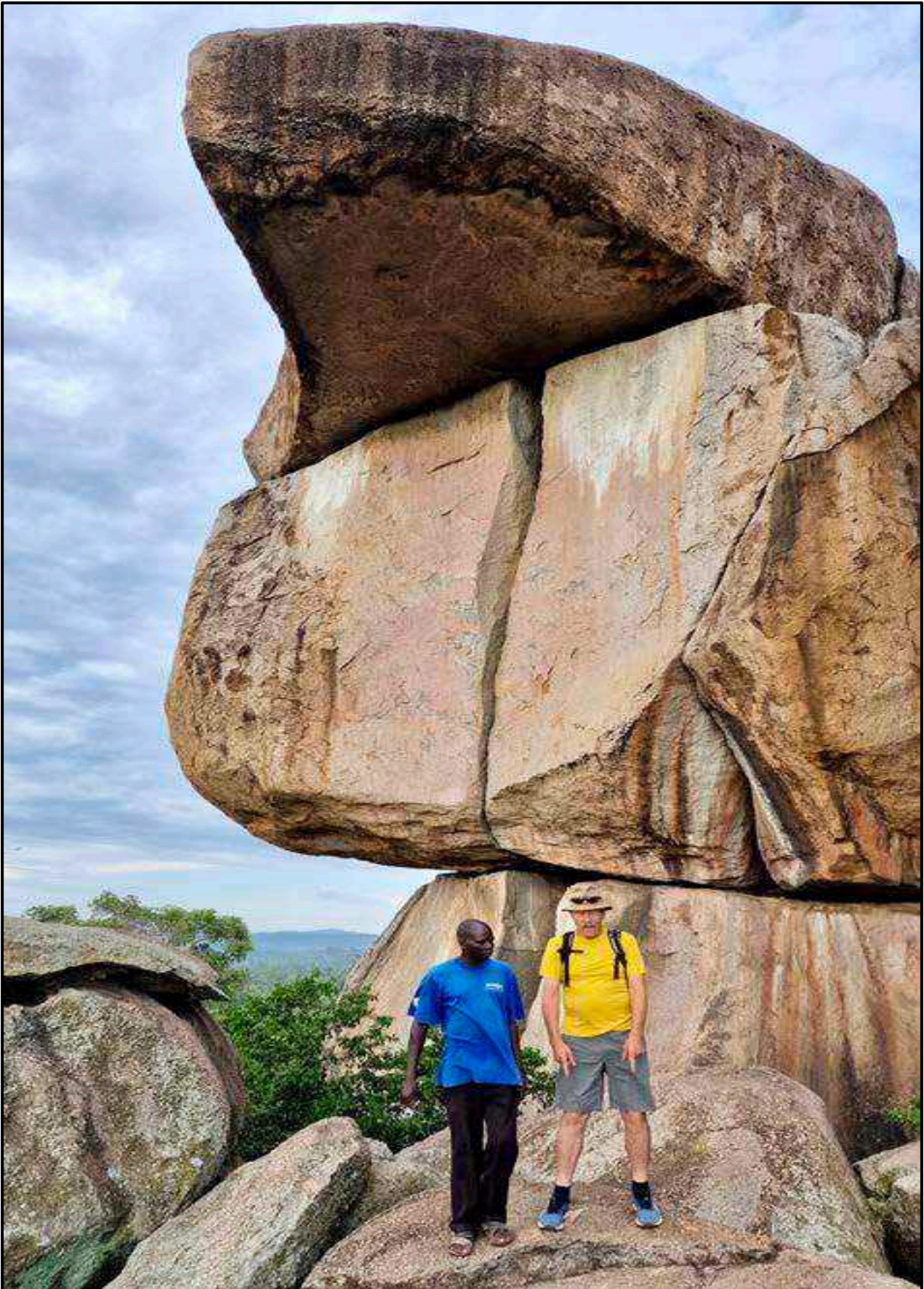
Waarschijnlijk vormen deze rotsblokken het restant van diverse verweringscycli. Daarbij speelt hun hardheid/verweringsresistentie, een belangrijke rol.

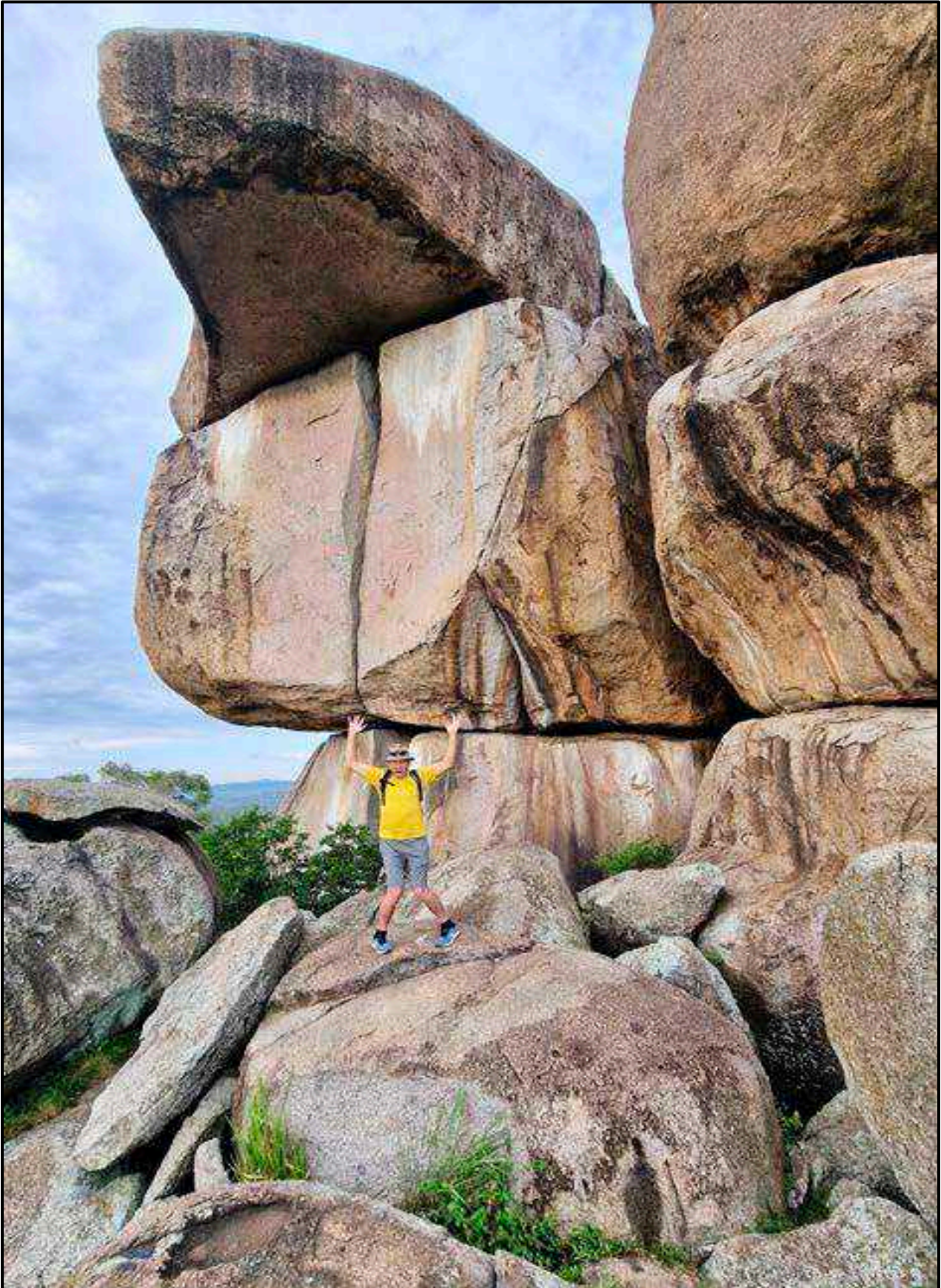

Eigenlijk heb je hier speciaal schoeisel nodig. Nu vangen onze gidsen ons op...

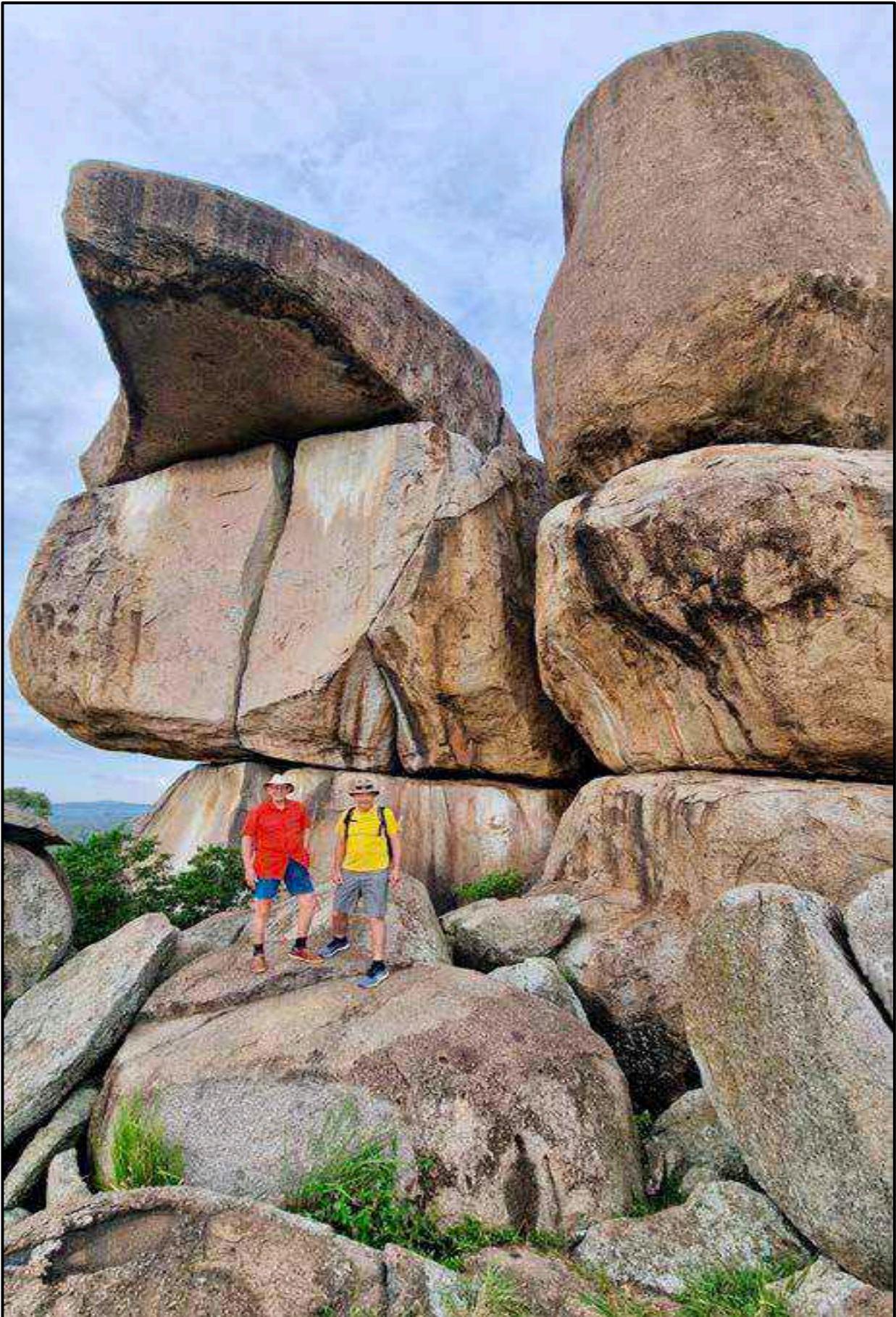

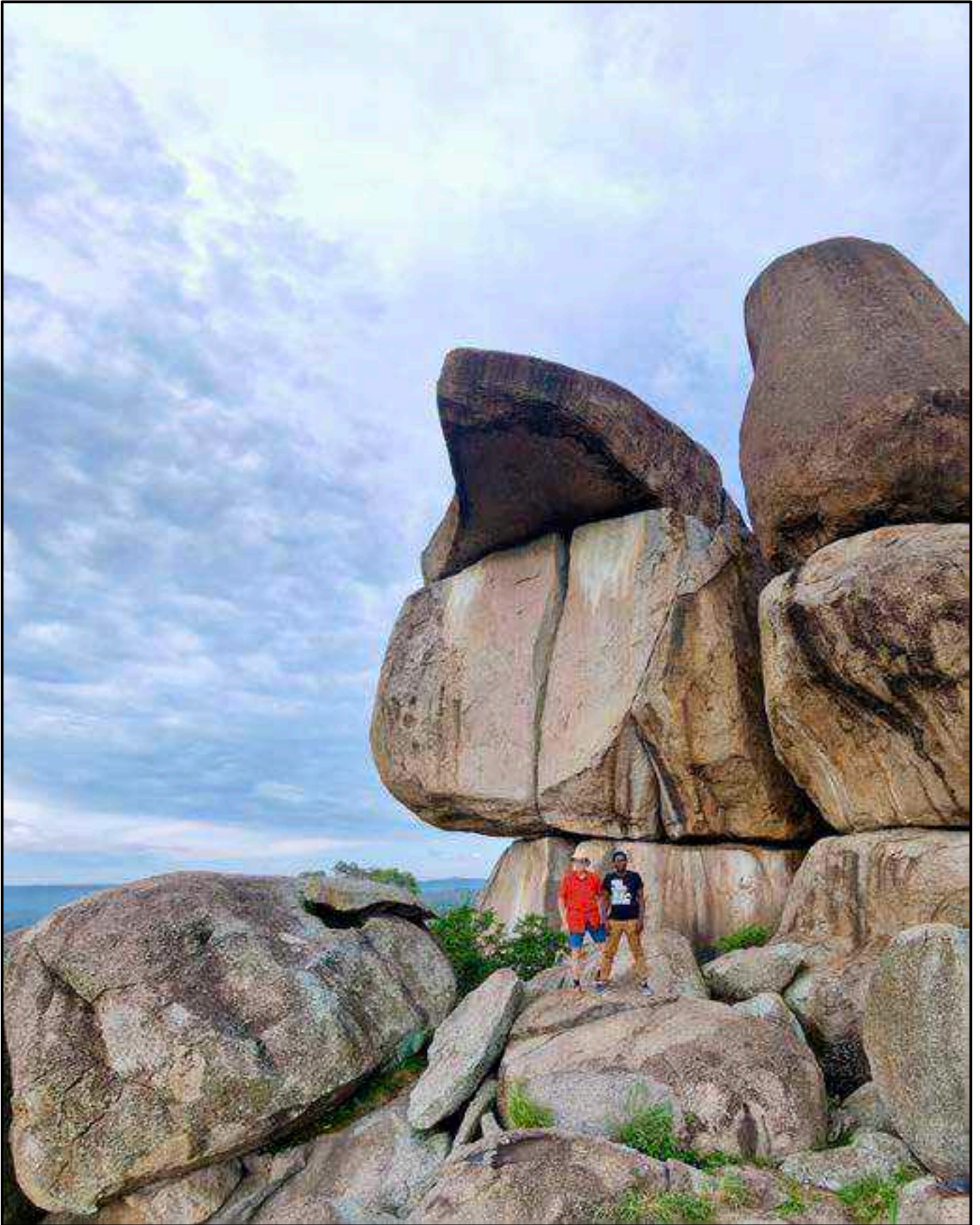

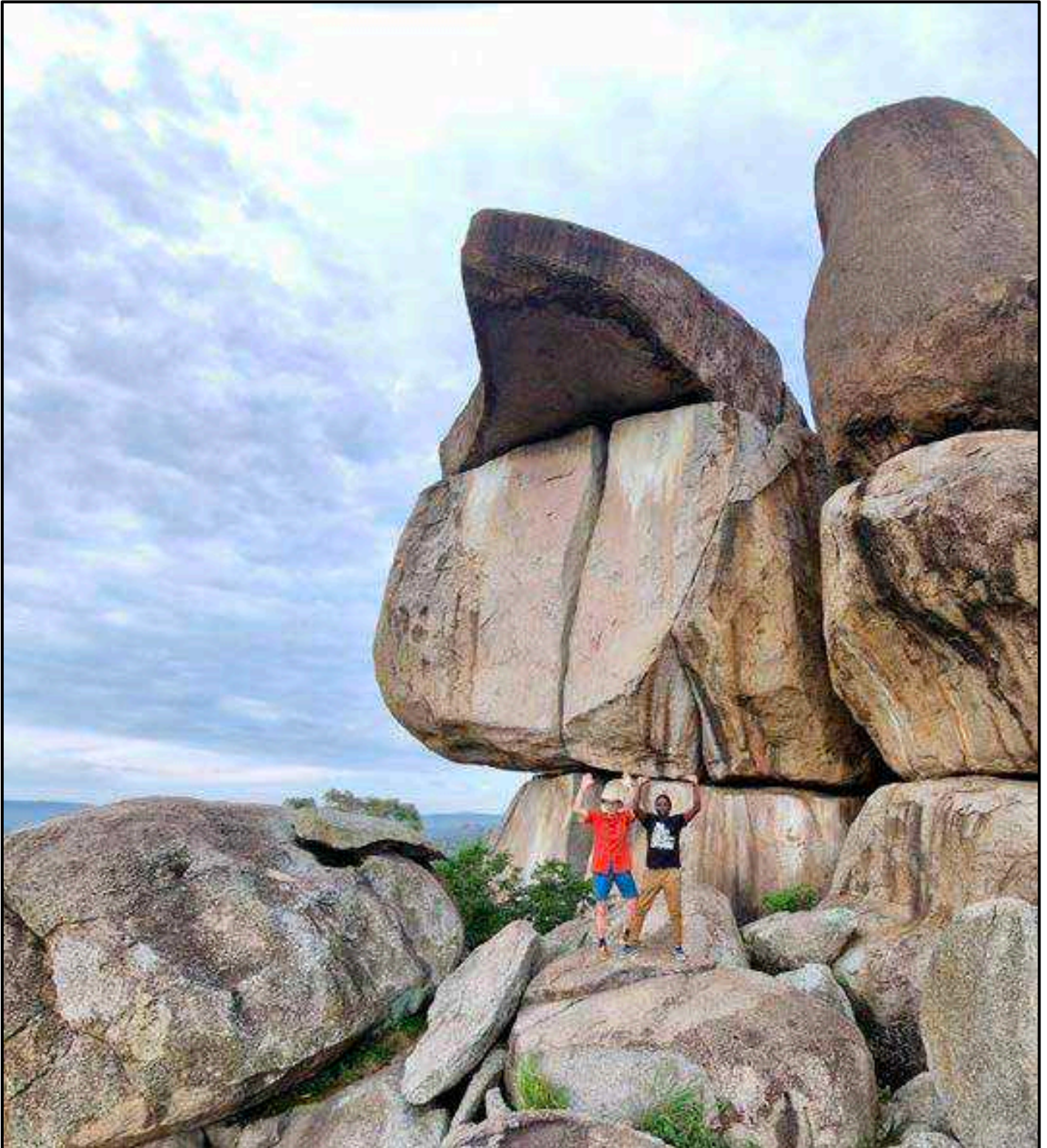

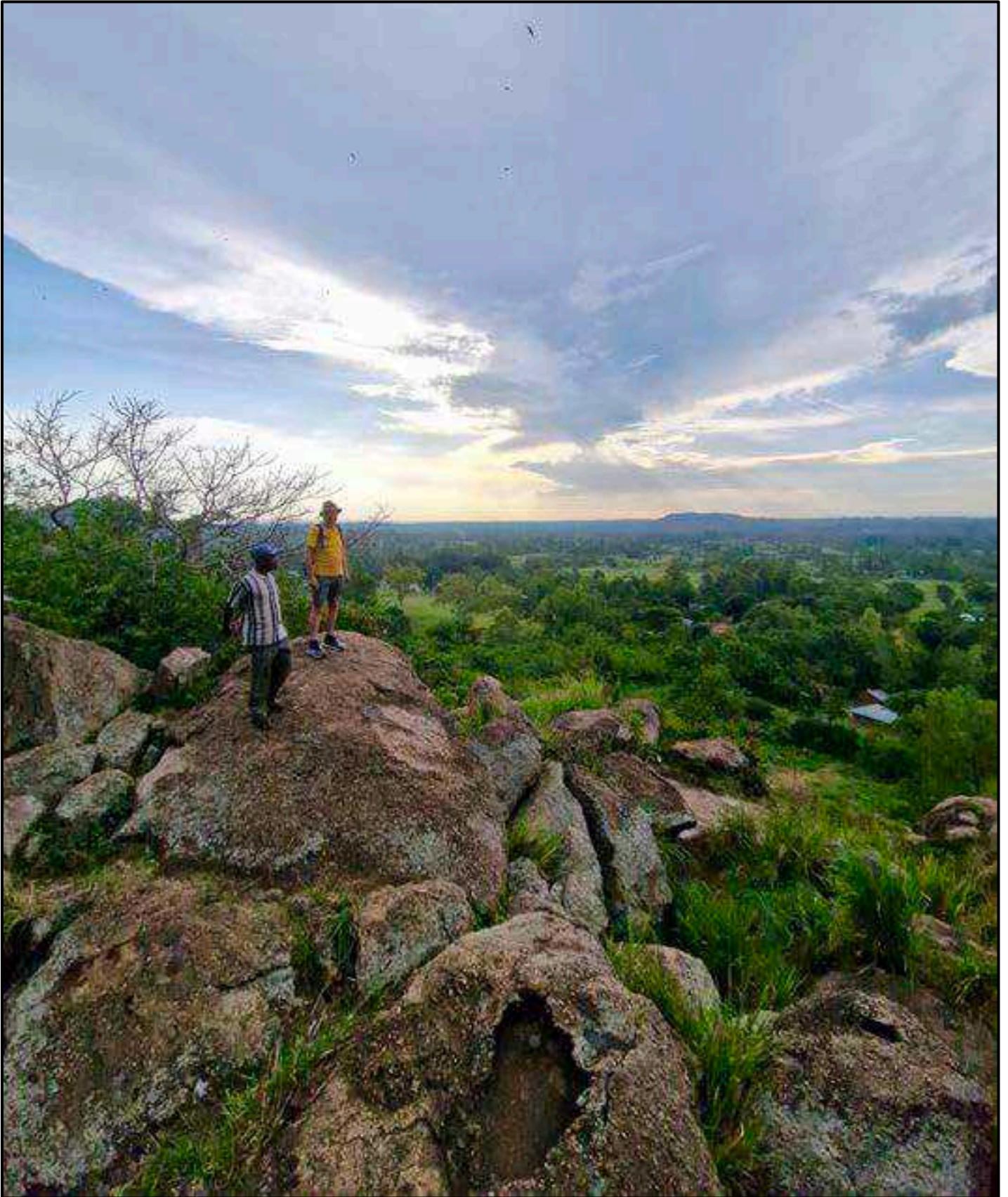

Gezamenlijk kunnen onmogelijke dingen gedaan worden. Zeker bij synergie.

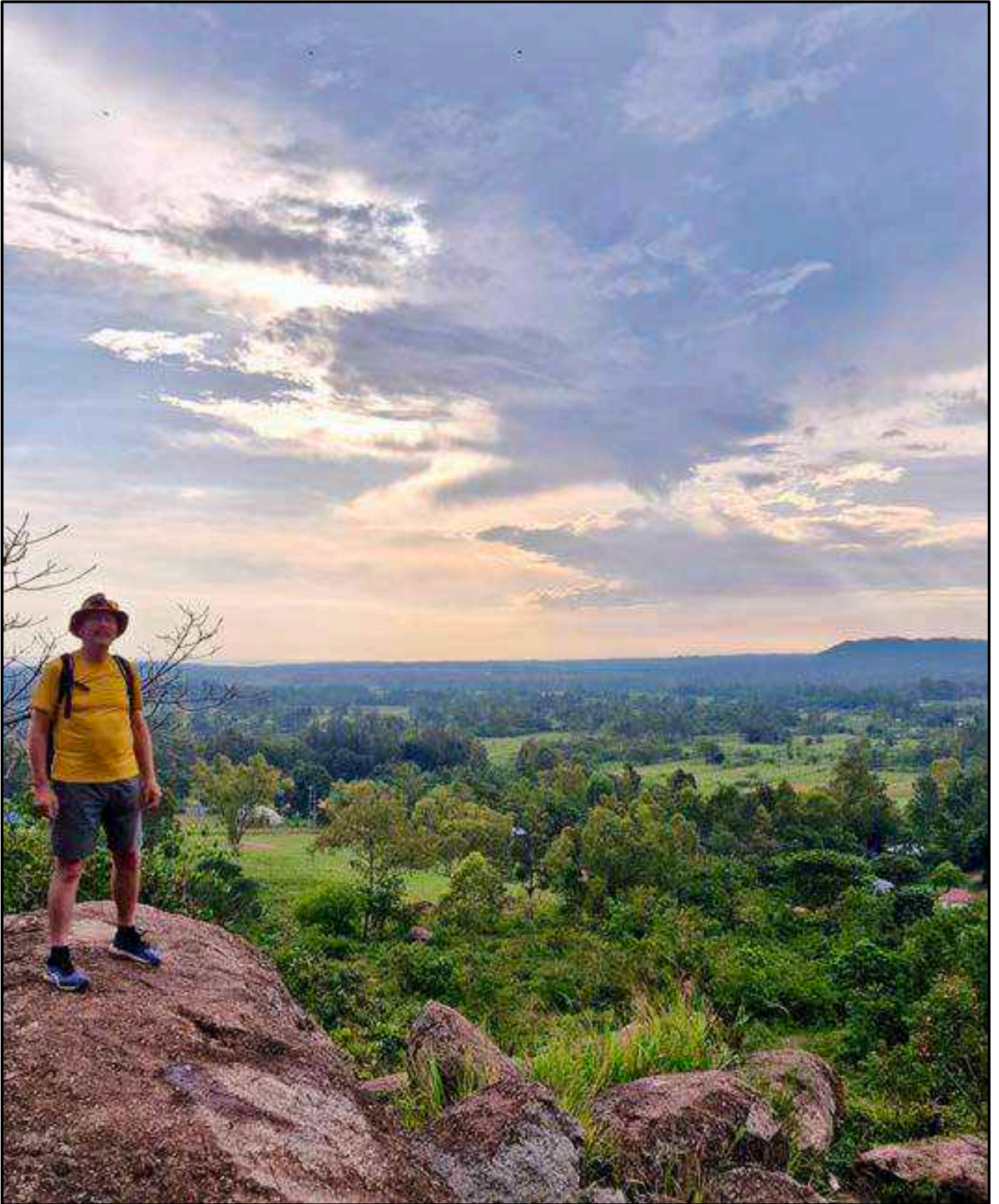

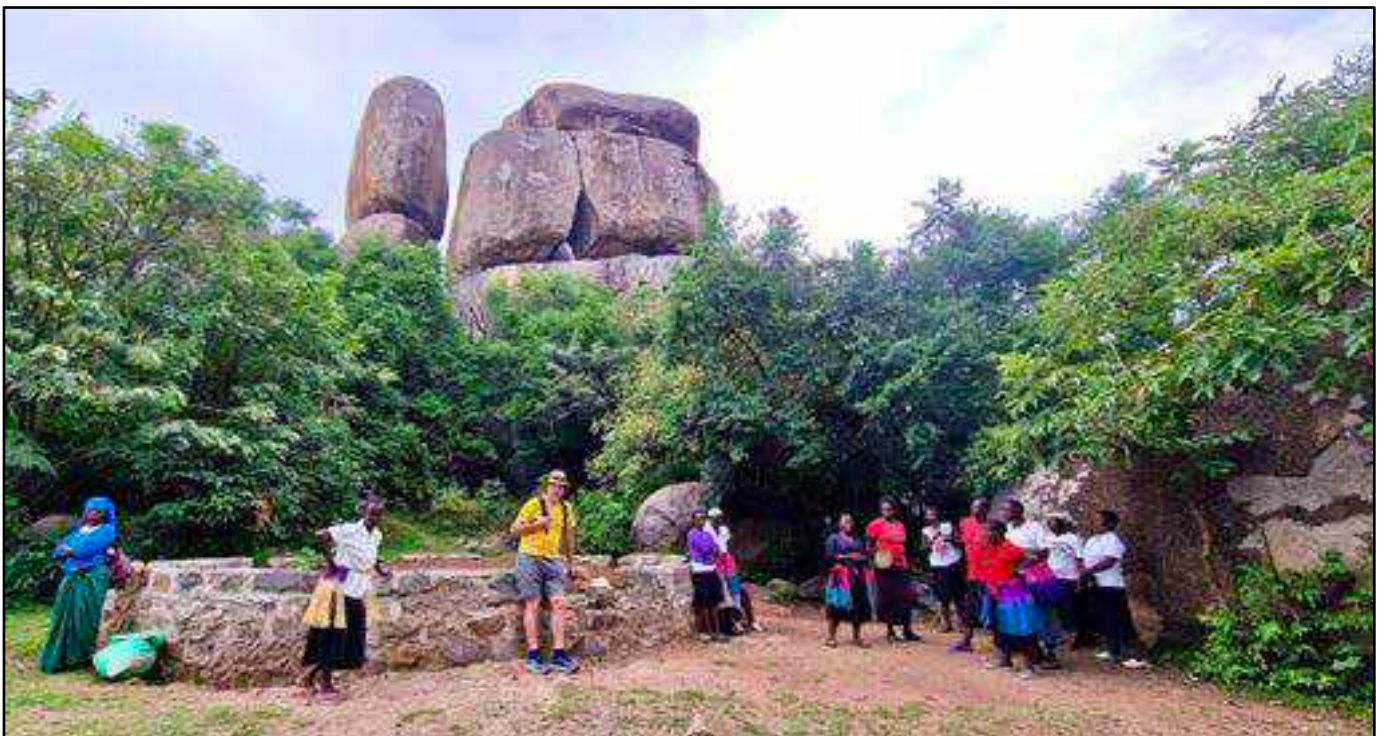

Hier word je klein.

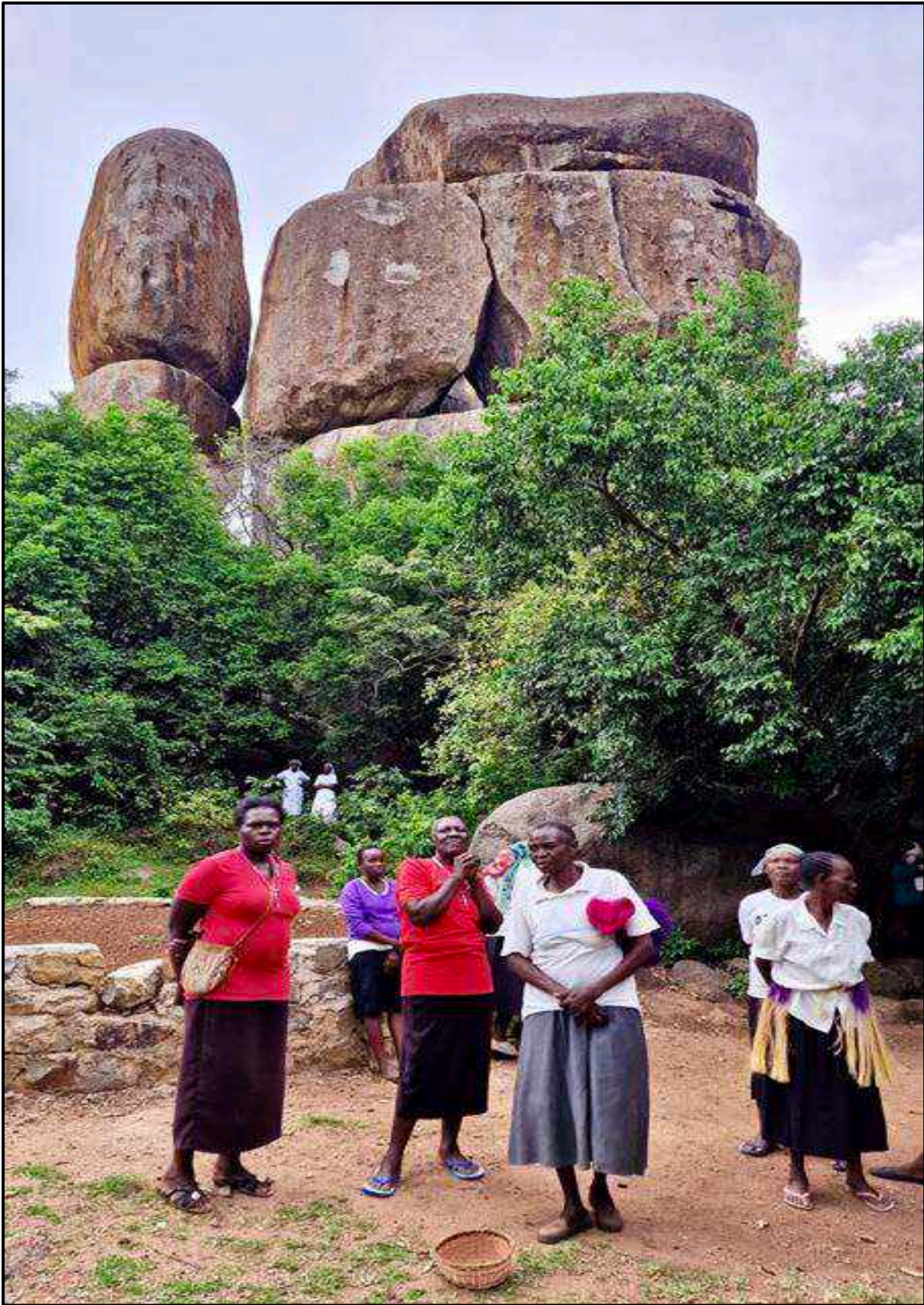

Klaar om te dansen!

We doen mee met deze dancing-singing Luo-ladies.

4.7. Terug naar en in Nakuru in appartement van Sandra en Alice. Bezoek aan Menengai Crater en Helix Museum. Snel op en neer naar Lemek en bezoek Narok-SNV.

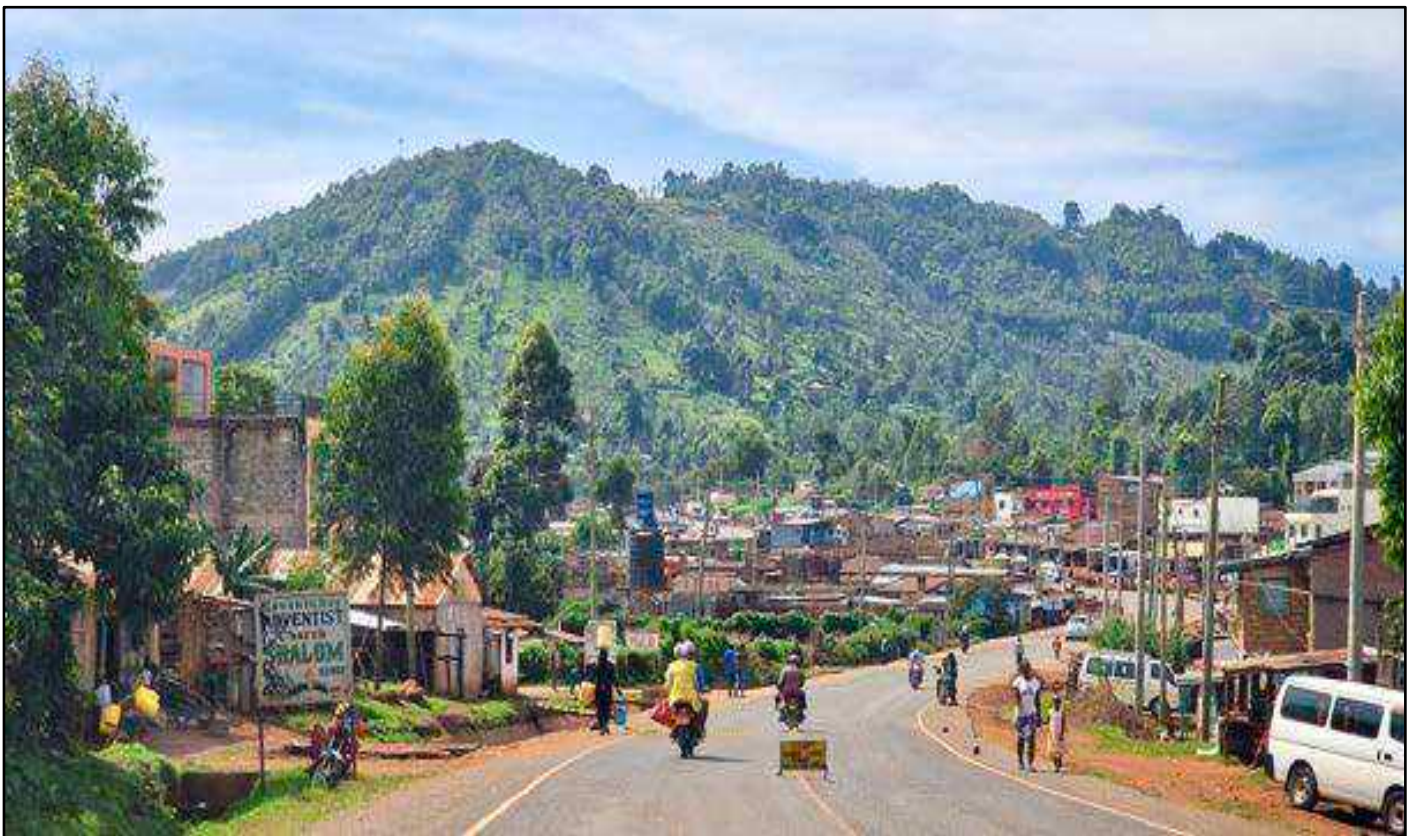
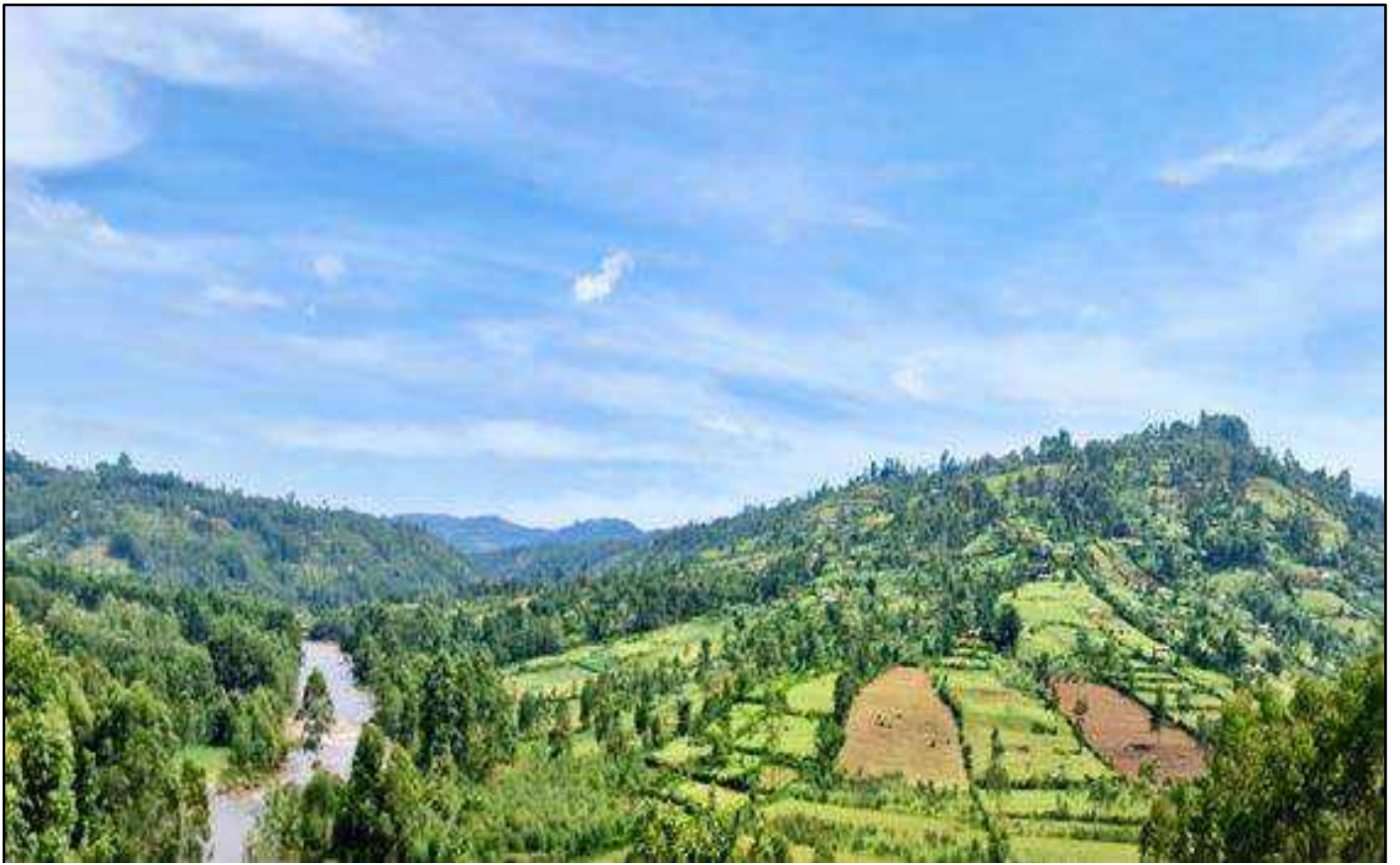
In het rijstveldengebied, net na het verlaten van Kisumu, zien we deze jongens met panne. Op de achtergrond zien we opnieuw het hoogland van het Kakamega-Forest.

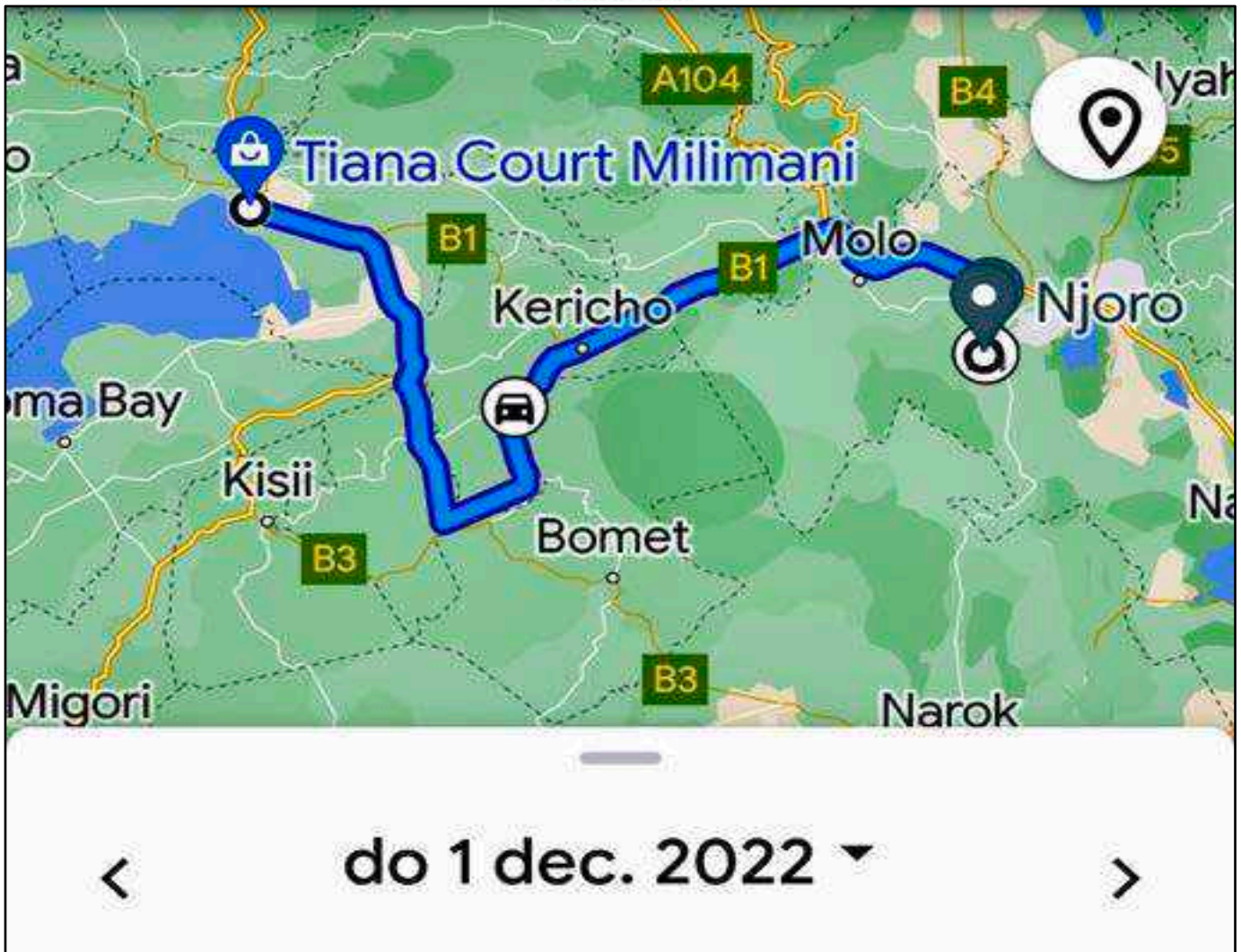
Op weg naar Sotik voor onze afspraak met Chrisantus Oyugi.

We doorkruisen het prachtige heuvelland tussen Kisii en Kericho.

Een kudde “Kenian Landrovers” met water onderweg.

De Afrikaanse tulpenboom in volle bloei tussen de thee-velden.

De thee-arbeiders worden gehuisvest in kleine, uniforme woninkjes.

De afdaling naar Nakuru in de Rift Valley is hier heel steil. Daarom zijn er stevige afscheidingen geplaatst om roekeloos, ongeduldig inhalen te voorkomen.

We krijgen voor de tweede keer een enthousiaste ontvangst bij de Enterprise van Alice.

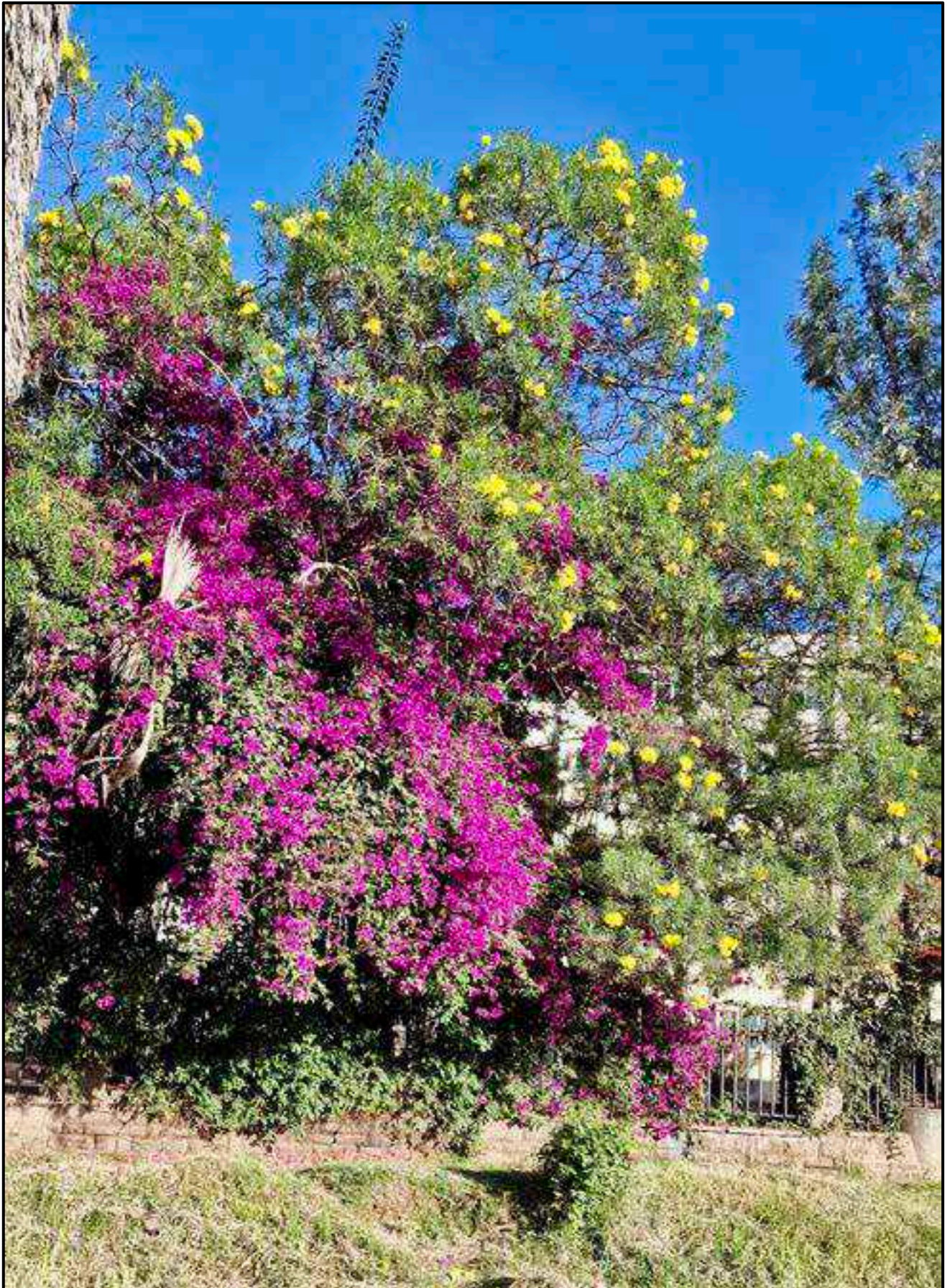
We maken een workshop van Alice mee. Daarna vertrekken we naar Nakuru voor een laatste paar dagen in het **appartement** van Sandra en Alice.

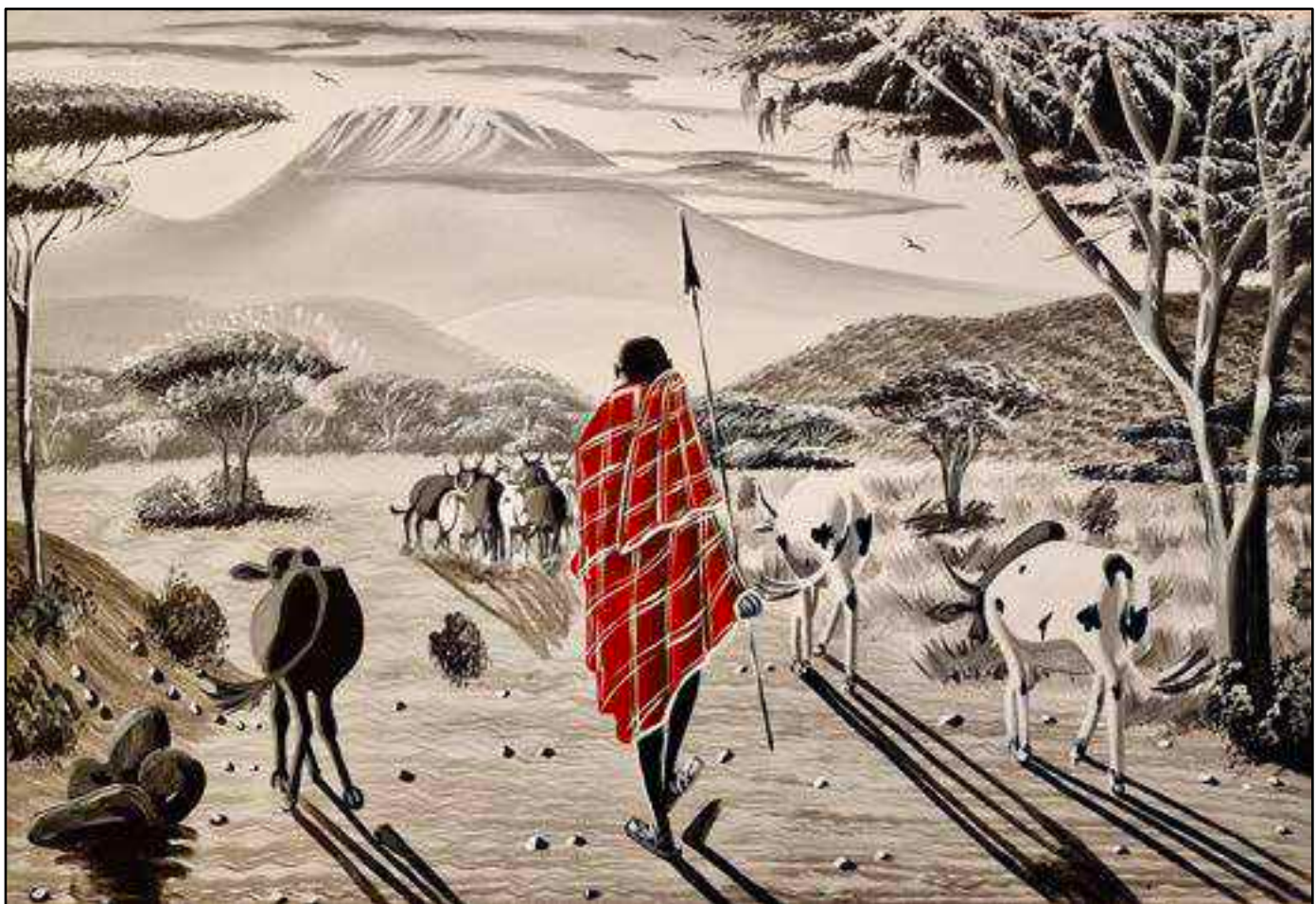

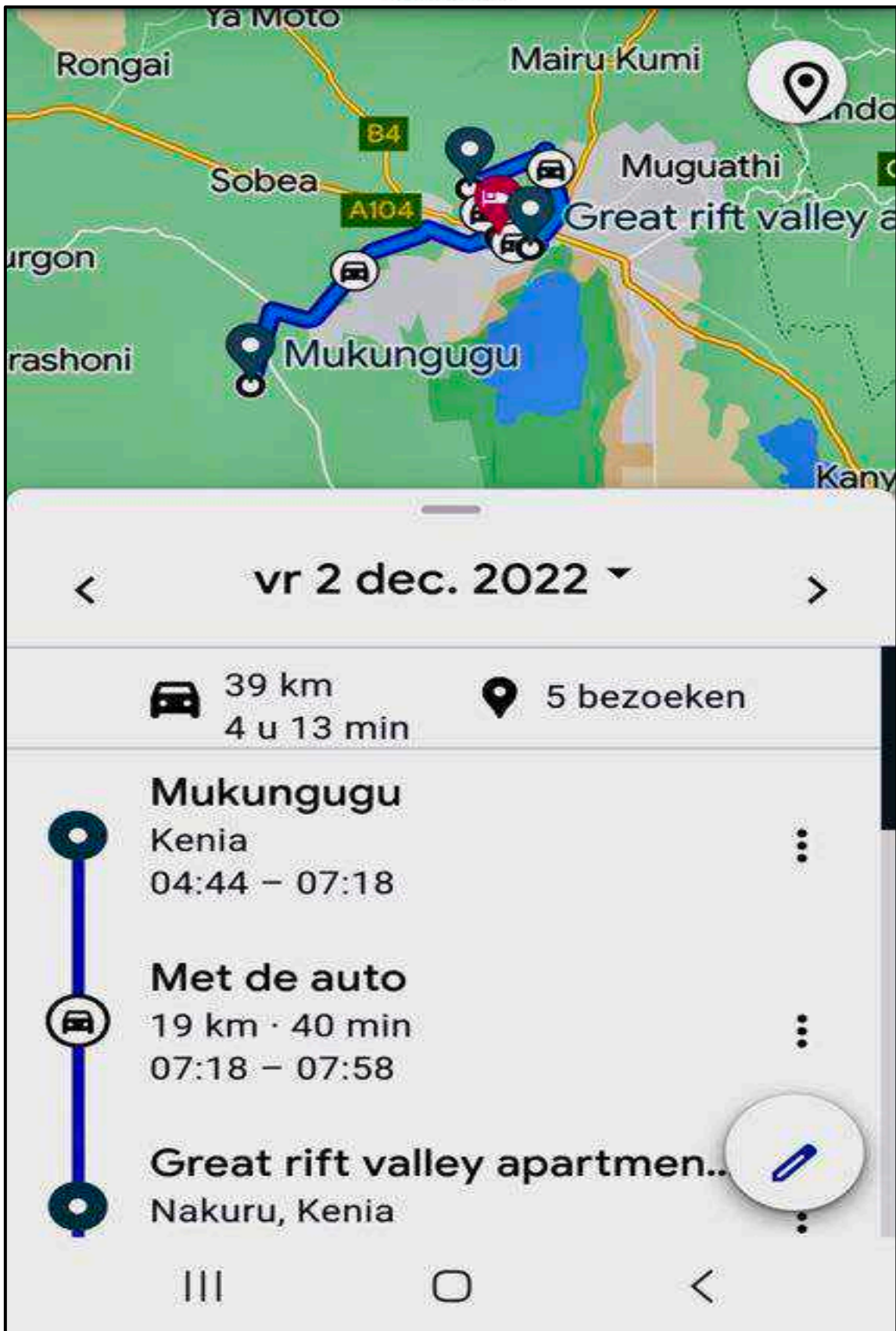
KIPANDA2GROW

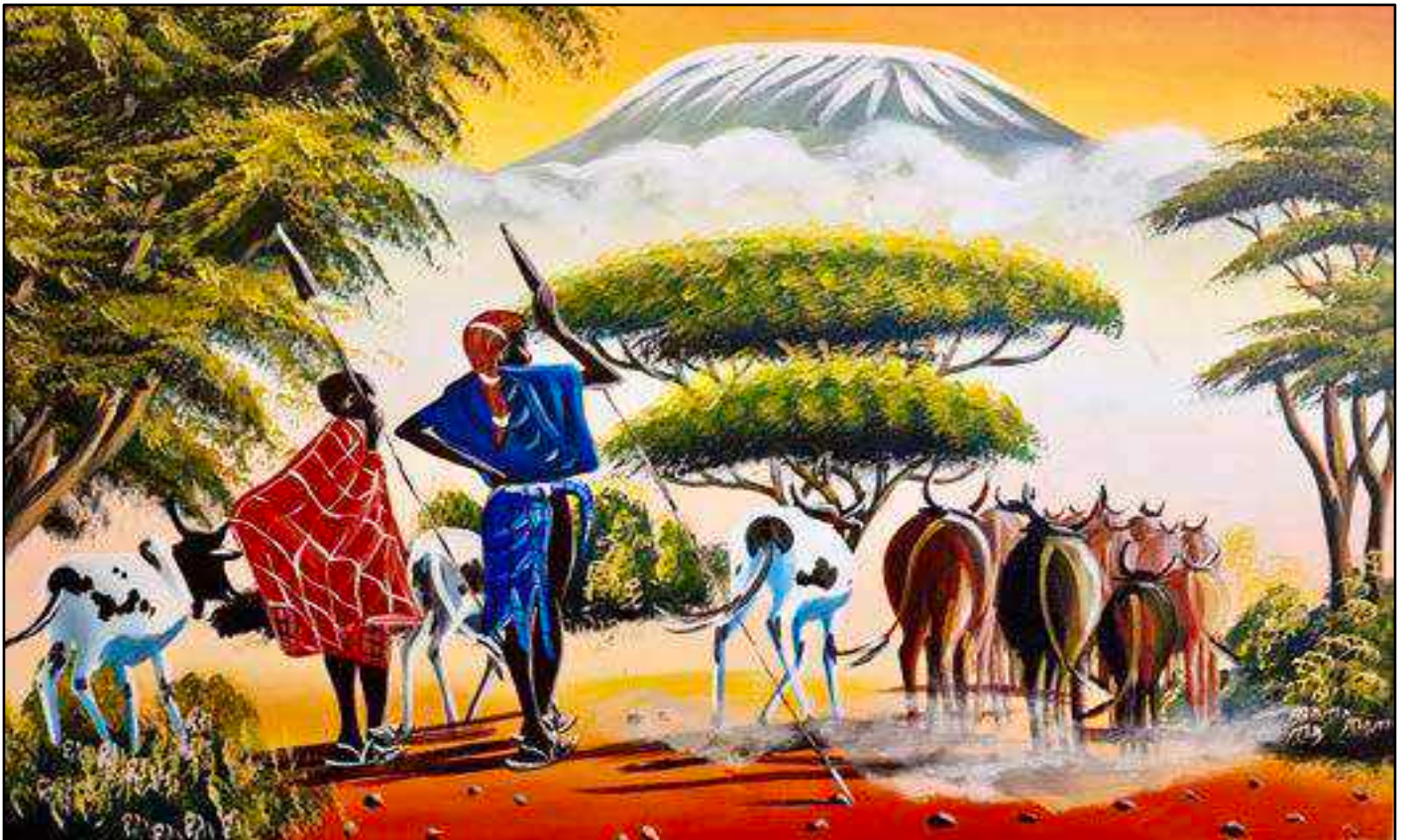

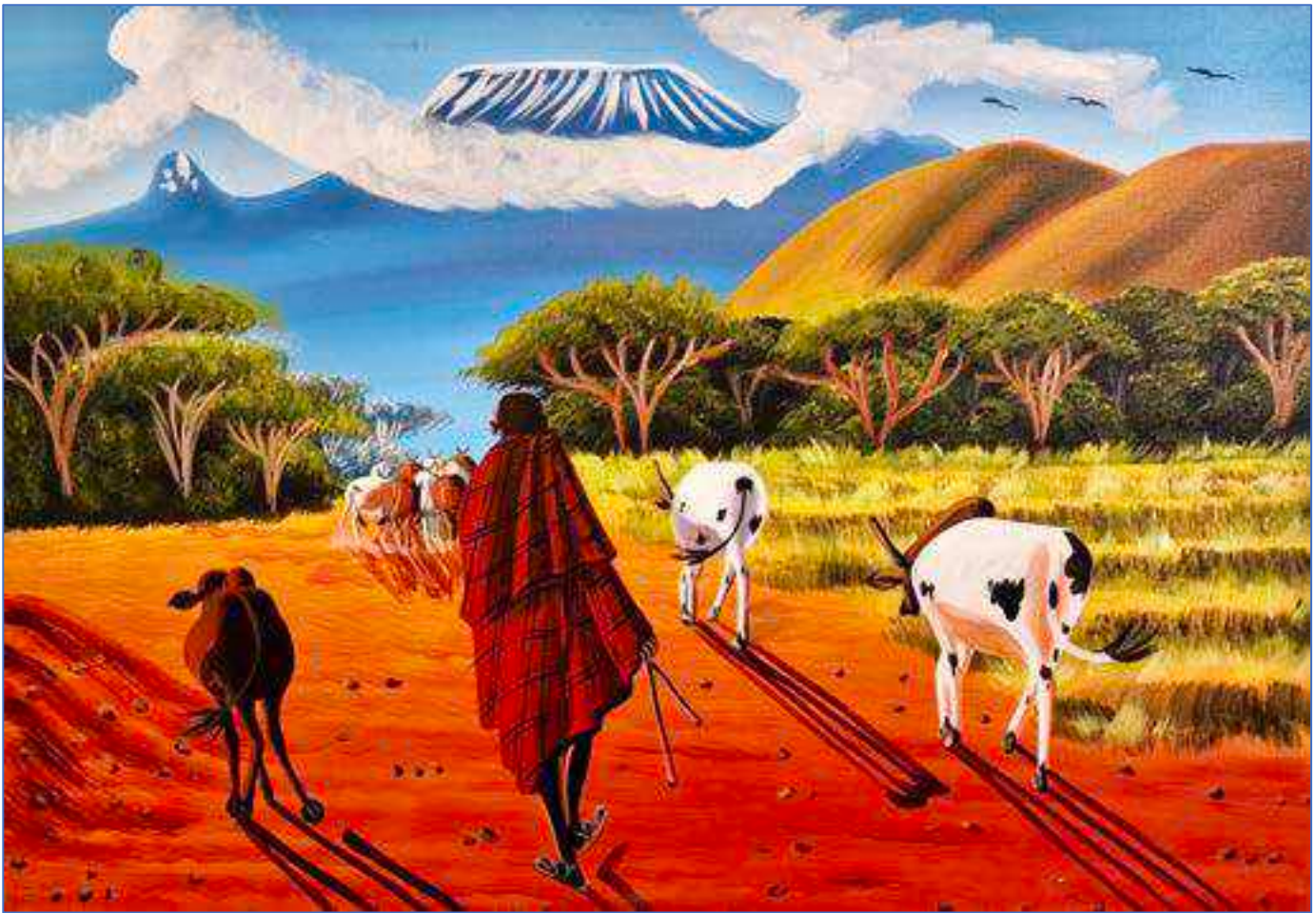
Onze rit van Njoro naar en door Nakuru op vrijdag 2 december 2022.

We duiken verder de Rift Valley in op weg van Njoro naar Nakuru.

Het appartementencomplex "Great Rift Valley" is een luxe oase in Nakuru.

Sandra's koffieshop bij het zwembad levert hopelijk nieuwe inkomsten.

Vanaf het dakterras hebben we een prachtig uitzicht over Lake Nakuru maar ook over het armoedige wijkje aan onze voeten.

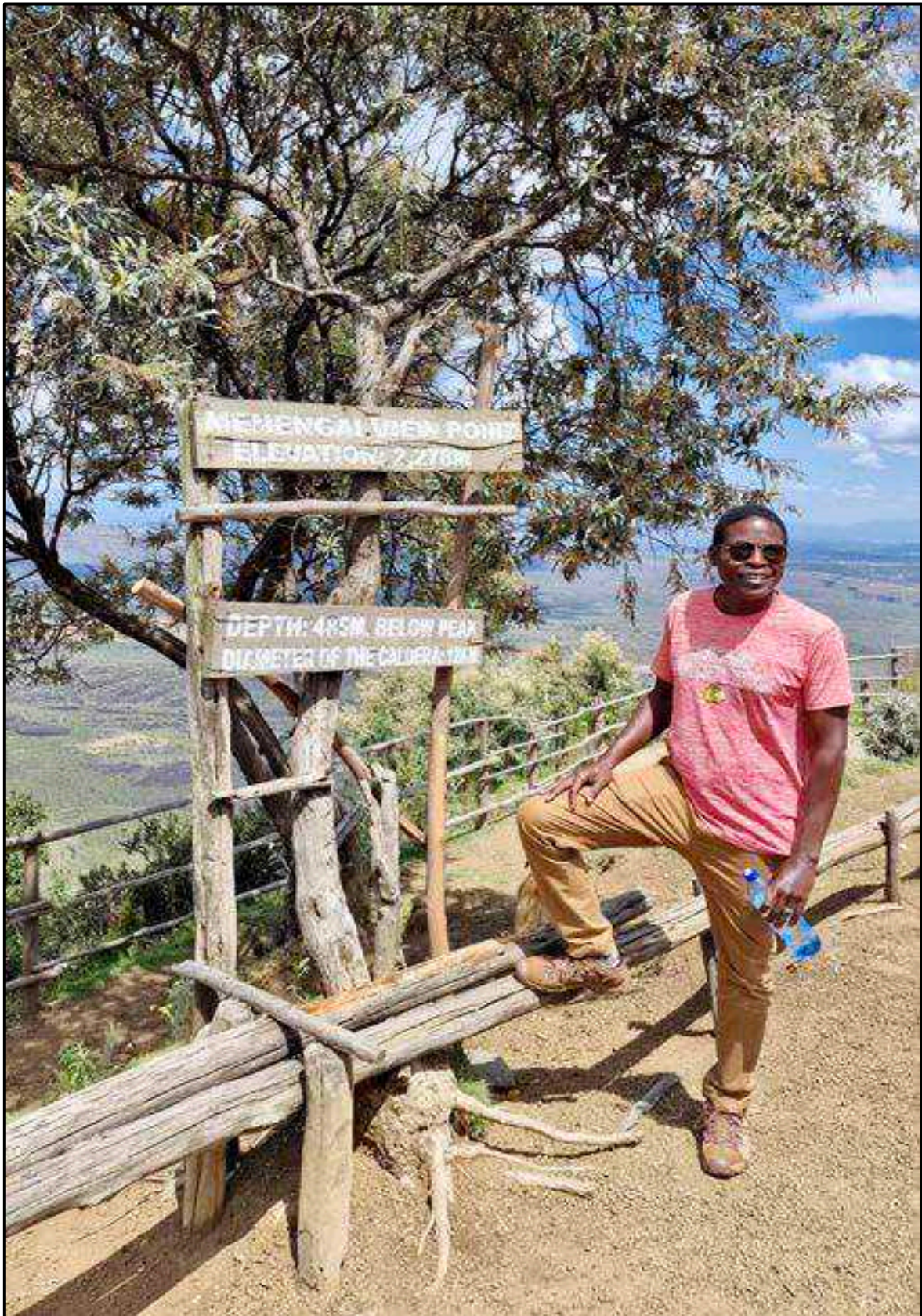

Aan de rand van de indrukwekkende Menengai Krater worden we opgewacht door onze gids. Sandra herkent hem en gaan met hem de komende uren op pad.

Ook Michael kent de Menengai Crater maar is blij met een herbeleving.

We staan hier op 2278 m boven zeeniveau in de Rift Valley. De oude, enorme vulkaan is ingestort, waarbij de top in de vroegere kraterpijp is verdwenen. Het onderste deel van de vulkaanwand is overeind gebleven. Daar staan we bovenop.

James, onze gids, vertelt. De krater heeft een doorsnede van 12 km en op de bodem staan een aantal geothermische centrales die dus groene energie leveren.

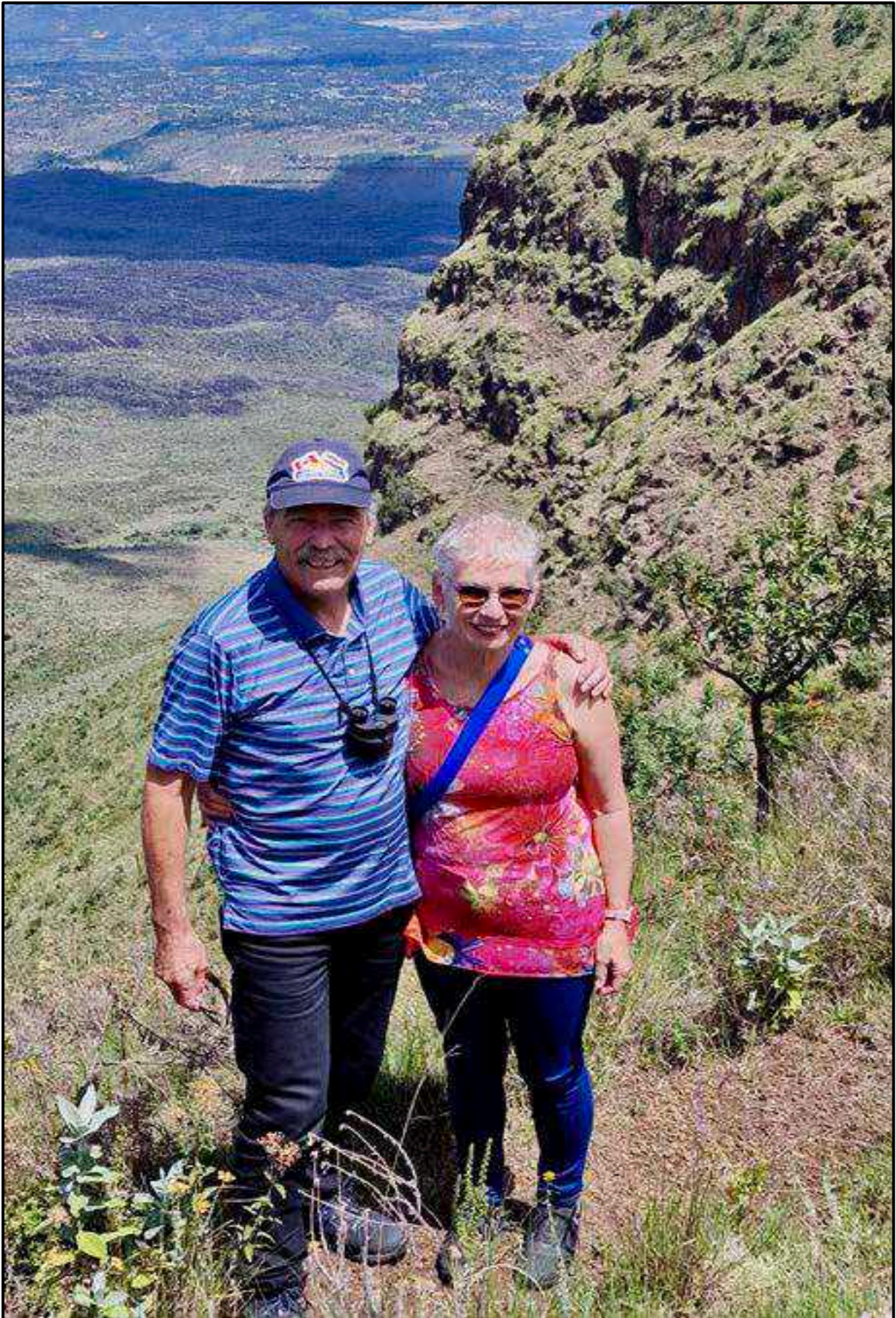

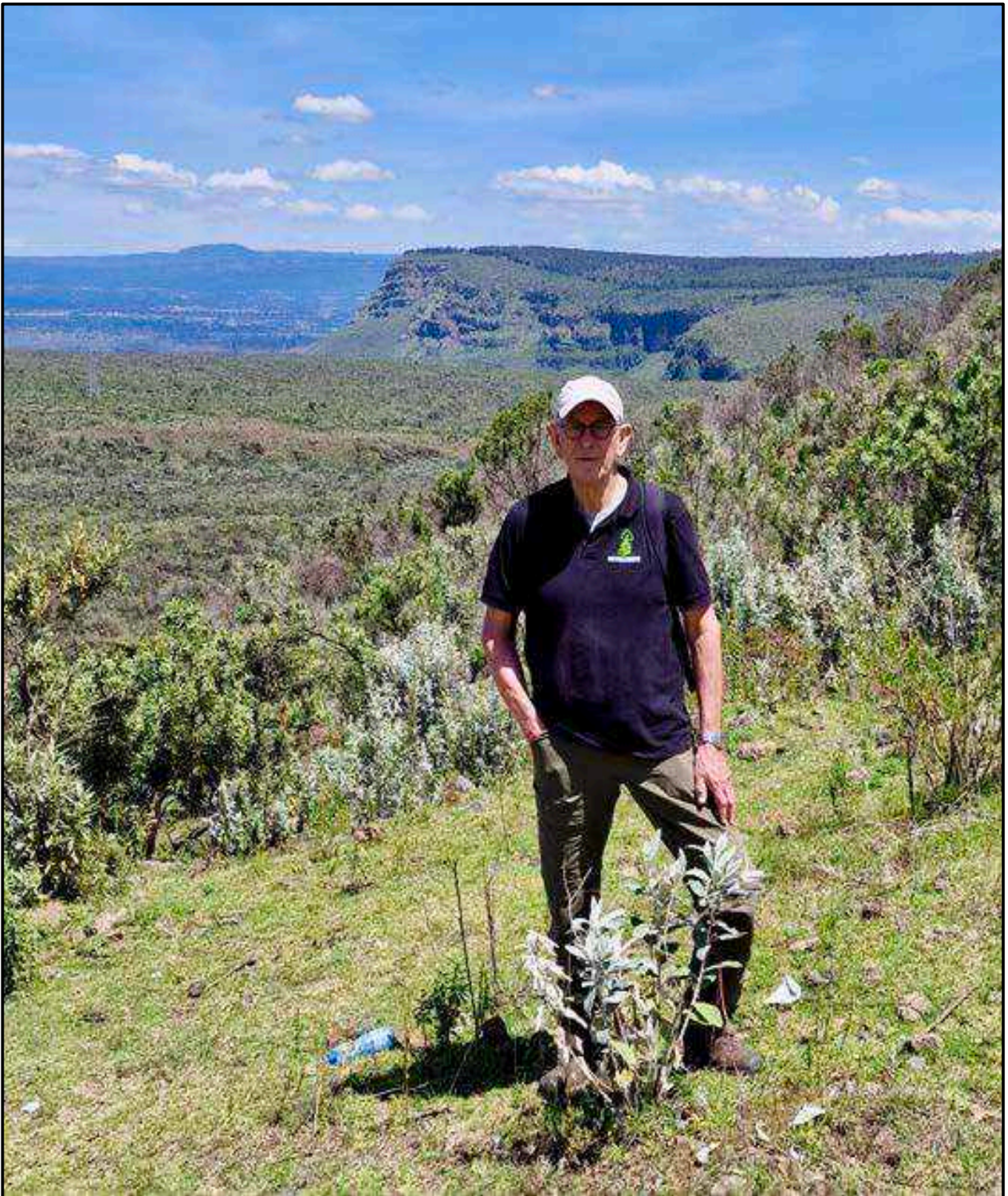

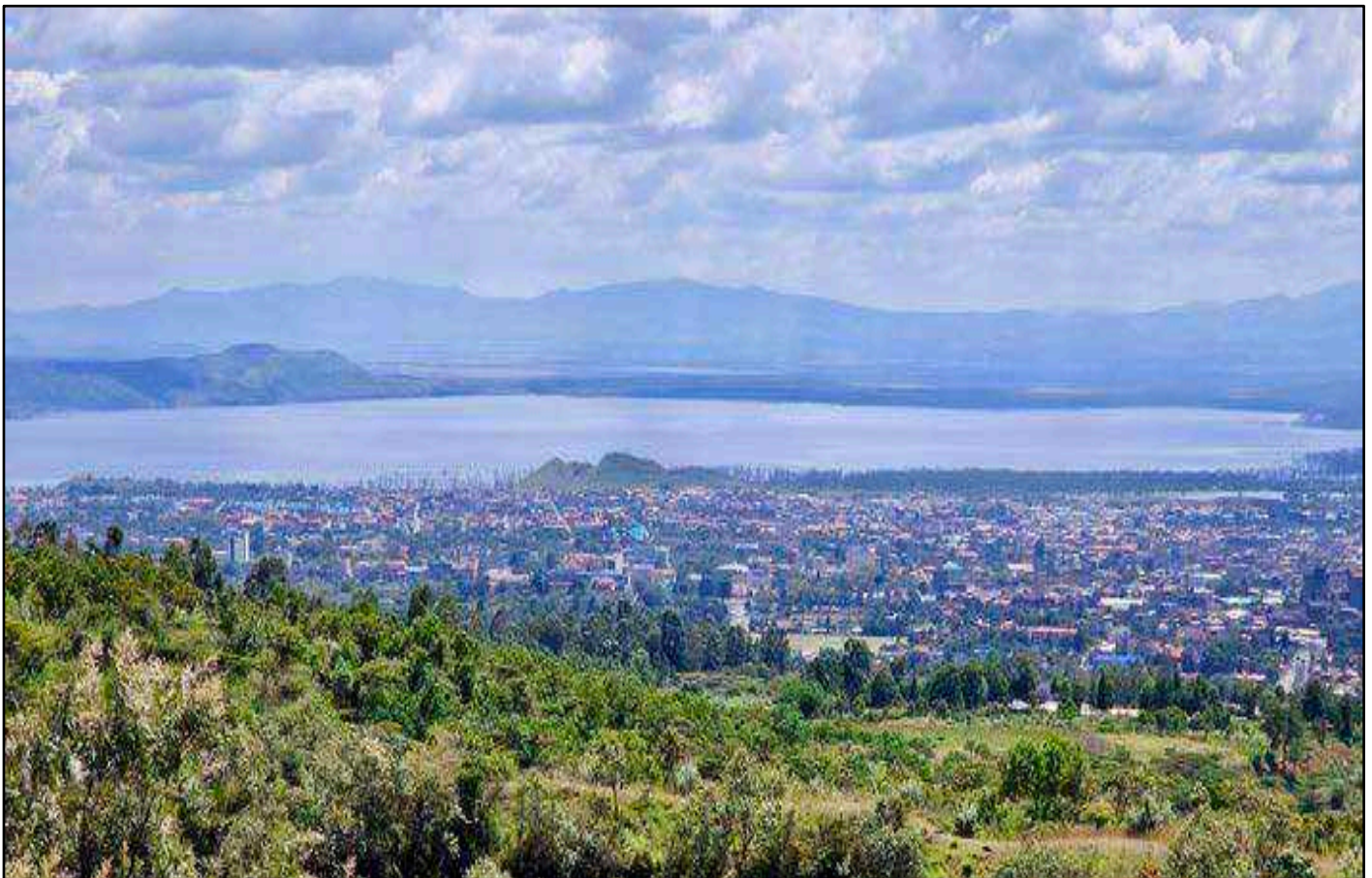

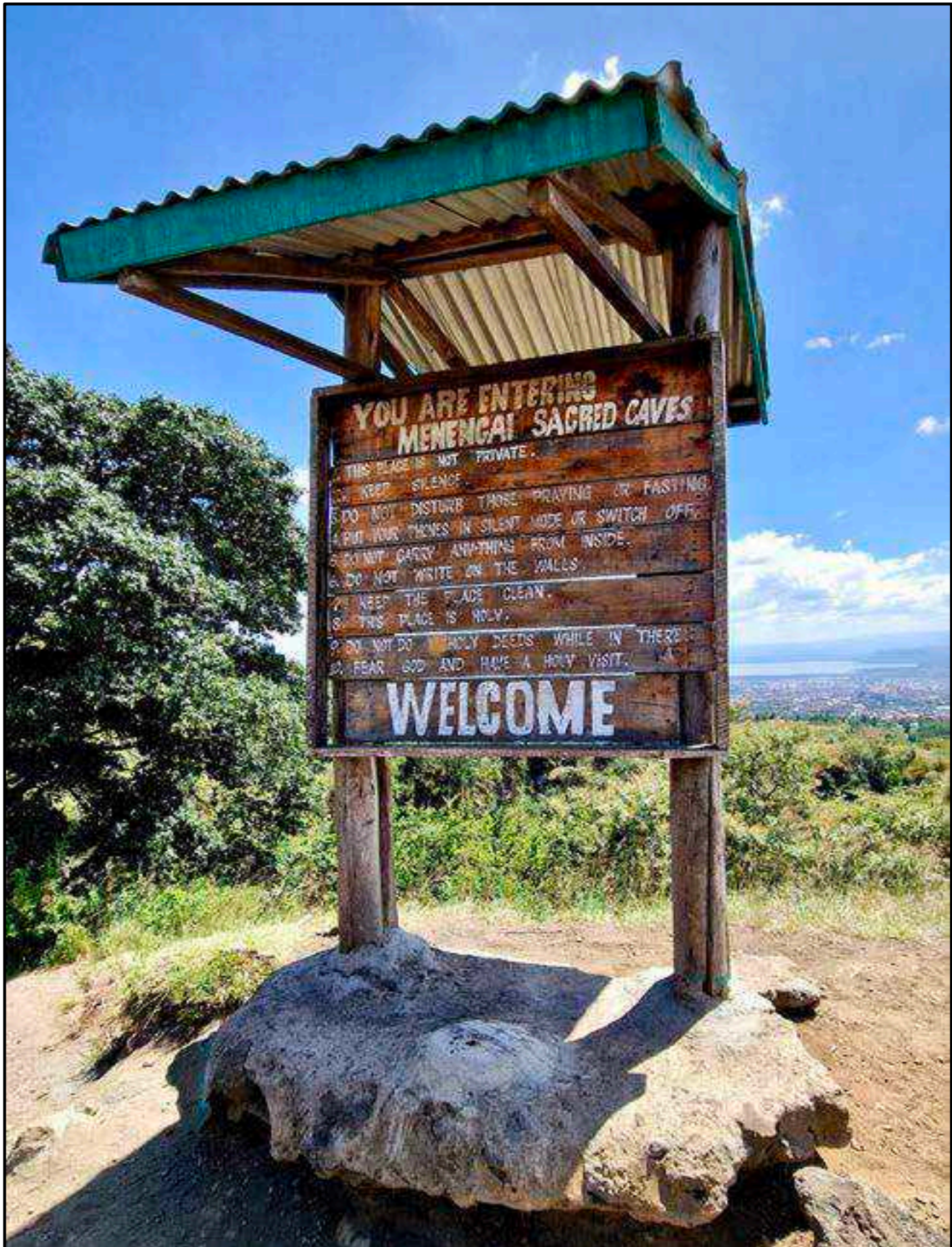

Op de kraterwand worden nieuwe bomen en stuiken geplant om erosie te voorkomen en water vast te houden.

We moeten een stuk aan de buitenkant van de kraterwand afdalen voordat we de grot in kunnen. Overal wortelgroei van naar water en vastigheid happende bomen.

De grot is zeker 50 meter diep en laat bijzondere afzettingen en mineralen zien.

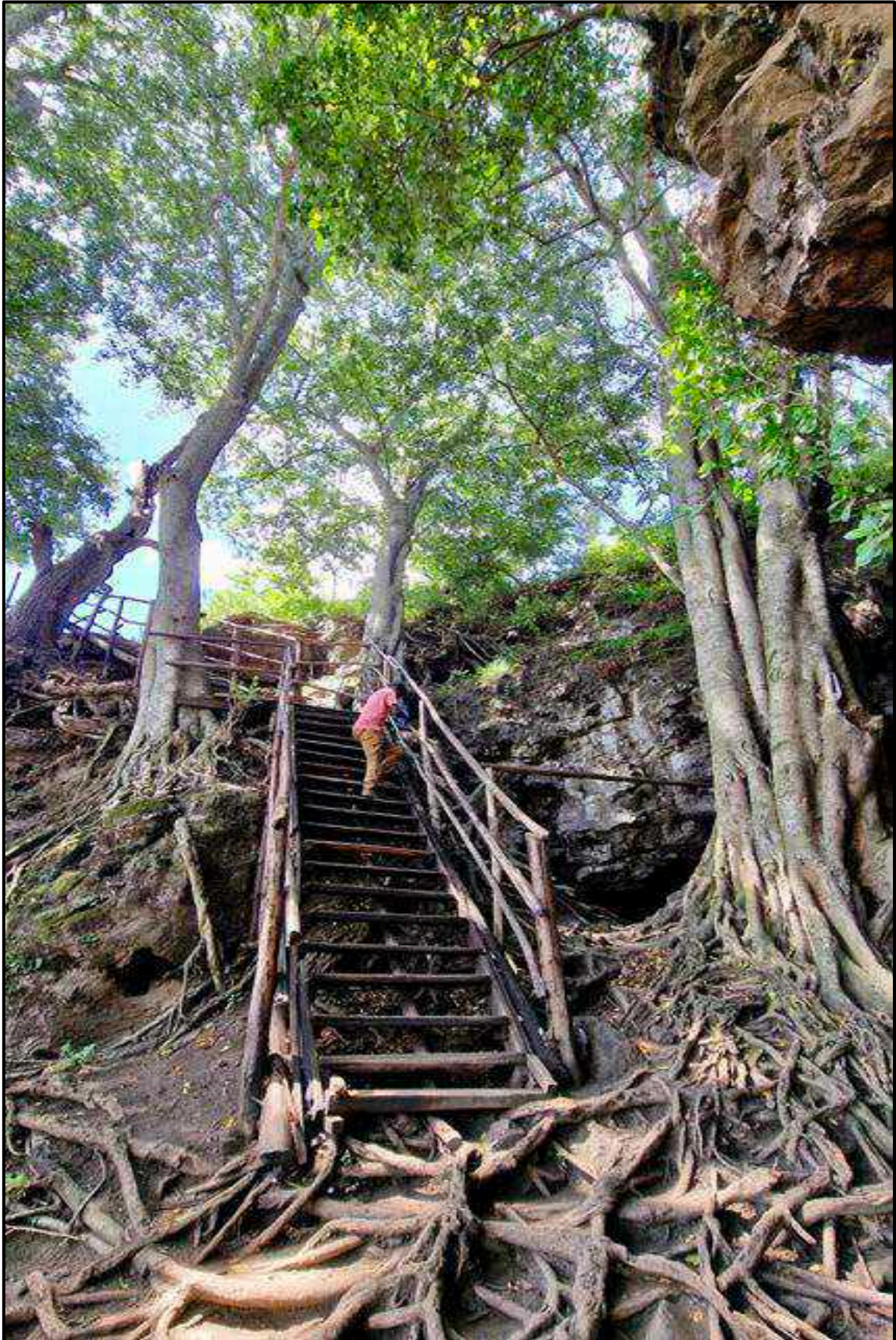

Een klimwand met boomwortels. Jan vertrouwt op hun gezondheid...

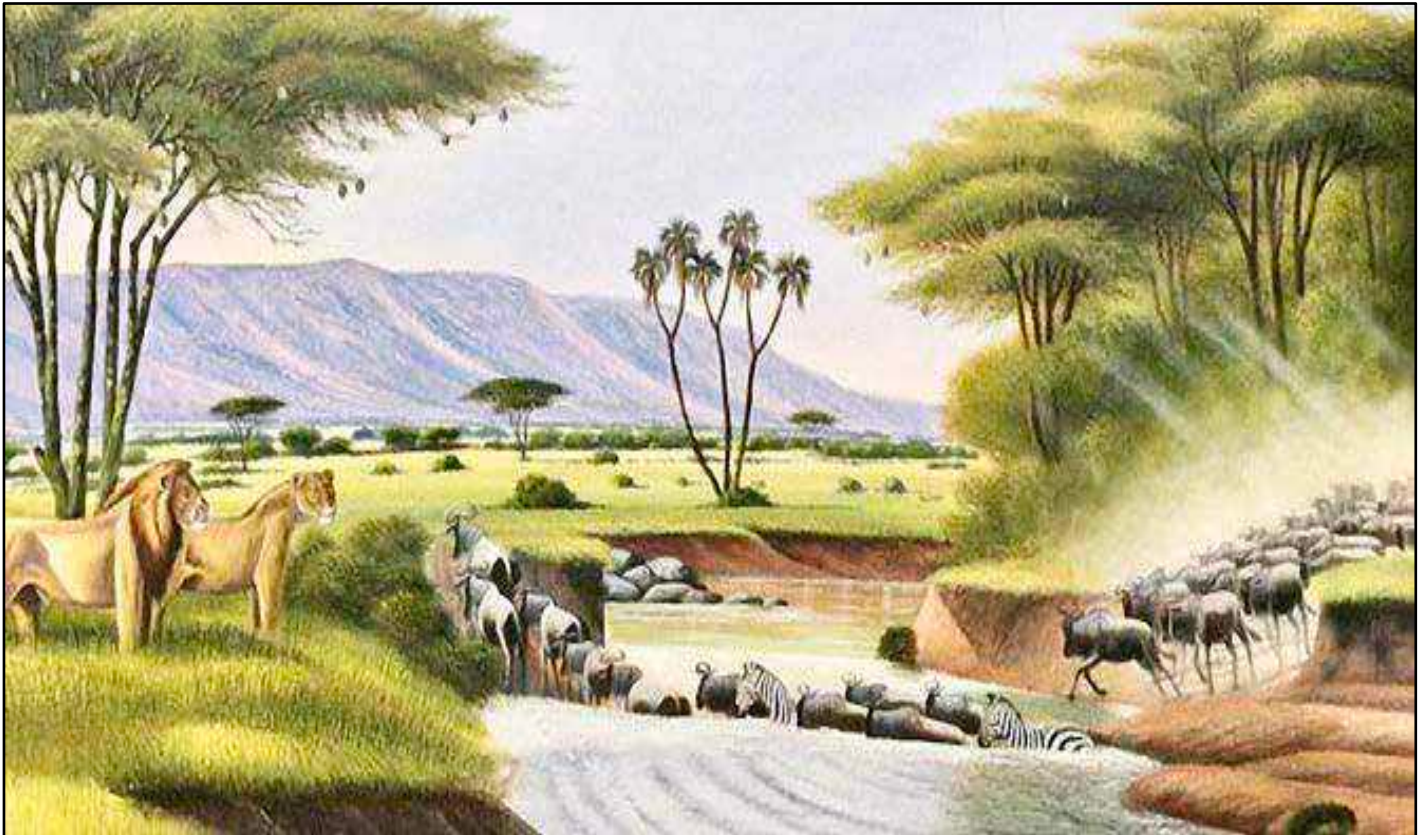

Mooie platen in het hotel waar we Rieks verjaardag vieren.

De gnoe-trek over de Mara-River is wereldberoemd.

Uiteraard kunnen met de nieuwste software allerlei nieuwe artist impressions gemaakt worden...

KIPANDA2GROW

Michael als holbewoner...

Onderweg in Nakuru een Keniaanse voedselbank

We maken een ochtendwandeling langs de rand van Nakuru National Park. In de verte zien we een afgestorven bos vanwege de stijging van het meer-niveau.

16:53   44%

Tijdlijn

Dag Reizen Inzichten Plaatsen

Mawanga

Sarova Woodlands Hotel & Spa Nakuru

SHARA

NAKURU E

Nakuru

< zo 4 dec. 2022 >

 4 bezoeken

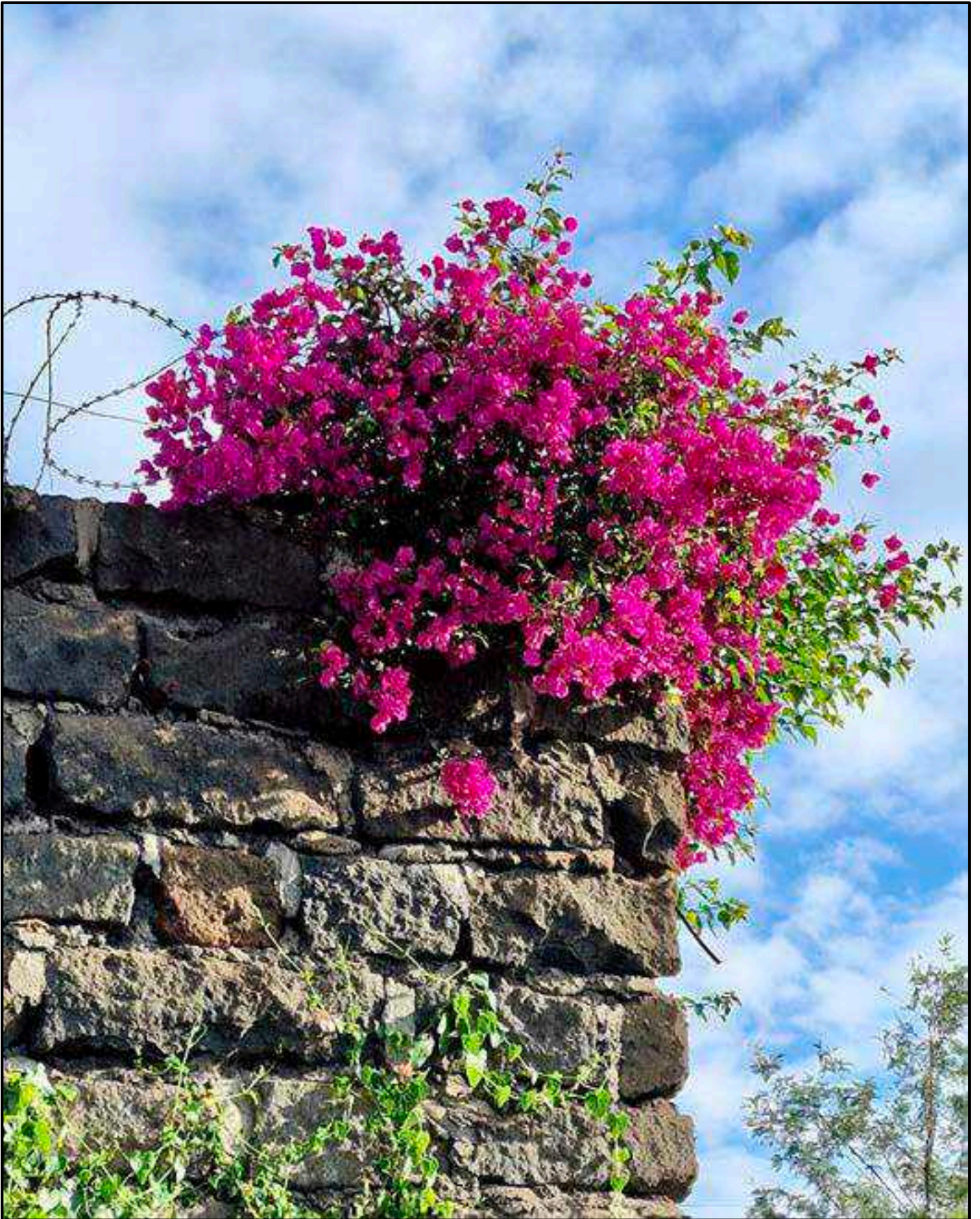
- **Great rift valley apartmen...**
Nakuru, Kenia
Vertrokken om 07:16
- **Lopen**
8,4 km · 2 u 50 min
07:16 – 10:06
- **Great rift valley apartmen..**
Nakuru, Kenia
10:06 – 12:57

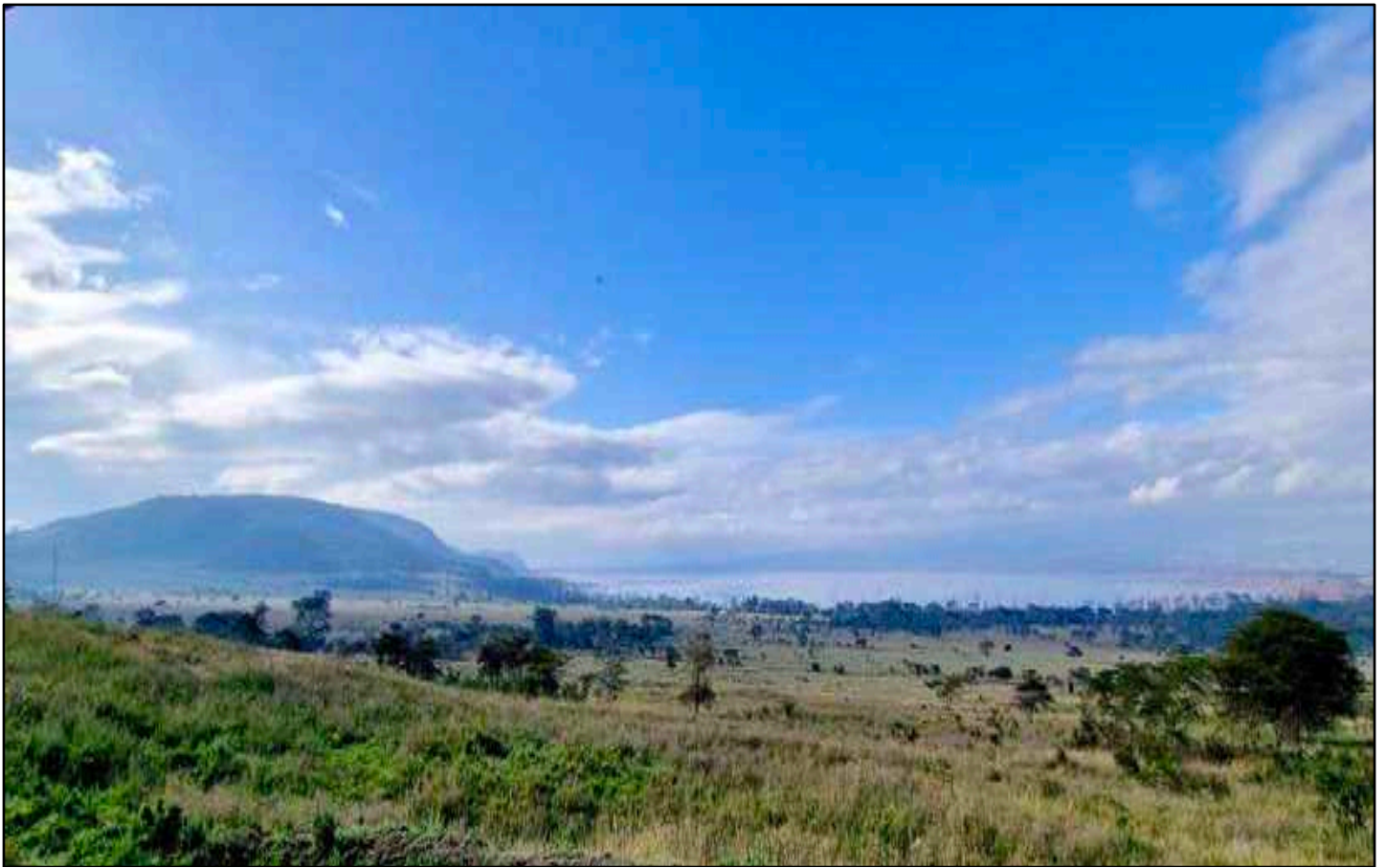

KIPANDA2GROW

Onderweg naar ons appartement op de zondagochtend.

De Afrikaanse tulp

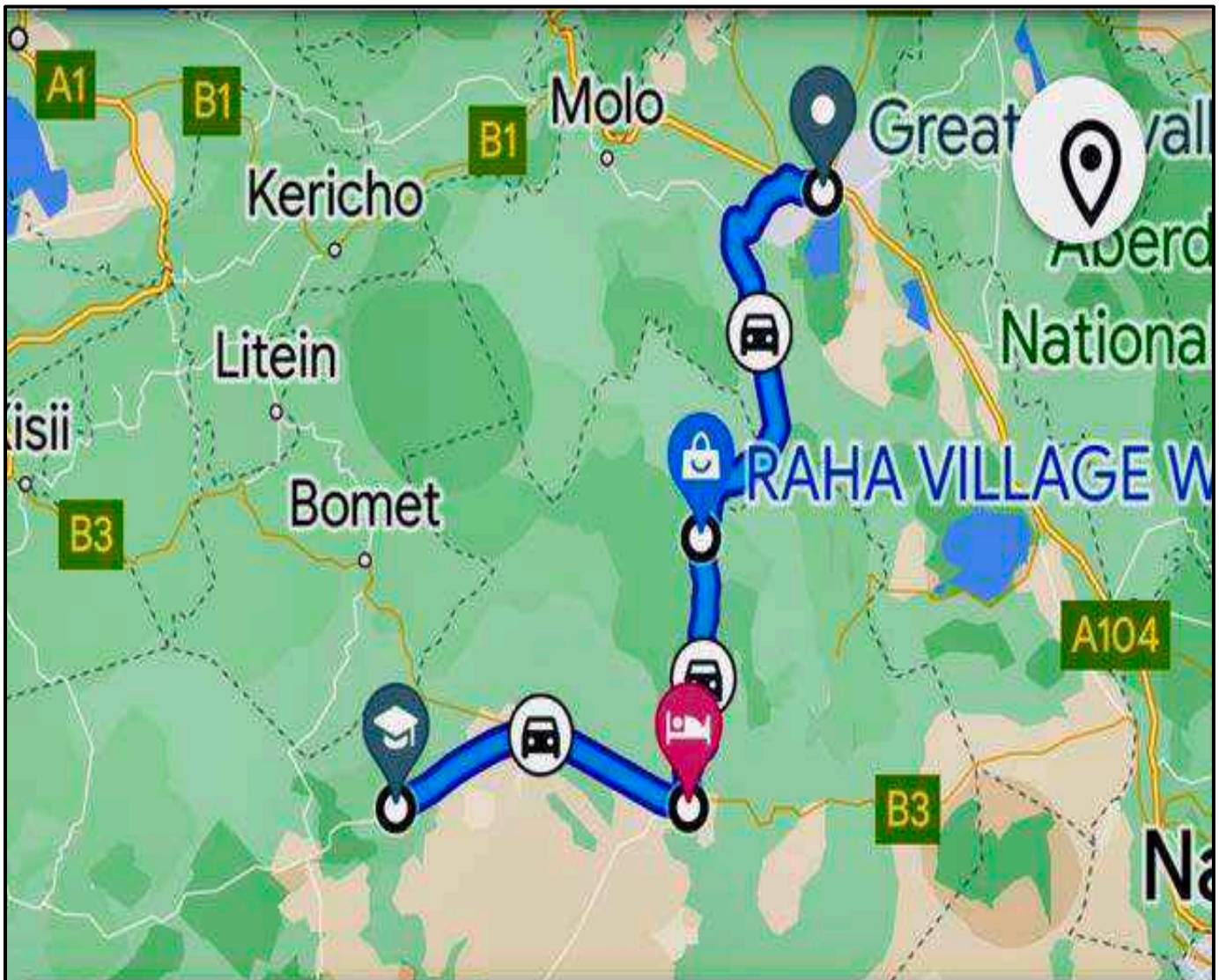

Op donderdag 8 december 2022 vertrekken Jan en ik met Alice' auto naar Lemek voor onze laatste twee bezoeken aan Solidarity-groepen. Vanuit de Rift Valley rijden we langzaam via Njoro haar westflank op en stijgen daarbij meer dan 1000 meter. Het autootje trekt het wonderwel.

< do 8 dec. 2022 ▾ >

Glastuinbouw tussen Njoro en Raha Village. Blijkbaar volop water.

Op grotere hoogtes boven de 2500 m vindt veel akker- en tuinbouw plaats.

Een stukje van de weg tot 2950 m boven zeeniveau is nog niet geasfalteerd.

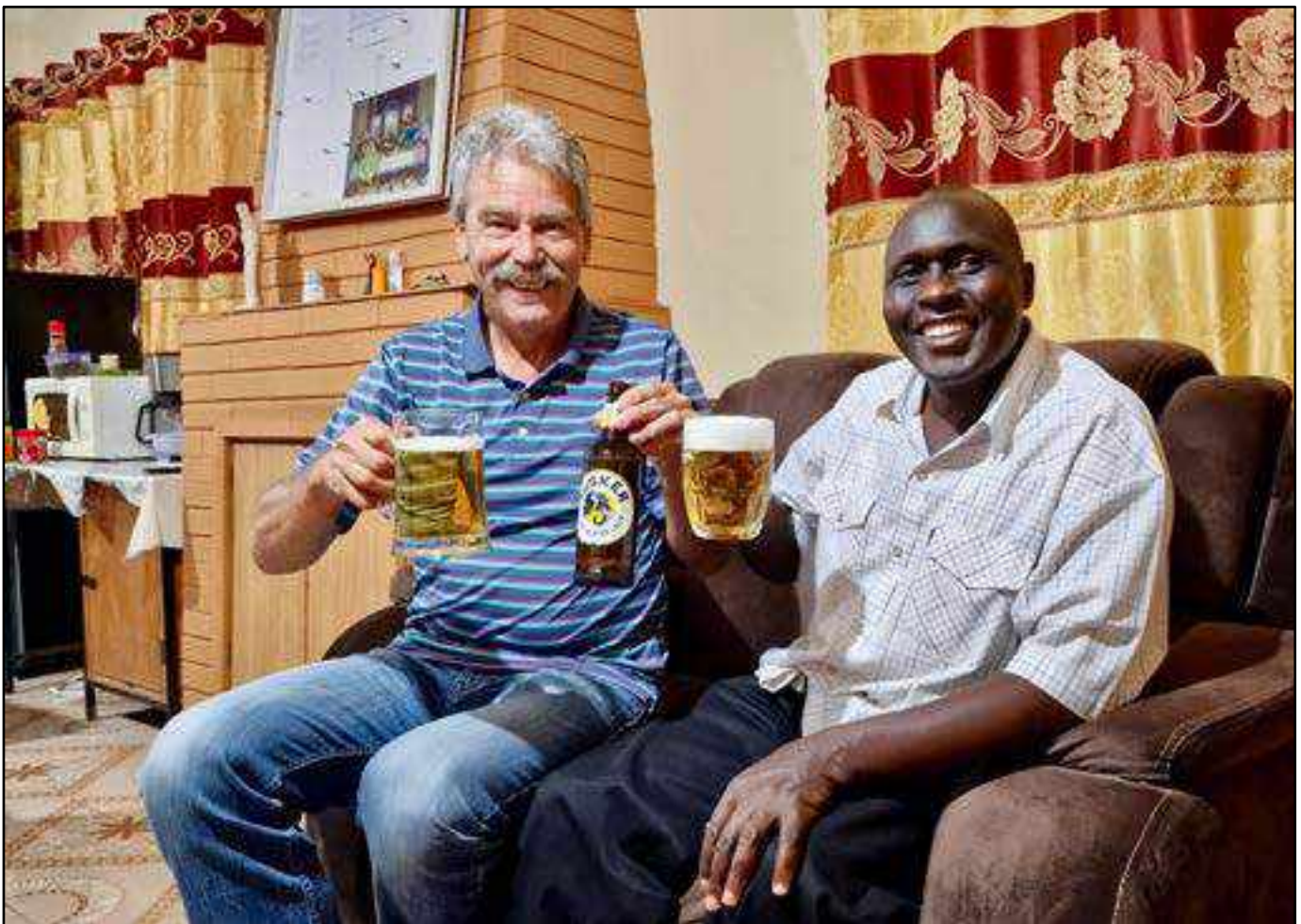

Deze plaatjes geven een indruk van de landbouw en landschap langs de stijgende weg van Njoro naar Narok. De terugweg zal donker zijn...

Even aanleggen in Mulot. Bijpraten met Fr. Patrick en Happy.

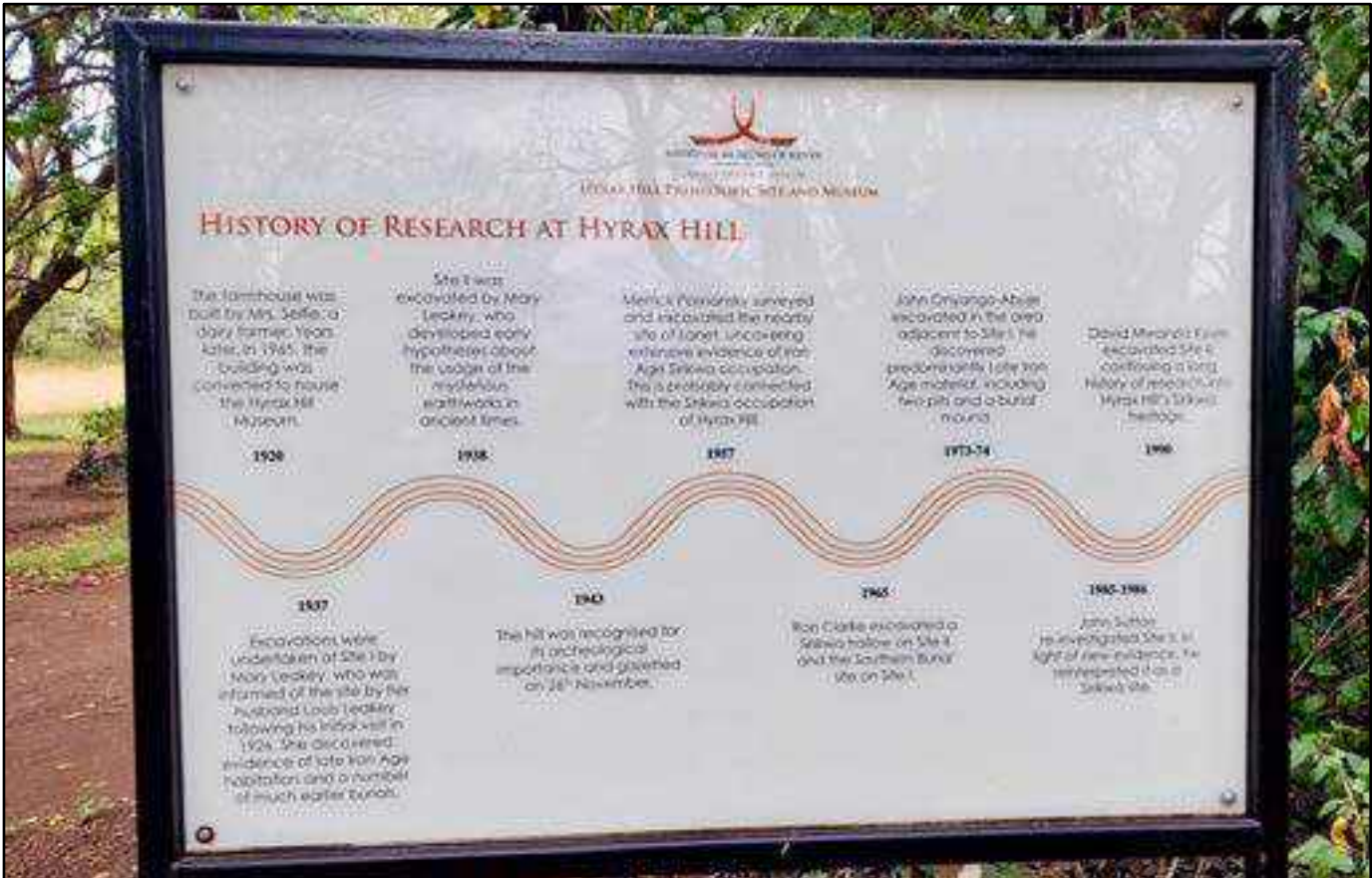
Terug in Nakuru maken we nog een uitstapje naar het ziekenhuis vanwege Jans vermeende malaria. Ik benut de wachttijd voor een bezoek aan het Hyrax Museum in Nakuru..

Het Hyrax Museum laat overblijfselen zien uit de Pre-Historie van Nakuru en omgeving.

Op de top van Hyrax Hill met een panorama over Nakuru en haar meer.

Veel grafresten uit het stenen tijdperk zijn hier gevonden.

NATIONAL MUSEUM OF KENYA
Department of Archaeology
Heritage Site

HYGIA HILL PREHISTORIC SITE AND MUSEUM

BAO BOARD

Carved into the rock nearby are two rows of holes which form a simple board for playing Bao. This is one of several examples of such carvings on the exposed rocks around Hysia Hill.

The carving could be of any age. Bao has a long history in East Africa and continues to be played in the present day. However, considering the dozens of rock out Bao games in the base of Hysia Hill (northwest of the nearby site of Ukeru), it seems that these carvings may be associated with the Shaha occupation of the hill (20k BP).

HOW DO YOU PLAY BAO?

There are many different versions of the game. In Bao for beginners (Bao to Kibungo) the rules are as follows:

SETUP POSITION OF THE BOARD

At the start of the game each player contains two stones.

Player 1 sits here
Player 2 sits here

Player 1's stones here
Player 2's stones here

These two rows belong to Player 1
These two rows belong to Player 2

RULES

The game is played in Hysia between the two players. A player begins his or her turn by rolling all the stones from any pit that has at least 2 holes and then dropping one stone into each pit in a clockwise direction around their row. If the last stone is found or dropped into a pit with more stones in it the player can pick up their stones and continue moving until they last stone is placed in an empty pit (or their Numbia). Then they move on. When the player picks stones up they may change the direction they are taking.

CAPTURE

If a player's last stone in hand is placed in an empty pit in their hand then that is opposite a row empty pit in the opponent's row they may capture the stones from the opponent's pit and then continue moving their stones along their row in the same direction in which they were previously taking.

RULES OF THE NUMBIA

If a player ends up in the Numbia, the turn is over. Stones in the Numbia cannot be captured by the other player.

END OF THE GAME

The game ends when a player has no stones left in their row but a certain number because they are left with single stones in their pits.

4.8. Op zondag 11 december 2022 rijden we met zijn allen terug naar Nairobi. Laatste besprekingen met SNV en ProDairy.

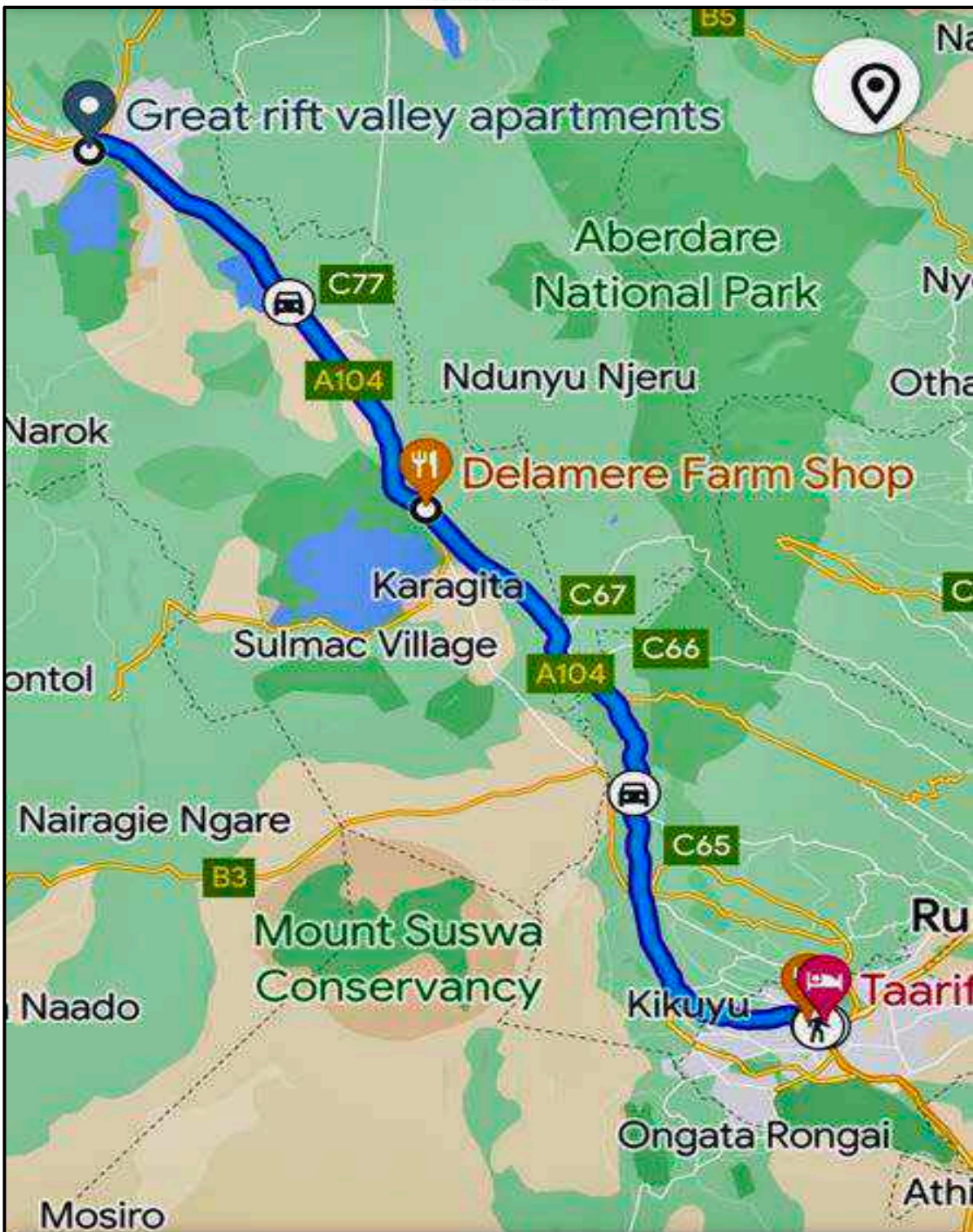

Bij Lake Naivasha stoppen we voor koffie en genieten van de prachtige bloemeshop. De kerstboom staat al!

< zo 11 dec. 2022 ▾ >

III ○ <

Rond meer Naivasha is heel veel tuinbouw en bloementeelt. Wellicht zijn dit producten van Nederlandse ondernemers!

Aan de horizon een paar prachtige vulkanen. Het beklimmen waard; doen we een volgende keer!

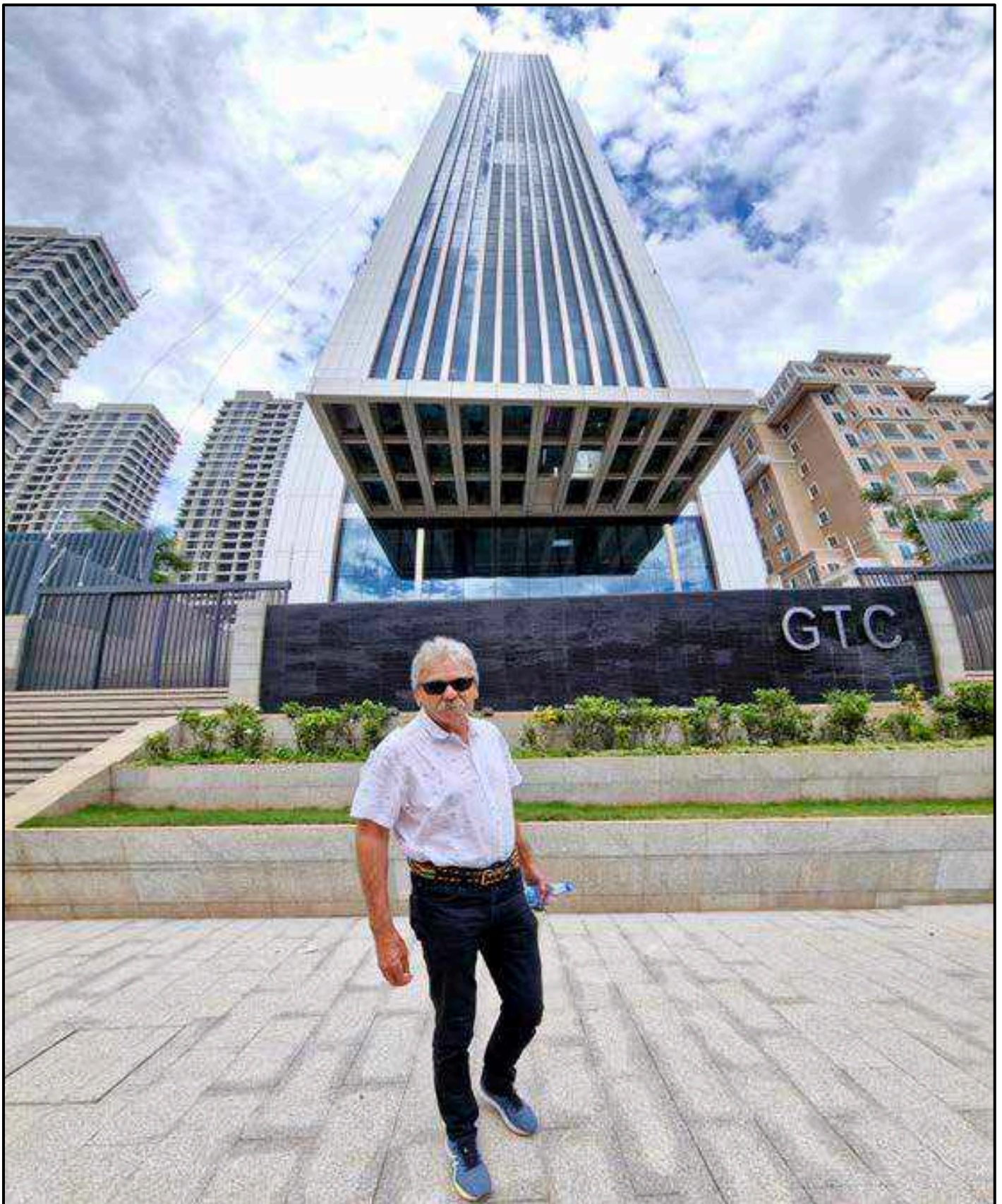

**Mijn onderkomen voor de laatste twee nachten in Nairobi; Tarifa Apartments.
Deskundig gescout door Sandra!**

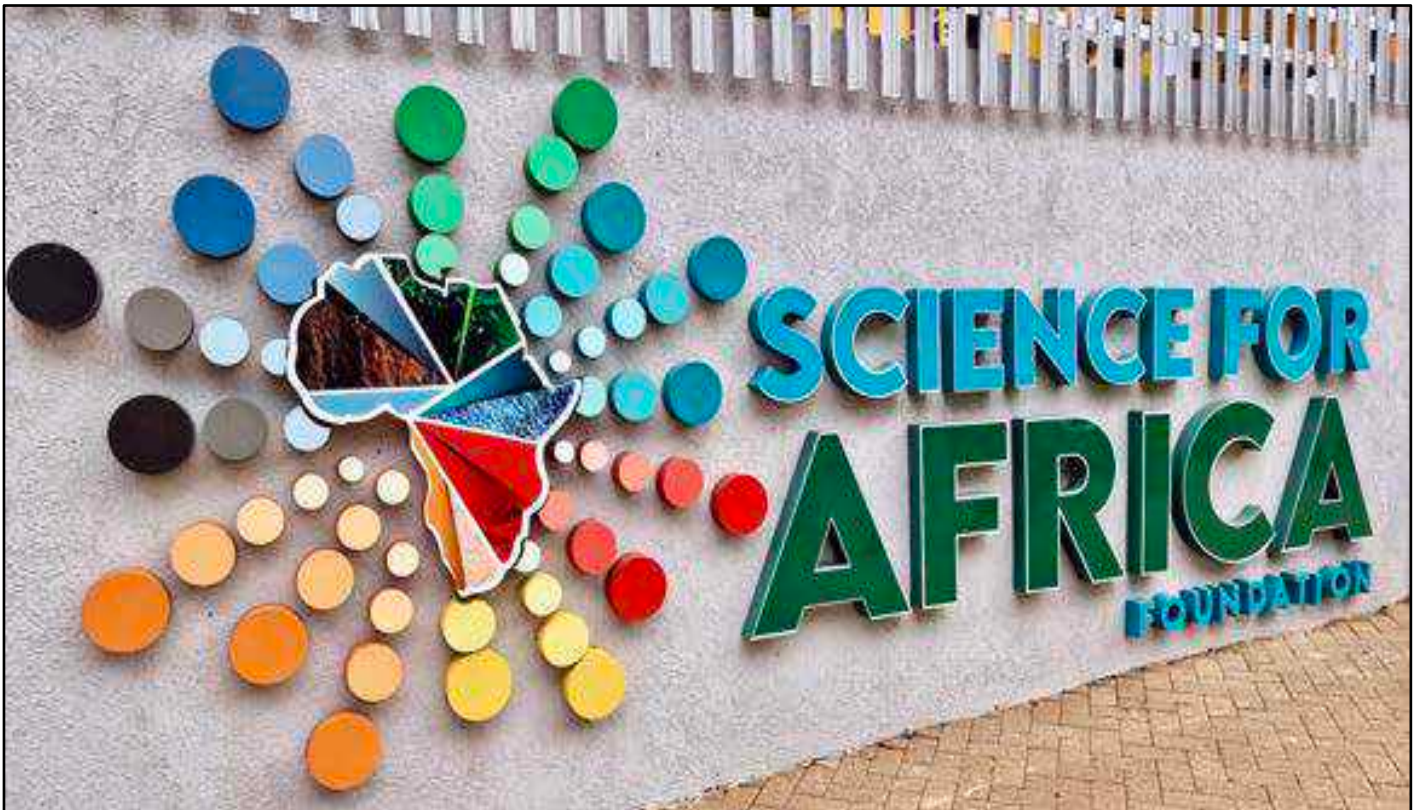
**Op weg naar onze afspraak met Jeen Kootstra. We treffen hem bij ons bekende plekje
bij de Nederlandse ambassade: Keystone Park.**

We zitten in het moderne zakencentrum van Nairobi. Veel wolkenkrabbers. Nairobi en Kenia zijn booming!!

Langs Madison Street veel bijzondere panden van zeer diverse organisaties! Allemaal streng bewaakt.

Ook heel veel groen in het centrum, vooral langs de rivier.

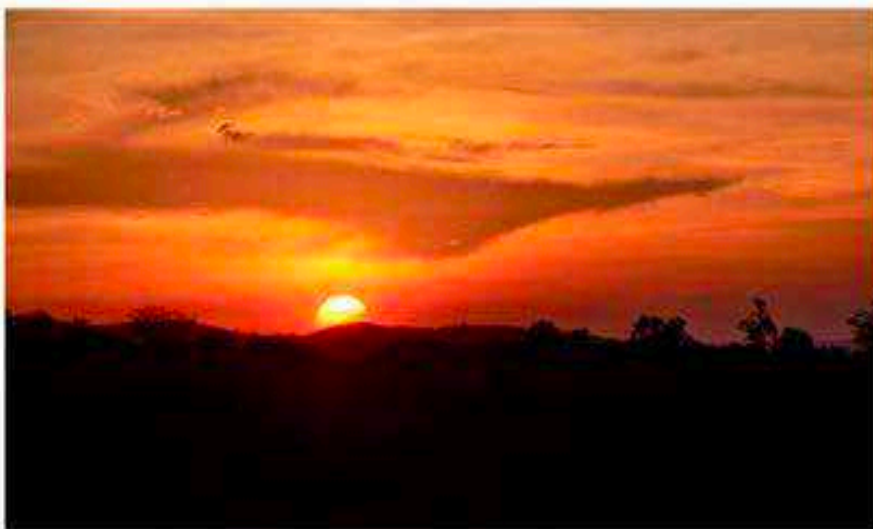
In de supermarkten ligt een compleet westers assortiment. Nairobi is echt een andere wereld dan Lemek of Abossi!

We drinken koffie op Keystone Park. De uitbater heeft een bijzondere koffiepercolatie!

Jan maakte een mooie mini-poster van ons bezoek aan Lemek

Artist impression van Keniaans landschap langs de snelweg.

Met Helma op bezoek bij de moderne kathedraal van Nairobi, terwijl Sandra haar visum verlengt.

De kathedraal waarvan eigenlijk geen foto's mogen worden gemaakt...

PRIME REALTY

LAND FOR SALE

LOCATION	SIZE	PRICE	IDEAL PURPOSE
DAGORETTI	1/4 ACRE	400K	COMMERCIAL
EASTLEIGH	1/8 ACRE	400K	COMMERCIAL
EASTLEIGH	BLOCK OF FLAT	1100M	COMMERCIAL
IGORI	1/2 ACRE	1000M	RESIDENTIAL
KAREN, BOGANI RD	1/2 ACRES	250K	RESIDENTIAL
KAREN, NDEGE RD	2.3 ACRES	1000M	RESIDENTIAL
OLD KITUSUYU	1/2 ACRE	400K	RESIDENTIAL
LAVINGTON	1/2 ACRE	1800M	COMMERCIAL
WESTLANDS	3/4 ACRE	1800M	COMMERCIAL
WESTLANDS	1 ACRE	4000M	COMMERCIAL
WESTLANDS	1.5 ACRE	4500M	COMMERCIAL
PARKLANDS	1/4 ACRE	1200M	COMMERCIAL
SIASA ROAD	25 ACRES	18M PER ACRE	INVESTMENT

CONTACT: 0708-586-982   0708-783-313

TO LET
OFFICE,
KILIMANI

A NICE OFFICE APARTMENT
RENT: FROM KSh. 95, 000/- PM
Call 0721577412

TO LET
TWO BEDROOM APARTMENT,
OFFSHORE.

RENT: KSh. 57,000/- PM
Call 0721577412, 0733270307

Wendy Court
Office Park

OFFICE SPACE TO LET

Wendy Court Office Park, a superb 100,000 sq ft office park in the heart of the CBD, is now available for lease. Each unit includes modern 240V and 240V air conditioning, 24-hour security, and a parking space.

The park also features a private parking garage, modern coffee shop, gym, and swimming pool. It is a great location for your business, with easy access to the CBD and MTR. It is a great investment opportunity for your business. Call us today for more information.

Call: 0721577412, 0733270307

Blue
Wendy Court Office Park, 100,000 sq ft office park in the heart of the CBD, is now available for lease. Call us today for more information.

Booming Nairobi levert ook veel grondtransacties etc.

Deze splinternieuwe supermarkt heeft een aparte afdeling boerenproducten.

Na een vlotte rit ben ik ruim op tijd op Jomo Kenyatta Airport. Nog een laatste gezamenlijk middagmaal en daarna door de gate. Sandra, Helma en Jan zijn weer voor de donker terug op hun stekkie in Nairobi. Ik wacht nog zes uurtjes op mijn vlucht naar huis. Het was een fantastische reis van 4000 km door Kenia. Ik ben zeer voldaan.

< wo 14 dec. 2022 ▾ >

 81 km
1 u 13 min

 31 min

 6 km
24 min

Luchthaven Jomo Kenyatt...

 Embakasi, Nairobi, Kenia
Vertrokken om 09:23

Plaatsen

 Paul Caffè
Restaurant

 Jomo Kenyatta Inter...
Luchthaven

....

5. Bevindingen.

5.1. Hoofd-bevindingen van Henk Kusters n.a.v. GAD-missie naar ISLA-projecten bij Mau-Forest-Kenia in de periode 4-25 november 2022.

1. Henk/GAD bevestigt opnieuw de doelen van het ISLA-project: Bescherming van de ecologische en hydrologische waarden van het Mau-Forest door de kleine boeren uit het Forest te halen en ze buiten het Forest duurzame inkomenscapaciteit te bieden. Dit gebeurt middels Dairy-trainingen met Follow-up (coaching/advies) opdat effect en impact duurzaam worden bereikt.
2. Het hybride model van melkveehouderij-training met Leadfarmers op een PDTC (Mwangaza-farm in Olenguruone) en Followfarmers op een PDTF (voorlopig 10 lokaties) wordt ondersteund. De relatief hoge kosten van de PDTC zijn rendabel indien de Leadfarmers via coaching in hun rol komen.
3. Mijn bezoeken aan tien boerderijen en twee cooperaties levert de overtuiging van een potentieel duurzame ontwikkeling. De sensitiverende en activerende activiteiten van het ISLA-team o.l.v. Geoffrey Rono en Paul Mambo leverde

- enthousiaste en gemotiveerde training-deelnemers. Ze bleken bij de boerderijbezoeken zeer bekwaam kennis en kunde te kunnen implementeren. Daarbij bleek verinnerlijking van de drie P's. Effect en impact (b)lijken te zijn verzekerd. Sprongen in productie zijn snel zichtbaar.
4. De GAD-modules zijn toegesneden op boeren die reeds in ontwikkeling zijn (Leadfarmers met meer dan 3 liter/koe/dag). Toch blijken deze GAD-modules effectief door professionele trainers (vakkennis/didaktiek/zicht op individuele leerbehoeften) te kunnen worden gebruikt voor de training van Followfarmers (minder dan 2 liter/koe/dag), die aan het begin van hun ontwikkeling staan.
  5. De trainers van het ISLA-team bleken allen de genoemde professionele kwaliteit te bezitten. Bovendien was er spreiding over specifieke verdiepte kennis m.b.t. de GAD-module-inhouden. Daartoe kunnen ze bij een training/coaching gericht te worden ingezet op een PDTC voor de smallholder-farmers.
  6. De rol van de ontwikkelde **Coöperaties** is van doorslaggevend belang voor de economische slagkracht van de aangesloten boeren. Kritische succesfactoren: Voldoende massa (minimaal 600 boeren met minimaal 5000 liter melk per dag) en professionaliteit van het coöperatie-bestuur (capacity-building en begeleiding).
  7. Hiermee kan de noodzakelijke impact worden gerealiseerd. Zie GAD-visie op realisering van effect en impact.
  8. Om de hydrologische en ecologische waarden van de gehele Mau Forest duurzaam te borgen dienen meer boeren te worden getraind dan op basis van ISLA-III (t/m 2023) mogelijk is. Daarom mijn pleidooi voor voortzetting in de periode 2024-2030.
  9. Van groot belang voor een goed functionerend hybride model t.b.v. effectieve dairy-trainingen is de ontwikkeling van voldoende, gekwalificeerde PDTF's. Deze maken complete opkomst/deelname van de te trainen boer(inn)en mogelijk omdat de afstand tot hun woonplek voldoende klein is. Voorlopig mikt ISLA-III op 10 locaties, die geografisch alle wards omvatten. Succesfactor is de tijdige investering in de ontwikkeling van hun kwaliteit!
  10. Gedurende 2023 is het van groot belang dat voldoende (nieuwe) sponsors worden gevonden voor ISLA-IV+. Daarbij nadruk op gesprekken met de Rabo-Foundation teneinde hen te overtuigen van de mogelijkheden tot duurzame ontwikkeling en impact middels het SNV/GAD-model.

- 11.** Er dient een update resp. uitbreiding van de GAD-modules plaats te vinden. Daaraan wil SNV/ISLA meewerken; wellicht ook andere belanghebbenden zoals Aeres. Formeer daartoe een digitaal werkgroep/platform

5.2. Top-10 conclusies/aanbevelingen over Henks K2G-missie in Kenia.

1. Het potentieel van de kleine boeren voor de Keniaanse economie is enorm. De behoefte aan voedsel kan door hen aanzienlijk worden verhoogd zijn gedekt. Economische ontwikkeling krijgt ook een stimuleren en levert privé een verbetering van de leefomstandigheden op.
2. Zuiveltraining voor kleine boeren op basis van GAD-modules is een uitstekende aanpak als de trainers en PDF's hier goed bij passen. Het hybride ontwerp van de training in Abossi vormt een optimaal model vanuit het oogpunt van effect, impact en prijs.
3. Uit de ervaringen met de ISLA-Dairy trainingen bleek dat het effect sterk afhankelijk van het bereiken van de doelgroep qua opkomst. Daartoe is het model met een centrale PDTC. In plaats daarvan zullen meer lokaal toegankelijke PDF's gezocht of ontwikkeld. Hierdoor wordt de opkomst gemaximaliseerd, zijn de effectieve trainingsuren/dag groter en de kosten (zonder overnachting) veel lager. Deze principes zijn verder uitgewerkt in het K2G Werkplan voor de Zuivelopleiding in Abossi. De belangrijkste werkplanaspecten uit het MoU met ProDaCo vindt U aan het eins van deze paragraaf..
4. Aanpak van het follow-up proces na de Zuiveltraining vereist altijd lokaal maatwerk. In Lemek was bijvoorbeeld primaire aandacht nodig voor watervoorziening en teelt / opslag van ruwvoer. Daaraan gekoppeld voorziet het werkplan 2023 in Demofarm-ontwikkeling en privé coaching/advies (extension-officers-dairytrainers-leadfarmers).
5. Bij de opleiding van kleine boeren moet bijzondere aandacht worden besteed aan de ontwikkeling van een innovatieve houding. Laat oude, vaak cultuurgebonden gebruiken los en leer "out-of-the-box" te denken. Dit leidt tot een extra gemotiveerde houding ten opzichte van de implementatie van opgedane kennis en vaardigheden. Groeiproces van slaafs (opvolger) naar ambachtsman of ondernemer.

6. Samenwerking tussen de NGO's die in de regio actief zijn, kan win-win zijn. Voorbeeld: K2G + SNV in het kader van het ICSIAPL-project: Forage-see-project werd ook geïmplementeerd in Lemek en Abossi. Met mevrouw Wanjiru Mwangi, SNV county manager voor ICSIAPL, werkt nauw samen bij de bereiding, zaai en verzorging van acht (experimentele) voedergewassen. Deze demoplots zijn nuttige ontmoetingspunten.
7. De opvolging van de opleiding vraagt om een aanpak op maat per bedrijf. Na specifiek advies resulteert de coaching in een uitwisseling tussen de lokaal aanwezige Followfarmers ("studieclubs") en de nabijgelegen Leadfarmer(s).
8. Waterpoint inventarisatie (potentieel en bestaande natuurlijke bronnen-boorgaten-watercachements) geeft een nuttig totaaloverzicht. Op basis hiervan worden projectideeën ontwikkeld met potentiële planning en budget. Dit wordt gevolgd door prioritering, fondsenwerving en het verstrekken van cofinanciering en M&E met een budget voor onderhoud. Doel: Toegankelijkheid/beschikbaarheid van water voor iedereen (burgervet en gewassen) binnen een uur reistijd en vermindering van de kwetsbaarheid voor droogte. Idee: Oprichting Cooperatie á la Waterschap.
9. De ontwikkeling van een garantiefonds als vangnet/zekerheid voor banken bij het verstrekken van leningen aan kleine boeren is van groot strategisch belang voor de ontwikkeling en het levensonderhoud van hun coöperaties. Dit resulteert in een gestage ontwikkeling van de regionale economie in de Keniaanse zuidwestelijke hoek: het verbeteren van de levensstandaard en het veiligstellen van de voedselvoorziening. Samenwerken met andere NGO's en Ned. Ambassade lijkt zeer wenselijk. N.B. Mijn benadering van Agriterra's a voor samenwerking voor de ontwikkeling van jonge coöperaties eindigde in afwijzing. Zij kiezen voor begeleiding van de grotere coöperaties. De moeilijke kweekvijver met laaghangend fruit wordt aan ons, kleine ngo's, overgelaten....
10. De opvolging door middel van coöperatieve vorming zal alleen slagen als de capaciteitsopbouw van competente coöperatieve besturen bijzondere aandacht krijgt. Zwakke planken zijn vaak de oorzaak van een instorting. Slecht financieel beheer is een cruciaal element. Ook het vermogen om te netwerken voor duurzame groei is van groot belang. Daarna, met voldoende massa (duizenden liters melk per dag), worden ze "bankable". Op die manier kunnen ze ook kapitaal ophalen voor hun leden (steun uit het reeds genoemde garantiefonds).

P.M. Opvallend was het inzicht en de aandacht van de koploper-kleine boeren (vooral aan de randen van het Mau-Woud) voor duurzame ontwikkeling. Naast Profit zijn ook Planet, People en Peace intrinsiek in beeld.

5.3. Bevindingen en evaluatie: Lemek/Abossi trainingen van Jan van den Bijgaart.

1. Thank you for the opportunity for Dairy training. Stanley said: ‘No words enough to express how much I’m thankful.’ and “Training by K2G has opened up the eyes and minds of all that have attended the training”.
2. ‘Ordinary farmers have realized the kind of forage, ingredients and water to give to their cows. Those who tried to apply have seen success in their own homes and farms.
3. Extension officers, who attended training, have used their new knowledge in their services. By attending, they now understand the trained farmers much better.
4. Henk & John’s (and Walter & Lenie’s) visits created very exciting moments and good opportunities for interaction. “This created confidence among our NIG-members.”
5. “Mr. Kennedy and Matt (trainers) have done a wonderful job here.” (= appreciation from the community). 35 participants on NI Abossi CBO Farmers Group chat-site receive daily updates & pictures. ‘Thank you’s for visiting our farmer’s groups’ included here.
6. Augustine (CBO chairman Abossi) wrote: K2G connected us with SNV and new forage seed varieties, that are adaptable to local soils & current climate changes. Those have proved very useful to boost milk production already. (4-14 lit/day improvements).
7. Project manager Michael Maunda wrote: “we are seeing some impact already in the villages”. See also Progress reports and a video statement van een boer die zegt: ‘he changed the feeding of his cows and is speaking about ‘the challenges of this drought’.
8. Vrouwen doen het meeste werk. Dit heeft K2G geleerd van Lemek trainingen. Daarom hebben we bewust meer vrouwen aangesproken met de opzet van de trainingen en activiteiten in Abossi. (Conclusie v.h. K2G Missie rapport Kenia 2022)
9. Een feit is: 100 % attendance van de trainingen in Abossi. De 2 trainers, Matt en Kennedy laten ons weten: boeren laten een grote opkomst zien en er is zoveel opwinding en motivatie. (p. 157 K2G-rapport)

10. De 2 trainers, Matt en Kennedy, show good insight in de plaatselijke problematiek. In hun Follow-ups zien ze enorme inspanningen ondanks beperkte cashflow in de bedrijven van de kleine boeren. De trainers voorzien dat de kleine hobbyboeren binnen redelijke tijd de overgang zullen maken naar winstgevende bedrijven. Op p. 158 van het K2G-rapport lezen we: 'door het effect van de klimaatverandering heeft de lokale bevolking haar interesse verlegd naar zuivel als hun belangrijkste bron van inkomen'. De kleinschalige boeren zullen met financiële ondersteuning en vorming van eigen coöperaties zichzelf versterken, aldus het inzicht van onze trainers, Matt en Kennedy.
11. Door een weeklang het SNV-ISLA project in MAU-Forest te bezoeken, inclusief 40 bedrijven, hebben Henk en Jan goed vergelijkingsmateriaal gezien voor ons Kupanda2Grow 'From Aid 2 Trade'-project. Het heeft ons benadrukt dat K2G de juiste aanpak heeft en er zijn ontzettend veel overeenkomsten en samenwerkingsverbanden met dit al 5 jaar lopende succesvolle project, dat gefinancierd wordt door de Nederlandse overheid. (Dit onderstreept nogmaals dat we op de juiste wijze bezig zijn).
12. Op uitnodiging van de CBO-groep in Mulot heeft Stanley (CBO Lemek) een presentatie gedaan in Mulot, met advies over opzet en aanpak en functioneren van een CBO. Onze projectmanager Michael M. is volledig op de hoogte daarvan en ondersteunt zijn actie.

5.4. Hierna treft U een voorbeeld-project van SNV in de Mau-Forest aan. Dit is al langer in ontwikkeling en biedt daardoor aanknopingspunten voor de vervolgstappen voor het K2G-project “From Aid to Trade”

ISLA II-project van SNV

Uitbreiding van het project voor intensivering van de veestapel

Gesponored door IDH en GAD

1. Project informatie

SNV Kenia / Nederlandse Ontwikkelingsorganisatie

Contactpersoon voor dit rapport:

Jeen Kootstra, SNV/Kenia Country Director

jkootstra@snv.org

Januari 2023- december 2024 TBD

2. Inleiding

SNV en partners hebben een vee-intensiveringsproject geïmplementeerd dat manieren laat zien om bossen te herstellen en te behouden die een verhoogde ecologische achteruitgang en het bijbehorende economische verlies hebben gezien. Het project maakt deel uit van het grotere Initiative for Sustainable Landscapes (ISLA) -programma dat wordt uitgevoerd door IDH en zijn partners in de regio Zuidwestelijke Mau, met als doel 60.000 hectare van het Mau-bos tegen 2030 te herstellen en te behouden door middel van interventies zoals: 1. Bosbehoud; 2. Verbetering van de waterstroom en -toegang; 3. Duurzame energie; 4. Alternatieve middelen van bestaan voor gemeenschappen.

SNV ontwikkelde een alternatief veeteelt- en intensiveringsmodel dat helpt bij het verminderen van de begrazingsdruk op het bos en tegelijkertijd het inkomen van veehouders en gemeenschappen verhoogt. Het model richt zich ook op het opzetten van input- en outputmarkten die de leden van de gemeenschap in staat stellen toegang te krijgen tot betrouwbare inputs en markten voor hun dierlijke producten.

Het Livestock Intensification Project, dat gepland was om in december 2022 te eindigen, heeft geholpen bij het opzetten van een productieve melkveehouderijgemeenschap tussen 1.200 bedrijven door vijf zuivelcoöperaties in het gebied op te zetten die een stabiele markt voor melk bieden, evenals 25 demonstratieboerderijen waartoe boeren toegang hebben voor verder leren en ontwikkeling. Het project zette ook een rotatiesysteem op voor begrazing en moedigde boeren aan om semi-nulbegrazing te beoefenen door hun vee op hun bedrijf van hoge kwaliteit voer te bieden. Deze ingrepen hebben geleid tot een verminderde afhankelijkheid van veeteelt van bossen en tegelijkertijd tot meer kansen voor veeteeltgemeenschappen door het genereren van inkomsten door de intensivering van de melkveehouderij.

Hoewel de coöperaties het exitplan voor het project moeten zijn, zijn ze nog jong en werken ze onder de capaciteit. Om het inkomensniveau van de bosafhankelijken duurzaam te verbeteren, is het nodig om deze zuivelcoöperaties te versterken om hun capaciteit te vergroten en zuivelproducten effectief in bulk te brengen en op de markt te brengen. Dit zal worden bereikt door de melkproductie op bedrijfsniveau te verbeteren, het bestuur en leiderschap bij de coöperaties te versterken en koppelingen te leggen met andere belanghebbenden binnen de waardeketen. De 5- zuivelcoöperaties zijn Tin, Taita, Ndoinet, Mau en Chemare.

3. Beschrijving van de belangrijkste problemen

1. **Bosbegrazing** - bosafhankelijkheid is afgenomen, maar niet tot de optimale draagkracht en er is nog steeds behoefte om kleine boeren te stimuleren om hun koeien en kalveren op het bedrijf te houden. Er moet grote nadruk worden gelegd op de productie en het behoud van voedergewassen die bestaanszekerheid integreren, de druk op bossen verlichten en ecosysteemdiensten beschermen, is een eerste vereiste voor duurzame ontwikkeling.

De coöperatieve ondernemingen zijn het meest geschikt om te voldoen aan de economische dimensies van de SDG's, zoals het verminderen van armoede, door economische kansen voor hun leden te identificeren, de kansarmen in staat te stellen hun belangen te verdedigen en voedsel-, voedings- en gezondheidszekerheid te bieden aan de armen.

2. **Melkmarkt en -beheer:** De vijf coöperaties bevinden zich nog in de vormende fase/fragiel, kunnen de concurrentie niet aan en kunnen zonder verdere steun instorten. De 5 coöperaties halen alleen ochtendmelk op omdat ze geen koelapparatuur hebben, waardoor avondmelk naar de informele markt gaat. Bovendien zijn de melkvolumes en het ledenbestand nog steeds erg laag en de coöperaties zijn niet break-even, kunnen niet al het benodigde personeel in dienst nemen en hebben moeite om de activiteiten in stand te houden. De coöperaties hebben liquiditeitsproblemen die resulteren in te late betaling van de boeren en de meerderheid van hen neemt zijn toevlucht tot verkoop aan informele detailhandelaren die blijkbaar lagere prijzen betalen, maar wel snel betalen. Momenteel zijn de coöperaties afhankelijk van het project om hen te ondersteunen op zowel voorlichtingsdiensten, governance als financieel beheer.
3. **Lage melkproductie per koe:** De kennis en vaardigheden die via dit project worden verspreid, hebben geleid tot een verschuiving in de culturele perceptie en een focus op de productiviteit van de melkveestapel en biedt een platform voor het bevorderen van intensivering en duurzaamheid. Boeren in het gebied ondervinden nog steeds uitdagingen om de productiviteit te verhogen, rassen te verbeteren, kwaliteitsvoer te produceren en toegang te hebben tot andere diensten, zoals gezondheidszorg, inputs en investeringsfondsen. Er is nog steeds seizoensgebonden fluctuatie in de melkproductie met water en voer als beperkende factor tijdens de droge periodes.

4. Voorgestelde interventies

De hierboven beschreven uitdagingen vereisen een focus op het verder verbeteren van de productie en het uitbreiden van de verzorgingsgebieden van de coöperaties om de melkinname en het lidmaatschap te vergroten en de markttoegang te verbeteren.

Het project zal de vijf bestaande zuivelcoöperaties helpen om melk op te halen bij de melkveehouders van het project en hun melkwingebied uit te breiden. Het is de bedoeling dat de betrokken boeren tijdens de pilot- en opschalingsfase hun melk via de coöperaties op de markt brengen en uiteindelijk aandeelhouder worden.

Na overeenstemming tussen de boeren en de administratie van de coöperatie zullen coöperaties in het gebied volledig eigendom zijn van boeren door de aankoop van aandelenkapitaal, dat in de loop van de tijd voornamelijk wordt afgetrokken door de verkoop van melk. Aandeelhouders uit verschillende gebieden zullen deelnemen aan de verkiezing van hun vertegenwoordigers, die vervolgens zitting nemen in het bestuur van de coöperaties en hen in staat stellen deel te nemen aan de besluitvorming.

De zuivelcoöperaties zullen ook worden geholpen bij het lobbyen voor hun koel- / verwerkingsapparatuur bij de provinciale overheid en de particuliere sector, evenals bij het op de markt brengen van gepasteuriseerde melk via ATM-handelaren in landelijke theeplantagegebieden. Verder zullen de coöperaties kunnen lobbyen voor een beter wegennet, wat ook in het gebied een uitdaging is.

Daarnaast zal het project mentorsessies voor bestuur en management uitvoeren om de leiders van de coöperaties uit te rusten in financieel management, klantenservice en leiderschaps- en bestuurseducatie.

Wat betreft de lage koeproductie en productiviteit, zal het project dit aanpakken door boeren verder te trainen in het opzetten, beheren en behouden van voedergewassen. Daarnaast zal meer nadruk komen te liggen op gezondheidszorg, mestmanagement, veredeling, waterwinningstechnieken en het leggen van koppelingen naar diensten en inputleveranciers.

5 Uitbreiding van het vee-intensiveringsproject

5.1 Beschrijving van het project

Dit projectvoorstel betreft het uitbreiden en versterken van livestock intensiveification project dat door SNV in samenwerking met vijf zuivelcoöperaties wordt uitgevoerd. Er zal ook worden gekeken naar het hubmodel voor schaalbaarheid, het waarborgen van gendergelijkheid en duurzaamheid van boeren.

Een hub ("*one stop shop*") is een punt waar diensten met betrekking tot zuivelproductie, marketing en business beschikbaar/toegankelijk zijn (convergeren); diensten omvatten melkinzameling en koeling, transport, uitbreiding, agrovet, AI, AH &vet services, financiële diensten. Dit ontsluit het potentieel van plattelandseconomieën en trekt investeringen aan die landbouwers in staat stellen winstgevende bedrijven te bezitten en duurzamer te worden.

Voortbouwend op de lessen van zowel de pilot als het upscaling-project, dat 1.200 boeren omvat, zal dit project zich binnen twee jaar (januari 2023- december 2024) uitbreiden tot 3.000 boeren in de provincies Nakuru en Kericho. Om het doel te bereiken. Om dit uitgebreide aantal te bereiken, zal het project zich uitbreiden van het gebied dat momenteel door het project wordt bestreken, naar omliggende gebieden binnen het stroomgebied.

5.2 Projectdoelen

De volgende projectdoelen zijn vastgesteld:1. Verhoog de zuivelproductie en -efficiëntie duurzaam en verminder het aantal runderen

begrazing in het bos.2. Uitbreiden en versterken van de onderneming van de boer - verbetering van de organisatie

capaciteit en zakelijke vaardigheden om productie en marketing duurzaam te beheren.

5.3 Aanpak (methodologie en toepassingsgebied)

Het lopende project is succesvol geweest en heeft geleid tot de oprichting van 5 nieuwe zuivelcoöperaties en gemiddeld verbeterde de dagelijkse melkproductie van 3,79 naar 5,70 liter/koe en de gemiddelde melkprijzen van KES 24 naar KES 39,61/liter. Dit zal naar verwachting verder toenemen met de nieuwe aanpak van ten minste 7,2 liter per koe /

dag en met een gemiddelde van KES 40 / liter verdient de boer gemiddeld KES 400 per dag (op basis van een gemiddelde verkoop van 10 kg melk van twee koeien op lactatie op elk moment).

De coöperaties hebben ook werkgelegenheid gecreëerd voor meer dan 63 bosafhankelijken die betrokken zijn bij de zuivelwaardeketen, zoals transporteurs, personeel en dienstverlenerondernemers. Tijdens de projectuitbreiding zal dit aantal naar verwachting toenemen tot 157 naarmate de projectplannen meer aanbieders van gemeenschapsvoorlichtingsdiensten onder de getrainde boeren trainen en inschakelen. Dit zijn enkele van de manieren waarop het programma het levensonderhoud van de bosafhankelijke gemeenschapsleden wil verbeteren en tegelijkertijd de overmatige afhankelijkheid van het bos wil verminderen. Om de coöperaties winstgevend en duurzaam te maken, zal het project ook gericht zijn op het vergroten van het ledenbestand van de coöperaties en het verbeteren van de productie, samen met de toegang tot de markt.

De voorgestelde nieuwe benaderingen zijn als volgt:

- De zuivelcoöperaties zullen fungeren als centra van projectactiviteiten en interventies zoals

opleidingsverspreiding en toegang tot inputs en diensten. Dit zal de toegang tot marktinformatie verbeteren en vergemakkelijken, de kosten van marketing verlagen, de toegang van producenten tot technologie, uitbreiding en inputs, financiële toegang en aanverwante diensten vergroten, waardoor de efficiëntie van de productie en het in de handel brengen van melk wordt verbeterd.

- **Opleidingsaanpak & implementatie;** elke coöperatie zal zich richten op ten minste 600 geregistreerde leden; het verzorgingsgebied van het project zal met 3-5 km worden uitgebreid om meer boeren te bereiken. Er komen 15 boerengroepen per coöperatie, waarbij elke groep uit 40 boeren bestaat. Trainingslocaties zullen ook melkinzamel- en bulkcentra zijn voor de coöperaties.

Specifieke aandacht zal worden besteed aan het interactiever maken van groepstrainingen en demonstraties, terwijl mogelijkheden worden gecreëerd voor het delen van ervaringen van boeren. Individuele bedrijfsbezoeken zullen een vervolg zijn op de training van de boerengroep.

In het eerste jaar zal het project samenwerken met 4 consultants (3 zuivelconsultants en 1 coöperatieve financiële en governance consultant) en 5 voorlichtingsfunctionarissen werven (1 per coöperatie) wiens rol het zal zijn om boerentrainingen en melkmobilisaties

te volgen. In het tweede jaar zal de coöperatie nog eens 5 extra voorlichters aanwerven om de projectondersteunde consultants te vervangen.

De zuivelconsulenten zullen optreden als centrummanagers voor de zuivelcoöperaties en begeleiden ook de voorlichters die de rol in het tweede jaar zullen overnemen. Het bieden van follow-upondersteuning aan getrainde extensiefunctionarissen over extensie-inhoud en -aanpak is van cruciaal belang bij het opbouwen van hun capaciteiten en vertrouwen. De Financial & Governance consultant zal de 5 zuivelcoöperaties begeleiden op het gebied van best management practices en hen ondersteunen bij het uitbreiden van hun verzorgingsgebied, het vergroten van het eigenaarschap en de implementatie van de strategische plannen. Deze aanpak is samengevat in tabel 1 hieronder in termen van personeelsplanning.

Het voorgestelde projectteam:

- Projectmanager (1)
- Zuivelconsultants (3)
- Financieel Management & governance (1)
- Extension Officers, (5) in het jaar-1 en (10) in jaar-2

Het project dekt de kosten voor zowel de consultants als de extension officers in de eerste 2 jaar. Uiteindelijk zal een sterkere uitbreiding leiden tot betere prestaties van melkveehouders en tot hogere volumes melkinname door de coöperatie en tegen 2025 moeten de zuivelcoöperaties de voorlichtingsafdeling kunnen faciliteren door melkaftrek van KES 0,30/liter.

De toegenomen aanwezigheid en kwaliteit van de uitbreiding zal de zichtbaarheid van de dienst bij landbouwers vergroten, en dit zal leiden tot een meer vraaggestuurde dienstverlening. Gezamenlijke bulking van inputs zal ook worden beschouwd als een optie om extra financieringsbronnen te creëren.

In de nieuwe gebieden zullen de coöperaties in samenwerking met inputdienstverleners en het project centrale opleidingslocaties opzetten op basis van de inzet van boeren om kosten te delen en een geschikte modelboerderij te zijn. Alle aspecten van zuivelintensivering zullen op de demonstratiebedrijven worden getoond ten behoeve van training.

Voor de oude groepen zullen boeren één keer per maand worden opgeleid, terwijl boeren in de nieuwe groepen twee keer per maand worden opgeleid. De trainingen zullen gebaseerd zijn op een op maat gemaakt opleidingscurriculum dat al door SNV is opgesteld in overleg met de boeren en de coöperaties met de nadruk op intensivering.

Naast deze reguliere trainingen worden de volgende activiteiten georganiseerd:

1. **Velddagen:** Het project organiseert via de coöperaties elk kwartaal samenwerkingsdagen met input- en dienstverleners op de trainingslocaties. Dit zal de deelname van boeren verbeteren en het lidmaatschap van de coöperatie vergroten.
2. **Cross learning:** Peer learning binnen de boerengroepen zal worden aangemoedigd. Het project zal ook een gevestigde coöperatie identificeren voor benchmarking- en leerdoeleinden voor de bestuursleden van de coöperatie.
3. **Jaarlijkse Boerendag:** Dit brengt alle boeren van de 5 coöperaties voor cross learning. Dit zal worden geleid door de coöperaties in samenwerking met andere belanghebbenden.
4. **Milieubehoud:** Het project zal milieubehoudsmaatregelen bevorderen door te pleiten voor agroforestry en herbebossing als onderdeel van het uitbreidingsmodel. Om dit te bereiken, zal het project de vijf zuivelcoöperaties ondersteunen bij het opzetten en beheren van boomkwekerijen (1 per hok) met variëteiten van bomen, vooral veevoer, inheemse bomen voor de leden van de coöperatie en overschot te koop als een subsidair inkomen. Het project zal deelnemen aan campagnes voor het planten van bomen, waarbij lokale gemeenschappen worden gesensibiliseerd voor het behoud van wetlands onder andere (minstens 10 bomen per boer; 6.000 per kippenhok).

Elke coöperatie zal zich richten op gemiddeld 600 actieve boeren tegen 2025 die een gemiddeld 4.234 LPD en daarmee kan de coöperatie haar werking volhouden.

Het resultaat van het hierboven beschreven model zal leiden tot een vermindering van de afhankelijkheid van het bos voor begrazing. 3.000 leden van de gemeenschap zullen capaciteitsopbouwen om elk hun kuddes van gemiddeld 2 melkvee (6.000 voor de 3.000 deelnemende boeren) om te zetten van een open beweidingssysteem naar een semi-intensief beweidingssysteem waarbij melkvee overdag op de paddockvelden graast en 's nachts in een schuilplaats in de buurt van de hoeve wordt gehuisvest voor aanvullende voeding, nauwlettend **toezicht en voor de veiligheid**.

5.4 Belangrijkste activiteiten

We voorzien de volgende activiteiten voor de duur van de volledige 2 jaar:

1. Selectie van trainingslocaties voor elk boerencluster.
2. Mobilisatie van boeren en melk.

3. Train boeren (minstens 30% vrouw) over intensivering van zuivel (in velddagen, cross learning en in boerengroepen).
4. Opzetten van nieuwe melkinzamelcentra/routes.

Vervolgactiviteiten.

1. Richt één boomkwekerij op per zuivelcoöperatie.
2. Train de bestuursleden van de coöperaties in leiderschap, bestuur en financieel management, zowel intern als via exposure tours.
3. De coöperaties ondersteunen bij het werven en opleiden van nieuw personeel.
4. Stel modeldemofarm op in elke coöperatie.
5. Promoot Business Development Services (BDS) zoals inputleveringsdiensten, markttoegangsdiensten, training en technische diensten als een levensvatbare zuivelgerelateerde onderneming.
6. Breid de melkmarkten uit en de toegang tot nieuwe koppelingen, partnerschap met gevestigde ondernemingen en evalueer bestaande zakelijke relaties.
7. Lobby bij de overheid om het wegennet te verbeteren.
8. Voortbouwen op bestaande relaties en eerdere samenwerking met organisaties in de publieke sector om voer- en rasverbetering en melkwaardetoevoeging na te streven.
9. Capaciteitsopbouw en versterking van melkveehouders om zuivelbedrijven effectief te beheren en productiviteitsverhogende technologieën toe te passen.
10. Richt in elke coöperatie een uitbreidingsafdeling op.
11. Ontwikkel bedrijfsplannen en beoordeling van de strategische plannen voor de coöperatie.
12. Ondersteuning van de coöperaties bij het ontwikkelen van besturingssystemen, beleid en standaard operationele procedures zoals HR, kwaliteit, financiën, inkoop (inclusief charter van de raad van bestuur en ethische code).

5.6 Verwachte resultaten

Deze projectinterventie zal de volgende resultaten opleveren:

1. Elke coöperatie zal evolueren naar een winstgevend, duurzaam, compliant en professioneel beheerd agribusinesscentrum dat plattelandsontwikkeling en landschapsbehoud bevordert.
2. 3.000 boeren zullen de melkproductie hebben verhoogd, minder worden getroffen door het droge seizoen en zullen melk van betere kwaliteit produceren, in overeenstemming met de gezondheidsnormen.

3. 3.000 boeren krijgen betere toegang tot melkmarkt-, voorlichtings-, financiële en inputdiensten.
4. De afhankelijkheid van bosbegrazing zal verder worden verminderd.
5. Er zullen banen worden gecreëerd en er zal een toename zijn van lokale bedrijven.
6. Het inkomen per boer zal stijgen en als gevolg daarvan zullen de levensstandaard en de samenhang van de gemeenschap verbeteren.
7. De productie zal inclusiever en gendergevoeliger zijn.
8. Coöperaties zullen zakelijke en strategische plannen hebben en de implementatie zal aan de gang zijn.
9. Elke coöperatie heeft een functionele uitbreidingsafdeling met getrainde voorlichters.

Den Dungen, 20 maart 2023.

Henk Kusters, Projectleider FA2T van K2G
Secretaris van Kupanda2Grow.

